శ్రీరస్తు

ఆబ్దిక సర్వస్వమ్

యాజుష స్మార్త గ్రంథః, చతుర్థ భాగరూపః
సకలశ్రాద్ధ సహితః ఉదకశాంతి సహితశ్చ

: సంకలనము :
పురోహిత సార్వభౌమ, అధ్యాపక శిరోమణి
మార్తి వేంకట్రామ శర్మ
స్మార్త పండిట్
కీసరగుట్ట.

: ప్రకాశకులు :
శ్రీనివాస గ్రంథ మాల
H.No 7-93, అయ్యప్ప కాలనీ, ఫేస్-3,
నాగారం (పోస్ట్), హైదరాబాద్ : 500 083. ఫోన్ : 040 - 27128168.

श्री श्री जगद्गुरु शङ्कराचार्य महासंस्थानम्,
दक्षिणाम्नाय श्री शारदापीठम् शृङ्गेरी.

SRI SRI JAGADGURU SHANKARACHARYA MAHASAMSTHANAM
DAKSHINAMNAYA SRI SHARADA PEETHAM, SRINGERI - 577 139.

PRIVATE SECRETARY
To His Holiness Sri Jagadguru
Shankaracharya Dakshinamnaya
Sri Sharada Peetham,
SRINGERI - 577 139. (Karnataka)

Camp : శృంగేరి
Ref : D 1/10139
Date : 25/4/2005

బ్రః వేః మార్తి వేంకట్రామ శర్మగారికి నమస్కారములు.

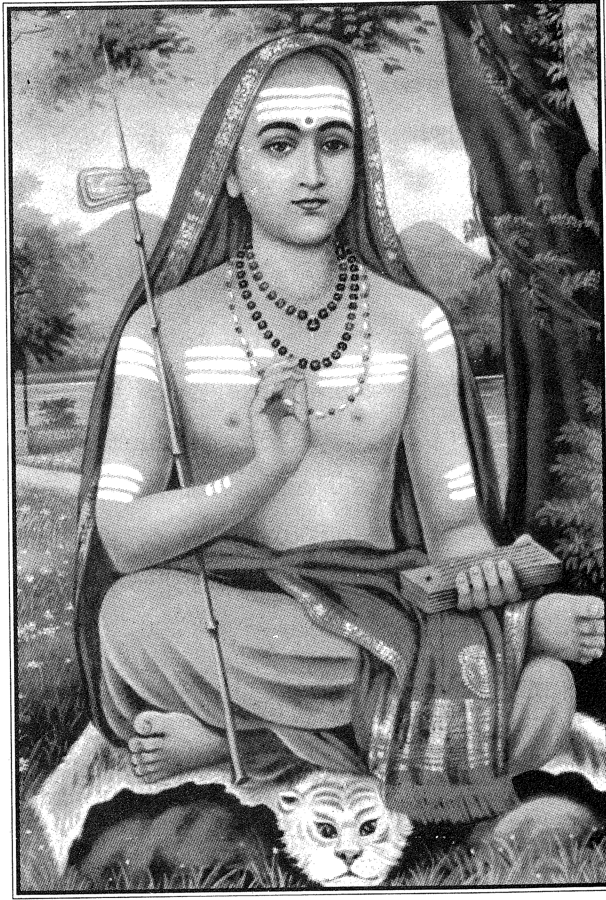
మీరు మిగుల శ్రద్ధతో సంకలనమొనర్చిన 'ఆబ్దిక సర్వస్వము' అను గ్రంథమును శ్రీచరణులు అవలోకించినారు.

మీరు మీ తండ్రిగారివద్ద ప్రయోగమును చక్కగా నేర్చుకొని సంప్రదాయమును బాగుగా తెలిసినవారై పురోహితోత్తములుగనున్నారు. కర్మశ్రద్ధసన్నగిల్లుచున్న నేటి కాలమునందు మీ వంటి వారలు ఇట్టి గ్రంథములను ప్రకటించుట ప్రశంసనీయముగనున్నది. ఈ గ్రంథ ప్రకాశనమునందు శ్రీమిట్టకంటి మధుసూదనరెడ్డిగారు మీకు తోడ్పడియుండుట ముదావహము.

శ్రీశారదా చంద్రమౌళీశ్వరుల కృపవలన ఈ గ్రంథము కర్మశ్రద్ధాళువులకు అత్యంతోపయుక్తమై బహుళప్రచారమునొందుగాక, మీకును శ్రీమధుసూదనరెడ్డి గారికిని ఇతోధికశ్రేయః ప్రాప్తియగుగాకయని శ్రీజగద్గురు మహాస్వామివారు ఆశీర్వదించినారు.

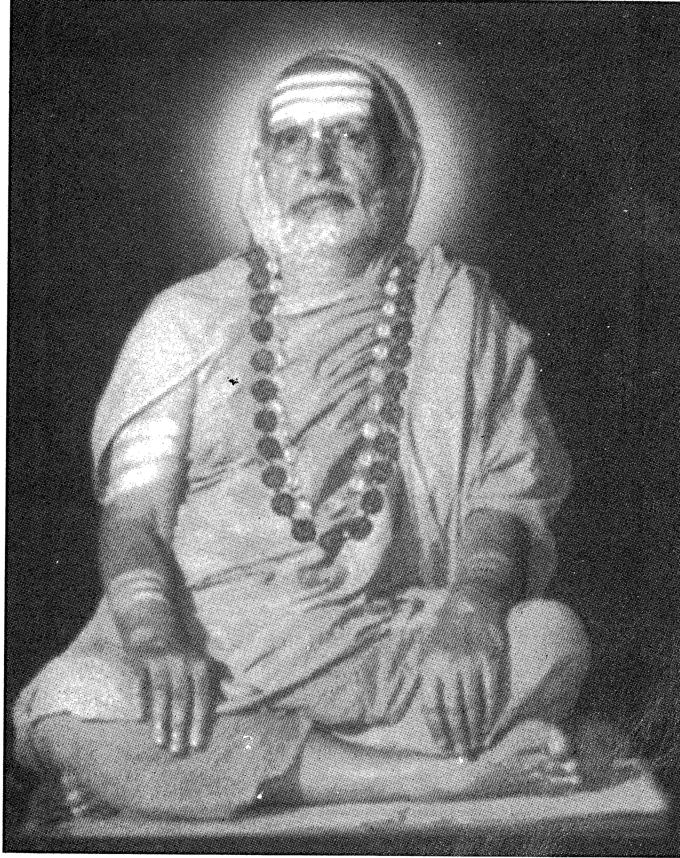
(తంగిరాల దక్షిణామూర్తి)

శ్లో॥ చిద్ఘనాయ ప్రకాశాయ శృత్యాకాశ విహారిణే ।
అద్వైతామృత వర్షాయ శంకరాయ నమోనమః ॥

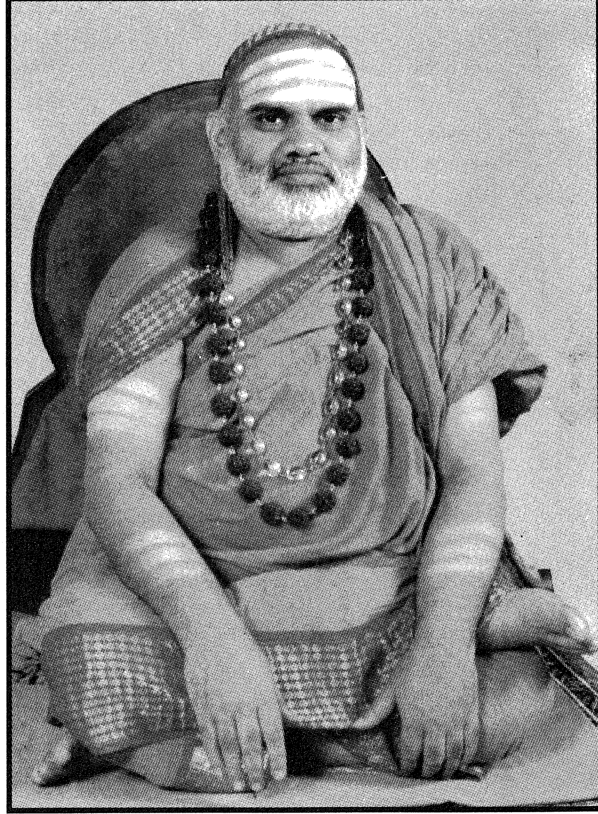
జగద్గురు ఆదిశంకరులు.

శ్లో॥ వివేకినం మహా ప్రాజ్ఞం ధైర్యౌదార్య క్షమానిధిం ।
సదాఽభినవ పూర్వంతం విద్యాతీర్థ గురుంభజే ॥

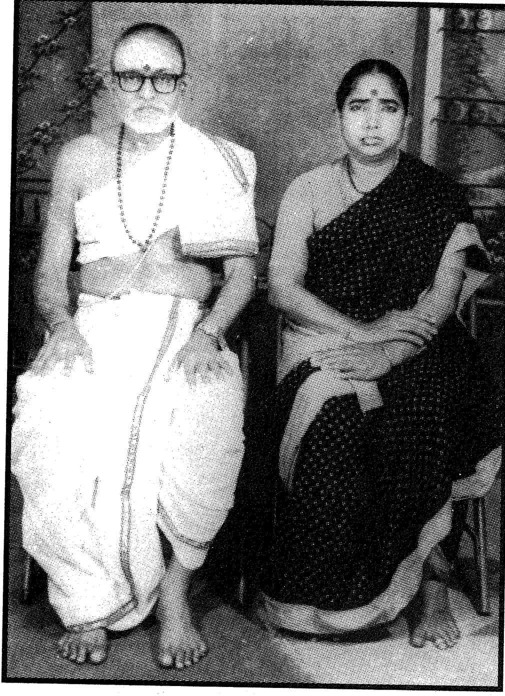
శ్రీశ్రీశ్రీ శృంగేరి జగద్గురు అభినవ విద్యా తీర్థ మహా స్వామి వారు

శ్లో॥ అజ్ఞానాం జాహ్నవీ తీర్థం విద్యా తీర్థం వివేకినాం ।
సర్వేషాం సుఖదం తీర్థం భారతీ తీర్థమాశ్రయే ॥

శ్రీశ్రీశ్రీ శృంగేరి జగద్గురు భారతీ తీర్థ మహా స్వామి వారు

గురువందనం

అస్మత్పితృపాదులు, గురువర్యులు
కీ॥శే॥ మూర్తి కోదండ పాణి శాస్త్రిగారు,
శ్రీమతి రామలక్ష్మమ్మగారు.

శ్లో॥ కోదండపాణిం జనకం కరుణాపూర్ణ మానసమ్ ।
మాతరం రామలక్ష్మీంచ వందే భక్త్యాసు తత్వదామ్ ॥

జననం:-శ్లో॥ ప్రాదుర్భూతః ప్రమోదాబ్దే హేమంతే మార్గ శీర్షకే ।
శుక్లేచార్కతృతీ యాయాం వేంకట్రామ సుతస్సుధీః ॥

నిధనం:-శ్లో॥ యువాబ్దే మార్గశీర్షేచ ద్వితీయాయాం సితేగురౌ ।
శివసాన్నిధ్యమగమద్రామ లింగ ఇతిస్మరన్ ॥

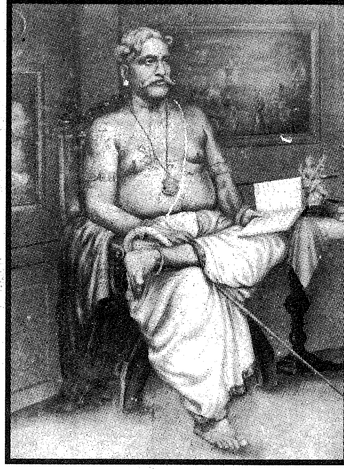

అస్మత్ పరమ గురువులు
నిత్య కర్మానుష్ఠాన నిష్ఠాగరిష్ఠులు
కీ॥శే॥ బ్రహ్మశ్రీ జగర్లపూడి గోపాలకృష్ణ అవధానులు గారు.
(కనుమర్లపూడి) నర్సరావుపేట.

పరమ గురు, పరమేష్ఠి గురు వందనం

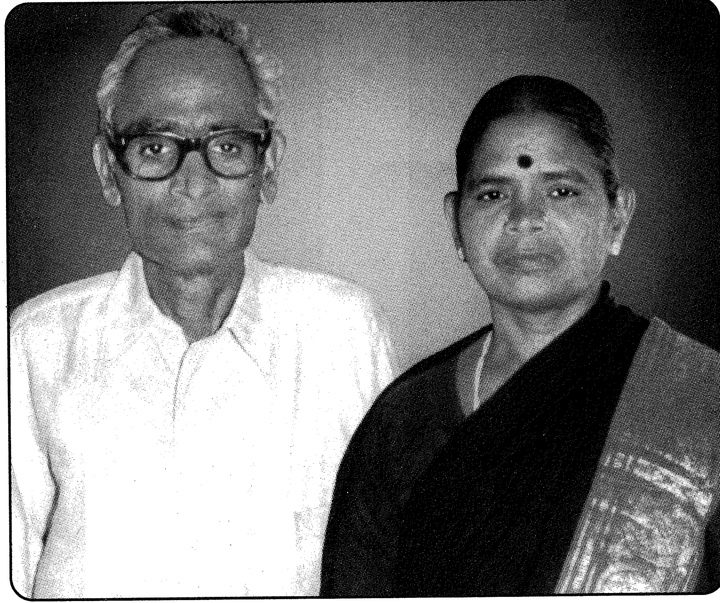

పరమ గురువులు
"హరికథాకేసరి"
కీ॥శే॥ నేతి లక్ష్మీనారాయణ
భాగవతులు గారు, శ్రీమతి
సీతారామమ్మగారు.
విజయవాడ.

పరమేష్ఠి గురువులు
కవిసార్వభౌమ, సహజసాహిత్య
కోవిద, బహుభాషావేత్త,
నానావిధానేక సంస్కృతాంధ్ర కావ్య
నిర్మాతలు, సహస్రావధాన
ధురీణులు, హరికథా పితామహులు
కీ॥శే॥ శ్రీ మదజ్జాదిభట్ల
నారాయణదాసు గారు.
విజయనగరం.

పుణ్యదంపతులు

కీ॥శే॥ మిట్టకంటి జగ్గారెడ్డి, కీ॥శే శ్రీమతి పద్మమ్మ.

(డా॥ మిట్టకంటి మధుసూదనరెడ్డి గారి తల్లిదండ్రులు.)

నివేదన

ప్రస్తుత సమాజములో గురుముఖతః సాంప్రదాయికమైన రీతిలో నేర్చుకొని చేయించు యాజ్ఞికులు, అటులనే తగిన గ్రంథములు లభించక పోవుటచే శ్రాద్ధ సంబంధమైన విషయములన్నిటిని ఏర్చి కూర్చినానని శ్రీ గౌరవనీయులైన మిట్టకంటి మధు సూదన రెడ్డిగారితో వారి తల్లిగారైన పద్మమ్మ గారు పరమపదించినప్పుడు గరుడపురాణము చెప్పు తరుణమున ప్రస్తావించగా మాతల్లి దండ్రుల పుణ్యలోక ప్రాప్తికై నేను ఈ గ్రంథమును ముద్రించదలచితిని అని వారు చెప్పగా నేను సంతోషముతో ఈ గ్రంథమును సమగ్రముగా శ్రాద్ధ ధర్మములను ఏర్చి కూర్చి అత్యంత జాగరూకతతో దిద్ది తయారు చేసి ఇచ్చితిని. ఈగ్రంథము అతి త్వరలో వెలుగు చూచుటకు సహకరించిన శ్రీ మిట్టకంటి మధుసూదన రెడ్డిగారి కుటుంబమునకు ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యములను కల్పించు గాకయని శ్రీ పద్మావతీ వేంకటేశ్వర స్వామివారిని ప్రార్థిస్తూ వారితల్లి దండ్రులైన కీ॥శే॥ మిట్టకంటి జగ్గారెడ్డి, కీ॥శే శ్రీమతి పద్మమ్మ గార్లకు పుణ్యలోక ప్రాప్తి గలుగుగాక యనియూ భగవంతుని ప్రార్థించుచున్నాను.

అటులనే ఈ గ్రంథమునకు తగిన శోభకూర్చి, అన్నదాన మహిమ, సప్తవ్యాధ చరిత్ర విపులముగా అర్థసహితము వ్రాసి ఇచ్చిన డాక్టర్ బ్రహ్మశ్రీ విష్ణుభట్ల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి సలక్షణ ఘనపాఠీ గార్కి నమోవాకములు అర్పించుచున్నాను. అటులనే మాకు తోడ్పాటునిచ్చి తమ అమూల్యాభిప్రాయములను ఇచ్చి, నిత్యము మమ్ము ఇట్టి సత్కార్యములకు ప్రోత్సాహాన్ని ఇస్తున్న కీసరగుట్ట వేదపాఠశాల ప్రిన్సిపల్ బ్రహ్మశ్రీ కె.యస్.యస్.అవధాని గార్కి, సహోద్యోగులూ అన్నగారైన బ్రహ్మశ్రీ యం.వి.యల్.యన్.శాస్త్రీగార్కి, శ్రీమాన్ కె.వి.యస్.వి.జి.శేషాచార్యులగార్కి సాష్టాశత ప్రణామములర్పించుచున్నాను. ఈ గ్రంథమును సుందరముగా తయారు చేసిన సుందర్‌గ్రాఫిక్స్ – చిరంజీవి కల్లూరు సుబ్రహ్మణ్య శర్మకు అభినందనలు తెలుపుచున్నాను.

ఇట్లు

మూర్తి వేంకటరామ శర్మ

విన్నపము

మన సంస్కృతిలో వారసత్వాలలోని నిత్యవ్యవహారిక విలువలకు తోడుగా ఉన్న సార్వజనీన, సర్వకాలిక విలువలు మసకబారుతున్నాయి. పురాతన కాలంలో మానవుడికి స్వల్పమైన ఆత్మజ్ఞానం వుండేది. రానురాను చేస్తున్న వ్యవహారముల వలన కలిగే అనుభవాలద్వారా ఆత్మజ్ఞానం పెంచుకోవడం జరిగింది. ఆ ఆత్మజ్ఞానం వల్లనే తనని తాను సంస్కరించుకోవటం జరిగింది. ఆ సంస్కరణల ఫలితంగానే మానవుడు ఈ రోజు ఈ భౌతిక ప్రపంచాన్ని శాసిస్తున్నాడు. పారిశ్రామికీకరణ, టెక్నాలజి అభివృద్ధి వలన సర్వమానవ ప్రపంచం ఒకటయింది. ఒకరి కొకరు చేరువవటం జరిగింది. సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వాన్ని కాంక్షించవలసిన వ్యక్తి, యాంత్రికమైన జీవితానికి బానిసై, మానవతా విలువలు మరిచిపోతున్నాడు. యుగయుగాలుగా నిర్మించుకుంటూ వస్తున్న ఈ నాగరికతా సౌధాలు కూలిపోయే ప్రమాద స్థితి వస్తోంది. ఆటవికత పెరిగి, అరాచకాలు చూస్తూ ఆవేదన, అశాంతికి లోనవుతున్నాడు. సహనశీలత, నిజాయితీ, ప్రేమ, కారుణ్యం, గౌరవ మర్యాదలు రోజురోజుకూ అంతరించి పోతున్నాయి. ఇలా సంస్కృతి మూలాలే కదిలిపోతున్నప్పుడు జాతి భవిష్యత్తు మాటేమిటి? దీనికంతటికీ కారణం కుటుంబ వ్యవస్థ బీటలువారడమేనా? ఇంతటి నిరాశాపూరిత సంక్షోభ సమయంలో వివేకాన్ని, విచక్షణను, మానవతా, కుటుంబ విలువల్ని కాపాడుకోవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది.

ఈసమస్య పరిష్కార మార్గంపై ఎందరో మేధావులు తమ దృష్టి సారించారు. పతనమైపోతున్న మన సంస్కృతి, విలువల పట్ల నేటి యువతలో జాగరూకత కలిగించి వాటి పట్ల అవగాహన పెంపొందించే అవసరం ఎంతైనా ఉందని చాలామంది అభిప్రాయ పడుతున్నారు. పశుపక్ష్యాదులలో లేని వివేకముండడం మానవునిలోని విశేషం. వివేకమంటే మంచి, చెడులమధ్య నున్న తేడాపాళ్లను గ్రహించగల శక్తి. ఆ వివేకానికి మూలం ధర్మం. అందువలన మానవుడంటే "ధర్మజీవి" అన్న నిర్వచనమున్నది. ధర్మమే మానవుడిని పశుత్వం నుంచి దివ్యత్వం వైపు నడిపించగలదు. మానవుడిని దేవతగా తీర్చి దిద్దడానికి ధర్మం సంస్కారాలను ప్రతిపాదించింది. వివిధ సంస్కారాలలో కూడిన సంస్కృతియే భారతీయ

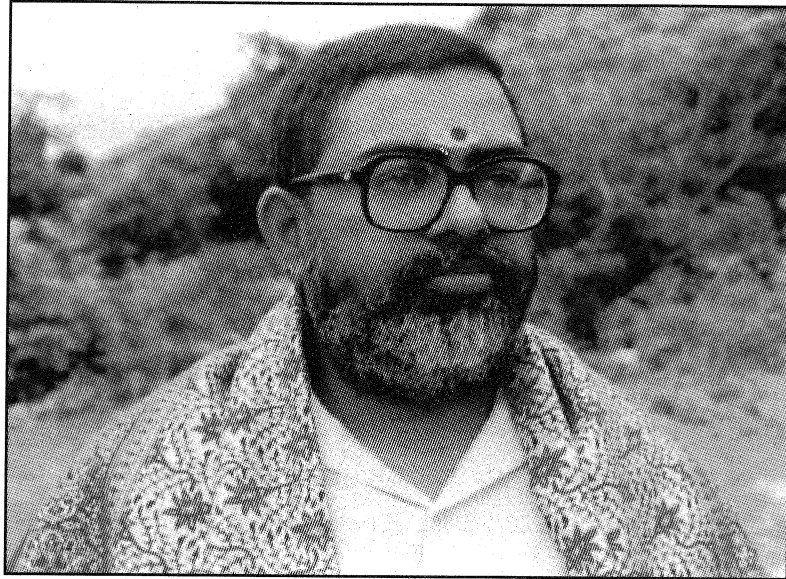
సంస్కృతి. ఈ సంస్కారాల ప్రభావం వలన మనిషి ప్రకాశిస్తాడు.

నేటి యువతలో కుటుంబ వ్యవస్థ, తల్లితండ్రులు మరియు పెద్దల పట్ల గౌరవ మర్యాదలు పెంచి వారికి మన సనాతన ఆచారవ్యవహారములు, గతానుగతికముగాను, మూఢనమ్మకముతోను, యాంత్రికంగాను చేసేవికావని, చేసే ప్రతిపని వెనుక ఒక అర్థము పరమార్థములున్నాయని తెలియజేయడం మూలంగా పతనమవుతున్న విలువల పునరుద్ధరణ కొంతలో కొంతైన జరుగుతుందనే ఆశతో ఉన్న సమయంలో మహాశయులు బ్ర.శ్రీ.మార్తి వేంకట్రామ శర్మ గారితో పరిచయ భాగ్యము కలిగింది. వారు మన ఆచారాల ఆనుపానులను, ఆంతర్యాలను, అంతరార్థాలను అందరికి అందించాలన్న మహత్తర సంకల్పంతో ఆయాసంస్కారములకు సంబంధించిన గ్రంధాలను వెలువరించుటకు పూనుకున్న మహాశయులు. ప్రస్తుతము శ్రాద్ధ సంబంధమైన విషయములన్నిటిని ఏర్చికూర్చి గ్రంధము వ్రాయుచున్నానని తెలియజేయడంతో, అదే ఆశయంతో ఉన్న నేను వెంటనే ఈ గ్రంధ ముద్రణ భారాన్ని స్వీకరించాను. మాఈ ప్రయత్నము ఇంతటితో ఆగకుండా ఇంకా ముందు ముందు ఎన్నో సనాతన ధర్మాచారాలను తెలియజేసే గ్రంధాలను వెలువరించి... ప్రశాంత జీవనానికి దూరమౌతున్న మనిషి ఇంద్రియ, మనోనిగ్రహాల ద్వారా, అహంభావాన్ని వదిలి విజ్ఞతను పెంచుకోవాలని ఆత్మజ్ఞానానికై తన తెలివితేటలను జోడించి సామాజిక వికాసానికి తోడ్పడాలనే సంకల్పం కొంతలో కొంతైన నెరవేరగలదని చిరు ఆశతో ముందుకు సాగుతున్నాము. మా ఈ ప్రయత్నాన్ని అందరూ సాదరంగా స్వాగతిస్తారని ఆశిస్తూ.....

విధేయుడు

మిట్టకంటి మధుసూదనరెడ్డి

పాదుకోపానహౌ ఛత్రం (~~రక్తపుష్పా~~ రక్తవస్త్రం)ంబరాణిచ।
రక్తం పుష్పంచ మాత్రకం శ్రాద్ధభూమౌ వివర్జయేత్॥

ఆదౌ పితా తథా మాతా సాపత్నీ జననీ తథా
మాతామహాస్సపత్నీకాః ఆత్మ పత్న్యస్తదనంతరం
సుత భ్రాతృ పితృవ్యశ్చ మాతులాస్సహ భార్యకాః
దుహితా భగినీచైవ దౌహిత్రో భాగినేయకః
పితృష్వసా మాతృష్వసా జామాతా భావుకస్నుషా
శ్వశుర శ్యాలక స్సఖ్యః స్వామినో గురుశిష్యకః

గ్రంథకర్త పరిచయము

1.	పేరు	మార్తివేంకట్రామశర్మ
2.	తల్లిదండ్రులు	మార్తి కోదండపాణి శాస్త్రి, రామలక్ష్మమ్మ
3.	జననము	12-06-1961
4.	విద్యాభ్యాసము	కృష్ణయజుర్వేద స్మార్తము, పూర్వాపరములు ఆపస్తంబ గృహ్యసూత్ర భాష్యము ఏకాగ్నికాండ మంత్రభాష్యము సాహిత్యము - సంస్కృత కావ్యములు.
5.	వృత్తి	స్మార్తపండిట్, స్మార్తశాఖ అధ్యక్షులు శ్రీ వేంకటేశ్వర వేద సంస్కృత పాఠశాల కీసరగుట్ట-రంగారెడ్డి జిల్లా.
6.	అనుభవము	స్మార్త కార్యములు చేయించుట రుద్రయాగాది యాగముల చేయించుట ధర్మశాస్త్ర పరిశీలన, 14సం॥లుగా ఉపాధ్యాయ వృత్తిలో అనేకమంది విద్యార్థులను పండితులుగా చేయుట.
7.	రచనలు	ముద్రితములు:- యాజుషస్మార్త గ్రంథః పార్టు-1, పార్టు-2. సప్రయోగ ఆబ్దికమంత్రం - సప్రయోగ మహాలయ, మాసిశ్రాద్ధ ప్రకరణమ్. అముద్రితములు:- పంచదశ సంస్కారములు - సప్రయోగం.
8.	హోదా	అధ్యక్షులు శ్రీ గాయత్రీబ్రాహ్మణ సాంస్కృతిక సేవాసంస్థ - దమ్మాయిగూడా
9.	బిరుదులు	జ్యోతిష పరిషత్, సనాతన ధర్మ సంస్థలచే "పురోహిత సార్వభౌమ" "అధ్యాపక శిరోమణి"
10.	అభిరుచి	స్మార్త గ్రంథముల సంకలనము. కర్మకాండల ఆవశ్యకత, మహిమల వివరణం, స్మార్త విద్యావ్యాప్తికి ధర్మవ్యాప్తికై కృషి చేయుట.

మున్నుడి

శ్లో॥ కాండ ద్వయోప పాద్యాయ కర్మబ్రహ్మ స్వరూపిణే ।
స్వర్గాప వర్గ రూపాయ యజ్ఞేశాయ నమోనమః ॥

భక్త మహాశయులారా! మనది కర్మభూమి. ఈ కర్మ భూమిలో అనేక మంది సత్కర్మాచరణచే భగవదను గ్రహమును పొందిరి. అట్టి కర్మలు మూడు విధములుగా ఉన్నవి. 1.నిత్య, 2.నైమిత్తిక, 3.కామ్య కర్మలు. ఇందు నిత్య కర్మలనగా సంధ్యావందన, అగ్నిహోత్ర, వైశ్వదేవ, బ్రహ్మయజ్ఞ, అతిథి పూజాదులు. నైమిత్తికములు అనగా ఒక నిమిత్తమును గూర్చి చేయునవి. దర్శశ్రాద్ధాదులు, ప్రత్యాబ్దికములు, సంక్రాంతులు, వ్రతాదులు మున్నగునవి. ఇక కామ్య కర్మలనగా అనిష్ట పరిహారముగా ఇష్ట ప్రాప్తికై ఆచరించెడి శాంతి, పౌష్టిక కర్మలు.

ఈ కర్మలలో పితృదేవతల నారాధించెడి కర్మలను శ్రాద్ధములు అందురు. "శ్రద్ధయా అనేనేతి శ్రాద్ధమ్" – అనగా అత్యంత శ్రద్ధాభక్తులచే చేయ తగిన కర్మ అని అర్థము. దేవతా పూజలకంటే ఎక్కువ శ్రద్ధగాశుచిగా, మడిగా ఆచరించ దగినవి పితృకర్మలు. కారణమేమనగా దేవతా పూజలు భక్తులందరూ చేయుదురు – కానీ, మన పితరుల నుద్దేశించి చేయదగు కర్మలు మనమే చేయవలెను – ఇతరులు చేయరు.

కావున శ్రద్ధ అనెడిది శ్రాద్ధములందు అత్యావశ్యకము అయి ఉన్నది. ఈ శ్రాద్ధ కర్మలు బహువిధములుగా ఉన్నవి. ఉదా:– నిత్యశ్రాద్ధము, షణ్ణవతి శ్రాద్ధములు, ప్రత్యాబ్దిక శ్రాద్ధములు, కామ్య శ్రాద్ధములు – నాందీ శ్రాద్ధములు – గ్రహణ శ్రాద్ధము నిత్యశ్రాద్ధమనగా నిత్యము ఒక బ్రాహ్మణునికి పితృదేవతారూపమున అర్చించి భోజనము పెట్టి తర్పణ చేయుట దీనిలో తిలలు, ప్రాచీనావీతము అపేక్షితములు గావు. బ్రహ్మచర్య అధశ్శయ్యాది నియమరహితమైనది.

శ్లో॥ అమామను యుగ క్రాంతి ధృతి పాత మహాలయాః ।
తిస్రోష్టకాశ్చ విజ్ఞేయా షణ్ణవత్యః ప్రకీర్తితాః ॥

అమావాస్యలు 12, మన్వాదులు 14, యుగాదులు 4, సంక్రాంతులు 12, వైధృతులు 13, వ్యతీపాత్‌లు 13, మహాలయములు 16,అష్టకాన్వష్టకములు = 96 ఇవిషణ్ణవతి శ్రాద్ధములనబడును.

ప్రత్యాబ్దికమనగా అబ్దే అబ్దే ప్రత్యబ్దమ్, అనగా మృతాహస్సునందు జరుపబడు శ్రాద్ధము. కామ్య శ్రాద్ధములు గూడా కొన్ని, ధర్మ శాస్త్రములందు కన్పట్టుచున్నవి. లోకవ్యవహారమున ఆచరించు వారు కనుపడుటలేదు. కోర్కెతో చేయు శ్రాద్ధము అని అర్థము నాందీ శ్రాద్ధములనగా శుభకార్యములయందును సమస్త గృహ్యాకర్మలయందునూ ఆచరించతగినవి.

శ్లో॥ అనస్మద్వృద్ధ శబ్దానాం, అరూపాణాం, అగోత్రిణాం ।
అనామ్నా మతి లాద్యైశ్చ నాందీ శ్రాద్ధం విధీయతే ॥

అనగా అస్మత్, వృద్ధ ప్రపితామహ అనెడి వృద్ధ శబ్దములు, వస్త్రాది రూపములు, గోత్ర వివరణము, నామోచ్చారణ, తిలలు, ఇట్టివి లేకుండా హరిద్రాక్షతలతో, ప్రాచీనావీతము లేకుండా 1.విశ్వేదేవతలను, 2.మాతృ, 3.పితృ దేవతలనూ, 4.మాతామహులను అర్చించవలెను ఇది నాందీ శ్రాద్ధవిధి ఆంధ్ర దేశమున ఇది హిరణ్యదాన రూపముగా ఆచరించుచున్నారు. ద్రవిడ దేశమున ఇప్పటికీ శుభకార్యములకు ముందుగా ఇది యథావిధిగా కొందరు ఆచరించుట గోచరించుచున్నది. ఇక సూర్య చంద్ర గ్రహణముల యందు చేయవలసిన శ్రాద్ధము గ్రహణ శ్రాద్ధమనబడును.

శ్లో॥ గ్రస్యమానే భవేత్స్నానం, గ్రస్తేహోమోర్క చంద్రయోః ।
ముచ్యమానే భవేద్దానం (శ్చ్రాద్ధం) ముక్తౌస్నానం విధీయతే ॥

గ్రహణ కాలమున ముందు స్నానము – జపము, హోమము, శ్రాద్ధము, దానము, స్నానము క్రమముగా ఆచరింపవలెను.

జ్ఞాత్వా కర్మాణి కుర్వీత యని పెద్దలమాట కావున పై విషయములను తెలుసుకొని శ్రద్ధగా ఆచరించుటచే పితరులకు ముక్తి కలిగించుటయేగాక మనము కృత కృత్యులమై పుత్రత్వ సిద్ధిని బొంది పితృదేవతానుగ్రహముచే సకల శ్రేయస్సులను పొందగలము.

శ్రాద్ధ విహితములు - త్యాగములు - ధర్మములు

శుచిత్వము గలిగిన, మంత్రవేత్తలైన యోగ్యులైన బ్రాహ్మణులను ఆబ్దికాదులయందు భోక్తలుగా నిమంత్రించవలెను. మేనల్లుళ్ళు, భావమరదులు ఇటివంటి యోని సంబంధీకులుగానీ మంత్ర సంబంధీకులుగానీ, (శిష్యులు) భోక్తలకు పనికిరారు. మరియూ సగోత్రీకులనుగూడా భోక్తగా నియమించ రాదు - అభావ పక్షములో విశ్వేదేవస్థానమందు నియమింప వచ్చును. నిత్య శ్రాద్ధమందునూ, గయా శ్రాద్ధమందునూ, సోదకుంభ శ్రాద్ధములందునూ, సగోత్రుని నియమించ వచ్చునని బృహస్పతి వాక్యము. భార్య రజస్వల అయిన కాలములోనూ, ఆరవ మాసమునిండిన గర్భవతి భర్తయూ, శ్రాద్ధ భోక్తలుగా ఉండుటకు అర్హులుగారు. సాధారణముగా బ్రాహ్మణ శోధన చేయకూడదు. విశేష ధర్మమేమనగా పితృకర్మలందు బ్రాహ్మణులను పరిశీలించి యోగ్యులనే నియమించుకొన వలెను. తీర్థ క్షేత్రముల యందు చేయు శ్రాద్ధములందు తీర్థవాసులను నియమించవలెను - వారిని శోధించ నక్కర లేదని స్కాంద పురాణ వచనము. భోక్తలను నిమన్త్రించు నప్పుడు బ్రాహ్మణుని కుడిపాదమును స్పృశించి నిమంత్రించవలెను. క్షత్రియులు ఎడమపాదమును స్పృశించియూ, వైశ్యులు రెండు పాదములు పట్టుకొనియూ, శూద్రులు ప్రార్థనా పూర్వకముగాను బ్రాహ్మణులను నిమంత్రించు కోవలెను. విశ్వేదేవులు లేకుండా శ్రాద్ధము జరిపినచో, పిశాచ, రాక్షస, యక్ష, భూతములూ శ్రాద్ధమును నష్టపరుచుదురు. కావుననే విశ్వేదేవతలను పూజించుట శ్రాద్ధములందు విధించబడినది.

కర్తృ నియమములు

శ్రాద్ధకర్త తద్దినము రోజుననూ, పూర్వాపర దినములందునూ పరాన్నమును

స్వీకరింపరాదు. స్వీకరించినచో పితృ ఘాతకుడగును. శ్రాద్ధదినమున కర్త, దంత ధావనము, (కాష్ఠాదులతో) తాంబూల చర్వణము, క్షౌరము, అభ్యంగనము, స్త్రీ సాంగత్యము, ఔషధ సేవనము, అల్పాహారము చేయుట పరాన్నము, అని ఈ ఎనిమిది పనులు చేయరాదు. శ్రాద్ధ దినమున ఘంటానాదము చేయుట, రుద్రాక్షధారణ పనికిరాదు - మరియు కర్తగానీ, భోక్తగానీ, ఒక్క వస్త్రముతో నుండరాదు. విధిగా ఉత్తరీయమును ధరించవలెను. మరియూ శ్రాద్ధమునకు ముందుగా, దానములు చేయుట, అధ్యయనమును చేయుట విశేష దేవతారాధనలు, జపములు, హోమములు, వ్రతానుష్ఠానములు, భిక్షువులకు ఆహారమిచ్చుట మొదలగునవి పనికిరావు. మరియూ, మరణవార్త విన్ననూ, పుత్రజనన మైనప్పుడు సంక్రమణముల యందునూ, శాద్ధ దినములందునూ, పర్వదినములందునూ (గ్రహణాదులు) చండాల, ఆశౌచముగల వారిని స్పృశించిననూ, వేడినీటి స్నానము చేయరాదు - చన్నీటి స్నానము చేయవలెను - తెలిసియూ, అనారోగ్యాది నిమిత్తములు లేకుండానూ వేడి నీటిస్నానము చేసినచో గోహత్యా పాతకములు కల్గునని స్మృతి వచనము. గోధుమ, పెసర, మినుము, నూనె, నెయ్యి మొదలైన పదార్థములు లేకుండా ఆబ్దికము పెట్టి ననూ నిరర్థకమేయగును. కావున ఆవస్తువులను ఆబ్దికము నందు విశేషముగా ఉపయోగించవలెను. తలిదండ్రులకు జీవించి ఉండగా ఇష్టమైన యోగ్యపదార్థములను శ్రాద్ధముల యందు ప్రయత్న పూర్వకముగా ఉపయోగించవలెను.

భోక్తృ ధర్మములు

శ్రాద్ధము నందు నిమంత్రితుడైన భోక్త, కర్తయూ, స్త్రీసంగము చేయరాదు. ఆనియమమును ఉల్లంఘించినచో పితృదేవతలు ఆరు మాసములు రేత భోజనము చేయవలసి వచ్చును - ఒక శ్రాద్ధమునందు నిమంత్రితుడైన భోక్త ఆశ్రాద్ధమునకు గాక, వేరొక చోటకి భోజనమునకు వెళ్ళినచో అట్టి భోక్త నూరు నరకములననుభవించి, చండాల జన్మనొందగలడు. శ్రాద్ధభోక్త, మరల భోజనము చేయుట అరణ్య సంచారము, బరువులెత్తుట, వేదాధ్యయనము చేయుట, రతిక్రియ సల్పుట, సంధ్యావందనములో దశాధికముగా గాయత్రీ

జపము, వేరొక చోట ప్రతిగ్రహణము, హోమములు చేయుట (ఔపాసన) పనికి రాదు –

ప్రత్యాబ్దిక భోక్త ఒక రోజులో పవిత్రుడగును.

మాసికములయందు ఆరు రోజులలో పవిత్రుడగును.

ఉనషాణ్మాసిక, సంపిండీకరణ, ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధ భోక్త 1 సంవత్సరమునకు శుద్ధుడగును.

శ్రాద్ధ పాకమున వంకాయ, సొరకాయ, గోంగూర, మునగతోపాటు టమోటా, క్యాబేజీ, కేలీ ఫ్లవర్, బీట్‌రూట్, కేరట్, ఆలుగడ్డ వంటి ఆధునిక కూరగాయలూ వర్జనీయములే.

ప్రత్యాబ్దికమున భూరి భోజనము పెట్టవలనని శాస్త్రవచనము, అనగా శ్రాద్ధ పాకముగాక వేరేవంట చేయించి శ్రాద్ధము అయిన పిమ్మట భోజనము పెట్టించవలెను – శ్రాద్ధ పాకము (పితృశేషము) జ్ఞాతులు, బంధువులకే పరిమితము. స్నేహితుని ఇంటనూ, గురువుగారి ఇంటనూ, మేనమామ ఇంటి యందును, సోదరీ, మామగారి ఇంటభోజనము చేసిననూ పరాన్నము గాదని పెద్దల వచనము.

శ్రాద్ధ ధర్మములు

ఈ కలి యుగమున శాస్త్రీయముగు కర్మలను ఆచరించుట బహుదుర్లభముగా ఉన్నది. ప్రత్యాబ్దికము పెట్టుటకు (వంట చేసిపెట్టుటకు) వసతి కుదరకపోతే అమశ్రాద్ధము అనగా బియ్యం, పచ్చికూరలు, పప్పుదినుసులు మొదలగు వస్తువులను ఇచ్చి శ్రాద్ధము జరుపుట యుక్తము – వస్తువులు లభించని సందర్భములోనే హిరణ్య శ్రాద్ధము (బంగారము గానీ, డబ్బుతోగానీ శ్రాద్ధము జరుపుట) చేయవలెను. సదుపాయములన్నీ ఉండి చేయుటకు అశక్తుడగుచో సంకల్పవిధిగా భోజనము పెట్టి చేయునది సంకల్ప శ్రాద్ధమనబడును – ఏ వసతీ కుదరని పక్షములోనే తిల తర్పణగావించి పితృదేవతలను తృప్తులను చేయవలెను. ఆ తిలలు సంపాదించుటకు గూడా అశక్తుడై (దరిద్రుడైనచో) ఊరి వెలుపలకు వెళ్ళి

చేతులు పైకి చాచి ఓ పితృదేవతలారా! నేను దారిద్ర్యపీడితుడనై ఆహారము లేక శుష్కించు చున్నాను నాకన్నీటిని మీరు స్వీకరించి తృప్తులగుదురుగాకయని రోదించ వలెను - పైవేవీ ఆచరించక శ్రాద్ధ త్యాగము చేసినవాడు జీవనీయుదు గాదని స్కాందపురాణము చెప్పుచున్నది.

శ్లో ॥ ధనవంత మదాతారం, దరిద్రమత పస్వినమ్ ।
ద్వావంభసి నివేష్ట వ్యౌ, కంఠే బధ్వా దృఢాంశిలాం ॥

ధనవంతుడై ధర్మ కర్మాచరణ చేయకున్ననూ, దరిద్రుడై తపో, జప, భగవన్నామ స్మరణ రహితుడైననూ, కర్మ, ధర్మ భ్రష్టులను మెడలో బండరాయి గట్టి నీటిలో పడవేయ వలెనని భావము.

సర్వజనాస్సుఖినో భవంతు. సర్వేషాంసమస్త సన్మాంగళాని సంతు

ఇట్లు
సుధీవిధేయుడు
మూర్తి వేంకటరామ శర్మ
23-9-2004

☆☆☆

విషయ సూచిక

శ్రీరామలింగాష్టకము

శ్లో ॥ శుద్ధజ్ఞాన ప్రదో నిత్య ఐహికాముష్మికార్థదః ।
భవానీ సహితో దేవో రామలింగోఽభిరక్షతు ॥

శ్లో ॥ రామలింగ ప్రభుం వందే జగత్కారణ కారణమ్ ।
త్రిపురాసుర హంతారం భక్త కల్పమహీరుహమ్ ॥

శ్లో ॥ హే! రామలింగ! హేనాథ! తాపత్రయ నివారక ।
కామక్రోధాది సంతప్తం రక్షమాం భవసాగరాత్ ॥

శ్లో ॥ ప్రతిష్ఠితోహి యోదేవస్సీతా రామేణ ధీమతా ।
కేసరాద్రౌ విజయతే భవానీ సహిత శ్శివః ॥

శ్లో ॥ మృత్యుంజయాయ రుద్రాయ నీలకంఠాయ శంభవే ।
శుద్ధస్ఫటిక వర్ణాయ రామలింగాయతే నమః ॥

శ్లో ॥ ప్రతిష్ఠితోసి రామేణ పూజితోసి సురైరపి ।
తథైవ ద్విజవర్యైశ్చ అర్చితోసి సదాప్రభో ॥

శ్లో ॥ హృత్పుండరీక మధ్యస్థో భూతానాంచ హితే రతః ।
నిత్యముక్తో జగత్సా క్షీ పాలయత్వనిశం మృడః ॥

శ్లో ॥ భస్మాను లిప్త సర్వాంగ కరుణాకర శంకర ।
స్వీకురుష్వ స్తుతిమిమాం భక్త్యా ప్రథమతోర్పితామ్ ॥

ఫలశృతిః

రామలింగాష్టక స్తోత్రం యః పఠేద్భక్తి మాన్నరః ।
స సర్వపాప నిర్ముక్తో దుర్గభాం గతి మాప్నుయాత్ ॥

ఇతి మార్తి వేంకట్రామశర్మణా విరచిత శ్రీరామలింగాష్టకం సంపూర్ణం

డా॥ విష్ణుభట్ల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి (M.A. Ph.D)
ప్రాచార్యః
వేదభాష్యవిజ్ఞాన పరిశోధనాకేంద్రం
వేదభవనం - సికింద్రాబాద్.

శ్రాద్ధమహిమ

లోకములో మానవులపాప నివృత్తి కొరకు శాస్త్రములు అనేక విధకర్మలను బోధించినవి. అట్టికర్మలలో నైమిత్తిక కర్మలు నిత్యకర్మలవలే పాపక్షయకారణములని శాస్త్ర మర్యాద. ఒక నిమిత్తమును ఆధారముగ చేసుకుని చేయవలసిన కర్మలు కనుక ఆ కర్మలను నైమిత్తిక కర్మలందురు అట్టి కర్మలలో శ్రాద్ధకర్మలు ప్రాముఖ్యమును చెందియున్నవి. లోకములో శ్రాద్ధ కర్మల పట్ల రానురాను శ్రద్ధ సన్నగిల్లి ఆచరణలుప్తమగుచున్నట్లు కనపడుచున్నది. ఇట్టి స్థితిలో శ్రాద్ధమహిమను సోపాఖ్యానముగ వివరించినచో లోకములో ఆస్తికత్వమునకు పునరుజ్జీవనము లభించుననియు, లోకము శ్రాద్ధకర్మలను శ్రద్ధతో ఆచరించి పితృదేవతానుగ్రహమునకు పాత్రులై సమస్త శ్రేయస్సులను పొందగలరని శ్రాద్ధమహిమ ఇచట వివరించబడుచున్నది.

"శ్రద్ధయాదీయత ఇతి" శ్రాద్ధం అను వ్యుత్పత్తి ప్రకారము శ్రాద్ధకర్మ శ్రద్ధాతిశయముచే చేయతగినదైయున్నది. శ్రాద్ధములు అనేకవిధములుగా ఉన్ననూ వానిలో ప్రత్యాబ్దికము అవశ్యాచరణీయము ప్రత్యాబ్దికమనగా ప్రతి సంవత్సరము చేయతగినది అంతేకాదు ప్రతినిత్యము శ్రాద్ధాచరణ మున్నట్లు మనుస్మృతిలో మనుమహర్షి ఈ శ్లోకములో ఇట్లు ప్రబోధించిరి।

శ్లో॥ కుర్యాదహరహశ్శ్రాద్ధం అన్నాద్యేనోదకేనవా ।
పయోమూల ఫలైర్వాపి పితృభ్యఃప్రీతిమావహన్ ॥ -మ॥ స్మృ. 3-82

గృహస్థు ప్రతిదినము పితృదేవతల ప్రీతికొరకు అన్నము ఉదకము, పాలు, దుంపలు, ఫలములు, తిలలు, వ్రీహులు మున్నగు పదార్థములచేత శ్రాద్ధమాచరించవలయును.

శ్రాద్ధాచరణవిషయములో విశ్వేదేవతలు సాక్షిగా ఉందురు. శ్రీమహావిష్ణువు శ్రాద్ధమునకు పర్యవేక్షకులుగా ఉండును. ప్రధానదేవతలు పితృదేవతలు వీరు ముగ్గురు. తండ్రి, తాత, ముత్తాత, తండ్రి వసుస్వరూపుడు, తాత రుద్రస్వరూపుడు, ముత్తాత ఆదిత్యస్వరూపుడు. ఈ ముగ్గురు వసు, రుద్ర, ఆదిత్యలోకములయందు ఉందురని, శాస్త్రసంప్రదాయము. ఒకానొకప్పుడు ఈ ముగ్గురు వారి కర్మఫలాను భవానంతరము ఆలోకములను విడిచి కర్మానుగుణముగ మరోలోకములో ప్రవేశించి ఉండవచ్చును, కాని వారు ప్రవేశించిన లోకములు వారి స్థితి వసురుద్రాదిత్య లోకముల యందే తెలియబడును.

శ్రాద్ధాచరణ విషయములో ఒకానొకస్థితిలో భోక్తలగు బ్రాహ్మణులు లభించనిచో శ్రాద్ధకర్త అరణ్యమునకు వెళ్లి పెద్దగా పితృదేవతలను పిలిచినాకు బ్రాహ్మణులు లభించలేదు శ్రాద్ధము ఆచరించలేక పోవుచున్నాను అని పెద్దగా ఏడవవలెను. మరియు శ్రాద్ధాచరణ విషయములో ఇట్లుండవలెను. భోక్తలు తమ భోజనకాలములో కర్తలు తమకొరకు వండిన భక్ష్యాది పదార్థములలో అపేక్షిత పదార్థములను అడిగి స్వీకరించి భుజించవలెను. ఆయా భక్ష్యపదార్థములు భుజించవలెనని ఉన్ననూ సిగ్గుతో అడగలేక భక్షించలేకపోయినచో ఆదోషము భోక్తలదే। అయిననూ కర్త మాటిమాటికి భక్ష్యపదార్థములను అడిగివేయనిచో ఆదోషము కర్తదేయగును.

శ్రాద్ధాచరణ విషయములో కొన్ని రహస్యములు తెలుసుకోతగినవి ఉన్నవి। శ్రాద్ధము అనుష్ఠింపబడుచుండగ విశ్వేదేవతలు వసురుద్రఆదిత్య లోకములకు వెళ్లి అచట ఉన్న పితృదేవతలతో ఇట్లు చెప్పెదరు । ఓ పితృదేవతలారా? భూలోకములో మీ పుత్రపౌత్రాదులు మీ కొరకు శ్రాద్ధము ఆచరించుచున్నారు, అని చెప్పెదరు. ఆ సమయములో పితృదేవతలు ఆ లోకములోనే ఉన్నచో భూలోకములో పితృదేవతా స్వరూపముతో భుజించుచున్న బ్రాహ్మణుల భోజనతృప్తిని అనుసరించి పితృదేవతలు తృప్తి చెందగలరు. ఒకవేళ పితృదేవతలు ఆలోకములో లేక లోకాన్తరములో ఉన్నచో వారెచట ఉన్నది వసురుద్రాదిత్య లోకములో విచారించి విశ్వేదేవతలు వారేలోకములో ఉండిరో ఆలోకములో వారికి శ్రాద్ధకర్త సమర్పించిన పిండము మున్నగు ఆహారములను సంక్రమింపచేసెదరు, ఇచట ఒకరహస్యము తెలియతగినది. ప్రస్తుతము పితృదేవతలు ఏలోకములో ఉండిరో ఆలోకవాసులు ఏ ఆహారముతిందురో ఆవిధమయిన ఆహారముగ కర్త ఇచ్చిన పిండాది

అన్నము మున్నగు పదార్థములను మార్చి పితృదేవతలకు చెందునట్లు చేసెదరు। అదెట్లనగ పితృదేవతలు పుణ్యవశమున దేవతాలోకములో ఉన్నచో అప్పుడు భూలోకములోకర్త ఇచ్చిన పిండాది అన్న విశేషములను విశ్వేదేవతలు దేవతలకు ఆహారమయిన అమృతస్వరూపముగా మార్చి అందించగలరు. ఒకవేళ పితృదేవతలు పాపవశమున రాక్షసలోకములో ఉన్నచో అప్పుడు కర్త ఇచ్చిన పిండాది అన్న విశేషములను రాక్షసులకు ఆహారమయిన మాంసమునెత్తురుగా మార్చి భుజింపచేయగలరు। ఒకవేళ పితృదేవతలు భూలోకములో పశుస్వరూపముగ ఉన్నచో అప్పుడు కర్త ఇచ్చిన పిండాది అన్న విశేషములను విశ్వేదేవతలు లేత పచ్చగడ్డి మున్నగు పశువులకు యోగ్యమగు ఆహారముగ మార్చి సమర్పించగలరు.

శ్రాద్ధ విషయములో ఒక ఉపాఖ్యానము భరద్వాజ మహర్షికి ఏడుగురు పుత్రులున్నారు, వారు గురుకులమందు విద్యనభ్యసించుచుండెడివారు। ఒకానొక రోజున గురువుగారి గోవును మేపుటకై అరణ్యమునకు తీసుకెళ్లిరి. అచట శిష్యులకు ఆకలి కలిగినది. ఆకలి బాధకు ఓర్వలేక ఆగోవును భక్షించుటకు సిద్ధపడిరి। కాని గోవును భక్షించుట యుక్తమా అయుక్తమా? అని సందేహము కలిగినది। కృతాది యుగములలో ధర్మతారతమ్యమును అనుసరించి శ్రాద్ధకాలములో గోమాంసము పితృదేవతలకు సమర్పించుటను ధర్మశాస్త్ర కర్తలు అంగీకరించిరి। కాని స్వేచ్ఛగా స్వోదరపూరణకొరకు మాంసభక్షణము నిషిద్ధమైయున్నది కలియుగములో శ్రాద్ధాదులయందుకూడ మాంసవినియోగము నిషిద్ధమే. కలియుగములో స్వోదరపూరణకొరకు నిషిద్ధమని వేరేచెప్పనేల? ఆ ఏడుగురిలో జ్యేష్ఠుడు మొదలగు 4గురు ప్రథమసోదరులు ఉదరపూరణకొరకు గోవును భక్షించవచ్చని నిర్ణయించిరి। కాని మిగిలిన చివరి సోదరులు ముగ్గురు గోవును స్వోదరపూరణకొరకు భక్షించుట తగదని చెప్పిరి. జ్యేష్ఠాది నలుగురు సోదరులు వారి నిర్ణయప్రకారము గోవును భక్షించుటకే ప్రయత్నించిరి। ఇంతలో ఏడవ సోదరుడు మాంసము స్వోదర పూరణకొరకు భక్షించుట తగదు ఒకవేళ భక్షించవలసినచో గోమాంసములో కొంతభాగమును మూడుపిండములుగా చేసి శ్రాద్ధములో పితృదేవతలకిచ్చి మిగిలిన మాంసమును తినవలెనని ప్రబోధించెను. ఇట్లు భరద్వాజపుత్రులలో అభిప్రాయభేదములున్నను క్షుద్బాధను భరించలేక గోమాంసమును పితృదేవతలకు సమర్పించి భక్షించిరి। సాయంకాలము గురువుగారి ఇంటికి దూడను ఒక దానినే

తీసుకువెళ్లిరి । అంతగురువు గోవు ఏది? అని అడుగగా అరణ్యములో క్రూరమృగములచే భక్షింపబడినది అని అబద్ధము చెప్పిరి । గురు గోద్రవ్య భక్షణ పాపము, గోహత్యాపాతకము, గురువునకు అబద్ధముచెప్పిన పాపము ఈ మూడుదోషములచేత ఈ భరద్వాజపుత్రులు ఏడుగురు సోదరులు ఒకేసారి మరణించి దశార్ణదేశములో ఒక వ్యాధునకు పుత్రులై జన్మించిరి. వీరు గోమాంసమును భక్షించినప్పటికి గోమాంసమును పితృదేవతలకు సమర్పించి భక్షించుటచేత ఆ పుణ్యమువలన వీరికి పూర్వజన్మస్మృతి లభించినది । అంతేకాదు రాబోవు మూడు జన్మలవరకు పూర్వజన్మ స్మరణ లభించగలదు అందుచేతనే వారు ఈ జన్మలో వ్యాధులయిననూ పూర్వజన్మలో బ్రాహ్మణులై ఉండుట చేత బ్రాహ్మణధర్మములనే అనుసరించుచుండెడివారు మరియు వ్యాధ ధర్మములయిన హింసాదులను పరిత్యజించి అహింసా పూర్వకముగ తల్లిదండ్రులను ఎల్లప్పుడు సేవించుచుండెడి వారు. ఆ జన్మలో కాలధర్మము చేసినతరువాత 7గురు సోదరులు కాలాంజన పర్వతమందు లేడిజన్మపొందిరి. లేడి జన్మలో కూడ పూర్వజన్మస్మృతి ఉన్నది. పూర్వజన్మలో స్వోదరపూరణకొరకు గోమాంసభక్షణ చేసిన పాపమును స్మరించుచు చింతాక్రాన్తులై భగవధ్యానముతో కాలము గడిపిరి తరువాత జన్మమూడవ జన్మ. ఆ జన్మలో శరద్వీపములో చక్రవాకపక్షులై జన్మించిరి. ఈ జన్మలోకూడ పూర్వజన్మలలోవలె పూర్వజన్మస్మరణ పాపస్మరణ భగవత్స్మరణలు ఉన్నవి । నాలుగవ జన్మలో 7గురు సోదరులు మానససరోవరమందు హంసలై జన్మించిరి. ఈ జన్మలోకూడా పూర్వ జన్మస్మృతి, పాపచింత, భగవచ్చింతనము పూర్వజన్మలోవలె ఉన్నవి. ఒకానొకరోజున బాభ్రవ్యమహారాజు రాణితో మంత్రులతో కలసి క్రీడార్థమై హంస సోదరులున్న సరస్సువద్దకు వచ్చిరి. అచట రాణీరాజులు క్రీడించుచుండగ హంససోదరులు వారిని చూచిరి అందులో సప్తమ (7) హంస సోదరుడు క్రీడించుచున్న రాజదంపతులను చూచి ఓ సోదరహంసలారా? రాజభోగము ఎంత గొప్పది. నాకు మరో జన్మ ఉన్నచో ఆ జన్మరాజజన్మ అయినచో బాగుండును అని చెప్పెను । అతని కోరికను విన్న హంస సోదరులు ఆరుగురు అట్లే రాజజన్మపొందమని 7వ హంస సోదరుని శపించిరి । అంత 7 వ హంస సోదరుడు ఓ సోదరులారా? మీరు లేకుండగ నేనొక్కడిని రాజభోగములను అనుభవించుట తగినపనికాదని తెలిసికూడ సర్వసాధారణముగ అట్లుపలికితిని అని చెప్పి గట్టిగా ఏడ్చెను.

అంతలో జ్యేష్ఠుడు మొదలగు 4గురు హంససోదరులు తమతరువాత సోదరులతో ఇట్లనిరి । రాజుగా జన్మించబోవు సప్తమసోదరునకు మీరిద్దరు మంత్రిగా పురోహితులుగా జన్మించండి । అప్పుడు సప్తమసోదరునకు సోదరులతో వియోగ దుఃఖముండదు మీ ముగ్గురు రాజ మంత్రిపురోహితులుగా జన్మించుగాక అని ముగ్గురిని శపించిరి. రాజభోగములపై అభిలాష కలుగుట వలన సోదరుల శాపమువలన ముగ్గురు హంస సోదరులకు పూర్వ జన్మ స్మృతి నశించినది. ఈ ముగ్గురు హంససోదరులు భరద్వాజపుత్రులుగా ఉన్నప్పుడు గోమాంసభక్షణ కూడదని నిషేధించినవారు సప్తమ సోదరుడు మాత్రము అట్టి అకృత్యమునకు పాల్పడతలచినచో గోమాంసమును మూడుపిండములుగా చేసి పితృదేవతలకిచ్చి మిగిలిన మాంసమును తినవలెను అని చెప్పిగొప్ప పుణ్యమును సంపాదించినవాడే కాని ఆపుణ్యము హంసజన్మలో ఉండగ రాజభోగాభిలాషవలన నశించినది. ఈ విధముగ మొదటి నలుగురు హంససోదరుల శాపప్రకారము చివరి ముగ్గురు హంససోదరులు రాజమంత్రి పురోహితులుగ జన్మించిరి. మొదటి నలుగురు హంససోదరులు కురుక్షేత్రములో దరిద్ర బ్రాహ్మణగృహమందు బ్రాహ్మణులై జన్మించిరి । మొదటి నలుగురు సోదరులు భరద్వాజపుత్రులుగా ఉన్నప్పుడు గోవధచేసి మాంసముతిన్న మహాపాపులే కాని హంసలుగా ఉన్నప్పుడు జలక్రీడలో ఉన్న రాజదంపతులను చూచి కూడ సప్తమసోదరుని వలే రాజభోగవాంఛ వీరికి కలగలేదు । అంతేకాదు సప్తమహంస సోదరునకు కలిగిన రాజభోగవాంఛను నిందించినవారు అందుచేతనే మొదటి నలుగురు హంససోదరులకు ఉత్తమమయిన దరిద్ర బ్రాహ్మణజన్మ లభించినది. ఈ జన్మచరమజన్మ ఈ విషయములో భగవద్గీతలో ఈ శ్లోకార్థమును చూదుదు.

శ్లో ॥ అథవాయోగి నామేవకులె భవతి ధీమతాం ।
ఏతద్ధిదుర్ల భతరంలోకే జన్మయదీదృ శం ॥ - భ.గీ.6-42

యోగ భ్రష్టునకు ఏలోకములు లభించును అను ప్రసంగములో చెప్పబడిన రెండువిధానములలో రెండవ విధానమునకు చెందినది ఈ శ్లోకము । యోగమునుండి భ్రష్టుడయిననూ యోగముమహా పుణ్యమయినది కనుక కామనా దోషములేని పక్షములో బ్రహ్మవేత్తలయిన దరిద్రబ్రాహ్మణగృహమందు జన్మలభించును । ఇట్టి జన్మ లభించుట మిక్కిలి దుర్లభము. కారణమేమనగా ఈ జన్మలోనే మోక్షము లభించును మోక్ష ప్రదజన్మలభించుట కష్టముకదా? ఈ జన్మలో ఈ నలుగురు సోదరులకు పూర్వ జన్మస్మృతి

ఉన్నది । వీరు వేదవేదాంగములన్నియు స్మరణమాత్రముచేతనే పొందిరి। వైరాగ్యము, శమాదిషట్కము బ్రహ్మజ్ఞానము వీరికి ప్రాప్తించినవి । అందుచేతనే ´ సమయములో ఈ నలుగురు సోదరులు మహా ప్రస్థానము చేయతలచి తల్లితండ్రులను అనుమతికోరిరి । అంతతల్లి తండ్రులిట్లనిరి ఓ పుత్రులారా! మీరు మాకు శుశ్రూష చేయవలయును మేము మరణించిన తరువాత శ్రాద్ధకర్మ చేయవలయును కనుక మీరు మా సమీపమందే ఉండండి వెళ్లవద్దని చెప్పిరి. అపుడు ఆనలుగురు సోదరులు తల్లితండ్రులతో ఇట్లనిరి, మా వద్ద ధనములేదు శ్రాద్ధకర్మకు ధనము ఆవశ్యకము మీ వద్దకూడ ధనములేదు మీకు ధనము ఇప్పించి మేము మహాప్రస్థానము చేసెదము అని చెప్పి ఈ రెండు శ్లోకములను వ్రాసి ఇచ్చిరి.

శ్లో॥ సప్తవ్యాధా దశార్ణేషు మృగాః కాలాంజనే గిరౌ ।
చక్రవాకాశ్శరద్వీపే హంసా స్సరసి మానసే ॥

శ్లో ॥ యేస్మజాతాః కురుక్షేత్రే బ్రాహ్మణావేద పారగాః ।
ప్రస్థితా దీర్ఘమధ్వానం యూయంతేభ్యోవసీదత ॥

ఈ రెండు శ్లోకములు రాజసమీపములో పఠించవలెను. ఈ శ్లోకార్థము విని మీకు కావలసిన ధనము ఇవ్వగలడు అని చెప్పి నలుగురు సోదరులు మహా ప్రస్థానము చేసిరి. వీరు భరద్వాజ పుత్రులుగా ఉన్నప్పుడు గోమాంసమును పితృదేవతలకు సమర్పించుటచే ఆదానఫలమహిమచే మహా ప్రస్థానముచేసి బ్రహ్మలోకమునకు వెళ్లగలిగిరి ఇది ఇట్లుండనిమ్ము చివరి ముగ్గురు సోదరుల వృత్తాంతమును తల్లితండ్రుల ధనప్రాప్తిని గురించి చూతము.

మొదటివారగు నలుగురు జ్యేష్ఠసోదరుల శాపమువలన చివరి సోదరులు ముగ్గురు రాజమంత్రి పురోహితులై రాజభోగములను అనుభవించుచుండిరి. అంత ఒకరోజున కురుక్షేత్రమందున్న జ్ఞాని సోదరుల తల్లితండ్రులు ఆరెండు శ్లోకములను పఠించుటకై మహారాజాస్థానమునకేగిరి. ఆసమయమున మహారాజు నగరములో లేరు విహారముకొరకు వనమునకేగిరనువార్త విని రాజాగమనమును నిరీక్షించుచు రాజాస్థానములో రెండురోజులుండిరి. వనములో ఉన్న రాజునకు రాత్రి స్వప్నములో గురువు సాక్షాత్కరించి

ఇట్లు చెప్పెను మీరు భరద్వాజ పుత్రులుగా ఉన్నప్పుడు నా గోవు యొక్క మాంసమును భక్షించి గోవు క్రూరమృగములచే అరణ్యమందు భక్షింపబడినదని అబద్ధము చెప్పి ఆ పాపఫలముగా అనేక జన్మలలో దుఃఖములనుభవించుచున్నారు కాని మీ పాపమంతయు ఇప్పుడు నశించినది. ఈ పైన మీకు సుఖములు సంప్రాప్తించగలవు అని స్వప్నములో గురువు అనుగ్రహించెను. ఈ స్వప్నవృత్తాంతమునకు రాజు ఆశ్చర్యమునొందెను తరువాత వనమునుండి రాజు నగరమునకు వచ్చుచుండగ మార్గమధ్యములో కురుక్షేత్రమునుండి వచ్చిన బ్రాహ్మణదంపతులు ఈ రెండు శ్లోకములను పఠించగానే రాజమంత్రి పురోహితులకు జన్మాంతర స్మృతి లభించినది.

ఆ రెండు శ్లోకముల భావమిది.

శ్లో ॥ సప్తవ్యాధాః.........యూయంతే భ్యోవసీదత ॥

భరద్వాజమహర్షిపుత్రులు గోహత్యాపాపము, గోమాంసభక్షణము, గురువునకు అబద్ధము చెప్పుట, ఈ పాపముల ఫలముగ మొదటి జన్మలో ఏడుగురు సోదరులు దశార్ణదేశములో బోయవారై జన్మించిరి. రెండవజన్మలో కాలాంజన పర్వతమందు జింకలుగా జన్మించిరి । మూడవ జన్మలో శరద్వీపమందు చక్రవాక పక్షులై జన్మించిరి నాలుగవ జన్మలో మానససరోవరమందు హంసలై పుట్టిరి. ఈ హంసజన్మ తరువాత జ్యేష్ఠుడు మున్నగు ప్రథమ సోదరులు నలుగురు కురుక్షేత్రములో బ్రహ్మజ్ఞాని కుటుంబములో బ్రాహ్మణులై జన్మించి వేదవేదాంగవేదాన్త పారంగులయిరి. తరువాతవారు బ్రహ్మజ్ఞానఫలముగ మహాప్రస్థానము చేయుటకై బైలుదేరి అరణ్యములో ఉండిరి. చివరి సోదరులగు మీరు ముగ్గురు అనగా రాజమంత్రి పురోహితులారా? మనగురువు అనుగ్రహమువలన ఇప్పటికి మీకు పాప పరిహారము లభించియుండును కనుక మీ ముగ్గురు అరణ్యములో మమ్ములను కలసినచో మనమందరము మహాప్రస్థానము చేసి బ్రహ్మలోకమునకు వెళ్లగలము అని పై రెండు శ్లోకముల భావము ఈ శ్లోకార్థమును గుర్తించిన రాజు కురుక్షేత్ర బ్రాహ్మణదంపతులకు కావలసినంత ధనమిచ్చి పుత్రులకు రాజ్యమును అప్పచెప్పి వల్కలధారణ చేసి అరణ్యమునకు బైలుదేరిరి అరణ్యములో మహాప్రస్థానమునకై ప్రయాణము చేయుచున్న తమనలుగురు సోదరులను కలిసిరి. రాజమంత్రి పురోహితులు ఈ ముగ్గురు సోదరులు తమకంటె

జ్యేష్ఠులయిన తమ బ్రాహ్మణసోదరుల వలన బ్రహ్మజ్ఞానమునొంది వారితో పాటు ఏడుగురు సోదరులు కలిసి పితృదేవతల అనుగ్రహముచేత బ్రహ్మలోకమునకేగిరి. ఈ ఏడుగురు సోదరులు భరద్వాజ పుత్రులుగా ఉన్నప్పుడు అకృత్యములను చేసిననూ గోమాంసమును పితృదేవతలకు సమర్పించిరి. ఈ ధర్మము కృతాది యుగములలో ఉన్నది అందుచేత ఈ కథావృత్తాంతము కృతాదియుగములకు చెందినదిగ తెలియతగినది. ఈ సోదరులు అకృత్యాచరణవలన కొన్ని జన్మలలో దుఃఖములను భావించిననూ చివరకు పితృదేవతల అనుగ్రహము వలన బ్రహ్మలోకమునకేగిరి. శ్రాద్ధాచరణవలన లభించిన పితృదేవతానుగ్రహమెంత మహాఫలదాయకమో ఈ ఉపాఖ్యానము వలన తెలియబడినది అందురు. శ్రాద్ధాచరణవలన పితృదేవతానుగ్రహమును పొందుదురుగాక. ఈ శ్రాద్ధమహిమోపాఖ్యానము హరి వంశము నుండి స్వీకరించబడినది.

☆☆☆

అన్నదాన మహిమ

శ్రీ కృష్ణ యజుర్వేదీయ అన్నసూక్త విద్యారణ్య భాష్యమునకు

ఆంధ్ర వివరణము

ధ్యాన శ్లోకములు

శ్లో॥ వాగీశాద్యాస్సుమనస స్సర్వార్థానాముపక్రమే ।
యం నత్వా కృతకృత్యా స్స్యుస్తం నమామి గజాననమ్ ॥

శ్లో॥ వేదార్థస్య ప్రకాశేన తమోహార్దం నివారయన్ ।
పుమర్థాంశ్చతురోదేయా ద్విద్యాతీర్థ మహేశ్వరః ॥

శ్లో॥ అవిద్యా భానుసంతప్తో విద్యారణ్య మహాంభజే ॥
యదర్క కరతప్తానా మరణ్యం ప్రీతికారణమ్ ॥

మంత్రము - 1

అహమస్మి ప్రథమజా ఋతస్య । పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్య నాభిః ।
యో మా దదాతి సన ఇదేవమా వాః । అహమన్నమన్న మదన్త మద్మి ॥

మానవుల ప్రాణధారణ అన్నాధీనమై ఉన్నది. కనుక ప్రాణ సంరక్షణ చేయునట్టి అన్న స్వరూపమును గురించి తెలుసు కొనుట అత్యవసరమై యున్నది. కృష్ణయజుర్వేద తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణ భాగంలో పఠింప బడిన అన్న సూక్తము సాన్నాయ్య యాగమందు వినియోగింప బడినదని కల్పసూత్ర కారులగు మహర్షులు వివరించి ఉన్నారు. లోకములో ప్రాణి వర్గముచే తినబడుచున్న అన్నం మూడు విధములుగా ఉన్నది.

1. సులభముగా తినుటకు సాధ్యమగు వరి, గోధుమ మొదలైనది.
2. ఎక్కువగా దంతముల ప్రయత్నముతో తినుటకు సాధ్యమగు గారె, లడ్డు, దుంపలు మున్నగునవి.
3. సులభముగా భుజించుటకు త్రాగుటకు యోగ్యములగు పాయసము, ఆజ్యము, చారు, పులుసు మున్నగు రస ద్రవ్యములు. ఈ మూడు విధములైన ఆహార

పదార్థాలను అశన, ఖాద్య, పానములు అంటారు. పైన చెప్పబడిన మూడు విధములగు అన్నములకు అభిమాని దేవత యగు అన్న దేవుని వచనములు ఈ అన్నసూక్తము నందు చెప్పబడినవి.

ప్రథమ మంత్రములో అన్నదేవుడు ఇలా చెప్పుచున్నాడు. ఆదిలో యజ్ఞములను సృజించిన వాడును నేనే. అదెట్లనినచో దేవతల కొరకు పురోడాశము, పాలు, పెరుగు, ఆజ్యము మున్నగు అన్నములు యజ్ఞములయందు సమర్పించబడుచుండును. అన్నమును సృజించిన నేను అన్నముల ద్వారా యజ్ఞములను సృష్టించాను. మరియు పూర్వము దేవతలకు అమృత రూపమగు అన్నమును సంపాదించిన వాడను నేనే.

లోకములో ఇద్దరు వ్యక్తులున్నారు. ఒకరు అన్నదాత మరొకరు అదాత. ప్రథమ వ్యక్తి మహాఫల ప్రాప్తికొరకు ఉత్తమ పాత్రులైన బ్రాహ్మణాదులకు శ్రద్ధాభక్తితో త్రివిధ అన్నములను సమర్పించుచున్నాడు. దాత ఇప్పుడు ఎంత అన్నదానము చేయునో, కాలాన్తరమందు అతనికి ఆ అన్నము వేయిరెట్లు వృద్ధిచెందుతుంది. దాత అన్నదానం ద్వారా కాలాన్తరమందు అన్నదేవుడనైన నన్ను భుజించుట కొరకు ఇప్పుడు నన్ను స్వాధీన పరుచుకొనుచున్నాడని భావము. రెండో పురుషుడు నన్ను దానము చేయక స్వయముగా ఒక్కడే అన్నమును తింటున్నాడు. అదాత అన్నమును నేనే తింటున్నానని అనుకొంటున్నాడు. కాని అతనిని నేనే భక్షిస్తున్నాను. అన్నదానము చేయకపోవుటచేత కాలాంతర మందు అదాత అన్నములేని వాడవుతున్నాడు. అన్నము లేకపోతే ప్రాణము పోతుంది గదా? అదే అతనిని నేను భక్షణచేయడమంటే. ఈ రహస్యమతనికి తెలియదు.

విశేష వివరణ-

అన్నదానము మానవులకే కాదు దేవతలకు కూడా చేయాలి. మంత్రోచ్చారణచే మనమిచ్చిన ఆజ్యాన్న పురోడాశాది ద్రవ్యములను దేవతలు స్వీకరించి మనకు కావలసిన పుత్ర, మిత్ర, కళత్ర, ధనధాన్యాది సంపదను అనుగ్రహిస్తున్నారు. ఇలా ఉపకారము చేసే దేవతలకు హవిర్భాగములివ్వక స్వశరీర పుష్టికొరకే ఆహారము తినుచున్న వానిని గూర్చి ఈ క్రింద ఉదహరించిన భగవద్గీతా శ్లోకములో కృష్ణ పరమాత్మ ఇలా చెపుతున్నారు.

శ్లో॥ ఇష్టాన్ భోగవాన్ హి వో దేవా దాస్యన్తే యజ్ఞ భావితాః ।
తైర్దత్తాన ప్రదాయైభ్యో యో భుంక్తే స్తేన ఏవసః ॥

అనగా దేవతలిచ్చిన అన్నాది ద్రవ్యములను వారికి సమర్పించక భుజించు వాడు దొంగవంటి వాడు.

మరియు యజ్ఞయాగాది కర్మానుష్ఠానములలో దేవతలకు ఇవ్వగా శేషించిన అన్నమును అమృతమంటారు. బ్రాహ్మణులకు సమర్పింపగా శేషించిన అన్నమును విఘసమంటారు. ఈ రెండు విధములైన అన్నములను భుజించిన వారికి సర్వ పాపాలు తొలగిపోతాయి. దేవ బ్రాహ్మణులకు సమర్పించక కేవలము తన కొరకే అన్నమును వండుకొని భుజించు వానిని గురించి శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ భగవద్గీతలో ఇట్లు చెప్పారు.

శ్లో॥ యజ్ఞశిష్టాశినస్సన్తో ముచ్యన్తే సర్వకిల్బిషైః ।
భుజంతే తే త్వఘం పాపా యే పచన్త్యాత్మకారణాత్ ॥

దానము చేయక తానే భుజించువాడు అన్నమును భుజించుట లేదు పాపమునే భుజిస్తున్నాడు.

లోక దృష్టిలో అది అన్నముగా కనబడిననూ, శాస్త్ర దృష్టిలోనూ దేవతా దృష్టిలోనూ అది పాపమే. పాప రూపముగా ఉన్న అన్నమును తింటున్నాడని గీతా రహస్యము.

2వ మంత్రము

పూర్వమగ్నే రపి దహత్యన్నమ్ । యత్తౌ హాసాతే అహముత్తరేషు ॥
వ్యాత్తమస్య పశవస్సుజంభమ్ ।పశ్యన్తి ధీరాః ప్రచరన్తి పాకాః ॥

మనము తింటున్న ఆహారాన్ని ఉదరంలో ఉన్న జఠరాగ్ని పచనము చేయుటకు ఒక పూట సమయము కావాలి. కాని అన్నదానము చేయక తాను మాత్రమే తినుచున్న వాణ్ణి దహించటంలో అన్న దేవునకు ఒకపూట సమయము అవసరం లేదు. అన్నదేవుడు అదాతను వెంటనే దహించేస్తాడు. లోక దృష్టిలో అదాత దాతలాగా కనబడిననూ, అదాతకు దానము చేయక భోజనము చేయు క్షణమందే పాపము వస్తోంది. ఆ పాపము వలన అతనికి కాలాంతరములో నరక ప్రాప్తి సంభవిస్తుంది అందుకే **"అదాతా విష మశ్నుతే"**

అని పెద్దలంటారు. అనగా అదాత అన్నము తినుట లేదు, విష రూపమయిన అన్నమును తింటున్నాడని భావము.

అన్నదాత, అదాత ఉభయులూ వారి వారి ప్రయత్నములు చేస్తున్నారు. దాత అన్నదానము చేయుట కొరకు ఉత్తమ పాత్రులను సంపాదించుటకై ప్రయత్నము చేస్తున్నాడు. అదాత ఎవరికీ పెట్టుటకు ఇష్టంలేక భోజనము చేయుటకు ఎవరూ లేని చోటు కొరకు ప్రయత్నము చేస్తున్నాడు. వీరి విషయములో అన్న దేవుడు ఇలా అంటున్నాడు.

ఎవరు అన్నదానము చేస్తున్నారో అలాగే అన్నదానము చేసేవారికి సర్వ విధముల సహాయం చేస్తున్నారో, అట్టి వారు సర్వోత్తములు. అట్టివారికి నేను ఎల్లప్పుడు అన్న సమృద్ధిని కలుగచేస్తాను. ఎవరు నన్ను దానము చేయక తినుచున్నారో అట్టివారు పశువులతో సమానులు, మూఢులు. అటువంటివారిని తినుటకు నేను తీవ్రమైన కోరలు గల నా ముఖాన్ని తెరచుకొని సిద్ధంగా ఉంటాను. ఈ విధముగా చెపుతున్న అన్నదేవుని అభిప్రాయమును కొంత మందే తెలుసుకొంటున్నారు. వారు బుద్ధిమంతులు. ధీరులు. వారే అన్నదాతలు. పైన చెప్పిన అన్నదేవుని అభిప్రాయమును తెలుసు కోలేని వారు అజ్ఞానులు, మూర్ఖులు.

విశేష వివరణ-

మనముతిన్న అన్నమును ఉదరమందున్న జఠరాగ్ని జీర్ణము చేయును. ఈ అగ్నిని వైశ్వానరాగ్ని అంటారు. ఈ విషయము భగవద్గీతయందు చెప్పబడినది.

శ్లో॥ అహం వైశ్వానరో భూత్వా ప్రాణినాం దేహమాశ్రితః ।
ప్రాణాపాన సమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్ ॥

పరమేశ్వరుడు జఠరాగ్ని రూపముగా సర్వ ప్రాణుల ఉదర మందు ప్రవేశించి వారు నిత్యమూ సేవిస్తున్న భక్ష్య, భోజ్య, లేహ్య, చోష్య ఆహారములను మరల పచనము చేస్తున్నాడు. ఈ చతుర్విధ పదార్థముల విశేషములు ఇట్లున్నవి.

1. **భక్ష్యములు** - దంతవ్యాపార సాధ్యములైనవి. లడ్డు, గారె, దుంపలు మున్నగునవి.
2. **భోజ్యములు** - పాయసము అన్నము మున్నగునవి.

3. **లేహ్యములు** – తేనె, బెల్లంపాకం, అల్లం పచ్చడి మున్నగునవి నాలుకతో చప్పరించుటకు వీలగునవి.

4. **చోష్యములు** – పులుసు, చారు, మజ్జిగ మున్నగునవి (పుక్కిలింతతో స్వీకరించుటకు సాధ్యమగునవి). ఈ చతుర్విధ ఆహార ద్రవ్యములను సోమదృష్టితో చూడవలెను. సోముడనగా చంద్రుడు. మనచే తినబడుచున్న సర్వ పదార్థములు రాత్రియందు చంద్రుని అమృత కిరణ సంపర్కము చేతనే వృద్ధిచెంది, అమృతము వలె రుచికరములై భక్షణ యోగ్యములగుచున్నవి. ఈ విషయములో గీతాచార్యులు భగవద్గీతలో ఇలా అన్నారు.

పుష్ణామిచౌషధీ స్సర్వా స్సోమో భూత్వా రసాత్మకః ।

నేను అమృత స్వరూపముతో చంద్రుడనై, కిరణముల ద్వారా ఓషధుల యందు ప్రవేశించి ఓషధులను నా అమృత స్వరూపంతో వృద్ధి పొందించుచున్నాను. పరమేశ్వరుడు చంద్ర స్వరూపముతో ఆహారమును సృష్టించి, వృద్ధి చేస్తున్నాడు. జఠరాగ్ని స్వరూపంలో భుజించిన ఆహారమును పచనము చేస్తున్నాడు. ఈ విధంగా అగ్ని, సోములచేతనే జగద్వ్యవహారము నడుస్తోంది. కనుక అగ్ని సోములే ఈ జగత్తు అని ధ్యానము చేసినచో అన్నదోషము ఉండదు. అన్నదాతకు సంబంధించిన దోషము అన్నమందున్ననూ, ఈ ధ్యాన ప్రభావంచేత భోక్తకు అన్నదోషము సంక్రమించదని శంకర భగవత్పాదులు ఈ ఉపాసనా రహస్యమును తన భాష్యములో ఇట్లు విశదీకరించిరి:

భోక్తా వైశ్వానరోగ్నిః । భోజ్యమన్నం సోమః ।
తదేతదుభయ మగ్నీషోమౌ సర్వమితి పశ్యతః అన్నదోష లేశో న భవతి ।

ఇక్కడ మరొక విశేషాన్ని గ్రహించాలి, పైన ఉదహరించినట్లుగా మరొక విధముగా నాలుగు విధములగు ఆహారాలు ఉన్నాయి.

1. పార్థివాహారము
2. జలమయ ఆహారము
3. వాయురూప ఆహారము

4. తేజోరూప ఆహారము.

ఈ ఆహారాలను భుజించు ప్రాణి వర్గము కూడా నాలుగు విధములుగా ఉన్నవి.

1. పార్థివాహారమనగా భూలోకమందు లభించు భక్ష్య భోజ్య లేహ్య చోష్య ద్రవ్యములు. వీట్లను భుజించు వారు మానవులు.
2. జలమే ఆహారము చాతక పక్షికి. ఈ పక్షి అన్తరిక్షము నుండి మేఘము ద్వారా లభించు వర్షజల బిందువుల తోనే జీవిస్తుంది.
3. సర్పాదులు గాలినే ఆహారంగా స్వీకరిస్తాయి.
4. చకోర పక్షులు వెన్నెల తిని జీవిస్తున్నాయి. వాలఖిల్యాది మహర్షులు సూర్య కిరణాలను ఆహారంగా తీసుకుని జీవించారని గ్రంథాలు చెపుతున్నాయి. చంద్ర కిరణాలు, సూర్య కిరణాలు తేజో రూపమైన ఆహారము.

పైన ఉదహరించిన ప్రాణివర్గ మందు ప్రవేశించిన పరమేశ్వరుడు జఠరాగ్ని రూపముతో పైన ఉదహరించిన చతుర్విధ ఆహారములను జీర్ణము చేస్తున్నాడు. ఇలా పచనము చేయగా లభించిన స్థూల పదార్థము మల మూత్ర రూపముగా బహిర్గతమౌతుంది. సూక్ష్మ భాగము వాక్కునకు, మనస్సునకు, ప్రాణమునకు శక్తిని సంపాదించునవి అని ఛాందోగ్యోపనిషత్తు చెపుతోంది. పరమేశ్వరుడే అగ్ని సోమ స్వరూపుడై జగత్తునంతటనూ వ్యాపించి ఉండగా పరమేశ్వరుడు లేడను వాదము సాహసోపేతమై ఉండును. నిష్ప్రమాణమని భావము.

3వ మంత్రము -

జహామన్యం నజహామ్యన్యమ్ । అహమన్నం వశమిచ్చరామి ॥
సమాన మర్థం పర్యేమి భుంజత్ । కోమామన్నం మనుష్యోదయేత ॥

అన్నదేవుడనైన నేను అదాతను పరిత్యజిస్తున్నాను. అన్నదాతను పరిత్యజించను. అన్నదాతను నావాడిగా చేసుకొంటాను. అనగా అన్నదేవుడు అన్నదాతకు స్వాధీనుడై ఉంటాడని భావము. లోకములో ఏమానవుడు భోగమునకు, దానమునకు సమానముగా ధనమును ఆర్జించుచున్నాడో అట్టి వానికి నేను సర్వవిధములా రక్షణ కల్పించగలను. ఏ

మానవుడు భోగము కొరకే సంపాదించునో దానము కొరకు ధనమును సంపాదించడో వానిని నేను రక్షించను, పొందను, పైగా పరిత్యజిస్తాను. ఇలా అదాతను పరిత్యజిస్తూ, దాతను రక్షిస్తూ, దాత పట్ల పక్షపాతము చూపిస్తున్న నన్ను లోకములో ఎవరు నివారించగలరు? నివారించుటకు ఎవరూ సమర్థులు కారని అన్నదేవుని స్వాతంత్ర్య ప్రకటన ఇందులో తెలుస్తోంది.

విశేష వివరణము -

అన్నదానము ప్రశస్తమని భాష్య వివరణ వల్ల తెలుస్తోంది. కాని దానమెలా చేయాలి? దానాలు ఎన్ని విధాలు? ఏ దానము ప్రశస్తము? అనే విషయంలో భగవద్గీతలో గీతాచార్యులు సెలవిచ్చారు.

శ్లో॥ దాతవ్యమితి యద్దానం దీయతేనుపకారిణే ।
దేశే కాలే చ పాత్రే చ తద్దానం సాత్వికం స్మృతం ॥

దానము స్వీకరించువాని నుండి ప్రత్యుపకారమును అపేక్షించక దేశ కాల పాత్రలను ఎరిగి చేయు దానము సాత్విక దాన మనబడును.

శ్లో॥ యత్తు ప్రత్యుపకారార్థం ఫలముద్దిశ్య వా పునః ।
దీయతే చ పరిక్లిష్టం తద్దానం రాజసం స్మృతం ॥

ప్రత్యుపకార బుద్ధితో గానీ ఫలాపేక్ష కలిగి కానీ బాధపడుచూగానీ చేయుదానము రాజస దానమని చెప్పబడినది.

శ్లో॥ అదేశ కాలే యద్దానం అపాత్రేభ్యశ్చ దీయతే ।
అసత్కృతమవజ్ఞాతం తత్తామస ముదాహృతం ॥

దేశ కాల పాత్రలతో సంబంధంలేక అగౌరవంగా అవమాన పూర్వకంగా చేయు దానము తామస దానమని చెప్పబడును.

ఆహారము కూడా సాత్విక, రాజస, తామస బేధములతో మూడు విధములని శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ భగవద్గీతలో ఇట్లు బోధించారు-

శ్లో॥ ఆయుస్సత్వ బలారోగ్య సుఖ ప్రీతి వివర్ధనాః ।
రస్యాస్స్నిగ్ధా స్థిరా హృద్యా ఆహారా స్సాత్విక ప్రియాః ॥

చిరకాల జీవనాన్ని, మనస్సునకు ధైర్యమును, స్థైర్యమును, ఉత్సాహమును అనగా ప్రబల దుఃఖ మేర్పడిననూ నిర్వికారముగా ఉండుట, శరీరేంద్రియ సామర్థ్యమును, వ్యాధిలేకపోవుటను, భోజనానంతరము తృప్తిని, భోజనకాల మందు ఆహారాభిరుచిని వృద్ధిచేయు ఆహార పదార్థములు; మధురరస ప్రధానమయిన ఫలములు, పటికబెల్లము, పంచదార వీటితో తయారు చేయబడిన పిండి వంటలు, స్నేహపదార్థములు అనగా చిక్కని పాలతో నూనెతో నేతితో తయారయిన పిండి వంటలు; ఏ ఆహార పదార్థములు, భుజించిన తరువాత శరీరమందు చాలా కాలము శరీరేంద్రియాదులకు బల సంపాదకములగునో అట్టి కంద మూలాది ఆహార పదార్థములు మరియు దుర్గంధము అపవిత్రత లేని ఆహార పదార్థములు సాత్వికాహారములు ఇవి మానవునకు చిత్త సత్వ సంపాదకములు. సత్వము జ్ఞాన సంపాదకమై మోక్ష దాయకమగును. అందుచేత సాత్వికాహారములనే సేవించాలి. పైన చెప్పబడిన ఆహారమును సేవించు మానవుడు సాత్వికుడని గ్రహించ వచ్చును.

శ్లో॥ కట్వామ్ల లవణాత్యుష్ణ తీక్ష్ణ రూక్ష విదాహినః ।
ఆహారా రాజస స్యేష్టా దుఃఖ శోకామయ ప్రదాః ॥

కటుశబ్ద మునకు కారము అని అర్థము, కాని ఈ శ్లోకములో చేదు అని అర్థము చెప్పాలి. తీక్ష్ణ శబ్దముచే కారము అని అర్థము చెప్పబడుచున్నది. ఆమ్ల మనగా పులుపు. లవణము తెలిసినదే. ఉష్ణము-వేడివేడి పదార్థము. రూక్షము- చమురు లేని పదార్థము, విదాహీ- దాహమును కలుగజేయునవి- ఆవాలు మొదలైనవి. ఇవన్నీ మితముగా భుజించవచ్చును. కాని శ్లోకమందున్న అతి శబ్దము ఈ ఏడు ఆహార పదార్థములతో సంయోజన చేయ వలయును. అతి శబ్దమునకు మిక్కిలి అని అర్థము.

1. మిక్కిలి చేదు-వేప
2. మిక్కిలి పులుపు-నిమ్మ
3. మిక్కిలి ఉప్పు
4. ఎక్కువ వేడి అనగా చేతులు నోరు కాలే పదార్థములు.
5. అతి తీక్ష్ణం-అపరిమిత కారముకల మిరియము మొదలగునవి.

6. అతి రూక్షం – ఏ కొంచెము చమురు లేని కొర్రలు. ఆళ్లు మున్నగునవి.

7. అతి దాహ– మిక్కిలి దాహమునిచ్చు అవపిండి మున్నగు పదార్థములు.

రాజస ఆహార పదార్థములను సేవించు వానికి వెంటనే దుఃఖము తరువాత శోకము రోగము ప్రాప్తించును. రాజసాహారము భుజించు వారికి రజోగుణము వృద్ధి చెందును. రాజసాహారమును సేవించు వారిని రాజసులంటారు.

శ్లో॥ యాతయామం, గతరసం, పూతి, పర్యుషితం, చ యత్ ।
ఉచ్ఛిష్టమసి చా మేధ్యం భోజనం తామస ప్రియం ॥

అర్ధ పక్వము–సగం ఉడికిన పదార్థము, ఎక్కువగా ఉడికిన పదార్థము, దుర్గంధోపేతం–పాసి పోయినవి, ఉచ్ఛిష్టం–ఇతరులు తినగా వారి ఎంగిలి, యజ్ఞములకు అనర్హమయిన ఉల్లిపాయి మున్నగు ఆహార పదార్థములు తామస వ్యక్తులకు ప్రియమైన ఆహారము. తామసాహారమును సేవించినచో తమో గుణము వృద్ధి చెందును. వీరిని తామసులంటారు. ఉత్తమ శ్రేయస్సును అభిలషించు ముముక్షువులు రాజస, తామస ఆహారములను పరిత్యజించి సర్వకాల సర్వావస్థలయందు సాత్వికాహారమును, సాత్విక దానములను చేయవలెను. సత్వాభివృద్ధికై సాత్వికాన్నమును భుజించుట, సాత్వికాన్నదానము చేయుట ఉత్తమ లక్షణం.

4వ మంత్రము –

పరాకే అన్నం నిహితం లోక ఏతత్ । విశ్వైర్దేవైః పితృభిర్గుప్త మన్నం ॥
యద్దద్యతే లుప్యతే యత్పరోప్యతే । శతతమీ సా తనూర్మే బభూవ ॥

అన్నదేవుని మహాత్మ్యము ఈ మంత్రంలో చెప్పబడుతోంది. అన్న వ్యవహారము లోకంలో రెండు విధాలుగా చూడబడుతోంది.

1. పారలౌకిక వ్యవహారము
2. ఐహిక వ్యవహారము

అన్నదాత పితృదేవతాది లోకాలలో నాకు అన్నసమృద్ధి కలుగుగాక అనే భావంతో ఉత్తమ పాత్రులైన వారికి అన్నదానం చేస్తున్నాడు. భూలోకంలో అగ్నియందు,

బ్రాహ్మణులయందు సమర్పించిన అన్నము భూలోకానికి మిక్కిలి దూరంలో ఉన్న పితృ దేవతాది లోకాల్లో ఉన్న దేవతలకూ, పితృదేవతలకూ సంక్రమిస్తుంది. భక్తి శ్రద్ధలతో మనమిచ్చిన అన్నాన్ని దేవతలు ఆదరంతో స్వీకరించి ఈ అన్నదాన ఫలాన్ని అన్నదాత స్వర్గలోకానికి వచ్చేవరకూ రక్షించి, దాతకు సమర్పిస్తారు. ఇది పారలౌకిక అన్న వ్యవహారము.

ఇక ఐహిక అన్నవ్యవహారాన్ని చూద్దాం. ఐహిక వ్యవహారము అనేకరకాలుగా కనబడుతోంది.

దానములేక తనకు తానే భుజించటం. భుజించిన దాన్ని జఠరాగ్ని దహింప చేస్తున్నాడు కనుక నశించింది అనటం. మాడి పోయిన అన్నము వాసన వచ్చిన అన్నము.

మాడిన అన్నాన్ని వాసన వచ్చినదాన్ని వీధిలో పారవేయటం, ఈవిధంగా చేయటం తన ఐశ్వర్యమింతది అని ప్రకటన చేయటమే కానీ ప్రయోజనకారి కాదు. ఇది ఐహికాన్న వ్యవహారము. ఇట్లు ఐహికాముష్మిక వ్యవహారమంతా అన్నదేవుని మహిమలో శత సంఖ్యాలేశము అని అన్నదేవుని ప్రకటన. ఇదంతా అన్నదేవుని మహిమలో నూరవలేశమైతే అన్నదేవుని మహిమ ఎంతటిదో మనము తెలుసుకోలేము.

విశేష వివరణ -

శరీరేంద్రియ పుష్టిని, ధనధాన్య పుష్టిని కాంక్షించిన వైశ్వదేవ కర్మానుష్ఠాత నిత్యము భూత బలిని ఇస్తూ ఉంటాడు. ఈ విషయంలో వినియోగింపబడే మంత్రానికి విద్యారణ్య భాష్య ఆంధ్రానువాదాన్ని చూడండి.

యే భూతాః ప్రచరన్తి దివానక్తం బలి మిచ్ఛన్తో వితుదస్య ప్రేష్యాః ।
తేభ్యో బలిం పుష్టికామో హరామి మయి పుష్టిం పుష్టిపతిర్దధాతు స్వాహా ॥

శరీరేంద్రియ పుష్టిని, ధన ధాన్య పుష్టిని, కాంక్షించిన నేను అన్నము కొరకు గ్రద్ద మున్నగు భూతముల కొరకు, అన్నమును బలి విధానముగా భూమియందు ఉంచుచున్నాను. శ్మశానవాసియైన కాలాగ్ని రుద్రుడు అన్నదానం చేయని పాపులను పీడించటం కోసం కొంత మంది దూతలను పంపుతాడు. గ్రద్ద, నక్క, యుద్ధమందు

ఆసక్తిగల మేక-పొట్టేలు (దీనిని భయేడక మంటారు), ఆడగాడిద (దీనిని దీర్ఘముఖి అంటారు) ఈ జంతువులన్నీ యమదూతలని ఆరణ్యక భాగంలో మంత్ర బ్రాహ్మణంలో చెప్పబడింది. వీనిలో కొన్ని, నక్క, మేక, గాడిదా మొదలైనవి భూలోకంలో నివసిస్తాయి. గ్రహములు అన్తరిక్ష లోకంలో నివసించేవి. వీట్ల కొరకు భూమియందుంచిన బలి అన్నాన్ని ఆ భూతాలు తిని తృప్తి చెంది, అన్నదాతను ఏమీ చేయవు. అహోరాత్రములు అన్నము కొరకు సంచరించు తన భృత్యులకు బల్యన్నమును దానము చేసిన అన్నదాతకు తన భృత్యుల వలన ఎట్టి మరణమూ లేకుండు నట్లు రుద్రుడు చూస్తాడు. మరియు పుష్టిపతి, ధనధాన్యపతి, పోషణపతి అయిన శంకరుడు బల్యన్న దాతకు ధనధాన్య శరీరేంద్రియ పుష్టిని కలుగ జేసి రక్షిస్తూ ఉంటాడు. ఇది వేదరహస్యం.

5వ మంత్రము -

మహాన్తా చరూ సకృద్దుగ్ధేన పప్రౌ । దివంచ పృశ్ని పృథివీంచ సాకమ్ ।
తత్సంపిబన్తో న మినన్తి వేధసః । నైతద్భూయో భవతి నో కనీయః ॥

అన్నదేవుని మహిమ ఈ మంత్రంలో ఈ విధంగా చెప్పబడుతోంది. బహు క్షీరము కల గోవును పితుకగా వచ్చిన క్షీరంతో రెండు కడవలు నిండిపోతాయి. అలాగే స్వల్పంగానైనా మంత్రములచే పవిత్రమయిన అన్నము భక్తి శ్రద్ధలతో అగ్నియందూ, ఉత్తమ పాత్రుని యందూ, సమర్పించబడిన అన్నము భూలోకాన్నీ స్వర్గలోకాన్నీ పూరించి, అన్నదాతకు లోక ద్వయము అన్నపూర్ణ- మయ్యేట్టు చేస్తుంది. అన్నదాతకు భూలోకంలోనూ, స్వర్గలోకంలోనూ అన్నానికి లోటుండదని భావము. బ్రాహ్మణులకూ, దేవతలకూ, అన్నదానము చేయగా మిగిలిన అన్నము విఘసమని, అమృతమని చెప్పబడుతోంది. ఈ అన్నమును భుజించిన అన్నదాత అన్నమును నాశనము చేసిన వాడు కాదు. తనను కూడా నశింప చేసుకున్నవాడు కాదు. కారణమేమనగా అన్నదాన ప్రభావంచేత అన్నము వృద్ధి చెంది తన భోజనమునకు సర్వకాలముల యందు అన్నము సిద్ధముగా ఉండును. అన్నములేక ప్రాణము పోయినది అనుమాట అన్నదాతకు ఉండదు. అందుచేత అన్నదాత తన ఆత్మ సంరక్షణ చేసుకున్న వాడగును. లోకములో మిక్కుటముగా అన్నము భుజించిన వానికి అజీర్ణ వ్యాధి సంభవించును. తక్కువగా భుజించిన వారికి ఆకలి తీరదు. ఈ

రెండు దోషములూ అన్నదాతకు ఉండవు. కారణమేమనిన అన్నదాన ప్రభావము చేత అన్నదానానంతరము భుజించిన అన్నము అన్నదాతకు ఔషధి వంటిదౌతుంది.

విశేష వివరణము -

ఈ మంత్రభాష్య వివరణలో స్వల్పముగా దానము చేయబడిన అన్నము భూలోకాన్ని, స్వర్గలోకాన్ని పూరిస్తుందని చెప్పబడింది. అదెలా సాధ్యం? దానం చేసిన అన్నం స్వల్పం గదా? లోకద్వయము విశాల మయినది కదా? అనే శంకకు యావదేకా అను శ్రుతి భాష్యంలో శ్రీ విద్యారణ్య స్వామి ఈ విధంగా సమాధానం చెప్పారు-

యావదేకాదేవతా కామయతే యావదేకా । తావదాహుతిః ప్రథతే ।
నహి తదస్తి । యత్తావ దేవస్యాత్ । యావజ్జుహోతి ॥

ఆయా దేవతలను ఉద్దేశించి మంత్రోచ్చారణ పూర్వకముగా అగ్ని యందు మనము సాధారణముగా రేగు పండు వంటి పరిమితమగు హవిస్సును హోమము చేస్తున్నాము, కాని ఆ ద్రవ్యము అంత మాత్రముగానే దేవతను పొందదు. మంత్రోచ్చారణ ప్రభావంచేత ఆయాదేవతలకు ఎంత కావాలో అంతగా వృద్ధి చెంది ఆయా దేవతలను పొందుతోంది. అలాగే హవిస్సు స్వల్పమయినాకూడా పృథివీలోకాన్నీ స్వర్గలోకాన్నీ వ్యాపించటం సమంజసమే. ఈ విషయములో మరియొక శ్రుతి మరొక దృష్టాన్తరమును విశదీకరించింది.

అథౌషధీ రన్తగతా దహతి తాస్తతో భూయసీః ప్రజాయన్తే ॥

అనగా అగ్నియందు సాయంప్రాతః కాలాల్లో హోమము చేయబడే అన్న, ఆజ్య, సమిత్, పురోడాశాది హవిస్సు మనము చూస్తుండగానే దగ్ధమైపోతోంది. కాని అది మనకు నిలవ ఉన్న ధనమని, అభివృద్ధి చెందేదని శ్రుతి బోధిస్తోంది. వ్యవసాయదారులు చెరుకు తోటను దగ్ధము చేస్తారు. అది దాహానంతరము అభివృద్ధి చెందినట్లు అగ్ని యందుంచిన హవిస్సు కూడా అభివృద్ధి చెందును. ఇక్కడ భక్తి శ్రద్ధలు అత్యావశ్యకములై ఉన్నయి. ఈ విషయములో భగవద్గీతలో కృష్ణ పరమాత్మ-

శ్లో॥ పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యోమే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి ।

తదహం భక్త్యుపహృత మశ్నామి ప్రయతాత్మనః ॥

భక్తి శ్రద్ధలతో ఇచ్చినది పత్రమైనను, పుష్పమైననూ, ఫలమైననూ నేను స్వీకరించి దాతను అనుగ్రహిస్తాను. పాండవులను కృష్ణపరమాత్మ ఇట్లనుగ్రహించెను.

పాండవులు అరణ్య వాసము చేయు కాలములో అకాలమందు భోజనార్థమై వేల శిష్యులతో దుర్వాస మహర్షి పాండవుల వద్దకు వచ్చాడు. వెంటనే ధర్మరాజు భోజనానికై స్నానము చేసి రమ్మనమని సవినయముగా కోరాడు. అంత దుర్వాస మహర్షి శిష్యులతో నదీ స్నానమునకు వెళ్లెను. పతివ్రతా శిరోమణి ద్రౌపదీ దేవి ఆపద్బాంధవుడగు శ్రీ కృష్ణుని స్మరించింది. శ్రీ కృష్ణుడు సాక్షాత్కరించెను. భోజనానంతరము కడిగి బోర్లించిన అక్షయ పాత్రయందు ఒకానొక కూర ముక్క దొరికినది. దానిని భక్తితో శ్రీ కృష్ణునకు ద్రౌపదీ దేవి సమర్పించగా తన ఉదరమందున్న సర్వ బ్రహ్మాండములతో సహ తృప్తి చెందాడు. సర్వ బ్రహ్మాండములలో ఒక భాగమందున్న శిష్యులతో కూడిన దూర్వాస మహర్షి కూడా తృప్తి చెందెను. ధర్మరాజు వద్దకు వెళ్లినచో భోజనము చేయమని ప్రార్థిస్తాడు. మనము ఈపైన భోజనము చేయలేము. ఉదరములో చోటు లేదు అని దుర్వాస మహర్షి తిరిగి తన ఆశ్రమానికి వెళ్లి పోయాడు. ఈ ఘట్టాన్ని మహాత్ములు ఒక్క శ్లోకంలో పొందు పగిచారు.

శ్లో॥ ద్రౌపదీ శాకమాసాద్య త్రిలోకీ యేన తర్పితా ।
తజ్జీవ బ్రహ్మణో రైక్యే బ్రహ్మైవ నో హరిః ॥

భక్తి శ్రద్ధలతో చేసిన అన్నదానము అనన్త ఫల ప్రదమని తెలుసుకోవాలి.

పై మంత్రార్థములో అన్నదానానంతరము దాత భుజించిన అన్నము అనారోగ్య కారణము కాదని చెప్పారు, అదెలా సంభవం? అన్న ప్రశ్నకు భాష్యకారులు భగద్గీతా శ్లోకంతో సమాధానము చెప్పారు.

నాత్యశ్నతస్తు యోగోస్తి నచైకాన్త మనశ్నతః

యోగి తన యోగాభ్యాస కాలమందు ఆహార నియమము కలవాడు కావాలి. ఎక్కువగా ఆహారాన్ని స్వీకరించినా, తక్కువగా ఆహారము స్వీకరించినా యోగము సిద్ధించదు. మితముగా భుజించాలి, మితముగా భుజించు వానికి యోగ సిద్ధి మరియు వేదాన్త శ్రవణము బ్రహ్మచర్యము కూడ సిద్ధిస్తాయి. అన్నదాన మహిమ చేత అన్నదానంతరము భుజించిన

అన్నము అన్నదాతకు ఆరోగ్య కారణమై యోగాభ్యాసమునకు యోగ్యమై యుండును. అనగా అన్నదాత యోగ ప్రాప్తికి, వేదాన్త శ్రవణమునకు, బ్రహ్మచర్య సిద్ధికి, తగినట్లే భుజించునని భావము. అట్టి వానిని అన్నదేవుడు లోకద్వయమందు సర్వదా రక్షిస్తుంటాడని భావము.

6వ మంత్రము -

అన్నం ప్రాణ మన్న మపాన మాహుః ।
అన్నం మృత్యుం తము జీవాతుమాహుః॥
అన్నం బ్రహ్మణో జరసం వదన్తి ।
అన్నమాహుః ప్రజననం ప్రజానామ్ ॥

అన్నదేవుని మహిమ మళ్లీ వర్ణింపబడుతోంది. అన్నదేవుడు సమస్త జగద్వ్యవహారమునకు కారణమై ఉన్నాడు. అదెట్లనగా ప్రాణుల శరీరముల యందు వాయు సంచారము రెండు విధములుగా ఉన్నది.

1. ప్రాణవాయువు పైకి సంచరించుట.
2. అపానవాయువు క్రిందకి సంచరించుట.

ప్రాణాపాన వాయు సంచారము అన్న బలము చేతనే జరుగుతోంది. అన్నము లేని వానికి ప్రాణాలే పోతాయి. అందుచేత ప్రాణాపాన వాయువులు అన్న స్వరూపములని చెప్పబడుతున్నాయి. మరియు అన్నము ఒకప్పుడు మృత్యువుగానూ, ఒకప్పుడు జీవనంగానూ పరిణమిస్తోంది. తిన్న అన్నము జీర్ణం కానిచో రస వైషమ్యాన్ని పొంది వ్యాధిని సృష్టించి తద్వారా మృత్యు కారణమవుతోంది. మరియు అన్నము ఔషధంలాగా ప్రాణ సంరక్షణ చేస్తోంది. అందుచేత జీవన కారణమగుచున్నది. అన్నము ఒకానొక సమయమందు శరీరేంద్రియ పుష్టిని కలిగించి సంతానోత్పత్తికి కూడా కారణమవుతోంది. మరొక సమయమందు ఒకానొక అన్న విశేషము తన భక్షణ చేత జుట్టు నెరసిపోవుట, శరీరము ముడతలు పడుట ఇట్టి ముసలితనమును సంపాదించుచున్నది. ఆహార పదార్థములలో ఇట్టి తారతమ్యాలను సృష్టించగల శక్తి ఉన్నదని ఆయుర్వేద శాస్త్రాభిజ్ఞులు చెబుతున్నారు.

విశేష వివరణ-

తైత్తిరీయోపనిషత్తులో యేన్నం బ్రహ్మోపాసతే అనే మంత్రం అన్న బ్రహ్మోపాసనను చెబుతోంది. అనగా అన్నమును బ్రహ్మగా భావించాలి అని అర్థం. అన్నము బ్రహ్మ ఎలా అవుతుంది? అని సందేహము.

కాని బ్రహ్మ ఎలాగైతే జగత్తు యొక్క సృష్టి, స్థితి, లయములను చేస్తున్నాడో అదేవిధంగా అన్నము కూడా సృష్టి, స్థితి, లయములను చేస్తున్నది. అదెట్లనగా అన్నము భుజించినచో శరీరేంద్రియ పుష్టి కలిగి తద్వారా ప్రాణులు జన్మిస్తున్నారు. జన్మించిన ప్రాణులు అన్నము వలననే బ్రతుకుతున్నారు. అన్నమే ఒకానొక సమయమున అజీర్ణాది వ్యాధి ద్వారా మరణ కారణమగుచున్నది. అందుచేత అన్నము కూడ ప్రాణివర్గము యొక్క సృష్టి స్థితి లయములకు కారణమగుట చేత అన్నమును బ్రహ్మగా భావించమని ఉపనిషన్మర్యాద. అందుచేతనే **అద్యతేత్తిచ భూతాని। తస్మాదన్నం తదుచ్యత ఇతి,** అను తైత్తిరీయోపనిషత్తు అన్న శబ్దమును ఇట్లు నిరూపిస్తోంది- ముందుగా ప్రాణులచే తినబడేది కనుక అన్నమనియూ, తరువాత ప్రాణులను తనే తినేది కనుక అన్నమని అన్న శబ్ద నిర్వచనము రెండు విధములుగా బోధించబడినది.

7వ మంత్రము -

మోఘమన్నం విన్దతే అప్రచేతాః। సత్యం బ్రవీమి వధ ఇత్సతస్య।
నార్యమణం పుష్యతి నో సఖాయం। కేవలాఘోభవతి కేవలాదీ ॥

అన్నదేవుడు ఇట్లు బోధిస్తున్నాడు. అన్నదానము చేయనివాడు వివేక శూన్యుడు. అతను వ్యర్థముగా ధనార్జన చేసి ఆహార పదార్థములు పొందుచున్నాడు. అదాత అన్నదానము చేయక పోవుట చేత తన వద్ద వున్న ఆహార పదార్థములను వధిస్తున్నాడు. ఈ విషయము సత్యము. సత్యమునే నేను చెపుతున్నాను. అదాత (దానము చేయనివాడు) అర్యమాది దేవతలకు, మిత్రులకు అన్నదానము చేసి తృప్తిని కలుగచేయలేకపోతున్నాడు. అందుచేత వారిని పోషించినవాడగుట లేదు అని అన్నదేవుని వచనము.

అర్యమా దేవత అనగా ఎవరు? ఈ విషయమై తైత్తిరీయ సంహితలో ఈ విధంగా చెప్పబడింది.

అర్యమ్ణే చరుం నిర్వపేద్యః కామయేత దాన కామామే ప్రజాస్స్యురిత్యసౌవా ఆదిత్యోర్యమా యః ఖలు వై దదాతి సోర్యమా, అర్యమణమేవ స్వేన భాగధేయేనోపధావతి స ఏవాస్మై దానకామాః ప్రజాః కరోతి దానకామా అస్మై ప్రజాభవన్తి ॥ – తై.సం.. 2-2-4.

ప్రజలు తనకు దానము చేయువారు కావలయునని కోరుచున్న యజమానుడు అర్యమ అను దేవతకు అన్న హోమము చేయాలి. ఇదొక యాగము, ఈ యాగానుష్ఠాన ప్రభావము చేత ప్రజలు తనపట్ల ధన దానము అన్నదానము చేసే దాతలగుదురు. అర్యమ అనగా సూర్యుడు. ఈ యాగమందు ఆరాధింపబడిన సూర్యుని ప్రేరణ చేతనే ప్రజలు దాతలగుటచేత దాత కూడ అర్యమా-సూర్యుడే అని ఈ శ్రుతి వర్ణిస్తోంది. ఎవరి అనుగ్రహము ఎవరిలో ప్రవేశించునో వారు వారే అనుట సహజము గదా? అందుచేత దాత కూడ సూర్యుని వలే ప్రకాశిస్తున్నాడని భావించాలి. అట్టి అర్యమాది దేవతలనూ మిత్రులనూ అదాత అన్నదానముతో ఆరాధించక పోవుట చేత అదాత ఇహలోక, పరలోక భ్రష్టుడు. అదాతను కేవలాఘుడని శ్రుతి నిందించినది. ఎవరికీ పెట్టక తను మాత్రమే తిను వానిని కేవలాఘుడు అంటారు. అనగా అదాత భుజించునది అన్నము కాదు పాపమే, పాపాన్నే తింటున్నాడు. పాప రూపముతో ఉన్న అన్నాన్ని తింటున్నాడు అని భావము. కొంచెంగానైనా ఇతను పుణ్యమును సంపాదించటం లేదు. అధాత అన్నమును భుజించుట అన్నవధ అని అందురు. ఇది నరక ప్రాప్తికి కారణము.

8వ మంత్రము –

అహం మేఘస్స్తనయన్ వర్షన్నస్మి । మామదన్తి అహమద్మి అన్యాన్ ॥
అహగ్ం సదమృతో భవామి । మదాదిత్యా అధి సర్వే తపన్తి ॥

మరల అన్నదేవుని మహిమ ఈ మంత్రమందిట్లు వర్ణింపబడుచున్నది. నేను మేఘ స్వరూపడనై యుండి ఉరుముచూ వర్షిస్తున్నాను. యజ్ఞములలో అగ్నియందు హోమము చేయబడిన అన్నము సూక్ష్మరూపంలో సూర్యుని చేరుతోంది. సూర్యుడు తన యందు సంక్రమించిన సూక్ష్మ స్వరూపముతో మేఘమును సృష్టించగా, ఆ మేఘము వర్షిస్తోంది. ఈ రహస్యాన్ని

అగ్నౌ ప్రాస్తాహుతిస్సమ్యగాదిత్య ముపతిష్ఠతే । ఆదిత్యాజ్జాయతే వృష్టిః । అను

శ్రుతి స్పష్టపరుచుచున్నది. అందుచేత అన్నదేవుడే మేఘ స్వరూపుడై వర్షిస్తున్నాడని భావము. అన్నదాతలు అన్నదానము చేసి అన్నమును భుజించుట ద్వారా నన్ను తినుచున్నారు. అదాతను నేనే తినుచున్నాను. అనగా అదాతను నశింప చేయుచున్నానని భావము. దాతలకు మరణము లేకుండునట్లు చేయుచూ దేవత్వమును సంపాదింప చేస్తున్నాను. అనగా అన్నదాతలకు స్వర్గాది లోకములలో అన్నము సిద్ధముగా ఉండుటచే వారికి మరణము లేదని భావము. మరియు నా మహిమను వినుదు అని అన్నదేవుడు ఇట్లు చెప్పు చున్నాడు. ద్వాదశాదిత్యులు బాగుగా ప్రకాశించుచున్నారంటే అది నా మహిమే. కారణమేమనగా అన్నము అగ్నిలో హోమము చేయబడగా అది వెంటనే సూక్ష్మరూపముతో సూర్యునికి చెందును. అందుకే ద్వాదశాదిత్యులు గొప్పతేజస్సు కలవారై ప్రకాశించుచున్నారు. లోకములో అన్నము తిన్నవారు బాగుగా పని చేయుదురు. తినని వారు నిస్తేజస్కులై ఉందురు. అట్లే సూర్యులు కూడా నా మహిమ వలననే గొప్పగా ప్రకాశించుచున్నారని అన్నదేవుడు తన మహిమను ప్రకటించి మనలను అన్నదానము చేయమని ప్రేరేపిస్తున్నాడు. కొందరు భక్తులు, దేవాలయాదుల వద్దనూ, అన్నదాన సత్రములందునూ నిత్యమూ అన్నదానం చేస్తూ అన్నదాన మహిమను బోధిస్తున్నారు.

ఇట్లు అన్నసూక్త విద్యారణ్య భాష్యమునకు ఆంధ్రానువాదము సమాప్తము.

డాక్టర్ విష్ణుభట్ల సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి

సలక్షణ ఘనపాఠీ. (MA, PhD)

సికింద్రాబాద్ - వేదభవనం

23-9-2004

★★★

విద్యారణ్య భాష్య మణి, వేద విభూషణ,
తర్కాచార్య
కుప్పా శివసుబ్రహ్మణ్య అవధాని M.A.(Triple)
ప్రిన్సిపాల్, S.V.V.S. పాఠశాల
కీసరగుట్ట.

శుభాకాంక్ష

మం ॥ ఇదం పితృభ్యో నమో అస్త్వద్య యేపూర్వాసోయ ఉపరాస ఈయుః
యేపార్థివే రజస్యా నిషత్తా యేవానూనగ్ం సువృజనాసువిక్షు

శ్లో ॥ అగ్నిహోత్రేచ దేవస్థాః, స్వర్గస్థావిప్రభోజనాత్
యమస్థాః పిండదానేన, వికిరాత్ నరకే స్థితాః (తృప్యన్తి)

శ్రద్ధగా ఆచరించునది శ్రాద్ధము. సంతానమునకు జన్మనిచ్చి, విద్యాబుద్ధుల నేర్పించి, పుష్కలమైన ధనాన్ని అందించి, తాము అంతరించిపోతూ తమ పుత్రపౌత్రాదులను ప్రకాశింపచేయుట ప్రపంచంలో తల్లితండ్రులందరూ చేసేపని.

అట్టివారు గతించినపుడు భౌతికంగా గతంలోవలె కంటికి కనిపించకపోయినా, "పితృదేవత"లనెడి పేరుతో తమ వంశపరంపరకు అభివృద్ధి ఆకాంక్షిస్తూ వారు ఆయా లోకాల్లో విరాజిల్లుతూ ఉంటారు.

వారికి కృతజ్ఞత చూపించుట ఆయా మానవుల అవశ్యకర్తవ్యమై యున్నది. అందుకు భగవంతుడు వేదములద్వారా అందించిన నిర్దిష్ట ప్రణాళికయే "శ్రాద్ధ"మనగా.

ఇచట తల్లితండ్రులకేకాక, తనకు సంబంధితులై, గతించుటచే భౌతికంగా కనిపించని వారందర్నీ విధివిధానముగా సంతుష్టి పరచుటయే శ్రాద్ధమందు కర్త చేయుపని.

నిన్న నేడు కనపడదు. కానీ, నిన్నటిఫలం, నేడు, నీవనుభవిస్తున్నావు. నేడు, రేపటికి "నిన్న" అవుతుంది. ఆ రేపు, నేటి నిన్ను, గుర్తింపవలెనన్న, నీవు నేడు, "నిన్న"ను స్మరింపవలసియున్నది.

అనగా, శాశ్వతముగా, ఐహికాముష్మిక సుఖములనను భవింపగోరి, ఎంతో సాధించిన నీవు భౌతికంగా అశాశ్వతమై నిష్క్రమించినావు. ఇది ప్రపంచమున జీవులందరికినైజం. సముద్రంలోంచి ఒడ్డుకు చేరే అలల వంటిది ఈ స్థితి. మొదటి అలలోంచి 2 వ అలపుట్టింది. ఇపుడు మొదటి అల భౌతికంగా లేదు. 2 వ అలనుంచి అన్ని అలలూ అంతే. 2 వ అల మొదటి అలనుండి పుట్టింది కావున, మొదటి అలకు కృతజ్ఞత తప్పక తీర్చాలి. అదే లోకంలో మానవులు తమ పూర్వజులకు శ్రాద్ధమాచరించుటలో తాత్పర్యం.

ఏ మానవుడైనా, తన తల్లిదండ్రులను స్మరించి, వార్కి కృతజ్ఞత చూపితేనే, అతని సంతానం, అతనికి అట్టి కృతజ్ఞత చూపుతారు. కావున భౌతికంగా గతించినవారు పోనూ మిగిలిన వారందర్కి శ్రాద్ధం అవశ్య కర్తవ్యమైయున్నది.

ఈ విధానమంతా యథాశాస్త్రంగా తెలియపరచునదే ఈ గ్రంథం. ఇది మా విద్యార్థులకు 5 వ సంవత్సర స్మార్తపాఠ్య ప్రణాళికయేకాక, లోకంలో శ్రద్ధగా పితృ కార్యములాచరింపగోరు వారందర్కీ ఒక మణిదర్పణం.

ఇతిశమ్

కుప్పాశివసుబ్రహ్మణ్య అవధానీ

శుభాశి శంసనమ్

శ్లో ॥ త్వాం యోగిన శ్చిన్తయన్తి త్వాంయజన్తి చయ జ్వనః ।
హవ్య కవ్య భుగేకస్త్వం పితృదేవస్వరూప ధృత్ ॥

మహాశయులారా :

సృష్టిలోనున్న ఎనుబది నాలుగు లక్షల జీవరాశులన్నియు పరమాత్మచే సంకల్పించబడినవే. అయితే ఆ జీవులు వారు, వారు చేసుకున్న ప్రారబ్ధవశముచే సుకృత, లేదా దుష్కృత కర్మలను ఆచరించుచున్నారు. అటులనే దుష్టకర్మలు ఆచరించినవారు రౌరవాది నరకములను పొంది దుఃఖించుచున్నారు.

శ్లో ॥ సహయజ్ఞాః ప్రజాః సృష్ట్వా పురోవాచ ప్రజాపతిః ।
అనేన ప్రసవిష్యధ్వం ఏషవోస్త్విష్ట కామధుక్ ॥

పూర్వము బ్రహ్మదేవుడు ప్రజలతోపాటుగా యజ్ఞాది క్రతువులను సృష్టించెను. అపుడు ప్రజలను ఉద్దేశించి విధాత ఈవిధముగా పలికెను. ఓ ప్రజలారా నాచే సృజింపబడిన యజ్ఞములలో దేవతలకొరకు హవ్యమును పితృదేవతలకొరకు కవ్యమును సమర్పించినయెడల మీ అందరి కోరికలు సిద్ధించగలవు అని పలికెను. "యజ్ఞోవైవిష్ణు" ఇత్యాది వేదప్రమాణములచే ఆపరమేశ్వరుడే దేవరూపమున హవ్యమును పితృదేవరూపమున కవ్యమును (ఏకరూపముతోనే) స్వీకరించి పితృదేవతలకు ఉత్తమలోకములను మానవులమైన మన అందరకు ఆయురారోగ్యభోగ భాగ్యములను ప్రసాదించుచున్నాడు.

అందువలన అరిషడ్వర్గాదులను (కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యములు) జయించి సత్యగుణోపేతులైన మునులు, యోగులు, తపస్సుచేత యోగాభ్యాసముచేతనూ, కర్మాచరితులైనవారు. ఆపస్తంబమహర్షి మొదలుగాగల ఋషులచే నిశ్చయింపబడిన వైదికకర్మలు, యజ్ఞయాగాది క్రతువులను ఆచరించుచూ భక్తులు పూజా, జప, హోమ, అర్చనాదులచే పితృరూప దేవరూపములుకలసి ఏకరూపము పొందిన

పరమాత్ముని ధ్యానించి తరించుచున్నారు.

ప్రకృతమున మానవులు సుఖభోగములందిచ్ఛగలవారలై సజ్జనసాంగత్యము పొందక సత్కర్మలాచరింపక దుఃఖములను పొందుచున్నారు. మరికొంతమంది ఆస్తికులైన వారు అనేక సందేహములకు నివృత్తి చెప్పేవారు లేక, వారికి తోచక కర్మాచరణకు అశక్తులగుచున్నారు. మరికొందరు మా పిల్లవాని వివాహము (పుత్రికావివాహము) చేసినాము. ఆబ్దికము పెట్టవచ్చునా లేదా అని అడుగుచున్నాను యాజ్ఞకులు, ఆస్తికజనులైన యజమానుల సందేహాదులు తీర్చుచూ విహితకర్మానుష్ఠాన తత్పరులై "జ్ఞాత్వాకర్మాణి కుర్వీత" అనువచనమువలన కార్యక్రమధర్మమును నియమములను ప్రాశస్త్యమును తెలుసుకొని, తెలియచేయుచూ ధర్మవర్తనులు అగుదురని ఆశిస్తున్నాను.

విద్యనభ్యసించు విద్యార్థులకు సప్రయోగగ్రంథములు లభింపక, లభించిననూ సంస్కృత పరిచయములేక సమన్వయము చేసుకొనలేకున్నారు. ఈ పరిస్థితులలో మాసోదరుడు– చి॥ మార్తి వేంకట్రామశర్మ అచ్చటచ్చట విషయము ధర్మములు సేకరించి సంకలనముచేసి ఈ గ్రంథమును తయారు చేసినాడు. ఈ గ్రంథములోగల, విచ్ఛినౌపాసన, ఆబ్దిక, మాసిశ్రాద్ధ, తీర్థ, సంకల్ప, మహాలయ, షణ్ణవతి (96) శ్రాద్ధకాలములు, నియమములు. ధర్మములు అన్ని ఆమూలాగ్రము నేనుచూచి మహానంద భరితుడనైతిని. ఇటువంటి గ్రంథములు ప్రస్తుత తరుణములో చాలా ఆవశ్యకము గావున ఇకముందు ఇంకా పంచదశకర్మలు వగైరా గ్రంథములు సప్రయోగ, కారికా సహితము సంకలనము చేయుటకు మాసోదరునకు ఆయురారోగ్య శక్తి సామర్థ్యములను శ్రీశ్రీనివాసప్రభువు సమకూర్చి రక్షించమని శ్రీస్వామిని ప్రార్థిస్తూ సోదరుడైన చి॥వేంకట్రామశర్మకు శుభాశీస్సులందజేయు చున్నాను.

ఇతిశమ్.

ఇట్లు
మార్తి వేంకటలక్ష్మీ నరసింహశాస్త్రి
స్మార్తాధ్యాపకః
S.V.V.S.పాఠశాల,
కీసరగుట్ట – 501301.

అభివాదనపూర్వక ప్రశంసా

నమస్తేహం పితౄన్ శ్రాద్ధే యే వసన్త్యధి దేవతాః ।
దేవైరపి హి తర్ప్యన్తే యేచ శ్రాద్ధే స్వధోత్తరైః ॥

పితృదేవతలను తృప్తి పరచుట గృహస్థుని ధర్మములో ప్రధానమైన ధర్మము. పితృకర్మలను ఆచరించని గృహస్థునకు సద్గతులు లభింపవు.

స్వాహాకారములతో దేవతలను, స్వధా అని ఉచ్చరించుటవలన పితరులను, అన్నదానము ద్వారా అతిథులను సేవించి, తన జన్మకారణమువలన సిద్ధించిన ఋణములను తీర్చుకొను పురుషుడే నిజమైన గృహస్థుడగును. ఆ విషయమే మార్కణ్డేయ పురాణములో–

"గృహీ సమస్త దేవానాం పితౄణాంచ తథార్ష్ణామ్
ఋషీణామతిథీనాంచ కుర్వన్ లోకానుపాశ్నుతే"
స్వాహోచ్చారణతో దేవాన్ స్వధోచ్చారణతః పితౄన్ ।
విభజన్నన్నదానేన భూతాద్యానతిథీనపి ॥ ఇతి–

విహిత కర్మలను ఆచరింపక, ముక్తికొరకు ఇంద్రియనిగ్రహములను చేయు అసత్‌పురుషుడు అన్త్యకాలమున ముక్తినిపొందక అధోగతి పాలగును. మోక్షప్రాప్తికి కర్మయే ప్రధానహేతువు. పితృకార్యమును ఆచరింపనిచో పితరులకు పతనము. ఆచరింపనివానికి అధోగతియుకలుగును.

పూర్వము 'రుచి' అనుపేరుగల ప్రజాపతి ఆశ్రమహీనుడై సఙ్గత్యాగియై సంచరించుచుండగా అతనిని చూచి పితృదేవతలు – "గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించి తద్వారా తమ ఋణమును తీర్చుకుని సద్గతిని పొందమని హితవు పలికిరి. "ప్రజయా **పితృభ్యః**" అను వేదవాక్యముననుసరించి, నిజమగు మోక్షహేతువును తెలుసుకొనిన 'రుచి' తదేకదీక్షతో బ్రహ్మదేవుని ఆరాధించెను. అతని తపస్సునకు మెచ్చిన బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమై **'పితృపూజ'** చేయవలసినదిగా ఆజ్ఞాపించెను.

అంతట వృద్ధుడగు రుచి ఏకాగ్రచిత్తుడై పితృదేవతలను ఇట్లు స్తోత్రము చేసెను.

"నమస్యేఽహం పితౄన్మర్త్యైరర్చ్యన్తే భువి యే సదా ।
శ్రాద్ధేషు శ్రద్ధయాఽభీష్టలోకప్రాప్తి ప్రదాయనః ॥ అనగా-

"భూలోకమునందలి జనులు శ్రాద్ధకర్మ చేయగా అట్లు చేసినవారికి అభీష్ట ఫలమునిచ్చు పితృగణమునకు నమస్కారము. అట్లే పుత్ర, పశు, అర్థ, బల, గృహాదికములగు కోర్కెలను తీర్చు పితృదేవతలకు నమస్కారము. అమఙ్గళములను నాశము చేయుచూ సురేశ్వరునిచే పూజింపబడు-పితృదేవతలకు నమస్కారము."

ఈ విధముగా 'రుచి'చే స్తుతింపబడిన పితృదేవతలు అతని ఎదుట ప్రత్యక్షమై గృహస్థుకావలయునన్న అతని కోర్కెను మన్నించిరి. పితృదేవతల యొక్క అనుగ్రహముచే సున్దరాకారుడైన 'రుచి' 'మాలిని' అనుకన్యను విధి విధానముగా పాణిగ్రహణము చేసెను. ఆ దంపతులకు రౌత్యుడను మనువు జన్మించెను.

కావున పితృదేవతలయొక్క ఆరాధనచేత ఐహికాముష్మికములగు కోర్కెలు నెరవేరగలవు. ఇట్టి మహత్తరమగు పితృకర్మల యొక్క విధివిధానమును వివరించు గ్రంథము గౌరవనీయులు, సోదరతుల్యులు, ఆత్మీయులగు బ్రహ్మశ్రీ మార్తి వేంకట్రామ శర్మగారిచే సఙ్కలితమై ప్రజోపయోగైక సాధనముగా పుస్తకరూపమున ప్రకాశించుట, సత్కర్మాచరణయందు ఆసక్తికల సజ్జనులకు ఎంతో ఆనందకరమగు విషయమనుటలో సన్దేహలేశమైననూ కానరాదు.

వారు మరిన్ని గొప్ప గ్రన్థములను ప్రజలకు అందించవలెనని ఆకాంక్షిస్తూ, వారి ఆశీస్సులను కోరుతూ-

బుధజన విధేయుడు,
కె.వి.ఎస్.వి.జి.శేషాచార్యులు,
సంస్కృతాధ్యాపకుడు, grade - II,
ఎస్.వి.వి.ఎస్. పాఠశాల,
కీసరగుట్ట.

విచ్ఛిన్నౌపాసనమ్

ఆచమ్య....ఏవం ప్రీత్యర్థం, శ్రీమాన్...గోత్రః......నామధేయః ధర్మ పత్నీ సమేతోహం మమ అనుగత స్యాగ్నిం పున స్సంధాస్యే ।

యత్రాగ్ని స్థాప్యతే తత్ర శ్వేత తండుల చూర్ణేన ప్రాదేశ మాత్రం స్థండిలం కల్ప యిత్వా । తత్ర దర్భాభ్యాముల్లిఖ్య । ప్రాచీః పూర్వము దక్సంస్థం దక్షిణారంభ మాలిఖేత్ । అథోదీచీః పురస్సం స్థం పశ్చిమారం భ మాలి ఖేత్ ॥ అవాక్కరోఽభ్యుక్ష్య నిధాయ వహ్నిం, ఉత్సిచ్యతేఽవోక్షణ తోయశేషం ।

(అగ్నిని స్థాపించు ప్రదేశమును గోమయాదులతో శుద్ధిచేసి బియ్యపుపిండితో ముగ్గువేసి అలంకరించి రెండు దర్భల మొదళ్లతో పశ్చిమమునుండి తూర్పుకు దక్షిణ భాగములోనూ, మధ్యలోనూ రెండుగీతలు గీసి, ఇక అగ్రములతో ఉత్తర భాగములోనూ, దక్షిణము నుండి ఉ త్తరమునకు, పశ్చిమ, మధ్య, తూర్పు భాగములలోనూ రేఖలు గీసి అక్షత, దర్భలతో ఉదకములను తీసుకొని స్థండిలముపై అక్షతో దకమును చల్లి, దర్భలు చేతిలో ఉంచుకొని అగ్నిని స్థండిలమందు ప్రతిష్ఠించి, ఆ పాత్రలోమరల అక్షతోదకమును చల్లి రేఖలుగీసిన దర్భలు చీల్చినైరృతి దిక్కున పడవేసి నీరు స్పృశింపవలెను)

ప్రాక్తోయమన్యం నిదధాత్యుదగ్వా । యథా బహిస్యాచ్చ పరిస్తరాణాం, అగ్నిమిధ్వా । ఓంభూర్భువస్సువరోం । చత్వారి శృంగా త్రయో అస్య పాదా ద్వే శీర్షే సప్త హస్తా సో అస్య । త్రిధా బద్ధో వృషభోరోరవీతి మహోదేవో మర్త్యాగ్ం ఆవివేశ

ధ్యానమ్ ॥ సప్తహస్తశ్చతుశ్శృంగ స్సప్తజిహ్వోద్విశీర్షకః । త్రిపాత్ప్రసన్న వదన స్సుఖాసీన శ్శుచిస్మితః ॥ స్వాహాంతు దక్షిణే పార్శ్వే దేవీం వామేస్వధాంతథా।

బిభ్రద్దక్షిణ హస్తైస్తు శక్తిమన్నం సృచం సృవం ॥

తోమరం వ్యజనం వామైర్ఘృత పాత్రన్తు ధారయన్। మేషారూఢం జటాబద్ధం గౌరవర్ణం మహౌజసం । ధూమధ్వజం లోహితాక్షం సప్తార్చి స్సర్వకామదం । ఆత్మాభిముఖమాసీనం ఏవం ధ్యాయే ద్ధుతాశనం ॥

మం॥ ఏషహిదేవః ప్రదిశోను సర్వాః పూర్వోహిజాతస్సఉగర్భేఅన్తః । సవిజాయ మానస్సజనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖాస్తిష్ఠతి విశ్వతో ముఖః ॥ ప్రాఙ్ముఖాగ్నే మమాభిముఖో భవ । సుముఖో భవ । సుప్రసన్నోభవ । యథోక్త జిహ్వయాహవిర్గృహాణ । సోదకేన పాణినాప్రదక్షిణ మగ్నిం పరిసమూహ్య । అగ్నిమలంకృత్య । (అగ్నిని సమిధలచే ప్రజ్వలింపచేసి ధ్యానించి, ఏషహిదేవః అను మంత్రాంతమున అక్షతోదకమును అగ్నికి తూర్పు భాగమున వదలి తనకు అభిముఖునిగా ఉండమని ప్రార్థించి, గాయత్రీ మంత్రముతో అగ్ని చుట్టూ తూర్పునుండి ప్రదక్షిణముగా అలికి, పుష్పాక్షతలను తూర్పుగా గల ఎనిమిది దిక్కులయందు ఉంచవలెను) ఓం భూర్భు వస్సువః .... ప్రచోదయాత్ – ఓం అగ్నయేనమః, ఓం హుత వహాయనమః, ఓం హుతాశనేనమః ఓం కృష్ణ వర్త్మనే నమః, ఓం దేవముఖాయనమః, ఓం సప్తజిహ్వాయనమః, ఓం వైశ్వానరాయనమః ఓం జాతవేదసే నమః । దర్భైరగ్నిం ప్రాగాదిప్రదక్షిణం పరిస్తృణాతి । పురస్తాత్ । దక్షిణతః । పశ్చాత్ । ఉత్తరతః । ఉత్తరేణాగ్నిం ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్

సగ్గ్‌స్తీర్య। ద్వంద్వంన్యంచి పాత్రాణి ప్రయునక్తి। దర్వ్యాజ్యస్థాల్యౌ। ప్రోక్షణస్రువావితి।

(అగ్నికి తూర్పునుండి నాల్గు దిక్కుల దర్భలను పరచవలెను – దక్షిణమున ఉన్న దర్భలు పైకి, ఉత్తరమున ఉన్న దర్భలు క్రిందకి వచ్చునట్లుగా వేయవలెను– ఉత్తర పరిస్తరణము ప్రక్కన మరల దర్భలను పరిచి రెండువరుసలలో, స్రుక్, ఆజ్యస్థాలియు, స్రువము, ప్రోక్షణపాత్రను ఆసాదించవలెను– ఇవి రెండు రెండుగా ఉంచవలెను.) సమౌ సాగ్రౌ ద్వౌదర్భౌ ప్రాదేశమాత్రౌ పవిత్రేకురుతే। తృణం కాష్ఠంవా అంతర్ధాయ ఛినత్తి। నన ఖేన। అపఉపస్పృశ్య। మూలాదారభ్య అగ్రాదద్భిరను మృజ్య। ప్రోక్ష్య, ప్రోక్షిణ్యామవధాయ। తస్యామక్షతై స్సహ అప ఆనీయహస్త యో రంగుష్ఠోప కనిష్ఠిభ్యాం ఉత్తా నాభ్యాముదగగ్రే గృహీత్వా ప్రాచీస్త్రిరుత్పూయ। (రెండు దర్భలను తీసుకొని వేలుముడివేసి జానెడు ప్రమాణము ఉండులాగున దర్భ, కట్టెముక్క మొదలగు సాధనముతో ఛేదించి, నీరు ముట్టుకొని, మొదళ్లనుండి అగ్రము దాకా పవిత్రమును కడిగి, ప్రోక్షణ పాత్రను ప్రోక్షించి ఉత్తర దిక్కునుండి తిరుగదీసి ఆ పవిత్రమును పాత్రయందుంచి అక్షతోదకమును ఆపాత్రలో పోసి బొట్టనవ్రేళ్లు, ఉంగరపు వ్రేళ్లతో ఆపవిత్రమును ఉదగగ్రముగా, ఆచివర ఈచివర పట్టుకొని ఆముడిని నీటిలో తూర్పునకు, కెరటములు వచ్చునట్లుగా కదల్చవలెను.)

సపవిత్రేణ పాణినా పాత్రాణి సంస్పృశ్య। పాత్రాణ్యుద క్రృవణముత్తానాని కృత్వా। త్రిఃప్రోక్ష్య। ప్రోక్షణశేషం దక్షిణతో నిధాయ। సపవిత్రమాజ్యస్థాలీమాదాయ। ఆజ్యం విలాప్య। ఆజ్యం నిరుప్య। ఉదీచోంగారాన్నిరూహ్య తేష్వాజ్యమధి శ్రిత్య।

(పిమ్మట పవిత్రమును కుడిచేతి యందుంచుకొని స్రుక్, ఆజ్యపాత్ర, స్రువములను స్పృశించి, అపాత్రలను ఉత్తర దిక్కునుచూచునట్లుగా తిరుగదీసి, ప్రోక్షణ పాత్రోదకమును కుడిచేతితో మూడు పాత్రములపై మూడుసార్లు ప్రోక్షించి, మిగిలిన ప్రోక్షణోదకమును అగ్నికి దక్షిణ భాగమున ఉంచి, పవిత్రము చేతిలో ఉంచుకొని ఆజ్యపాత్రను ప్రదక్షిణముగా అగ్నికి పశ్చిమభాగమున ఉంచి, నేతిని కరగబెట్టి, ఆజ్యస్థాలియందు పవిత్రమును ఉంచి నేతిని పోసి, అగ్నిలో ఉత్తరభాగమునందున్న నిప్పుకణికలు 4కి తక్కువగాకుండా తీసుకువచ్చి అగ్నికి పడమట యందుంచి ఆ నిప్పులపై ఆజ్యస్థాలిని ఉంచి, దర్భాగ్రములను, దర్భ, కట్టెముక్క, మొదలైన సాధనముతో త్రుంచి, కడిగి, తుడిచి ఆదర్భఖండములను ఆజ్యపాత్రయందు వేయవలెను.)

జ్వలతా తృణే నాథో గామిన్యా దీప్యా । ఆజ్యేప్రతి ఫలీకృత్య । ద్వేదర్భాగ్రే తృణ మంతర్ధాయ ప్రచ్ఛిద్య, అపఉపస్పృశ్య, ప్రక్షాళ్య, ప్రత్యస్య, ఆజ్యే ప్రాశ్య । త్రిః పర్యగ్నికృత్వా, ఉదగుద్వాస్య । అంగారాన్ప్ర త్యూ హ్య । ఉదగగ్రాభ్యాం పవిత్రా భ్యాం పునరాహార మాజ్యం త్రిరుత్పూయ । పవిత్రగ్రన్థిం విస్రస్య, ప్రక్షాళ్య, ప్రాగగ్రమగ్నౌ పవిత్రే అను ప్రహరతి । స్రుక్ స్రువా వగ్నౌ ప్రతితప్య । దర్భాగ్రై స్సంమృజ్య, పునః ప్రతితప్య, ప్రోక్ష్య, స్రువముత్తరతో నిధాయ । దర్భానద్భి స్సగ్ స్పృ శ్యాగ్నౌ ప్రహరతి । అగ్నిం పరిషించతి । అదితేను మన్యస్వ । అనుమతేను మన్యస్వ సరస్వతేను మన్యస్వ ।దేవ సవితః ప్రసువ । (ఒక దర్భను వెలిగించి ఆజ్యపాత్రచుట్టూ ప్రదక్షిణముగా ముమ్మారు త్రిప్పి పారవేసి, ఆజ్యపాత్రను నిప్పులమీదనుండి

ఉత్తరపువైపుకు దించి, ఆ నిప్పులను అగ్నిలో వేయవలెను. మరల ఉంగరపు వ్రేళ్లు, బొటనవ్రేళ్లతో పవిత్రమును పట్టుకొని నేతిలో తూర్పునుండి పశ్చిమమునకు మరల తూర్పువరకు కెరటములు వచ్చులాగున మూడుసార్లుచేసి, ఆపవిత్ర ముడిని విప్పి కడిగి తూర్పు అగ్రముగా ఉండునట్లు అగ్రమును కాల్చి పిమ్మట దర్భలను అగ్నిలో వేసి, అగ్నికి పరిషేచన చేయవలెను. అగ్నికి నిర్‌ఋతినుండి ఆగ్నేయమువరకు, నిర్‌ఋతినుండి వాయవ్యమువరకు, వాయవ్యమునుండి ఈశాన్యమువరకు, ఈశాన్యమునుండి ప్రదక్షిణముగా మరల ఈశాన్యము వరకు నీరును ధారగా పోసి తరువాత హోమము చేయవలెను.)

ఏకం, ద్వే, త్రీణి, చత్వారి. ఓం భూర్భు వస్సువ స్స్వాహా । ప్రజాపతయ ఇదం నమమ। మమ అగ్న్యను గమన ప్రాయశ్చిత్తార్థం ఉపవాస స్థానే అయాశ్చ హోమం కరిష్యే । ఓం అయాశ్చాగ్నేస్య నభి శస్తీశ్చ సత్యమిత్వమయా అసి । అయసా మనసా ధృతో యసా హవ్యమూహి షేయానో ధేహి భేషజగ్గ్ స్వా హా । అయసే అగ్నయ ఇదం నమమ । మమ అనేక కాల ఔపాసనాంతరిత లోప ప్రాయశ్చిత్తార్థం పునరౌపాసనాధికార సిధ్యర్థం, సప్తహోతారం హోష్యే । ఏకం, ద్వే త్రీణి, చత్వారి, ఓం మహా హవిర్ హోతా । సత్యహవి రధ్వర్యుః । అచ్యుతపాజా అగ్నీత్ । అచ్యుత మనా ఉపవక్తా । అనాధృష్యశ్చా ప్రతిధృష్యశ్చ యజ్ఞస్యాభిగరౌ । అయాస్య ఉద్గాతా। వాచస్పతే హృద్విధే నామన్ । విధేమతే నామ । విధేస్త్వ మస్మాకం నామ । వాచస్పతి స్సోమ మపాత్ । మాదైవ్యస్తం తుశ్ఛేది మా మనుష్యః । నమోదివే । నమః పృథివ్యై స్వాహా॥ వాచస్పతయే బ్రహ్మణ ఇదం నమమ । సర్వప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే । ఓం

భూర్భు వస్సు వస్స్వా హా । ప్రజాపతయ ఇదం నమమ ॥ అదితేన్వమగ్గ్ స్థాః । అనుమతే న్వ మగ్గ్స్థాః । సరస్వతే న్వమగ్గ్స్థాః । దేవ సవితః ప్రాసావీః ।

(ముందుగా చతుర్ గృహీతాజ్యముతో ఓంభూర్భువస్సువ స్స్వాహా అనెడి హోమముచేసి, పిమ్మట అయాశ్చ హోమము చేయవలెను స్మార్తాగ్ని విచ్ఛిన్నమైనందుకు ప్రాయశ్చిత్తము ఉపవాసము - ఉపవాసము చేయలేనప్పుడు ఈ అయాశ్చహోమమైనా ప్రాయశ్చిత్తముగా చేయవలెను-పిమ్మట అనేక ఔపాసనలోప ప్రాయశ్చిత్తముగా సప్తహోత మంత్రముతో హోమము చేసి మరల సర్వప్రాయశ్చిత్తము చేసి ఉత్తర పరిషేచన చేసి కర్మను భగవదర్పణచేసి, పిమ్మట ప్రాతరౌపాసన చేసుకోవలెను-)

అనేన విచ్ఛిన్నౌపాసన హోమేన భగవాన్ సర్వాత్మకః పరమేశ్వర స్సుప్రీణాతు । ఏతత్ఫలం పరమేశ్వరార్పణ మస్తు ॥ స్వస్తి ॥ శ్రద్ధాం మేధాం యశః ప్రజ్ఞాం విద్యాంబుద్ధిం శ్రియబలం । ఆయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహిమే హవ్యవాహన॥ శ్రియం దేహిమే హవ్య వాహన ఓన్నమఇతి. యస్యస్మృత్యాచ నామోక్త్యా తపోహోమ క్రియాదిషు । న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యోవందే తమచ్యుతం ॥ మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన । యద్ధుతంతు మయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే॥ చతుస్సాగర పర్యంతం......అహంభో అభివాదయే ॥

ప్రాతరౌపాసనమ్

ఆచమ్య.....ఏవం ప్రీత్యర్థం శ్రీమాన్....గోత్రః....నామధేయః ధర్మపత్నీ సమేతో హం మమోపాత్త దురిత క్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ప్రాతరౌపాసన హోమం తండులైర్హోష్యే। (అని సంకల్పించి అగ్నిలో ఓం భూర్భువస్సువరోం- అని సమిధనుంచవలెను)

ఓంచత్వారిశృంగా....ఓంజాతవేదసే నమః-అలంకరణాంతం కృత్వా (విచ్ఛిన్నౌపాసనలో చెప్పిన విధముగా అగ్నిధ్యానము, పరిసమూహనము, అలంకరణ వరకూ క్రమముగాచేసి పూర్వపరిషేచన చేయవలెను.)

ఓం అదితేను మన్యస్వ....దేవసవితః ప్రసువ। తండులానాదాయ। ద్వేధా విభజ్య। మధ్యే గ్నౌ జుహోతి। ఓం సూర్యాయస్వాహా। సూర్యాయేదం నమమ। అథ ఐశాన్య భాగే జుహోతి। ఓం అగ్నయే స్విష్టకృతే స్వాహా। అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదం నమమ। ఆహుతి సంసర్గ దోష నిర్ హరాణార్థం వనస్పతి హోమం కరిష్యే ఓం యత్ర వేత్థ వనస్పతే దేవానాం గుహ్యా నామాని। తత్ర హవ్యాని గామయ। వనస్పతయ ఇదం నమమ। అదితేన్వమగ్గ్స్థాః। అనుమతే న్వమగ్గ్స్థాః। సరస్వతేన్వ మగ్గ్స్థాః। దేవ సవితః ప్రాసావీః।

(మొదటి హోమమును అగ్నిమధ్యలో చేయవలెను- రెండవది అగ్నిలో ఈశాన్యభాగమున చేయవలెను. ఈహోమములలో బియ్యమును అరచేతితో ఎడమ ప్రక్కనుండి అగ్నిలోపడునట్లు వేయవలెను- పైరెండు ఆహుతులు కలవకూడదు.

కలిసినచో యత్రవేత్థ అనుమంత్రముతో సమిధను అగ్నియందుంచి ఉత్తరపరిషేచన చేసి ఉపస్థానము చెప్పవలెను– ఉపస్థానమనగా నిలబడి ధ్యానించుట అని అర్థము.)

ఉపస్థానమ్

ఓం అగ్నే త్వన్నో అంతమః । ఉతత్రాతా శివోభవ వరూధ్యః । తంత్వాశో చిష్ఠదీదివః । సుమ్నాయ నూన మీమహే సఖిభ్యః । వసురగ్ని ర్వసుశ్రవాః । అచ్ఛానక్షి ద్యుమత్త మో రయిందాః । సనోబోధి శృధీహవమురు ష్యాణో అఘాయ తస్సమస్మాత్ । హోమసాద్గుణ్యార్థం అనాజ్ఞాత త్రయమంత్ర జపంకరిష్యే । (ఈ క్రింది 3 మంత్రములు జపించవలెను)

1. ఓం అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం యజ్ఞస్య క్రియతే మిథు ।
   అగ్నే తదస్య కల్పయత్వగ్ం హి వేత్థ యథాతథమ్ ।
2. పురుష సమ్మితో యజ్ఞోయజ్ఞః పురుష సమ్మితః ।
   అగ్నేతదస్య కల్పయత్వగ్ంహి వేత్థయథాతథమ్ ॥
3. యత్పాకత్రా మనసా దీన దక్షాన యజ్ఞస్య మన్వతే మర్తాసహ ।
   అగ్నిష్టద్ధోతా క్రతు విద్వి జానన్యజిష్ఠో దేవాగ్ం ఋత శో యజాతి ।

అనేన ప్రాతరౌపాసన హోమేన భగవాన్ సర్వాత్మకః పరమేశ్వర స్సుప్రీణాతు । ఏతత్ఫలం పరమేశ్వరార్పణమస్తు స్వస్తి ॥ శ్రద్ధాంమేధాం...అహంభో అభివాదయే.

ఇత్యౌపాసన విధిః

ఆబ్దిక ప్రయోగః

॥ శ్రీ మహాగణాధిపతయేనమః ॥ ॥ శ్రీ మహాసరస్వత్యై నమః ॥

॥ శ్రీ గురుభ్యోనమః॥ ॥హరిః ఓమ్॥

ఆదౌ దీపారాధనం కారయిత్వా

ఆచమ్య – ఓం కేశవాయస్వాహా – శ్రీ కృష్ణాయనమః

కర్తా పవిత్రం ధృత్వా ॥

ఓం పవిత్రవన్తః పరివాజ మాసతే । పితైషాం ప్రత్నో అభిరక్షతి వ్రతం ।

మహ స్సముద్రం వరుణ స్తిరో దధే । ధీరా ఇచ్ఛే కుర్ధరుణే ష్వారభం ।

పవిత్రంతే వితతం బ్రహ్మణస్పతే । ప్రభుర్గాత్రాణి పర్యేషి విశ్వతః ।

అతప్త తనూర్నత దామో అశ్నుతే । శృతాస ఇద్వహన్త స్తత్సమాశత ।

పవిత్రం ధృత్వా ॥

త్రిరాచామేత్ । ద్విఃపరిమృజ్య సకృదుపస్పృశ్య ।

యత్సవ్యం పాణిం పాదౌప్రోక్షతి శిర శ్చక్షుషీ నాసికే శ్రోత్రే ।

అపఉపస్పృశ్య ॥

ఉత్తిష్ఠన్తు భూతపిశాచాః ఏతే భూమిభారకాః ।

ఏతేషా మవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే ॥

ఓం భూః, ఓంభువః, ఓగ్ంసువః, ఓంమహః, ఓం, జనః, ఓం, తపః, ఓగ్ం సత్యం, తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్యధీమహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ । ఓమాపోజ్యోతీరసోమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోం ॥

శ్రీ గోవింద గోవింద శ్రీమహావిష్ణోరాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య అద్య బ్రహ్మణః .... వాసరే శ్రీవిష్ణు నక్షత్రే శ్రీవిష్ణుయోగే శ్రీవిష్ణుకరణ ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం। పుణ్యతిథౌ ॥

ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్ పితుః (మాతుః) ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం కరిష్యే । సవ్యం (ద్వితీయ మాసాను మాసికాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం కరిష్యే ।) (అని మాసికాదులందు సంకల్పము, సవ్యముగా జలము వదలవలెను) కురుష్వ। (అని భోక్తలు పలుకవలయును)

కాలేఅధికార సిద్ధ్యర్థం యథాశక్తి సంభవత్ పరిషత్ ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ॥

తిలదర్భ హిరణ్యాక్షతాన్ గృహీత్వా ఆత్మప్రదక్షిణ త్రయం కృత్వా ॥ (దర్భలు పైసలు తిలలు అక్షితలు తీసుకొని ముమ్మారు ప్రదక్షిణం చేయవలయును)

1. సమస్త సంప త్సమవాప్తి హేతవ స్సముత్థితాపత్కుల ధూమ కేతవః ।
   అపార సంసార సముద్ర సేతవః పునన్తుమాం బ్రాహ్మణ పాద పాంసవః ॥

2. ఆపద్ఘ నధ్వాంత సహస్రభానవ స్సమీహితార్థార్పణ కామధేనవః ।
   సమస్త తీర్థాంబు పవిత్రమూర్తయో రక్షన్తుమాం బ్రాహ్మణ పాదపాంసవః ॥

3. ఆధివ్యాధి హరం నృణాం మృత్యు దారిద్ర్య నాశనమ్ ।
   శ్రీ పుష్టి కీర్తిదం వందే విప్రశ్రీ పాద పంకజమ్ ॥

4. విప్రౌఘు దర్శనా త్సద్యః క్షీయ న్తే పాపరాశయః ।
   వందనా న్మంగళావా ప్తి రర్చనా దచ్యుతం పదమ్ ॥

5. నమో బ్రహ్మణ్య దేవాయ గో బ్రాహ్మణ హితాయచ ।
   జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ నమో నమః ॥

(అని ప్రదక్షిణ త్రయము గావించి ఈ క్రింది మన్త్రములతో భోక్తలకు నమస్కరించవలయును.)

మం॥ యావతీర్వై దేవతా స్తా స్సర్వా వేదవిది బ్రాహ్మణే వసన్తి తస్మాద్బ్రాహ్మణేభ్యో వేద విద్భ్యో దివే దివే నమస్కుర్యాన్నాశ్లీలం కీర్తయే దేతా ఏవ దేవతాః ప్రీణాతి॥

ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్పితుః (మాతుః) ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం కర్తుం ముఖ్యకాలో భూత్వా అధికార సంపదస్త్వితి భవన్తో బ్రువన్తు । కర్తుం అధికార సంపదస్తు । (అని భోక్తలు పలుకవలయును) ॥సవ్యం॥

కర్తృవచనమ్	x	**భోక్తృవచనమ్**
కాలశ్చ	x	ముఖ్య కాలో అస్తు
పాకాదీనాం	x	పవిత్రతాస్తు
సర్వాణి పాకాని	x	శుచీని భవన్తు

శ్లో॥ దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చ మహాయోగిభ్య ఏవచ ।
నమస్స్వాహాయై స్వధాయై నిత్యమేవ నమోనమః ॥

శ్లో॥ ఈశానః పితృరూపేణ మహాదేవో మహేశ్వరః
ప్రీయతాం భగవానీశః పరమాత్మా సదాశివః (హరిః) ॥

శ్లో॥ తిథిర్విష్ణు స్తథావారో నక్షత్రం విష్ణురేవచ ।
యోగశ్చ కరణం చైవ సర్వం విష్ణుమయం జగత్॥

ఓం, ఓం, ఓం, అద్య......విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ ॥

॥ప్రాచీనావీతీ ॥ అస్మత్పితుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే

అస్మత్ పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం గోత్రాణాం, శర్మణాం ॥

(మాతృ, పితామహి, ప్రపితామహీనాం గోత్రాణాం, దాయీనాం)

వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాణాం ॥సవ్యం॥

పురూర వార్ద్రవ సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాఞ్చ ॥

ప్రాచీనావీతీ ॥

పితుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం అన్నేన హవిషా పార్వణ విధానేన యుష్మదనుజ్ఞయా సదైవం అద్య కరిష్యే । సవ్యం । కురుష్వ ।

ప్రాచీనావీతీ ।

పితుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం భవిష్యతీత్యత్ర భవిష్యతి

(అని దర్భను రెండు ముక్కలుగా గ్లాసు సహాయముతో చేయవలయును)

॥సవ్యం॥ హస్తోదకం దత్వా॥

పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాంస్థానే

ఆవహనీయార్థే క్షణం ధృత్వా భవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః॥

అస్తు కరణీయః (అని భోక్త చెప్పవలయును) ॥

ప్రాచీనావీతీ॥ అస్మత్ పితృపితామహ ప్రపితామహానాం గోత్రాణాం... శర్మణాం, వసు రుద్ర ఆదిత్య రూపాణాం స్థానే ఆవహనీయార్థే క్షణంధృత్వా భవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః (అని పితృస్థాన భోక్తకు తిలలు శిరమున చల్లి దర్భలు ఇవ్వవలయును) ।

అస్తుకరణీయః । (అని భోక్త చెప్పవలయును) ॥

(అస్మత్ మాతృ, పితామహి, ప్రపితామహీనాం...... గోత్రాణాం...... పదానాం, వసురుద్ర ఆదిత్యరూపాణాం స్థానే ఆవహనీయార్థే క్షణం ధృత్వా భవద్భిః

క్షణః ప్రసాదః కరణీయః, అస్తుకరణీయః ॥సవ్యం॥)

శ్లో॥ అక్రోధనైశ్శౌచపరైః సతతం బ్రహ్మావాదిభిః ।
భవితవ్యం భవద్భిశ్చ మయాచ శ్రాద్ధకర్మణి ॥

శ్లో॥ మన్త్ర మధ్యే క్రియా మధ్యే విష్ణోః స్మరణ పూర్వకం ।
యత్కించి త్క్రియతే కర్మ తత్కోటి గుణితం భవేత్ ॥

విష్ణుర్విష్ణు ర్విష్ణుః ।

గృహాంగణే గోమయేన (గంధేన) మన్డల ద్వయం కృత్వా ।

ఉత్తరే చతురశ్ర మన్డలం ।

దక్షిణే ప్రాచీనావీతినా వర్తులాకార మన్డలం కృత్వా ।

(గృహమునకు బయట ప్రదేశమున, గోమయముతోగానీ గంధముతోగానీ సవ్యముగా ఎడమచేతి వైపున చతురశ్రముగానూ, కుడివైపు గుండ్రముగా అలికి తానుతూర్పుముఖముగా కూర్చుండి ఈ క్రియలతో మన్డలములమీద అర్చనచేయవలయును.)

॥సవ్యం॥

పురూర వార్ద్రవ సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనం।

పాద్యస్థానే కుశాసనం । పాద్యస్థానే దైవేక్షణః క్రియతాం । అమీగంధాః ।

పుష్పార్థా ఇమేఅక్షతాః । అమీకుశాః ।

పాద్యస్థానే సకలారాధనైః స్వర్చిత మస్తు ।

॥ప్రాచీనావీతీ॥ అస్మత్ పితృపితామహ ప్రపితామహానాం (మాతృ, పితామహి, ప్రపితా మహీనాం) పాద్యస్థానే ఇదమాసనం। పాద్యస్థానే కుశాసనం ।

పాద్యస్థానే శ్రాద్ధేక్షణః క్రియతాం । అమీ గంధాః ।

పుష్పార్ఘా ఇమే తిలాః । అమీకుశాః ।

పాద్యస్థానే సకలారాధనైః స్వర్చితమస్తు । సవ్యం ।

కర్తా ప్రత్యఙ్ముఖోభూత్వా ।

(కర్త మన్డలమునకు తూర్పు భాగమున పశ్చిమముఖముగా కూర్చుండి)

పురూర వార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః । స్వాగతం ।

సుస్వాగతమితి భోక్తావదేత్ ।

పురూర వార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః ఇదం వః పాద్యం ఇదంవః పాద్యం ।

సుపాద్యమితి భోక్తావదేత్ ।

శంన్నో దేవీరితి మన్త్రేణ కర్తా పాద్యోదక మభి మన్త్ర్య ॥

(శంనో దేవీ అనెడి మన్త్రముతో పాదప్రక్షాళనార్థమైన జలకలశమును కర్త అభిమన్త్రించవలెను)

మం॥ శంన్నో దేవీ రభిష్టయ ఆపోభవన్తు పీతయే । శంయోరభిస్రవన్తునః ।

కర్తాపవిత్రం కర్ణే నిధాయ ॥

చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం యేన పూతస్తరతి దుష్కృతాని ।

తేన పవిత్రేణ శుద్ధేన పూతా అతిపాప్మాన మరా తింతరేమ ।

లోకస్యద్వార మర్చిమత్పవిత్రం జ్యోతిష్మద్భ్రాజ మానం మహస్వత్ ।

అమృతస్య ధారా బహుధా దోహమానం చరణం

నో లోకే సుధితాం దధాతు ॥

శ్లో॥ నమో బ్రహ్మణ్య దేవాయ గోబ్రాహ్మణ హితాయచ ।

జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిన్దాయ నమో నమః ॥

కర్తాపవిత్రం ధృత్వా ।

శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోసి దేవోవ స్సవితోత్పునా త్వచ్ఛిద్రేణ
పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్య రశ్మిభిః॥

కర్తా భోక్తృపాదప్రక్షాళనోదకం శిరసి ధృత్వా ।

అథ పితృస్థాన భోక్తుః పాదప్రక్షాళనం

అస్మత్ పితృపితామహ ప్రపితామహాః ।

(మాతృ పితామహి ప్రపితామహ్యాః) స్వాగతం ।

సుస్వాగతమితి భోక్తృ ప్రతివచనం । ప్రాచీనావీతీ ।

అస్మత్పితృపితామహ ప్రపితామహాః (మాతృ పితామహి, ప్రపితామహ్యాః)

గోత్రాః.... శర్మాణః (గోత్రాః....... పదాః)

వసురుద్ర ఆదిత్యరూపాః స్వాగత మిదంవః పాద్యం ఇదంవః పాద్యం ।

సుపాద్యమితి భోక్తా వదేత్ । ॥సవ్యం॥

శంనోదేవీరితి కర్తాపాద్యోదక మభిమన్త్ర్య॥

శంన్నో దేవీ రభిష్టయ ఆపోభవన్తు పీతయే । శంయోరభిస్రవన్తునః ।

కర్తాపవిత్రం కర్ణేనిధాయ ।

చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం యేన పూతస్తరతి దుష్కృతాని ।

తేన పవిత్రేణ శుద్ధేన పూతా అతిపాప్మాన మరా తింతరేమ ।

లోకస్య ద్వార మర్చిమత్పవిత్రం జ్యోతిష్మద్భ్రాజమానం మహస్వత్ ।

అమృతస్య ధారా బహుధా దోహమానం చరణంనో లోకే సుధితాం దధాతు ।

నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ గోబ్రాహ్మణ హితాయచ ।

జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిన్దాయ నమోనమః ।

కర్తాపవిత్రం ధృత్వా । ప్రాచీనావీతీ ।
శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోసి దేవోవస్సవితో
త్పునాత్వ చ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్య రశ్మిభిః ।
కర్తా భోక్తృపాదప్రక్షాళనోదకం శిరసిధృత్వా।
కర్తాద్వయోర్మండల మధ్యే పాత్రం నిక్షిప్య ।
తదుపరి దారువా, పాషాణం వానిధాయ । సవ్యేన ।
కర్తా స్వయంచ పాదౌ ప్రక్షాళ్యాచామేత్ ।

శ్లో॥ మన్డలాత్పురతో దేవాః పితరస్తు తదుత్తరే ।
కర్తాకుర్వీత ఐశాన్యే, కుర్యా దాచమనం విధిః ॥
కర్తా ఆచమ్య భోక్తారా వాచమ్య ।
మం॥ మయియహో మయియశో మయీంద్రియం వీర్యం ॥
ఇతి భోక్తారౌ హృదయమభిమృశ్య, అపఉపస్పృశ్య ।
విష్ణుర్విష్ణుర్విష్ణుః ॥
పురూర వార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వే దేవాః, భూర్భువస్సువః ।
స్వాహా (ఆస్తాం) అయంవో విష్టరః । సువిష్టరః । అత్రోపవిశన్తు భవన్తః ।
అత్రోపవిశామ । ప్రాచీనావీతీ ॥
అస్మత్పితృ పితామహ ప్రపితా మహాః (మాతృపితామహి ప్రపితామహ్యాః)
భూర్భువస్సువః । స్వధా (ఆస్తాం) అయంవో విష్టరః । సువిష్టరః ।
అత్రోపవిశన్తు భవన్తః । అత్రోపవిశామ । ॥సవ్యం॥
ఓం, ఓం, ఓం, అద్యపూర్వోక్త ....విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ ।
అస్మత్పితుః (మాతుః) ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే

భవదనుజ్ఞయా ప్రక్రాన్తం శ్రాద్ధకర్మ కరిష్యే । ।।సవ్యం।। కురుష్వ।। ప్రాచీనావీతీ ।।

మం।। అపహతా అసురా రక్షాగ్ంసి పిశాచా యేక్షయన్తి పృథివీమను ।

అన్యత్రేతో గచ్ఛన్తు యత్రైషాం గతం మనః ।

ఉదీరతా మవర ఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాః పితర స్సోమ్యాసః ।

అసుంయ ఈయురవృకా ఋతజ్ఞాస్తేనోఽవన్తు పితరో హవేషు ।

(ఈ మన్త్రముతో పితృస్థాన భోక్తముందు కూర్చతో నేలమీద మూడుచోట్ల దక్షిణ సమాప్తిగా కొట్టి ఆతడిని ఎడమచేతియం దుంచుకొని నువ్వులు కలిపి తూర్పుమొదలుగా నాలుగు దిక్కులకు చల్లి ఆమూడు చోట్ల అప్రదక్షిణముగా గుండ్రముగా మూడు మన్డలములు చేసి వాటియందు తిలదర్భలుంచవలెను.)

తూష్ణీం ఖాత్వా। వర్తులాకారమన్డల త్రయం కృత్వా ।

తేషు తిలదర్భాన్నిక్షిప్య ।।సవ్యం।।

తూష్ణీం విశ్వే దేవస్థానే యవోదకేనావోక్ష్య ।

తత్ర చతురశ్రమండల ద్వయం కృత్వా ।

యవదర్భాన్నిక్షిప్య ।। (విశ్వేదేవభోక్తముందర దక్షిణభాగములోనూ, ఉత్తరభాగములోనూ, రెండు మన్డలములను ప్రదక్షిణముగా చేసుకొని వాటియందు యవ దర్భలుంచ వలయును)

గాయత్ర్యాఆత్మానం పాకద్రవ్యాణిచ సంప్రోక్ష్య ।

శ్లో।। అపవిత్రః పవిత్రోవా సర్వావస్థాంగతోపివా ।

యస్మరేత్పున్డరీ కాక్షం సబాహ్యాభ్యన్తర శ్శుచిః ।।

ఓం భూర్భువస్సువః । తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి ।

ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥

(పై శ్లోక మన్త్రములతో కర్తకూర్చతో, తనమీదనూ భోక్తల మీదనూ, జలము చల్లుకొని పిమ్మట అక్షతోదకము తీసుకొని గాయత్రీమన్త్రముతో వంట మీద ఉదకము మాత్రమే చల్లి భోక్తల వద్దకు వచ్చి ఈ క్రింది వాక్యములు చెప్పి నమస్కరించ వలయును)

శ్రాద్ధార్థం సంపాదితాః పదార్థాః దేశతః కాలతశ్చైవ,
శ్రాద్ధయోగ్యా భవన్త్వితి భవన్తో బృవన్తు ।
శ్రాద్ధయోగ్యా భవన్తు । (అని భోక్తలు చెప్పవలెను.)

శ్లో॥ శ్రాద్ధకాలే గయాం ధ్యాత్వా ధ్యాత్వా దేవం జనార్దనం ।
వస్వాదీంశ్చ పితౄన్ ధ్యాత్వా తత శ్శ్రాద్ధం ప్రవర్తయే ॥ ఇతిధ్యాత్వా ।

విశ్వేదేవార్చనం

పురూర వార్ద్రవ సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం ఇదమిదమాసనం ।
సుఖాసనం । హస్తోదకం దత్వా । విశ్వేదేవ దైవేక్షణః క్రియతాం ।
అస్తుక్రియతాం । ఓంతథా । ప్రాప్నువన్తు భవన్తః । ప్రాప్నువామ ।

(విశ్వేదేవ భోక్తకు దర్భలను ఆసనముగా ఇచ్చి హస్తోదకమిచ్చి వాని శిరస్సునందు అక్షితలు చల్లి దర్భలు చేతికీయవలయును)

దర్భేషు అర్ఘ్యపాత్రే ఆసాద్య । ప్రోక్ష్య । ఉత్తానే కృత్వా । పునః ప్రోక్ష్య ।

(విశ్వేదేవభోక్త ముందు చేసిన మండలములపై దక్షిణ, ఉత్తర భాగములలో రెండుదొన్నెలు బోర్లించి కూర్చతో ప్రోక్షించి తిరుగతీసి మరలప్రోక్షించి అక్షతలను చల్లి దొన్నెలలో నీరు దేవతీర్థముగా పోసి)

యవాన్వికీర్య। ఉదకమాపూర్య । శన్నోదేవీరిత్యభిమన్త్ర్య ।

మం॥ శంన్నోదేవీరభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే । శంయో రభిస్రవన్తునః ॥

శ్లో॥ యవోసి ధాన్యరాజోవా వారుణో మధు సంయుతః ।
నిర్ణోద స్సర్వ పాపానాం పవిత్రమృషిభిస్స్మృతమ్ ।
అర్ఘ్యపాత్రయోః అమీగంధాః । పుష్పార్థా ఇమే అక్షతాః । అమీకుశాః ।
కూర్చోదకేనైవ అష్టార్ఘ్యై స్సంపూర్ణార్చన మస్తు ।
ఇమాని శ్రీ తులసీ, దర్భ పత్ర తృణానిచ ।

(అర్ఘ్యపాత్రలను అభిమంత్రించి, యవఅక్షతలను, గంధ, పుష్పాక్షతలను చల్లి, కూర్చోదకమును ప్రోక్షించి మారేడు, తులసీ దళములను, దర్భఖండములను వేసి రెండేసి మేడిఆకులను దొప్పలయందు కప్పి పిమ్మట దర్భలను గంధ అక్షతలతో బ్రాహ్మణుని శిరస్సునందుంచి నమస్కరించవలయును.)

ఔదుంబర పర్ణాభ్యాం ప్రచ్ఛాద్య । దర్భైర్వా।
(పురూరవ సంజ్ఞకేభ్యో విశ్వేభ్యో దేవోభ్యో జుష్టం గృహ్ణామి ।
అత్రచ ఆర్ద్రవ సంజ్ఞకేభ్యో విశ్వే భ్యో దేవేభ్యో జుష్టం గృహ్ణామి ।)
వః పాత్రే సంపన్నే సుంసంపన్నే ।
స్వాహార్ఘ్యా స్స్వాహార్ఘ్యాః । సంత్వర్ఘ్యాః

మం॥ ఓం విశ్వే దేవాస ఆగతశ్శృణుతామ ఇమగ్ం హవం ।
ఏదం (య ఇదం) బర్హిర్నిషీదత ।
పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ భవత్సు ఆవాహయిష్యే ।
ఆవాహయ ।

(అని మన్త్రముతో భోక్త శిరమున గంధాక్షతమిశ్రిత దర్భలనుంచి నమస్కరించవలయును.)

ధ్యానం॥మం॥ విశ్వేదేవా శ్శృణుతే మగ్ం హవంమే యేఅన్తరిక్షే య ఉపద్యవిష్ఠ।

యే అగ్నిజిహ్వా ఉతవాయజత్రా ఆసద్యాస్మిన్ బర్హిషి మాదయధ్వం ॥

శ్లో ॥ ఆగచ్ఛన్తు మహాభాగా విశ్వేదేవా మహాబలాః ।

ఏహ్యత్ర విహితా శ్శ్రాద్ధే సావధానా భవన్తుతే ॥

సావధానాస్మః । హస్తోదకం దత్వా । దక్షిణం జాన్వాచ్య ।

హస్తే దర్భం నిధాయ । అర్ఘ్యపాత్రం గృహీత్వా ।

(భోక్తలకు అర్ఘ్యమిచ్చుటకై హస్తోదకమిచ్చి దర్భను చేతియందుంచి దక్షిణ భాగమందుగల అర్ఘ్యపాత్రను తీసుకొని కుడి మోకాలుపై ఉంచుకొని అభిమంత్రించి దేవతీర్థముగా అర్ఘ్యమీయవలయును - రెండవసారి ఉత్తర భాగమునగల పాత్ర)

యా దివ్యా ఆపః పయసా సంబభూవుః ।

యా అన్తరిక్ష ఉతపార్థి వీర్యాః ।

హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియా స్తాన ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనా స్వాహా భవన్తు ॥

పురూరవ సంజ్ఞక, విశ్వేదేవాః ఇదం వో అర్ఘ్యం । స్వాహానమః ।

అస్త్వర్ఘ్యం । తత శ్శుద్ధోదకం । పునః హస్తోదకం దత్వా ।

హస్తేదర్భం నిధాయ । అర్ఘ్యపాత్రం గృహీత్వా ।

యా దివ్యా ఆపః పయసా సంబభూవుః ।

యా అన్తరిక్ష ఉతపార్థి వీర్యాః ।

హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియా స్తాన ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనా స్వాహా భవన్తు ॥

ఆర్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవా ఇదంవో అర్ఘ్యం ।

స్వాహా నమః । అస్త్వర్ఘ్యం । తతశ్శుద్ధోదకం ।

పునః హస్తోదకం దత్వా ।

విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః పాత్రేస్థానేస్థః । సుస్థానమసి ।

(అని అర్ఘ్యపాత్రలను విశ్వేదేవ భోక్తకు ఎడమప్రక్క కూర్చతో కొట్టి ఆపాత్రలను అచ్చట ఉంచవలయును పిమ్మట అక్షత గంధపుష్ప ధూపదీప వస్త్రములనిచ్చి అర్చించవలయును)

తతః అర్చనం ।

మం॥ అర్చత ప్రార్చత ప్రియమేధాసో అర్చత ।

అర్చన్తు పుత్రకా ఉతపురన్న ధృష్ణ్వర్చత । అర్చత ప్రార్చత ।

ఇత్యక్షతాన్ సమర్ప్య ।

ఓం గంధద్వారాం.......శ్రియం ।

పురూర వార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః । అమీవోగంధాః ।

(గంధమీయవలెను) సుగంధాః ।

ఓం ఆయనేతే పరాయణే దూర్వారోహన్తు పుష్పిణీః ।

హ్రదాశ్చ పున్డరీ కాణి సముద్రస్య గృహాఇమే ॥

పుష్పార్థా ఇమే అక్షతాః । సుపుష్పాణి । (అని అక్షతలు చల్లవలయును)

మం॥ ఓం ధూరసి ధూర్వ ధూర్వన్తం ధూర్వతం యోస్మాన్ ।

ధూర్వతి తం ధూర్వయం వయం ధూర్వామః ।

పురూర వార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః అయంవో ధూపః । సుధూపః ।

మం॥ ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదో ప్ఘఘ్నం నిర్బుతిం మమ ।

పశూగ్‌శ్చ మహ్యమావహ జీవనంచ దిశోదిశ ।

పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః । అయంవోజ్యోతిః । సుజ్యోతిః ।

(అని దీపము చూపించవలయును)

మం॥ యువాసు వాసాః పరివీత ఆగాత్సఉశ్రేయాన్ భవతి జాయమానః ।

తంధీరాసఃకవయ ఉన్నయన్తి స్వాధియో మనసాదేవయన్తః ।

పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః అన్తః ప్రావరణార్థం

బహిఃప్రావరణార్థం యోగ్యమిమే వాససీ ।

వస్త్రద్వయం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ । సువాససీ ।

వః ఆచ్ఛాదనార్థం పవిత్రార్థం అలంకరణార్థం సాక్షతాఇమేకుశాః ।

సుకుశాః । అర్చనం సంపూర్ణం ।

(అస్తు) సంకల్పసిద్ధిరస్త్వితి భవన్తో బృవన్తు । అస్తు సంకల్ప సిద్ధిః ।

యుష్మత్ అనుజ్ఞయా పిత్రాద్యర్చనం కరిష్యే

(మాత్రాద్యర్చనం కరిష్యే) కురుష్వ ॥

ప్రాచీనావీతీ ॥ అస్మత్ పితృ పితామహ ప్రపితా మహానాం గోత్రాణాం....

శర్మణాం (మాతృపితామహి ప్రపితామహీనాం... గోత్రాణాం.... పదాయినాం)

వసురుద్ర ఆదిత్య రుపాణాం ఇదమిద మాసనం ।

సుఖాసనం । హస్తోదకం దత్వా ।

పితుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్నశ్రాద్ధేక్షణః క్రియతాం ।

(మాతుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్న శ్రాద్ధేక్షణః క్రియతాం) ।

అస్తుక్రియతాం । ఓంతథా । ప్రాప్నువన్తు భవన్తః । ప్రాప్నువామ ।

దర్భేషు అర్ఘ్యపాత్రాణ్యాసాద్య । ప్రోక్ష్య । (దక్షిణ సమాప్తిగా పితృస్థానభోక్త ముందర, అర్ఘ్యపాత్రలనుబోర్లించి ప్రోక్షించి తిరగతీసి, మరలప్రోక్షించి నువ్వులనుంచి నీరు పితృతీర్థముగా నింపి అభిమంత్రించవలయును.)

ఉత్తానాని కృత్వా । పునఃప్రోక్ష్య । తిలాన్వికీర్య । ఉదకమాపూర్య । అభిమన్త్ర్య।

శంన్నో దేవీ రభిష్టయ ఆపోభవన్తు పీతయే । శంయో రభిస్రవన్తునః ॥

మం॥ తిలోసి సోమ దేవత్యో గోసవే దేవనిర్మితః ।

ప్రత్నవద్భిః ప్రత్నవస్వధ ఏహి॥

అస్మత్ పితరం...... గోత్రం..... శర్మాణం వసురూపం ఇమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహినః । స్వధానమః । పితామహం...... గోత్రం...... శర్మాణం..... రుద్రరూపం ఇమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహినః । స్వధానమః । ప్రపితామహం...... గోత్రం...... శర్మాణం...... ఆదిత్యరూపం ఇమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహినః । స్వధానమః ।

(అస్మత్ మాతరం..... గోత్రాం....దాం...వసురూపాం ఇమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహినః । స్వధానమః ॥ పితామహీం.... గోత్రాం...దాం......రుద్రరూపాం ఇమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహినః । స్వధానమః ॥ ప్రపితా మహీం.... గోత్రాం పదాం ఆదిత్య రూపాం । ఇమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహినః । స్వధానమః)

(అనగా అర్ఘ్య పాత్రలయందు ఎడమచేతి క్రింద నుండి కుడిచేతి బొటనవేలితో నువ్వులను అద్దవలెను. మూడుసార్లు ఇలాచేసి ఆ పాత్రలందు గంధ, తిల, దర్భ, భృంగరాజ, బిల్వ, మేడి పత్రములనుంచవలెను)

అర్ఘ్య పాత్రే ష్వమీగంధాః । పుష్పార్ధా ఇమేతిలాః । అమీకుశాః ।

కూర్చోదకేనైవ అష్టార్ఘ్యై స్సంపూర్ణార్చనమస్తు ।

ఇమాని శ్రీ భృంగరాజ, దర్భపత్రతృణానిచ ।

ఔదుంబర పర్ణైః ప్రచ్ఛాద్య । దర్భైర్వా ।

(అస్మత్ పిత్రేతే జుష్టం గృహ్ణామి । పితామహాయతే జుష్టం గృహ్ణామి ।

ప్ర పితామహాయతే జుష్టం గృహ్ణామి । అస్మత్ మాత్రే తేజుష్టం గృహ్ణామి ।

పితామహ్యైతే జుష్టం గృహ్ణామి । ప్రపితామహ్యైతే జుష్టం గృహ్ణామి ।)

వః పాత్రాణి సంపన్నాని । సుసంపన్నాని ।

స్వధార్ఘ్యా స్స్వధార్ఘ్యా స్సంత్వర్ఘ్యాః ।

ఓం ఉశం తస్త్వా హవామహ ఉశన్త స్సమిధీ మహి ।

ఉశన్న్ శత ఆవహ పితృ్యాన్ హవిషే అత్తవే ।

అస్మత్ పితృ పితామహ ప్రపితామహాన్ ..... గోత్రాన్.... శర్మణః వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాన్ భవత్సు ఆవాహయిష్యే

(అస్మత్ మాతృ, పితామహి, ప్రపితామహీః । ....గోత్రాః .... పదాః వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాః భవత్సు ఆవాహయిష్యే)

ఆవాహయ ॥సవ్యం॥ నమస్కృత్య ।

(భోక్త పదునేడు మార్లు ఓంకారమును జపించవలయును. కర్త పై మన్త్రముతో భోక్త శిరమున గంధము, తిలలు అద్దిన దర్భలను ఉంచి సవ్యముగా ఈక్రింది మన్త్రముతో నమస్కరించి ప్రాచీనావీతి చేసుకోవలెను.)

ఓం ఆయన్తునః పితర స్సోమ్యా సోగ్ని ష్వాత్తాః పథిభి ర్దేవయానైః ।

అస్మిన్ యజ్ఞే స్వధయా మదం త్వధి బృవన్తు తే అవం త్వస్మాన్ ।

సావధానా భవన్తు తే । సావధానాస్మః ॥

ప్రాచీనావీతీ ॥ హస్తోదకం దత్వా ॥ హస్తేదర్భం నిధాయ । (పితృస్థానములోని

మొదటి దొప్పను తీసుకొని ఎడమ మోకాలు క్రింద అన్చి కుడిమోకాలు పై దొప్పనుంచి యా దివ్యా అను మన్త్రముతో అభిమంత్రించి పితృతీర్థముగా బ్రాహ్మణహస్తమందు అర్ఘ్యమీయవలయును. కర్తలు ఇద్దరుకానీ ఎక్కువమందికానీ ఉంటే వారిచేతులమీదుగా నీయవచ్చు. జ్యేష్ఠుని చేతి మీదినుండి వెంటనే బ్రాహ్మణ హస్తము నందుపడవలయును. దీనినే జ్యేష్ఠ పూర్వక న్యాయమందురు.)

సవ్యం జాన్వా చ్య । యాదివ్యాఽ ఆపః పయసా సంబ భూవుః ।
యా అన్తరిక్ష ఉతపార్థి వీర్యాః ।
హిరణ్య వర్ణా యజ్ఞి యాస్తాన ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనా స్వధా భవన్తు ॥
పితః...గోత్ర.....శర్మన్...వసురూప ఇదంతే అర్ఘ్యం స్వధానమః ।
అస్త్వర్ఘ్యం । తతశ్శుద్ధోదకం । పునః హస్తోదకం దత్వా ।
హస్తే దర్భం నిధాయ ।
ఓం యాదివ్యా .....స్వధా భవన్తు ।
పితామహ... గోత్ర... శర్మన్ రుద్రరూప ఇదంతే అర్ఘ్యం స్వధానమః ।
అస్త్వర్ఘ్యం । తత శ్శుద్ధోదకం । పునఃహస్తోదకం దత్వా ।
హస్తే దర్భం నిధాయ ।
యా దివ్యా ఆపఃప యసాసంబభూవుః । యాఅన్తరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః ।
హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియా స్తాన ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనా స్వధాభవన్తు ॥
ప్రపితామహ...గోత్ర....శర్మన్...
ఆదిత్య రూప ఇదంతే అర్ఘ్యం స్వధానమః ।
అస్త్వర్ఘ్యం । తత శ్శుద్ధోదకం । పునః హస్తోదకం దత్వా ।
పితృ పితామహ ప్రపితామహేభ్యః పాత్రాణి స్థానానిస్థ । సుస్థానమసి ।

(యా దివ్యా ఆపః పయసాసంబభూవుః । యాఅన్తరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః ।
హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియా స్తాన ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనా స్వధాభవన్తు ॥
మాతః గోత్రే పదే వసురూపే ఇదం తే అర్ఘ్యం స్వధానమః । అస్త్వర్ఘ్యం ।
తత శ్శుద్ధోదకం । పునః హస్తోదకం దత్వా । హస్తే దర్భం నిధాయ ।
ఓం యాదివ్యా.....స్వధాభవన్తు ।
పితామహి.... గోత్రే ... పదే... రుద్రరూపే
ఇదం తే అర్ఘ్యం స్వధానమః । అస్త్వర్ఘ్యం । తతశ్శుద్ధోదకం ।
పునః హస్తోదకం దత్వా । హస్తే దర్భం నిధాయ ।
యాదివ్యా....... భవన్తు ॥
ప్రపితామహి ....గోత్రే .... పదే .... ఆదిత్యరూపే
ఇదం తే అర్ఘ్యం స్వధానమః ।
అస్త్వర్ఘ్యం । తతశ్శుద్ధోదకం । పునః హస్తోదకం దత్వా ।
మాతృపితామహి ప్రపితామహీభ్యః పాత్రాణిస్థానానిస్థ । సుస్థానమసి ।)

తతః అర్చనం ॥

అర్చత ప్రార్చత ప్రియ మేధాసో అర్చత ।
అర్చన్తు పుత్రకా ఉతపురన్న ధృష్ణ్వర్చత । అర్చత ప్రార్చత ।
పితృస్థాన బ్రాహ్మణస్య శిరః ప్రభృతి పాదపర్యన్తం తిలైః అర్చయేత్ ।
గంధద్వారాం.....శ్రియం ॥సవ్యం॥
పితృపితామహ ప్రపితామహాః
(మాతృపితామహి ప్రపితామహ్యః) అమీవోగంధాః ।సుగంధాః ।
ఆయనేతే పరాయణే దూర్వా రోహన్తు పుష్పిణీః

హ్రదాశ్చ పుణ్డరీకాణి సముద్రస్య గృహా ఇమే ॥
పుష్పార్థా ఇమేతిలాః । సుపుష్పాణి ।
ఓం ధూరసి ధూర్వ ధూర్వన్తం ధూర్వతం యోస్మాన్ ।
ధూర్వతితం ధూర్వయం వయం ధూర్వామః ।
పితృపితామహ ప్రపితామహాః
(మాతృపితామహి ప్రపితామహ్యాః) అయంవో ధూపః । సుధూపః ।

ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదో పఘ్నం నిర్ఋతిం మమ ।
పశూగ్శ్చ మహ్యా మావహ జీవనంచ దిశోదిశ ॥

పితృపితామహ ప్రపితామహాః । (మాతృ పితామహి ప్రపితామహ్యాః)
అయంవో జ్యోతిః । సుజ్యోతిః ।
ఓం యువాసువాసాః పరివీత ఆగాత్స ఉశ్రేయాన్ భవతి జాయమానః ।
తం ధీరాసః కవయ ఉన్నయన్తి స్వాధియో మనసా దేవయన్తః ।
పితృపితామహ ప్రపితా మహాః..... గోత్రాః....శర్మాణః ।
వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాః ।
(మాతృ పితామహి ప్రపితామహ్యాః.....గోత్రాః...
పదాః వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాః) ॥ సవ్యం॥

అన్తః ప్రావరణార్థం బహిఃప్రావరణార్థం యోగ్యమిమే వాససీ ।
వస్త్రద్వయం తుభ్యమహం సంప్రదదేన మమ । సువాససీ ।
ప్రాచీనావీతీ । వః ఆచ్ఛాదనార్థం । పవిత్రార్థం । అలంకరణార్థం ।
సతిలా ఇమేకుశాః సుకుశాః ।

అర్చనం సంపూర్ణం । సంకల్ప సిద్ధిరస్త్వితి భవన్తో బ్రువన్తు । అస్తుసంకల్పసిద్ధిః ।

యుష్మదనుజ్ఞయా సర్వత్ర మన్డలోద్వర్తన పాత్రాసాదనంచ కరిష్యే ।

సవ్యం । కురుష్వ ।

శ్లో॥ కురుక్షేత్రం గయాం గంగాం ప్రభాసం పుష్కరాణిచ ।

ఏతాని మనసా ధ్యాత్వా శ్రాద్ధకాలే సదాపఠేత్ ॥

విష్ణుర్విష్ణుర్విష్ణుః

అథఅగ్నౌకరణం

ఓం, ఓం, ఓం, అద్యపూర్వోక్త...... పుణ్యతిథౌ ॥

ప్రాచీనావీతీ॥ పితుః (మాతుః) ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే భవదనుజ్ఞయా ఔపాసనాగ్నావేవ (లౌకికాగ్నావేవ) అగ్నౌకరణం కరిష్యే ॥

సవ్యం ॥ కురుష్వ ॥

అన్నమగ్నావధిశ్రిత్య । దక్షిణత ఉద్వాస్య । అద్భిః ప్రోక్ష్య । అభిఘార్య ।

అన్నం ద్వాభ్యాం దర్భాభ్యాం చతుర్ధా విభజ్య । ఐశాన్యభాగే అభిఘార్య ।

ప్రాచీనావీతీ । తూష్ణీం అగ్నిం అప్రదక్షిణం పరిషిచ్య ।

మేక్షణ ఉపస్తీర్య । తేనావదాయ ।

అర్ధభాగం గృహీత్వా । అభిఘార్య । హవిఃప్రత్యభి ఘారయతి ।

ఓంసోమాయ పితృపీతాయ స్వధానమః । అర్ధం జుహోతి ।

సోమాయ పితృపీతా యేదం నమమ ।

శిష్టం పాత్రాన్తరే నిధాయ । పునః మేక్షణ ఉపస్తీర్య ।

తేనావదాయ । సర్వం గృహీత్వా । అభిఘార్య ।

ఓం యమాయాంగిరస్వతే పితృమతే స్వధానమః । అర్థం జుహోతి ।

యమాయాంగిరస్వతే పితృమత ఇదంనమమ ।

హోమ శిష్టద్వయం అనుపస్తరణేన అనభిఘారణేన । సర్వం జుహోతి ।

మేక్షణే సర్వం గృహీత్వా । సర్వం జుహోతి ।

ఓం అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వధానమః ।

అగ్నయే కవ్యవాహనాయ ఇదం నమమ ।

తూష్ణీం మేక్షణ మగ్నౌ ప్రహరతి ।

తూష్ణీం అగ్నిమప్రదక్షిణం పరిషిచ్య । సవ్యం ।

చతుస్సాగర పర్యన్తం.... అభివాదయే ।

(పైహోమములు సవ్యముగా చేయుట ఒక సాంప్రదాయము)

(అగ్నౌకరణ నిమిత్తము విస్తరియందు అభిఘరించి, అన్నము ఉంచుకొని, అభిఘరించి ఆ పాత్రను, అగ్నిపై వేడిసెగ చూపించి, అగ్నికి దక్షిణ భాగమున ఉంచి కూర్చతో అగ్నికి అప్రదక్షిణముగా పరిషేచన చేసి కూర్చతో ఉదకము ప్రోక్షించి మరల అభిఘరించి రెండు దర్భలతో అన్నముపై + గుర్తుచేసి విడివిడిగా నాలుగుభాగములు చేసి అన్దలి ఈశాన్యభాగములోని అన్నమును (కొందరు ఆగ్నేయభాగమును హోమం చేయుదురు) సగం తీసుకొని దానిలో సగం అన్నం అగ్నిలో ప్రథమాహుతిగావేసి, మిగిలిన అన్నమును విస్తరిలో ఒక పక్కగాపెట్టి మరల ఈశాన్యభాగమందు అభిఘరించి మొత్తం అన్నంతీసికొని వెనుకటి వలె సగమే హోమము చేసి ఇంతకుముందు పక్కనబెట్టిన అన్నము, ఈ సగ అన్నము కలిపి అభిఘరించకయే హోమము చేయవలయును. పిమ్మట అగ్నిని అప్రదక్షిణముగా కూర్చతో పరిషేచనము చేసి సవ్యము చేసుకొని ప్రవర చెప్పవలెను.)

ప్రాచీనావీతీ ॥ పితృస్థానే హస్తోదకందత్వా । పాత్రయో రుపస్తీర్య ।
ఆగ్నేయ భాగమన్నమాదాయ స్వధేయమితి త్రివారం పితృపాత్రే నిక్షిప్య ।
స్వధేయం, స్వధేయం, స్వధేయం । అస్తుస్వధా అస్తుస్వధా । అస్తుస్వధా ।
ఇతిభోక్తావదేత్ । అభిఘార్య । పునః హస్తోదకం దత్వా ।
(ఆస్వధేతి కర్తా తదన్న మభిమన్త్ర్య । ఆస్వధేత్యా శ్రావయతి ।
అస్తుస్వధేతి ప్రత్యాశ్రావయతి। స్వధానమ ఇతివషట్కరోతి ।
స్వధాకారోహి పితృణామ్ ।) ॥సవ్యం॥
విశ్వేదేవస్థానే హస్తోదకం దత్వా । పాత్రయో రుపస్తీర్య ।
చరుపాత్రే అభిఘార్య । ఓం, ఓం, ఓం,....... పుణ్యాతి థౌ ప్రాచీనావీతీ ।
పితుః (మాతుః) ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే,
అన్నశుద్ధ్యర్థం అన్నస్య ఆఘ్రాణదోష నిర్హరణార్థం ।
అన్నసూక్త పఠనం కారయిష్యే ॥సవ్యం॥
బ్రాహ్మణైస్సహ ఆశ్రావయిష్యే । ఆశ్రావయ ॥
ఓం నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయే నమః పృథివ్యై నమ ఓషధీభ్యః ।
నమోవాచే నమో వాచస్పత యేనమో విష్ణవే బృహతే కరోమి ॥
ఓం సహవైదేవానాం.....తదప్యేషశ్లోకో భవతి ।

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః ।

పరివేషణ విధిః

శ్లో॥ అన్నంచ పాయసం భక్ష్యం, ఘృతంచ వ్యంజనాదికం ।
సూపమన్తే ప్రదాతవ్యం సర్వంస్యాద్దైవ పూర్వకం ॥
అన్నే పాయసే ఘృత పాత్రేచాభిఘార్య ।

గాయత్ర్యా అద్భిః అవోక్ష్య ।
ఓం భూర్భువస్సువః.... ప్రచోదయాత్ ।
విశ్వేదేవస్థానే హస్తోదకం దత్వా । దేవసవితః ప్రసువ ।
దక్షిణం జాన్వాచ్య ।
పృథివీతే పాత్రం ద్యౌరపి ధానం బ్రహ్మణస్త్వాముఖే జుహోమి
బ్రాహ్మణానాంత్వా ప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షిత మసి
మైషాం క్షేష్ఠా అముత్రాముష్మిన్లోకే ।
ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధానిదధే పదం । సమూఢమస్య పాగ్ం సురే ॥
స్వాహా శ్రీవిష్ణోహవ్యం రక్షస్వ । పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః ।
ఏతద్వో హవ్యం సపరికరం । పురూర వార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవా
దేవతేదమన్నం హవ్యం బ్రాహ్మణస్త్వావహా నీయార్థే,
దత్తం దాస్యమానం చాఽతృప్తేస్త త్సర్వం గయేయం భూర్గదా ధరో భోక్తా।
అన్నం బ్రహ్మ, అహంచ బ్రహ్మ, భోక్తాచ బ్రహ్మ ।
కల్పిత సౌవర్ణం పాత్రం అక్షయ్య వటచ్ఛాయేయం ।
పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకేభ్యో విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః ।
ఇదమిదమన్నం అమృత స్వరూపం ।
ఆతృప్తేర్దాస్యమానం హవ్యం తత్సత్ స్వాహా నమమ,
నమమ గయాయాం శ్రీవిష్ణుపాదాది సమస్తతీర్థేషు,
గంగోదకేషు దత్తమస్త్వితి భవన్తో బృవన్తు । గయాయాం దత్తమస్తు ।
పానీయార్థం ఉదకుంభం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ ।
(గాయత్రీ మన్త్రముతో భోక్తల విస్తళ్ళమీద కూర్చతో జలము ప్రోక్షించి

విశ్వేదేవ భోక్తకు హస్తోదకమిచ్చి ఆ విస్తరిచుట్టూ ప్రదక్షిణముగా కూర్చునుతిప్పి భోక్త ఎడమచేతి మధ్యవేలితో విస్తరిపట్టుకొని ఉండగా, కర్త తన వైపున ఎడమచేయి క్రింద, పైన కుడిచేయి పెట్టి రెండుహస్తముల మధ్య విస్తరిని ఉంచుకొని, అన్నంబ్రహ్మా, అనునప్పుడు, కర్త ఎడమచేతితో విస్తరిని, కుడిచేతితో బ్రాహ్మణ హస్తమును పట్టుకొని అన్నమువైపు, తనవైపు, భోక్తవైపు, చూపించుచూ అన్నమునందు, భోక్త యొక్క కుడిచేతి బొటనవేలు ముంచి నేతిదొన్నెయందు చూపించి వదిలి, అక్షతోదకమును విశ్వేదేవుల ఎడమప్రక్కన వదిలి నమస్కరించవలెను. పితృస్థానమునందునూ ఇదే క్రియ విశేషమేమనగా ఎడమచేయిపైకి కుడిచేయి క్రిందకు ఉంచుట, అన్నము నందు తిలోదకమును పితృభోక్త కుడివైపున వదులుటయే)

ఓం యేదేవా దివ్యేకాదశస్థ పృథివ్యా మధ్యేకా దశస్థాప్సుషదో మహినైకాదశస్థ తేదేవా యజ్ఞమిమం జుషధ్వం ॥ ఇతి నమస్కృత్య

ప్రాచీనావీతీ ॥ హస్తోదకందత్వా ॥ దేవ సవితః ప్రసువ ।

అప్రదక్షిణం పరిషిచ్య ।సవ్యంజాన్వాచ్య ।

ఓం పృథివీతే పాత్రం ద్యౌరపి ధానం బ్రహ్మణస్త్వా ముఖే జుహోమి

బ్రాహ్మణానాం త్వా ప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షిత

మసి మైషాంక్షేష్ఠా అముత్రాముష్మిన్లోకే ॥

ఓం,ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే...... సురే॥

స్వధా శ్రీవిష్ణోకవ్యం రక్షస్వ । అస్మత్ పితృపితామహ ప్రపితామహాః... గోత్రాః..... శర్మాణః (మాతృ పితామహి ప్రపితామహ్యాః......గోత్రాః.....పదాః) వసురుద్ర ఆదిత్యారూపాః ।

ఏతద్వః కవ్యం సపరికరం ॥ పితృ పితామహ ప్రపితామహాః ।

(మాతృపితామహి ప్రపితామహ్యాః) రూపా దేవా దేవతేద మన్నం కవ్యం,
బ్రాహ్మణస్త్వావహనీయార్థే దత్తం దాస్యమానంచ ఆతృప్తేస్తత్సర్వం గయేయం
భూర్గదాధరో భోక్తా । అన్నంబ్రహ్మ ।అహంచబ్రహ్మ ।భోక్తాచబ్రహ్మ ।
కల్పితరాజతం పాత్రం అక్షయ్యవటచ్ఛాయేయం ॥

అస్మత్ పితృ పితామహ ప్రపితామహేభ్యః ... గోత్రేభ్యః...శర్మభ్యః వసురుద్రాదిత్య రూపేభ్యః (మాతృ పితామహి ప్రపితామహీభ్యః గోత్రాభ్యః ...పదాభ్యః)

వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాభ్యః ఇదమిదమన్నం అమృతస్వరూపం,
ఆతృప్తేర్దాస్యమానం కవ్యం తత్సత్ స్వధా స్వధా నమమ. నమమ,
గయాయాం శ్రీవిష్ణుపాదాది సమస్త తీర్థేషు గంగోదకేషు
దత్తమస్త్వితి భవన్తో బృవన్తు । గయాయాం దత్త మస్తు ।
పానీయార్థం ఉదకుంభం, తుభ్యమహం ... నమమ ॥
సవ్యం । నమస్కృత్య ।
యేచేహ పితరో యేచనేహ యాగ్ంశ్చ విద్మయాగ్ం ఉచన ప్రవిద్మ ।
అగ్నేత్వం వేత్థ యదితే జాతవేద స్వధాభిర్యజ్ఞగ్ం సుకృతం జుషస్వ ।
ఓం, ఓం, ఓం, స్వర, వర్ణ, మన్త్ర తన్త్ర లోపప్రాయశ్చిత్తార్థం,
యధాశక్తి గాయత్రీ మహా మన్త్ర జపం కరిష్యే ॥
కర్తా దశవారం గాయత్రీం జప్త్వా ।

శ్లో ॥ సప్త వ్యాధా దశార్ణేషు మృగాః కాలాంజనేగిరౌ ।
చక్రవాకా శ్శరద్వీపే, హంసా స్సరసి మానసే ॥

యేస్మజాతాః కురుక్షేత్రే బ్రాహ్మణావేద పారగాః ।

ప్రస్థితా దీర్ఘ మధ్వానం, యూయం తేభ్యోవసీదత ॥

అమూర్తానాఞ్చ మూర్తానాం పితౄణాందీప్త తేజసాం ।
నమస్యామి సదాతేషాం ధ్యాయినాం యోగ చక్షుషాం ॥

చతుర్భిశ్చ చతుర్భిశ్చ, ద్వాభ్యాం పంచభిరేవచ ।
హూయతేచ పునర్ద్వాభ్యాం, సమే విష్ణుః ప్రసీదతు ॥

బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిర్ బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతం ।
బ్రహ్మైవ తేన గన్తవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా ॥

యజ్ఞేశ్వరో హవ్య కవ్య సమస్త భోక్తా&వ్యయాత్మా హరిరీశ్వరోత్ర ।
తత్సన్నిధానా దపయాన్తు సద్యో రక్షాంస్య శేషాణ్య సురాశ్చసర్వే ।
త్వాం యోగిన శ్చిన్తయన్తి త్వాం యజన్తిచ యజ్వనః ।
హవ్యకవ్య భుగేకస్త్వం పితృదేవ స్వరూప ధృత్ ।
కర్తా క్రియాణాం సస ఇజ్యతే క్రతుః సఏవ తత్కర్మ ఫలంచ యచ్చ ।
సృగాది యత్సాధన మప్యశేషం । హరేర్ నకించిద్వ్యతి రిక్తమస్తి ॥

గయాయాం ధర్మి పృష్ఠేచ సదసి బ్రహ్మణస్పతేః ।
గయాశీర్షే వటేచైవ పితౄణాం దత్త మక్షయం ॥

దేశకాల పాత్ర మన్త్ర తన్త్ర కర్మ కర్తృ భోక్తృ స్థల హవిర్ ద్రవ్యాదిభ్యః
సర్వం న్యూనాతిరిక్తా భ్యాం కర్మాణ్యచ్ఛిద్రమస్త్వితి । భవన్తో బృవంతు ।
సర్వం న్యూనాతిరిక్తా భ్యాం కర్మాణ్యచ్ఛిద్రమస్తు । నివీతీ భుత్వా ।
ఈశాన విష్ణు కమలాసన కార్తికేయ వహ్నిత్రయార్క రజనీశ గణేశ్వరాణాం
సభ్యావ సభ్య దధికణ్వ, మతం గజానాం,

సధ్య

క్రౌంచా మరేన్ద్ర కలశోద్భవ కశ్యపానాం ।
పాదాన్ నమామి సతతం పితృముక్తి హేతూన్ ।

(పై శ్లోకము పఠిస్తూ జంధ్యము దండవలే వేసుకొని ఉదఙ్ముఖముగా నిలుచొని పితృముక్తికై ప్రార్థించుచూ దర్భను విసిరి నమస్కరించుటాచారము)

సవ్యం । గయేయం । గయేయం ।....పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ ।
అస్మత్ పితుః (మాతుః) ప్రతి సాంవత్సరీక మృతా హోఖ్యాన్నశ్రాద్ధే ।
అస్మత్ పితృపితామహ ప్రపితామహాన్...గోత్రాన్...శర్మణః
(మాతృ పితామహి ప్రపితామహీః....గోత్రాః....పదాః)
వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాన్ (రూపాః) సవ్యం ॥
పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ ఉద్దిశ్య
మయాక్రియమాణేన అనేన ॥ ప్రాచీనావీతీ ॥

పితు (మాతుః) ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్న శ్రాద్ధే పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం... గోత్రాణాం.... శర్మణాం (మాతృ పితామహి ప్రపితామహీనాం... గోత్రాణాం.... దాయినాం) వసురుద్ర ఆదిత్యరూపాణాం ఏతేషాం (ఏతాసాం) గయా అన్న శ్రాద్ధేనైవ అక్షయ్య తృప్తిర్భూత్వా పునరావృత్తిరహిత శాశ్వత బ్రహ్మలోకే నిత్యనివాస సిద్ధిరస్త్వితి భవన్తో బృవన్తు। యజమానస్య పితౄణాం (మాతౄణాం) పునరావృత్తిరహిత శాశ్వత బ్రహ్మలోకే నిత్యనివాస సిద్ధిరస్తు ॥సవ్యం॥

యథాకాలదత్తమస్తు । సర్వం సగుణమస్తు ।
నమోదేవేభ్యః । స్వధాపితృభ్యః । నమో విష్ణవే ।
ఓంతద్బ్రహ్మ... బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోం
మధువాతా ఋతాయతే మధు క్షరంతి సింధవః । మాధ్వీర్న స్సంత్వోషధీః ।

మధు నక్త ముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ం రజః। మధు ద్యౌరస్తు నః పితా।
మధుమాన్నో వనస్పతి ర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః।
మాధ్వీ ర్గావో భవన్తునః॥ మధు, మధు, మధు। సర్వం మధ్వస్తు॥
ఓం శ్రద్ధాయాం ప్రాణే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి।
ఓం శ్రద్ధాయామపానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి।
ఓం శ్రద్ధాయాం వ్యానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి।
ఓం శ్రద్ధాయాముదానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి।
ఓం శ్రద్ధాయాగ్ం సమానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి।
బ్రహ్మణిమ ఆత్మాఽమృతత్వాయ।
యధాసుఖం పరిషేచనమ్।
ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి।
ధియోయోనః ప్రచోదయాత్॥ సత్యంత్వర్తేన పరిషించామి॥

అస్మత్ పితృ పితామహ ప్రపితామహే భ్యః అమృతమస్తు (మాతృ పితామహి ప్రపితామహీ భ్యః అమృతమస్తు) పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకేభ్యో విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః అమృతమస్తు। విష్ణవే అమృత మస్తు। ఇయం భూర్గయా, ఏతే బ్రాహ్మణాగదాధరాః

శ్లో॥ ఏకోవిష్ణుర్మహద్భూతం పృథగ్భూతాన్యనేకశః।
త్రీన్ లోకాన్ వ్యాప్యభూతాత్మా భుంక్తే విశ్వభు గవ్యయః॥
అనేన పితృరూపీ శ్రీమజ్జనార్దన వాసుదేవః ప్రీయతాం।
తత్సద్ బ్రహ్మార్పణమస్తు అమృతోపస్తరణమసి।

ఓం శ్రద్ధాయాం ప్రాణే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి।
శివోమా విశాప్రదాహాయ। ఓం ప్రాణాయ స్వాహా॥

ఓం శ్రద్ధాయా మపానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి ।
శివోమా విశాప్రదాహాయ । ఓం అపానాయ స్వాహా ॥

ఓం శ్రద్ధాయాం వ్యానేనివిష్టోఽమృతం జుహోమి ।
శివోమా విశాప్రదాహాయ । ఓం వ్యానాయ స్వాహా ॥

ఓం శ్రద్ధాయా ముదానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి ।
శివోమా విశాప్రదాహాయ । ఓం ఉదానాయ స్వాహా ॥

ఓం శ్రద్ధాయాగ్ంసమానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి ।
శివోమా విశాప్రదాహాయ । ఓం సమానాయ స్వాహా ॥
బ్రహ్మణిమ ఆత్మాఽమృతత్వాయ ।యథాసుఖం జుషధ్వం । జుషావహే ॥

శ్లో॥ కలౌ కలికృతాన్ దోషాన్ ద్రవ్యదేహాత్మ సంభవాన్ ।
సర్వాన్ హరతి చిత్తస్థో భగవాన్ దేవకీసుతః ॥

శ్లో॥ మన్త్రమధ్యే క్రియామధ్యే విష్ణోః స్మరణ పూర్వకం ।
యత్కించి త్క్రియతే కర్మ తత్కోటి గుణితం భవేత్ ॥

శ్లో॥ అపేక్షితం యాచితవ్యం త్యాజ్యం చైవాన పేక్షితం ।
ఉపవిశ్య సుఖేనై వ భోక్తవ్యం స్వస్థమానసైః ॥

శ్లో॥ విద్యమాన శాకపాక పదార్థేషు యద్రోచతే తద్గ్రాహ్యం ।
యన్నరోచతే తత్యాజ్యం, సుఖేన మౌనేన భోక్తవ్యం ॥

మం॥ యదశ్వస్య క్రమిషో మక్షికాశ యద్వాస్వరౌ స్వధితౌ రిప్తమస్తి ।
యద్ధస్తయో శ్శమితుర్యన్నఖేషు సర్వాతాతే అపి దేవేష్వస్తు ।
మక్షికా బాధా నివృత్తి రస్తు ॥

ఓం, ఓం, ఓం,..... పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ అస్మత్ పితుః (మాతుః) ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే యావత్ బ్రాహ్మణ భోజన పర్యన్తం। తావత్ రాక్షసబాధా నివారణార్థం । (అధి శ్రవణ) పితృసూక్తాన్ వాచయిష్యే । సవ్యం । (బ్రాహ్మణై స్సహ ఆశ్రావయిష్యే । ఆశ్రావయ ।)

ఓం సహనా వవతు । సహనౌ భునక్తు । సహ వీర్యం కరవావహై ।
తేజస్వి నావ ధీ తమస్తు మావిద్విషావహై ॥ ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః ॥

ఓం యుంజతే........ ఇత్యాది పితృసూక్తాన్ వాచ యిత్వా ।
కంఠశుద్ధిం కృత్వా । గాయత్ర్యాః అనుజ్ఞాం అనుబ్రూహి ॥

ఓం భూర్భువస్సువః । తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి ।
ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥

ఓం మధువాతా ఋతాయతే మధు క్షరంతి సింధవః ।
మాధ్వీర్న స్సంత్వోషధీః ।
మధునక్త ముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ం రజః ।
మధు ద్యౌరస్తు నః పితా ।
మధుమాన్నో వనస్పతి ర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః ।
మాధ్వీర్గావో భవన్తునః ।

అక్షన్న మీమదన్త హ్యవ ప్రియా అధూషత ।
అస్తోషత స్వభానవో విప్రాన విష్ఠయామతీ । యోజాన్విన్ద్రతే హరీ ॥
మయా కృతం శ్రాద్ధం సంపన్నం । సుసంపన్నం ।
ఏతచ్ఛ్రాద్ధే పదార్థేషు యదిష్టం తత్తృష్టవ్యం ।

సర్వం సంపూర్ణం ॥ ప్రాచీనావీతీ॥

పితృపితామహ ప్రపితా మహాః (మాతృ పితామహి ప్రపితామహ్యాః)

తృప్తాస్థ । తృప్తాస్థ । తృప్తాస్మః ।

శ్లో॥ అసంస్కృత ప్రమీతాయే త్యాగిన్యో యాః కులస్త్రియః ।

దాస్యామి తేభ్యోవికిరమన్నం తాభ్యశ్చ పైతృకం ॥

అప్రదక్షిణం పరిషిచ్య । సవ్యం । పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః

తృప్తాస్థ । తృప్తాస్థ । తృప్తాస్మః ।

శ్లో॥ అసోమపాశ్చయేదేవాః యజ్ఞ భాగ వివర్జితాః ।

తేషామన్నం ప్రదాస్యామి వికిరం వైశ్వదైవికం ।

పరిషిచ్య । ప్రాచీనావీతీ । దేవపితృమధ్యేప్రోక్ష్య ।

దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య । తేషుతిలోదకం నినీయ ।

యే అగ్నిదగ్ధా యేఽనగ్ని దగ్ధా యేవాజాతాః కులేమమ ।

భూమౌ దత్తేన పిండేన తృప్తాయాన్తు పరాంగతిం ।

అగ్నిదగ్ధేభ్యః అనగ్నిదగ్ధేభ్యః । అస్మత్ కుల ప్రసూత మృతేభ్యః ।

అయం వికిరపిండః స్వధానమః ।

అగ్నిదగ్ధాః అనగ్నిదగ్ధాశ్చ మార్జయన్తాం ఏతద్వ స్తిలోదకం । సవ్యం ।

తుష్ణీం కర్తాపాదౌప్రక్షాళ్య । త్రిరాచామేత్.... శ్రోత్రే ।

భుక్తపాత్రోచ్ఛిష్ట భాగ్భ్యోన్నం దీయతాం ॥

శ్లో॥ యజమాన కులేజాతాః దాసాదాస్యోన్న కాంక్షిణః ।

తేసర్వే తృప్తి మాయాన్తు మయాదత్తేన భూతలే ॥

ఓం అమృతాపిధానమసి

ఓం శ్రద్ధయాం ప్రాణే నివిశ్యాఽమృతగ్ం హుతం। ప్రాణమన్నేనాప్యాయస్వ

ఓం శ్రద్ధాయా మపానే........ అపానమన్నేనాప్యాయస్వ ।

ఓం శ్రద్ధాయాం వ్యానే ...... వ్యానమన్నేనాప్యాయస్వ ।

ఓం శ్రద్ధాయాముదానే ..... ఉదానమన్నేనాప్యాయస్వ ।

ఓం శ్రద్ధాయాగ్ం సమానే...... సమానమన్నేనాప్యాయస్వ ।

అంగుష్ఠ మాత్రః పురుషోంగుష్ఠంచ సమాశ్రితః ।

ఈశస్సర్వస్య జగతః ప్రభుః ప్రీణాతి విశ్వభుక్ ।

శ్లో॥ రౌరవే అపుణ్యనిలయే పద్మార్బుద నివాసినాం ।

అర్థినా ముదకం దత్తం అక్షయ్య ముపతిష్ఠతు ।

ఓం, ఓం, ఓం, పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్ పితుః (మాతుః) ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధీయ తిలోదక పిండప్రదానం కరిష్యే । సవ్యం॥

(బ్రాహ్మణ భోజనాన్తరం అగ్నౌకరణ పాత్రయందలి నిర్‌బుతి భాగమును దొప్పయందుంచు కొని, కొంచెం నీరు కలిపి తృప్తాస్థ అనెడి ప్రశ్నతో ప్రాచీనావీతిగా। పితృస్థానీయునకు కుడిపక్కన, విశ్వేదేవునకు ఎడమపక్కన, అన్నము వేసి మరల ఆయాశ్లోకములతో దక్షిణ సమాప్తిగా, పితృస్థానమున, విశ్వేదేవతలకు ప్రాక్సమాప్తిగానూ మిగిలిన అన్నము వేసి పరిషేచనచేసి దేవ పితృస్థానముల మధ్య భాగమున, కూర్చతో ప్రోక్షించి, దక్షిణాగ్రముగా దర్భలువేసి వాటిపై తిలోదకముల నుంచి యే అగ్ని దగ్ధాఅను మన్త్రముతో వికిరపిండమును పెట్టి దానిపై తిలోదకము ఉంచవలయును. పిమ్మటకర్త సవ్యముగా ఆచమించి పితృభోక్తను, ఉచ్ఛిష్టభాక్కులకు

(అనగా దాసదాసీ జనుల నిమిత్తం) మిగిలిన అన్నమీయమనికోరగా, యజమానకులే జాతా శ్లోకముతో పితృభోక్త ఉచ్ఛిష్టాన్నమును. పశ్చిమభాగమున ఉంచవలయును, కర్త పితృ, దేవ భోక్తలకు ఉత్తరాపోశన ఈయవలయును. పిమ్మటపిండ ప్రదానము నకు సంకల్పించి. దక్షిణముఖముగా కూర్చొని, గోమయముతో (గంధముతో) దక్షిణముగా అలికి దర్భతో అలికిన భాగము నందు తుడిచి దక్షిణమునపడవేసి జలము స్పృశించవలెను. పిమ్మట సకృదా చ్ఛిన్నంమన్త్రముతో దర్భను దక్షిణాగ్రములుగావేసి వాటిపై ఈ క్రింది విధముగా పిండప్రదానము చేయవలెను)

వాయవ్య భాగమన్నేనసహ భాండే శేష మన్నంచ

మేళయిత్వా పిండత్రయం కృత్వా ।

దక్షిణ భాగే గోమయేనాను లిప్య ।

॥ పిండప్రదానమ్ ॥

ఓం అపాం మేధ్యం యజ్ఞియగ్ం సదేవగ్ం శివమస్తుమే ।

ఆచ్ఛేత్తావో మారిషం జీవాని శరదశ్శతం । ఆఛ్ఛినత్తి । అపఉపస్పృశ్య ।

ప్రాచీనావీతీ ॥ అపహతా అసురా రక్షాగ్ంసి పిశాచా వేదిషదః ॥

శుంధాన్తాం మమపితరః । శుంధన్తాం మమ పితా మహాః ।

శుంధన్తాం మమ ప్రపితామహాః ।

(శుంధన్తాం మమ మాతరః । శుంధన్తాం మమ పితామహ్యాః ।

శుంధన్తాం మమ ప్రపితామహ్యాః ।)

ఆయన్తు పితరో మనోజవసః ।

సకృదాచ్ఛిన్నం బర్హిరూర్ణా మృదుస్యోనం పితృభ్యస్త్వా భరామ్యహం । అస్మిన్
సీదన్తుమే పితర స్సోమ్యాః పితామహాః ప్రపితామహా శ్చానుగైస్సహ ।
దర్భానాస్తీర్య । మార్జయన్తాం మమ పితరః ।
మార్జయన్తాం మమ పితామహాః । మార్జయన్తాం మమ ప్రపితామహాః ।
(మార్జయన్తాం మమ మాతరో మార్జయన్తాం మమ పితామహ్యాః
మార్జయన్తాం మమ ప్రపితామహ్యాః)

ఏతత్తే పితః ..... గోత్ర .... శర్మన్ వసురూప యేచత్వామను । .... పిత్రే..... గోత్రాయ ..... శర్మణే వసురూపాయ యేచత మను గచ్ఛన్తి తేభ్యశ్చాయం పిండః తస్మైతే స్వధానమః । గయాయాం దత్త మస్తు ॥

ఏతత్తే ..... పితామహ .... గోత్ర .... శర్మన్ ..... రుద్రరూప యే చత్వామను । పితామహాయ .... గోత్రాయ శర్మణే రుద్రరూపాయయేచతమను గచ్ఛన్తి తేభ్య శ్చాయం పిండః తస్మైతే స్వధానమః । గయాయాం దత్త మస్తు ॥

ఏతత్తే ..... ప్రపితామహ .... గోత్ర .... శర్మన్ .... ఆదిత్యరూప యేచత్వామను । ప్రపితామహాయ ..... గోత్రాయ ...... శర్మణే ..... ఆదిత్యరూపాయ యేచత మనుగచ్ఛన్తి తేభ్యశ్చాయం పిండః తస్మైతే స్వధానమః । గయాయాం దత్తమస్తు॥

(ఏతత్తే.... మాతః... గోత్రే... పదే... వసురూపే యాశ్చత్వామను । ... మాత్రే... గోత్రాయై... పదాయై వసురూపాయై యాశ్చతామనుగచ్ఛన్తి తాభ్యశ్చాయం పిండః తస్యైతే స్వధానమః । గయాయాం దత్తమస్తు ॥)

ఏతత్తే పితామహి... గోత్రే... పదే... రుద్రరూపే యాశ్చత్వామను । ...

పితామహ్యై... గోత్రాయై ... పదాయై రుద్రరూపాయై యాశ్చతా మనుగచ్ఛన్తి తాభ్యశ్చాయం పిండః తస్యైతే స్వధానమః । గయయాం దత్తమస్తు ॥

ఏతత్తే ప్రపితామహి ...... గోత్రే ..... పదే ..... ఆదిత్య రూపే యాశ్చత్వామను । ప్రపితామహ్యై .... గోత్రాయై ...... పదాయై ఆదిత్యరూపాయై యాశ్చతా మనుగచ్ఛన్తి తాభ్యశ్చాయం పిండః తస్యైతే స్వధానమః । గయాయాం దత్తమస్తు ॥

(ఈ క్రింది మన్త్రములతో పిండ శేషలేపములను మూడు పిండములపై ఉంచవలెను)

ఓం యన్మేమాతా ప్రమమాద యచ్చచారానను వ్రతం ।
తన్మేరేతః పితావృంక్తాం మాభురన్యోపపద్యతాం ॥
ఓం పితృభ్య స్వధావిభ్యస్వధానమః ।
పితామహేభ్యః స్వధావిభ్య స్వధానమః ।
ప్రపితామహేభ్య స్వధావిభ్య స్వధానమః ।
(మాతృభ్య స్వధావిభ్య స్వధానమః । పితామహీభ్య స్వధావిభ్య స్వధానమః ।
ప్రపితామహీభ్య స్వధావిభ్య స్వధానమః)

ఓం అత్రపితరో యధాభాగం మందధ్వం ।
అమీమదన్త పితరోతీతృపన్త పితరోమీమృజన్త పితరః ।
పరేత పితర స్సోమ్యాః । యేసమానాస్సమనసః పితరో యమ రాజ్యే ।
తేషాం లోక స్వధానమో యజ్ఞో దేవేషు కల్పతాం ।
యేసజాతా స్సమనసః జీవా జీవేషుమామకాః ।
తేషాగ్ శ్రీర్మయి కల్పతాం । అస్మిన్ లోకే శతగ్ం సమాః । వీరంధత్త పితరః ॥

సవ్యం । పిండశేషమాఘ్రాయ । ఆచమ్య । ప్రాచీనావీతీ ॥

(వీరంధత్త అనుమంత్రముల తర్వాత పిండ శేష లేపమును వాసన చూచి పారవేసి ఆచమనముచేసి మరల పిండములపై తిలోదకముఇచ్చి ఆంక్ష్వా, భ్యంక్ష్వ, అనుపదములతో నేతితో ముంచిన దర్భలతో నేతిబొట్లు । కూర్చతో నీటిబొట్లు పిండముపై వేయవలయును । పిమ్మట పిండములకు నమస్కరించవలెను ।)

మార్జయన్తాం మమ పితరో మార్జయన్తాం మమ పితామహో
మార్జయన్తాం మమప్రపితామహాః ॥

(మార్జయన్తాం మమ మాతరో మార్జయన్తాం మమ పితామహ్యో
మార్జయన్తాం మమప్రపితామహ్యాః ॥)

ఏతత్తే పితః.... గోత్ర ..... శర్మన్ వసురూప ఆంక్ష్వ ।
ఏతత్తే పితామహ.... గోత్ర ..... శర్మన్ రుద్రరూప ఆంక్ష్వ ।
ఏతత్తే ప్రపితామహ.... గోత్ర ..... శర్మన్ ఆదిత్యరూప ఆంక్ష్వ ॥

ఏతత్తే పితః.... గోత్ర ..... శర్మన్ వసురూప అభ్యంక్ష్వ ।
ఏతత్తే పితామహ.... గోత్ర ..... శర్మన్ రుద్రరూప అభ్యంక్ష్వ ।
ఏతత్తే ప్రపితామహ.... గోత్ర ..... శర్మన్ ఆదిత్యరూప అభ్యంక్ష్వ ॥
(ఏతత్తే మాతః .... గోత్రే ....పదే.... వసురూపే ఆంక్ష్వ ।
ఏతత్తే పితామహి .... గోత్రే ....పదే.... రుద్రరూపే ఆంక్ష్వ ।
ఏతత్తే ప్రపితామహి.... గోత్రే ....పదే....ఆదిత్యరూపే ఆంక్ష్వ ॥
ఏతత్తే మాతః .... గోత్రే ....పదే.... వసురూపే అభ్యంక్ష్వ ।
ఏతత్తే పితామహి.... గోత్రే ....పదే.... రుద్రరూపే అభ్యంక్ష్వ ।

ఏతత్తే ప్రపితామహి.... గోత్రే .... పదే .... ఆదిత్యరూపే అభ్యంక్ష్వ ॥)

ఆంక్ష్వా భ్యంక్ష్వ పితరః । ఏతానివః పితరో వాసా గ్ంసి ।

అతోన్యత్పితరో మాయోష్ట, పితామహా మాయోష్ట, ప్రపితామహా మా యోష్ట ।

వాసనోదశాం ఛిత్వా పిండేషు నిదధాతి ।

(నూతన వస్త్రము నందలి పోగుతీసి పిండములపై ఉంచి ఆవస్త్రమును పిండముల చుట్టూ పెట్టవలయును. ఈ క్రింది మన్త్రములతో పిండస్థ పితృదేవతలకు నమస్కరించవలెను)

నమస్కారా ఏతేమన్త్రాః ।

నమోవః పితరో రసాయ, నమోవః పితర శ్శుష్మాయ, నమోవః పితరో జీవాయ నమోవః పితర స్వధాయై నమోవః పితరో మన్యవే నమోవః పితరో ఘోరాయ, పితరో నమోవో య ఏతస్మిన్ లోకేస్థ యుష్మాగ్ స్తేఽను యేఽస్మిన్లోకే మాన్తేను య ఏతస్మిన్ లోకేస్థ యూయం తేషాం వసిష్ఠా భూయాస్త యేఽస్మిన్ లోకేహంతేషాం వసిష్ఠో భూయాసం । ఇతినమస్కృత్య । గృహాన్నః పితరోదత్త సదేవః పితరో గేష్మ ॥ ప్రాచీనావీతీ ॥

ఉర్జం వహన్తీ రమృతం ఘృతం పయః కీలాలం పరిస్రుతం ।
స్వధాస్థ తర్పయతమే పితౄన్ తృప్యత తృప్యత తృప్యత ।
ఉత్తిష్ఠత పితరః ప్రేతశూరా యమస్య పంథా మనవేతాపురాణం ।
దత్తాదస్మాసు ద్రవిణం యచ్చభద్రం ప్రణోబ్రూతాద్భా
గధాం దేవతాసు ప్రవాహణీయ మృక్ ।
పరేత పితర స్సోమ్యా గంభీరైః పథిభిః పూర్వ్యైః ।
అథాపితౄన్ సువిదత్రాగ్ం అపీత యమేన యే సధమా దంమదంతి

మనోన్వాహువా మహే నారాశగ్గ్ం సేన స్తోమేన పితౄణాంచ మన్మభిః ।
ఆన ఏతు మనః పునః క్రత్వే దక్షాయ జీవసే ।జ్యోక్చ సూర్యందృశే ।సవ్యం।
కులాభివృధ్యర్థం వంశాభి వృధ్యర్థం పార్వణ పూజాం కరిష్యే ।
పిండపితృ దేవతా భ్యోనమః దర్భపత్ర కుశతిల యవాక్షతాన్ సమర్పయామి॥
ధూపదీపౌనస్థః । నైవేద్యం ।
శేషాన్నం సర్వం మహానైవేద్య రూపేణ నివేదయేత్ ।
ఇతి ధర్మ సింధు వచనాత్ ।
ఆచారాత్, భక్ష్యాణి, గుడం, ఫలం వా, నివేదయన్తి ।
తాంబులాది సర్వోపచారాన్ సమర్పయామి ।
అత్ర పితౄనుద్దిశ్య దానాదికం కుర్యాత్ । తద్యథా ।
ఓం, ఓం, ఓం.... పుణ్యతిథౌ ॥
ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్పితౄణాం శాశ్వత పుణ్యలోక ఫలా వాప్త్యర్థం యధాశక్తి గోదాన, దశదాన, షోడశ దానాని, విశేష దానానిచ కరిష్యే ।
బ్రాహ్మణ పూజాం కృత్వా ।
శ్లో॥ గవామంగేషు తిష్ఠన్తి భువనాని చతుర్దశ ।
యస్మాత్తస్మాచ్ఛివం మేస్యాత్ అతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥
శ్లో॥ గో.భూ తిల హిరణ్య ఆజ్య వాసో ధాన్య గుడానిచ ।
రౌప్యం లవణ మిత్యాహుః దశదానాని పన్దితాః ॥
శ్లో॥ గావః సువర్ణ రజతం రత్నానిచ, సరస్వతీ
తిలాః కన్యా గజాశ్వశ్చ శయ్యా వస్త్రం తథాచభూః ।
ఆన్దోళికా పయః ఛత్రం గృహం సోపస్కరాన్వితం

ఏతాని క్రమశశ్చైవ మహాదానాని షోడశ ।

ఇత్థం జలకుంభం, ఇత్యాది దానాని కుర్యాత్ ।

ఓం, ఓం, ఓం... పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్ పితుః ప్రతి సాంవత్సరిక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే । అస్మత్ పితృ పితామహ ప్రపితామహాన్...గోత్రాన్... శర్మణః వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాన్ ఏతాన్ ఉద్దిశ్య (మాతృ పితామహి ప్రపితామహీః) (ఏతాః ఉద్దిశ్య) ।

మయా దత్తాః పిండాః గయాపిండ సదృశా భవన్త్వితి భవన్తో బృవన్తు ।

గయాపిండ సదృశాభవన్తు । సవ్యం ।

పిండాన్నమస్కృత్య । (పిండములకు అందరూ నమస్కరించవలెను, కర్తల భార్యలు కుంకుమ పెట్టుకొని నమస్కరించవలెను.) ॥ ప్రాచీనావీతీ ॥

పిండానుద్వాసయిష్యే (అప్సుపిండాను ద్వాసయిష్యే)

ఉద్వాసయ । సవ్యం ।

శ్లో॥ అయోధ్యా మధురా మాయా కాశీ కాంచీ హ్యవన్తికా ।
పురీ ద్వారవతీ చైవ సప్తైతా మోక్షదాయికాః ॥

॥ అహం కాశీం గమిష్యామి తత్రైవ నివసామ్యహం ।
ఇతి బృవాణ స్సతతం కాశీవాస ఫలం లభేత్ ॥

॥ శమీపత్ర ప్రమాణేన పిండం దద్యాద్గయాశిరే ।
ఉద్ధరేత్సప్త గోత్రాణి కులమేకోత్తరం శతం ॥

పిండస్థానే శాంతిరస్తు । తుష్టిరస్తు । పుష్టిరస్తు । ధనధాన్య సమృద్ధిరస్తు ।

(పిండములకు నమస్కారము చేసిన పిమ్మట పిండానుద్వాసయిష్యే అని కర్త అనగా, భోక్తలు ఉద్వాసయ అనవలెను, పిమ్మటకర్త మధ్య పిండమును ఎత్తి

మరల అక్కడేపెట్టవలెను. క్రమముగా మూడు పిండములను తీసి మూటకట్టవలెను– పిమ్మట పిండప్రదానము చేసిన చోట, భూమిని తుడిచి, అక్షతలను చల్లవలెను, ఇక ఆసీమాన్తము చేయవలెను. అనగా పాదప్రక్షాళనము చేసిన చోటకు వెళ్ళి కర్తప్రాఙ్ముఖముగా కూర్చుని ఉండగా భోక్తలు ప్రత్యఙ్ముఖముగా కూర్చొనవలెను ప్రాచీనావీతిగా కర్త పితృభోక్తకు నాలుగు మార్లు హస్తోదక మిచ్చి సవ్యముగా విశ్వదేవునకు రెండు సార్లు హస్తోదకము ఇచ్చుట ఆచారము, విష్ణుస్థానము కూడా పెట్టినచో పితరులకు మూడు విశ్వేదేవునకు రెండు విష్ణుస్థానమందు ఒకటి ఈరకముగా హస్తోదకమీయ వలయును.)

ప్రాచీనావీతీ । ఏకం, ద్వే, త్రీణి, చత్వారి । సవ్యం । పంచ । షట్ ।

ఇతి విప్రేభ్యోహస్తోదకందత్వా ।

దేవాః పితరః పితరో దేవాః । ఇతి విప్రపాదేభ్యః అక్షతై స్సంపూజ్య ।

దేవతా పితృప్రసాదేన యజమానస్య గోత్రం వర్థతాం ।

(అని భోక్తలు కర్త హస్తమున అక్షితలుంచగా కర్త తన శిరస్సుపై సోదరుల శిరస్సుపై వేయవలెను. పైకిచల్లరాదు. పిమ్మట పాదప్రక్షాళనాన్తరం బోర్లించిన ఆకులపై కూర్చతో ప్రోక్షించి తిరుగతీసి అక్షతోదకమును చల్లవలెను, పిమ్మట బ్రాహ్మణానుజ్ఞతో బ్రాహ్మణులు భోజనము చేసినవిస్తళ్ళపై అక్షతోదకమును చల్లవలెను.)

స్వస్తివర్ధతాం గోత్రం । ఉత్తానం పాత్రం స్వస్తీతిబ్రూత ।

(బ్రూహి) స్వస్తి । భోజనపాత్రాణ్యుచ్చాలయిష్యే । ఉచ్చాలయ ।

॥ప్రాచీనావీతీ॥ అస్మత్ పితృ, పితామహ, ప్రపితామహాః

(మాతృ పితామహి ప్రపితామహ్యాః)

వః మయాదత్తం శ్రాద్ధం అన్నం అస్త్వక్షయ్యోదర్కం అస్త్వితిబ్రూత ।

అస్త్వక్షయ్యోదర్కం ॥సవ్యం॥

పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః వః మయాదత్తం

శ్రాద్ధమన్నమస్త్వ క్షయ్యో దర్కం అస్త్వితి బ్రూత । అస్త్వక్షయ్యోదర్కం ।

(అని పితృభోక్త చేతిలో తిలోదకమునూ, విశ్వేదేవభోక్త చేతిలో అక్షతోదకమును ఉంచవలెను, పిమ్మట కూర్చగ్రంథిని ఊడదీసి ప్రాచీనావీతిగా దక్షిణాగ్రములుగా కూర్చదర్భలను కుడిచేతి యందు ఉంచుకొని మూడుసార్లు పితృతీర్థముగా నీరు వదిలిపెట్టి పిమ్మట సవ్యముగా దర్భాగ్రములను దేవతీర్థముగా ఉంచుకొని రెండుసార్లు నీరు వదలి దర్భలను క్రింద వేయవలెను)

స్వాహాంచ వాచయిష్యే । స్వధాంచ వాచయిష్యే ॥ వాచ్యతాం ॥

మం॥ ఋచేత్వా రుచేత్వా సమిత్స్రవంతి సరితోన ధేనాః ।

అన్తర్ హృదా మనసా పూయమానాః ।

ఘృతస్య ధారా అభిచాకశీమి । హిరణ్యయో వేతసో మధ్య ఆసాం ।

తస్మిం త్సుపర్ణో మధుకృత్కులాయీ భజ న్నాస్తే మధు దేవతాభ్యః ।

తస్యాసతే హరయస్స ప్తతీరే స్వధాం దుహానా అమృతస్యధారాం ॥

ప్రాచీనావీతీ । పితృభ్యః స్వధోచ్యతాం । పితామహేభ్యః స్వధోచ్యతాం । ప్రపితామహేభ్యః స్వధోచ్యతాం । (మాతృభ్యః స్వధోచ్యతాం పితామహీభ్యః స్వధోచ్యతాం ప్రపితామహీభ్య స్వధోచ్యతాం) ।సవ్యం। విశ్వేదేవాశ్చ ప్రీయన్తాం ప్రీయన్తాం సవ్యేన విశ్వేదేవౌ ।

శ్లో॥ పితౄణాం వల్లభం యస్మాత్ హరీంద్వోశ్చ శివస్యచ ।

రజతం. పాహినస్తస్మాద్దుఃఖ సంసారసాగరాత్ ॥

శ్లో॥ ఉపవిష్టేభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యః శ్రాద్ధ భుక్త దక్షిణాః పాంతు,

పాంతు, దక్షిణాః । ఓం॥

వాజే వాజే వత వాజినోనో, ధనేషు విప్రా అమృతా ఋతజ్ఞాః ।

అస్యమధ్వః పిబత మాదయధ్వం.

తృప్తాయాత పథిభిర్దేవ యానైః ॥ ప్రాచీనావీతీ ॥

ఉత్తిష్ఠత పితరః । సవ్యం । అనూత్తిష్ఠన్తు విశ్వేదేవా । విష్ణునాసహ ।

(ఇచ్చుట భోక్తలకు ఇచ్చు దక్షిణలను దర్భలను కర్త ఎడమచేతి యందుంచుకొని కుడిచేతిని కప్పివాజే వాజే మన్త్రాంతమున ముందుగా పితృభోక్తకు, పిమ్మట విశ్వేదేవభోక్తకు దక్షిణలు ఇచ్చిన తరువాత, దర్భలను ప్రాచీనావీతిగా పితరులకు, సవ్యముగా విశ్వేదేవులకు, ఇవ్వవలయును)

ఓం ఆమావాజస్య ప్రసవో జగమ్యా దాద్యావా పృథివీ విశ్వ శంభూ ।

ఆమాగంతాం పితరా మాతరా చామా సోమో అమృ తత్వాయ గమ్యాత్॥

కర్తృవచనమ్	**భోక్తృప్రతివచనం**
దాతారో నోభి వర్ధంతాం	దాతారో వోఽభి వర్దంతాం
వేదాస్సంతతి రేవనః ॥	వేదాస్సంతతి రేవవః ॥
శ్రద్ధాచనో మావ్యగమత్	శ్రద్ధాచవో మావ్యగమత్
బహుదేయంచనోఽస్తు ॥	బహుదేయంచ వోస్తు ॥
అన్నంచనో బహుభవేత్	అన్నంచవో బహుభవేత్
అతిథీగ్‌శ్చ లభేమహి ॥	అతిథీగ్‌శ్చలభధ్వం ॥
యాచితారశ్చనస్సన్తు	యాచితారశ్చ వస్సన్తు
మాచయాచిష్మ కంచన ॥	మాచయాచిధ్వం కంచన
అన్న శేషః కిం క్రియతాం ॥	ఇష్టై స్సహ భుజ్యతాం ॥

స్వాదుషగ్‌ం సదః పితరో వయోధాః కృచ్ఛ్రేశ్రిత శ్శక్తీవంతో గభీరాః ।
చిత్రసేనా ఇషుబలా అమృధ్ధా స్సతో వీరా ఉరవో వ్రాతసాహాః ।
బ్రాహ్మణా సః పితర స్సోమ్యా స శ్శివేనో ద్యావా పృథివీ అనేహసా।
పూషానః పాతు దురితా దృతా వృథోరక్షా మాకిర్నో అఘశగ్‌ంస ఈశత॥
ఇహైవ స్తం మావియోష్టం విశ్వ మాయు ర్వ్యశ్నుతం ।
క్రీడంతు పుత్రైర్న ప్తృభి ర్మోదమానౌ స్వేగృహే ।
సర్వస్యా ప్త్యై సర్వస్య జిత్యై సర్వమేవ తేనాప్నోతి సర్వం జయతి ॥
శతమానం భవతి శతాయుః పురుష
శ్శతేంద్రియ ఆయుష్యే వేంద్రియే ప్రతి తిష్ఠతి ॥

(అని భోక్తలు కర్తను ఆశీర్వదించి ఉత్తరీయములో అక్షతలు వేసి అవి తీసుకొని కర్తయొక్క శిరస్సుపై వేయవలయును)

శ్లో॥ ఆయుః ప్రజాం ధనం విద్యాం స్వర్గం మోక్షంసుఖానిచ ।
ప్రయచ్ఛంతు తథా రాజ్యం ప్రీత్యా నృణాం పితామహాః ॥

శ్లో॥ అద్యమే సఫలం జన్మ భవత్పాదాభి వందనాత్ ।
అద్యమే వంశజాస్సర్వే, యాతావోఽనుగ్రహాద్దివం ॥

శ్లో॥ పత్ర శాకాది దానేన, క్లేశితా యూయమీదృశాః ।
తత్క్లేశజాతం చిత్తేషు, విస్మృత్యక్షన్తు మర్హథ ॥ సర్వంక్షమ ॥
ఓం, ఓం, ఓం.... పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ ॥

అస్మత్ పితుః (మాతుః) ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే మయా ఆచరితం, అగ్నౌకరణ, బ్రాహ్మణ భోజన, పిండప్రదాన కర్మత్రయం యథోక్త మస్త్విత్యను గృహ్ణన్తు । యధాశాస్త్రీయమస్తు । గయాశ్రాద్ధ ఫలితమస్తు ॥ సవ్యం ॥

ఆసీమాన్త మనువ్రజే । అనువ్రజ । (పైరీతిగా ధారాదత్తం చేసి సవ్యముగా భోక్తలచుట్టూ తిరుగుతూ ఉద్ధరణతో గానీ గ్లాసుతో గానీ నీరుపోస్తూ ప్రదక్షిణముగా వచ్చి పిమ్మట పాదప్రక్షాళన చేసుకొని శ్రాద్ధాంగ తర్పణములు చేయవలెను)

ఓం కయాన శ్చిత్ర ఆభువ దూతీ సదావృధ స్సఖా ।

కయా శచిష్ఠయావృతా ।

వామదేవాయ నమో జ్యేష్ఠాయ నమ శ్శ్రేష్ఠాయ నమో రుద్రాయ నమః కాలాయనమః కలవికరణాయ నమో బలవికరణాయ నమో బలాయ నమో బలప్రమథనాయ నమ స్సర్వభూత దమనాయ నమో మనో న్మనాయ నమః ॥

అష్టావష్టావన్యేషు, ధిష్ణియే షూపదధా త్యష్టా శఫాః పశవః పశూనేవా వరుంధే షణ్మార్జాలీయే షడ్వాఋతవ ఋతవః ఖలువైదేవాః పితర ఋతూనేవ దేవాన్ పితౄన్ ప్రీణాతి ॥

వంశాభి వృద్ధిరస్తు । గోత్రాభివృద్ధిరస్తు ।

అస్యగృహే శ్రీమహాలక్ష్మ్యాః స్థైర్య, ధైర్య సిద్ధిరస్తు ।

ఓం ఆగన్త పితరః పితృమానహం యుష్మాభి ర్భూయాసగ్ం

సుప్రజసోమయా యూయం భూయస్త ।

శ్లో॥ అన్నం, తిలాశ్చ, పానీయం, దధి, మధ్వాజ్య సంయుతం ।

పాయసం, గుడసమ్మిశ్రం, పిండమష్టాంగ లక్షణమ్ ।

అనగా పిండములను అన్నము, నువ్వులు, నీరు, పెరుగు, తేనె, నెయ్యి, పాయసము, బెల్లం మొదలగు 8 పదార్థములతో చేయవలెను. లేదా శ్రాద్ధమందు భోక్తలకు పెట్టిన పదార్థములన్నియు కలిపి చేయవలెను.

॥ శ్రాద్ధాంగ తర్పణమ్ ॥

(శ్రాద్ధాంగ తర్పణము వివిధములుగా ఉండును, మాసికముల యందు శ్రాద్ధాంగ తర్పణము సద్యస్కాల కర్తవ్యము, ప్రత్యాబ్దీకముల యందు పరేహని కర్తవ్యము, అనగా మరునాడు ఉదయం నిద్రలేవగానే స్నానము చేసి వెంటనే తర్పణము చేయుట – ఇది పక్షమహాలయ శ్రాద్ధము నందు శ్రాద్ధాంగముగా వెంటనే చేయవలయును. ఇది దర్శ సంక్రమణ శ్రాద్ధములయందు ముందుగా శ్రాద్ధాంగ తర్పణము చేసి పిమ్మట దర్శశ్రాద్ధము చేయవలెను సకృన్మహాలయమునందు పరేహని తర్పణము చేయవలెను)

ఆచమ్య... పవిత్రం ధృత్వా । పుణ్యతిథౌ ।

ప్రాచీనావీతీ ॥ అస్మత్ పితుః (మాతుః) ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధీయ పరేహని కర్తవ్య తిల తర్పణం, దేశ, కాల, దేహ, ధర్మ, వైపరీత్య శంకయా సద్యః కరిష్యే ॥ సవ్యం ॥ (నీరు వదలవలెను) ।

ప్రాచీనావీతీ ॥ దక్షిణాభిముఖోభూత్వా ॥

అస్మత్ పితరం.... గోత్రం.... శర్మాణం

వసురూపం, స్వధానమ స్తర్పయామి, తర్పయామి తర్పయామి ॥

అస్మత్ పితామహం .... గోత్రం.... శర్మాణం

రుద్రరూపం, స్వధానమ స్తర్పయామి, తర్పయామి తర్పయామి ॥

అస్మత్ ప్రపితామహం .... గోత్రం.... శర్మాణం

ఆదిత్య రూపం, స్వధానమ స్తర్పయామి, తర్పయామి తర్పయామి ॥

(అస్మత్ మాతరం .... గోత్రాం....పదాం...

వసురూపాం, స్వధానమ స్తర్పయామి, తర్పయామి తర్పయామి ॥

అస్మత్ పితామహీం .... గోత్రాం....పదాం...

రుద్రరూపాం, స్వధానమ స్తర్పయామి, తర్పయామి తర్పయామి ॥

అస్మత్ ప్రపితామహీం .... గోత్రాం....పదాం...

ఆదిత్య రూపాం, స్వధానమ స్తర్పయామి, తర్పయామి తర్పయామి ॥)

నివీతీ భూత్వా ॥ యేకేచాస్మత్ కులేజాతా అపుత్రాగోత్రిణో మృతాః ।

తే గృహ్ణన్తు మయాదత్తం సూత్రని ష్పీడనోదకం ॥

శ్రీరామ రామ రామ ।

(అని జంధ్యము దండలావేసుకొని బ్రహ్మముడులను నీరుపోసి తడిపి, పిండి నేత్రములకు అద్దుకోవలెను)

ప్రత్యాబ్దిక ప్రయోగ స్సమాప్తః

అన్నసూక్తమ్

నమో బ్రహ్మణే నమో అ స్త్వగ్నయే నమః పృథివ్యై నమ ఓషధీభ్యః ।
నమోవాచే నమోవాచస్పతయే నమో విష్ణవే బృహతే కరోమి ।
ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః

సహవై దే వానాం చాసురాణాంచ యజ్ఞౌ ప్రతతావాస్తాం వయగ్గ్ స్వర్గం లోక మేష్యామో వయ మేష్యామ ఇతి తేఽసురా స్సన్నహ్యసహ సై వాచర& బ్రహ్మచర్యేణ తప సైవ దేవా స్తేఽసురా అముహ్యగ్గ్ స్తేన ప్రాజానగ్గ్ స్తేపరాభవ& తేన స్వర్గం లోక మాయ న్ప్రసృతేన వైయజ్ఞేన దేవా స్స్వర్గం లోక మాయన్న ప్రసృతేనాసురా న్పరాభావయ న్ప్ర సృతో హవై యజ్ఞోపవీతినో యజ్ఞో ప్రసృతోఽనుప వీతినో యత్కించ బ్రాహ్మణో యజ్ఞోపవీత్యధీతే యజత ఏవ తత్త స్మాద్యజ్ఞోపవీత్యే వాధీయాత యాజయే ద్యజేత వా యజ్ఞస్య ప్రసృత్యాఅజినం వాసోవా దక్షిణత ఉపవీయ దక్షిణం బాహుముద్ధరతేవధత్తే సవ్య మితి యజ్ఞోపవీత మేత దేవ విపరీతం ప్రాచీనావీతగ్ం సంవీతం మానుషమ్ ॥

రక్షాగ్ంసి హవా పురోఽనువాకే తపోగ్ర మతిష్ఠంత తా న్ప్రజాపతి ర్వరేణోపామంత్రయత తాని వర మవృణీతాఽదిత్యో యోద్ధా ఇతి తా న్ప్రజాపతి రబ్రవీ ద్యోధయధ్వ మితి తస్మా దుత్తిష్ఠంతగ్ం హవాతాని రక్షాగ్ం స్యాదిత్యం యోధయంతి యావ దస్తమన్వగా త్తాని హవా ఏతాని రక్షాగ్ంసి గాయత్రియాఽభిమం త్రితేనాంభసా శామ్యంతి తదుహవా ఏతే బ్రహ్మవాదినః పూర్వాభిముఖా స్సంధ్యాయాం గాయత్రియాఽ భిమంత్రితా ఆపఊర్ధ్వంవిక్షి పంతి తా ఏతా ఆపో వజ్రీ భూత్వా

తాని రక్షాగ్ంసి మన్దేహారుణే ద్వీపే ప్రక్షిపంతి యత్ప్ర దక్షిణం ప్రక్రమంతి తేన పాప్మానమవధూ న్వంత్యుద్యంత మస్తంయంత మాదిత్యమభిధ్యాయ న్కుర్వన్బ్రాహ్మణోవిద్వాన్ త్సకలం భద్ర మశ్నుతే౽ సావాదిత్యో బ్రహ్మేతిబ్ర హ్మైవస న్బ్రహ్మాప్యేతి య ఏవంవేద ॥

(౨) తై.ఆ.౨.౧

అహ మస్మి ప్రథమజా ఋతస్య । పూర్వం దేవేభ్యో అమృత స్య నాభిః । యోమా దదాతి స ఇ దేవ మావాః । అహ మన్న మన్న మదంత మద్మి । పూర్వ మగ్నేరపి దహత్యన్నం । యత్తౌహాసాతే అహ ముత్తరేషు । వ్యాత్త మస్యపశవస్సుజంభం॥ పశ్యంతి ధీరాః ప్రచరంతి పాకాః । జహామ్యన్య న్న జహామ్యన్యం । అహ మన్నం వశ మిచ్చరామి । సమాన మర్థం పర్యేమి భుంజత్ । కోమా మన్నం మనుష్యోదయేత । పరాకే అన్నం నిహితం లోక ఏతత్ । విశ్వైర్దేవైః పితృభిర్గుప్త మన్నం । యదద్యతే లుప్యతే యత్పరోప్యతే । శతతమీ సా తనూర్మే బభూవ । మహాంతౌ చరూ సకృద్దుగ్ధేన పప్రౌ । దివంచ పృశ్ని పృథివీంచ సాకం । తత్సంపిబంతో నమినంతి వేధసః । నైతద్భూయో భవతినోకనీయః ॥ అన్నం ప్రాణ మన్న మపాన మాహుః । అన్నం మృత్యుం తము జీవాతుమాహుః । అన్నంబ్రహ్మాణో జరసం వదంతి । అన్నమాహుః ప్రజననం ప్రజానాం । మోఘ మన్నం విన్దతే అప్రచేతాః । సత్యం బ్రవీమి వధ ఇత్సతస్య । నార్యమణం పుష్యతి నోసఖాయం । కేవలాఘో భవతి కేవలాదీ । అహం మేఘ స్తనయ న్వర్షన్నస్మి । మామదంత్యహమద్మ్యన్యాన్ । అహగ్ం సదమృతో భవామి । మదాదిత్యా అధిసర్వే తపంతి ॥

తై.బ్రా.౨.౮.౫౮.

కిగ్గ్స్వి దాసీ త్పూర్వచి త్తిఃకిగ్గ్స్విదాసీ ద్బృహద్వయః । కిగ్గ్స్వి దాసీ త్పిశంగిలా కిగ్గ్స్వి దాసీ త్పిలిప్పిలా । ద్యౌరాసీత్పూర్వచిత్తిరశ్వ ఆసీ ద్బృహద్వయః । రాత్రి రాసీత్పిశంగిలాఽవిరాసీత్పి లిప్పిలా । కస్స్వి దేకాకీ చరతికఉస్విజ్జాయతే పునః । కిగ్గ్స్విద్ధిమస్యభేషజం కిగ్గ్స్వి దావపనం మహత్ । సూర్య ఏకాకీ చరతి చంద్రమా జాయతేపునః । అగ్ని ర్హిమస్య భేషజం భూమి రావపనంమహత్ । పృచ్ఛామిత్వాపరమంతం పృథివ్యాః పృచ్ఛామిత్వా భువనస్యనాభిమ్ । పృచ్ఛామి త్వా వృష్ణో అశ్వస్యరేతః పృచ్ఛామి వాచః పరమం వ్యోమ । వేది మాహుః పరమంతం పృథివ్యాయజ్ఞ మాహుర్భువనస్య నాభిం । సోమ మాహు ర్వృష్ణో అశ్వస్యరేతో బ్రహ్మైవ వాచః పరమం వ్యోమ ॥

తై.సం.౭.౪.౧౮.

తేజసా వా ఏష బ్రహ్మవర్చ సేన వ్యర్ధ్యతే । యోఽశ్వమేధే నయజతే । హోతాచ బ్రహ్మచ బ్రహ్మోద్యంవదతః । తేజసా చైవై నం బ్రహ్మవర్చనేన చ సమర్ధయతః। దక్షిణతో బ్రహ్మభవతి । దక్షిణత ఆయతనో వైబ్రహ్మ । బార్హస్పత్యో వైబ్రహ్మ । బ్రహ్మవర్చసమేవాస్య దక్షిణతో దధాతి । తస్మాద్దక్షిణోర్ధో బ్రహ్మవర్చసితరః । ఉత్తరతోహోతా భవతి । ఉత్తరత ఆయతనో వైహోతా । ఆగ్నేయో వై హోతా । తేజోవా అగ్నిః । తేజ ఏవాస్యో త్తరతో దధాతి ॥ తస్మా దుత్తరోఽర్ధ స్తేజస్వితరః । యూపమభితో వదతః । యజమానదేవత్యోవై యూపః । యజమాన మేవ తేజసాచ బ్రహ్మవర్చసేనచ సమర్ధయతః । కిగ్గ్స్విదాసీ త్పూర్వచిత్తి రిత్యాహ । ద్యౌర్వైవృష్టిః పూర్వచిత్తిః ॥ దివమేవ వృష్టిమవరుంధే । కిగ్గ్స్వి దాసీ ద్బృహద్వయ ఇత్యాహ । అశ్వోవై బృహద్వయః । అశ్వమేవావరుంధే । కిగ్గ్స్విదాసీత్పిశంగి లేత్యాహ । రాత్రిర్వై

పిశంగిలా । రాత్రి మేవావరుంధే। కిగ్గ్స్విదాసీత్పిలిప్పి లేత్యాహ । శ్రీర్వైపిలిప్పిలా । అన్నాద్య మేవావరుంధే ॥ కస్స్విదేకాకీ చరతీత్యాహ । అసౌవా ఆదిత్య ఏకాకీ చరతి । తేజఏవా వరుంధే । కఉస్విజ్జాయతే పునరిత్యాహ ॥ చంద్రమావై జాయతే పునః । ఆయురేవావరుంధే । కిగ్గ్స్విద్ధిమస్యభేషజమిత్యాహ । అగ్నిర్వైహిమస్య భేషజం। బ్రహ్మవర్చస మేవావరుంధే । కిగ్గ్స్విదావ పనం మహ దిత్యాహ । అయం వై లోక ఆవపనంమహత్ । అస్మిన్నేవ లోకే ప్రతితిష్ఠతి । పృచ్ఛామిత్వా పరమంతం పృథివ్యా ఇత్యాహ । వేదిర్వై పరోఽన్తః పృథివ్యాః । వేది మేవావరుంధే । పృచ్ఛామిత్వా భువనస్య నాభి మిత్యాహ । యజ్ఞోవై భువనస్య నాభిః । యజ్ఞ మేవావరుంధే । పృచ్ఛామిత్వావృష్ణో అశ్వస్యరేత ఇత్యాహ । సోమో వైవృష్ణో అశ్వస్య రేతః । సోమపీథ మేవావరుంధే । పృచ్ఛామి వాచః పరమం వ్యోమేత్యాహ । బ్రహ్మవైవాచః పరమంవ్యోమ । బ్రహ్మవర్చసమేవావరున్ధే ॥

౫.తై.బ్రా.౩.౯.౫.

ఆ బ్రహ్మన్బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చసీ జాయతా మాస్మిన్రాష్ట్రే రాజన్య ఇషవ్యశ్శూరో మహారథో జాయతాం దోగ్ధ్రీ ధేనుర్వోఢాఽనడ్వానాశుస్సప్తిః పురంధిర్యోషా జిష్ణూ రథేష్ఠాస్సభేయో యువాఽస్య యజమానస్య వీరో జాయతాం నికామేనికామేనః పర్జన్యో వర్షతు ఫలిన్యోన ఓషధయః పచ్యంతాం యోగక్షేమోనః కల్పతాం ॥

తై.సం.౭-౫-౧౮-౧

ఆబ్రహ్మ న్బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చసీ జాయతా మిత్యాహ । బ్రాహ్మణఏవ బ్రహ్మవర్చసం దధాతి । తస్మాత్పురా బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చస్యజాయత ॥ ఆస్మి న్రాష్ట్రే

రాజన్య ఇషవ్య శ్శూరోమహా రథోజాయతా మిత్యాహ । రాజన్య ఏవ శౌర్యం మహిమానందధాతి । తస్మాత్పురా రాజన్య ఇషవ్య శ్శూరో మహారథో ఽ జాయత॥ దోగ్ధ్రీధేను రిత్యాహ । ధేన్వా మేవ పయో దధాతి । తస్మా త్పురా దోగ్ధ్రీధేను రజాయత॥ వోఢానడ్వానిత్యాహ । ఆనడు హ్యేవ వీర్యం దధాతి । తస్మా త్పురా వోఢాఽనడ్వా నజాయత । ఆశుస్సప్తిరిత్యాహ । అశ్వ ఏవ జవం దధాతి । తస్మాత్పురాఽశు రశ్వోఽజాయత ॥ పురంధి ర్యోషేత్యాహ । యోషిత్యేవ రూపం దధాతి । తస్మా త్స్త్రీయువతిః ప్రియాభావుకా । జిష్ణూరథేష్ఠా ఇత్యాహ। ఆహ వై తత్ర జిష్ణూరథేష్ఠాజాయతే । యత్రైతేన యజ్ఞేనయజంతే । సభేయో యువేత్యాహ । యో వై పూర్వవయసీ । ససభేయోయువా । తస్మా ద్యువాపుమాన్ప్రియో భావుకః । ఆస్యయజమానస్యవీరో జాయతా మిత్యాహ । ఆహవై తత్రయజమానస్య వీరో జాయతే । యత్రైతేన యజ్ఞేన యజంతే। నికామే నికామేనః పర్జన్యో వర్షత్విత్యాహ । నికామే నికామే హవై తత్రపర్జన్యో వర్షతి । యత్రైతేన యజ్ఞేన యజంతే ।ఫలిన్యో న ఓషధయః పచ్యంతా మిత్యాహ। ఫలిన్యో హవై తత్రౌషధయః పచ్యంతే । యత్రైతేన యజ్ఞేనయజంతే। యోగక్షేమోనః కల్పతా మిత్యాహ । కల్పతేహవై తత్రప్రజాభ్యో యోగక్షేమః । యత్రైతేన యజ్ఞేన యజంతే ॥

తై.బ్రా.3-౮-౧౩

అన్నాద్వై ప్రజాః ప్రజాయంతే । యాః కాశ్చ పృథివీగ్ శ్రితాః । అథోఅన్నే నైవ జీవంతి । అ థైన దపియంత్యంతతః । అన్నగ్ం హిభూతానాం జ్యేష్ఠం । తస్మా త్సర్వౌషధ ముచ్యతే । సర్వం వైతేఽన్న మాప్నువంతి । యేఽన్నం బ్రహ్మోపాసతే । అన్నగ్ం హి భూతానాం జ్యేష్ఠం । తస్మాత్సర్వౌషధ ముచ్యతే । అన్నా ద్భూతాని

జాయంతే । జాతాన్యన్నేన వర్ధంతే । అద్యతేఽ త్తిచ భూతాని । తస్మా దన్నం తదుచ్యత ఇతి । తస్మాద్వా ఏత స్మాదన్నరసమయాత్ । అన్యోఽంతర ఆత్మా ప్రాణమయః । తే నైషపూర్ణః । సవా ఏషపురుష విధఏవ । తస్య పురుష విధతాం । అన్వయం పురుష విధః । తస్య ప్రాణ ఏవ శిరః । వ్యానో దక్షిణః పక్షః ॥ అపాన ఉత్తరః పక్షః । ఆకాశ ఆత్మా । పృథివీ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా । తదప్యేష శ్లోకో భవతి ॥

తై.ఆ.౮-౨

సహ నావవతు । సహనౌ భునక్తు । సహ వీర్యం కరవావహై । తేజస్వి నావధీత మస్తు మావిద్విషావహై । ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః ॥

॥ ఇత్యన్నసూక్తం ॥

అధిశ్రవణమ్

(వైష్ణవాః)

యుంజతే మన ఉత యుంజతే ధియోవిప్రా విప్రస్య బృహతో విపశ్చితః । విహోత్రా దధే వయునా విదేక ఇన్మహీ దేవస్యసవితుః పరిష్టుతిః । సువాగ్దేవ దుర్యాగ్ం ఆవద దేవశ్రుతౌ దేవేష్వాఘోషే థామానో వీరో జాయతాం కర్మణ్యోయగ్ం సర్వేఽ నుజీవామ యో బహూనా మసద్వశీ । ఇదం విష్ణు ర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదం । సమూఢమస్య ॥ పాగ్ంసుర ఇరావతీ ధేనుమతీ హి భూతగ్ం సూయ వశినీ మనవే యశస్యే । వ్యస్కభ్నా ద్రోదసీ విష్ణురేతే దాధార పృథివీ మభితోమయూ ఖైః । ప్రాచీప్రేత మధ్వరం కల్పయంతీఊర్ధ్వం యజ్ఞం నయతం మాజీహ్వరత మత్ర రమేథాం వర్ష్మ పృథివ్యా దివోవా విష్ణఉతవా పృథివ్యా మహోవా విష్ణ ఉత వాంతరిక్షాద్ధస్తౌ పృణస్వ బహుభి ర్వసవ్యై రాప్రయచ్ఛ ॥ దక్షిణాదోత సవ్యాత్ విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి ప్రవోచం యః పార్థివాని విమమే రజాగ్ం సి యోఅస్కభాయ దు త్తరగ్ం సధస్థం విచక్రమాణ స్త్రేధోరుగాయో విష్ణో రరాటమసి విష్ణోః పృష్ఠమసివిష్ణో శ్నప్త్రేస్థో విష్ణో స్స్యూరసివిష్ణో ర్ధ్రువ మసి వైష్ణవమసి విష్ణవేత్వా ॥

(అస్యయ చ్చై కాన్నచత్వారిగ్ం శచ్చ) తై.సం.౧-౨-౧౩

(రక్షోఘ్నాః)

కృణుష్వ పాజః ప్రసితిం న పృథ్వీం యాహి రాజేవామ వాగ్ం ఇభేన । తృష్వీ మను ప్రసితిం ద్రూణానో స్తాసి విధ్యరక్షస స్తపిష్ఠైః । తవ భ్రమాస ఆశుయా పతంత్యనుస్పృశ ధృషతాశోశుచానః । తపూగ్ ష్యగ్నేజుహ్వా పతంగా నసందితోవిసృజ

విష్వగుల్కాః । ప్రతి స్పశో విసృజ తూర్ణి తమో భవా పాయు ర్విశో అస్యాఅదబ్ధః ।
యోనో దూరే అఘశగ్ం సః ॥ యోఅంత్యగ్నే మాకిష్టే వ్యథిరాద ధర్షీత్ । ఉదగ్నే
తిష్ఠప్రత్యాతనుష్వ న్యమిత్రాగ్ం ఓషతా త్తిగ్మహేతే । యోనో అరాతిగ్ం సమిధాన
చక్రే నీచా తం ధక్ష్యతసన్న శుష్కం । ఊర్ధ్వోభవ ప్రతివిధ్యా ధ్యస్మదావిష్కృణుష్వ
దైవ్యాన్యగ్నే । అవస్థిరా తనుహి యాతుజూనాం జామి మజామిం ప్రమృణీహి శత్రూన్।
సతే ॥ జానాతి సుమతిం యవిష్ఠ యఈవతే బ్రహ్మణే గాతు మైరత్ । విశ్వాన్యస్మై
సుదినాని రాయోద్యుమ్నాన్యర్యో విదురో అభిద్యౌత్। సేదగ్నే అస్తుసుభగస్సుదా నుర్యస్త్వా
నిత్యేన హవిషా య ఉక్థైః । పిప్రీషతిస్వ ఆయుషి దురోణే విశ్వే దస్మై సుదినా
సాసదిష్టిః । అర్చామితే సుమతిం ఘోష్యర్వాక్సంతే వావాతా జరతాం ॥ఇయంగీః ।
స్వశ్వాస్త్వా సురథా మర్జయే మాస్మేక్ష త్రాణిధారయే రనుద్యూన్ । ఇహత్వాభూర్యా
చరేదుపత్మ న్దోషావ స్తర్దీదివాగ్ం సమనుద్యూన్ । క్రీడంత స్త్వాసుమన సస్స పేమా
భిద్యుమ్నా తస్థివాగ్ంసో జనానాం । యస్త్వాస్వశ్వ స్సుహిరణ్యో అగ్న ఉపయాతి
వసుమతా రథేన । తస్యత్రాతా భవసి తస్యసఖా యస్త ఆతిథ్య మానుష గ్జుజోషత్।
మహోరుజామి ॥ బంధుతా వచోభిస్తన్మా పితుర్గోతమా దన్వియాయ । త్వంనో
అస్యవచస శ్చికిద్ధి హోతర్యవిష్ఠ సుక్రతో దమూనాః । అస్వప్నజ స్తరణయస్సు శేవా
అతం ద్రాసోఽవృకా అశ్రమిష్ఠాః । తేపాయవస్సధ్రియంచో నిషద్యాగ్నే తవనః
పాంత్వమూర । యేపాయవో మామతేయం తే అగ్నేపశ్యంతో అంధం దురితా
దరక్షన్ । రరక్ష తాన్ త్సుకృతో విశ్వవేదా దిప్సంత ఇద్రిపవోనాహ ॥ దేభుః ।
త్వయా వయగ్ం సధన్య స్త్వోతాస్తవ ప్రణీత్య స్యామ వాజాన్ । ఉభాశగ్ంసా సూదయ
సత్యతాతేఽనుష్ఠుయా కృణుహ్యహ్రయాణ । అయాతే అగ్నేసమిధా విధేమ ప్రతిస్తోమగ్ం

శస్యమానం గృభాయ । దహాశసో రక్షసః పాహ్యస్మా౯ ద్రుహోనిదో మిత్రమహో అవద్యాత్ । రక్షోహణం వాజిన మాజిఘర్మి మిత్రం ప్రథిష్ఠ ముపయామి శర్మ । శిశానో అగ్నిః క్రతుభి స్సమిద్ధ స్సనోదివా॥ సరిషః పాతునక్తం। విజ్యోతిషా బృహతాభా త్యగ్నిర్రావి ర్విశ్వాని కృణుతే మహిత్వా । ప్రాదేవీ ర్మాయాస్సహతే దురేవాశ్శిశీతే శృంగే రక్షసే వినిక్షే। ఉతస్వా నాసో దివిషం త్వగ్నే స్తిగ్మాయుధా రక్షసేహంత వాఉ। మదేచిదస్య ప్రరుజంతి భామా నవరం తేపరిబాధో అదేవీః ॥

(అఘశగ్ంసః సతేజరతాగ్ం రుజామిహ దివైక చత్వారిగ్ంశచ్చ) ॥

తై.సం.౧-౨-౧౪

(రక్షోఘ్న మంత్రాః)

రక్షోహణో వలగహనో వైష్ణవా న్ఖనామీద మహంతం వలగ ముద్వపామి యన్నస్సమానో యమసమానో నిచఖానేద మేన మధరం కరోమి యోన స్సమానో యోऽసమానోరాతీ యతి గాయత్రేణ ఛందసావబాధో వలగః కిమత్ర భద్రం తన్నౌసహ విరాడసిసపత్నహా సమ్రాడసి భ్రాతృవ్యహా స్వరాడస్య భిమాతిహా విశ్వారాడసి విశ్వాసా న్నాష్ట్రాణాగ్ం హంతా ॥

రక్షోహణో వలగహనః ప్రోక్షామి వైష్ణవా౯ రక్షోహణో వలగహనోऽవనయామి వైష్ణవా౯ యవోऽసి యవయాస్మద్ద్వేషో యవయారాతీ రక్షోహణో వలగహనోऽవస్తృణామి వైష్ణవా న్రక్షోహణో వలగహనోऽభిజుహోమి వైష్ణవా న్రక్షోహణౌ వలగహనా వుపదధామి వైష్ణవీ రక్షోహణౌ వలగహనౌ పర్యూహామి వైష్ణవీ రక్షోహణౌ వలగహనౌ పరిస్తృణామి వైష్ణవీ రక్షోహణౌ వలగహనౌ వైష్ణవీ

బృహన్నసి బృహద్గ్రావా బృహతీ మిన్ద్రాయ వాచం వద ॥

(హంతేం ద్రాయ ద్వేచ ॥) తై.స.౧-౩-౨

(పైతృకాః పితృయజ్ఞవిధిః)

సోమాయ పితృమతే పురోడా శగ్గ్ం షట్కపాలం నిర్వపతి పితృభ్యో బర్హిషద్భ్యోధానాః పితృభ్యోఽగ్నిష్వాత్తేభ్యోఽభివాన్యాయై దుగ్ధేమంథ మేత త్తే తత యేచత్వా మన్వేత త్తే పితామహ ప్రపితామహ యేచత్వా మన్వత్ర పితరో యథాభాగం మందధ్వగ్గ్ం సుసందృశంత్వా వయం మఘవ న్మందిషీమహి । ప్రనూనం పూర్ణవంధుర స్తుతో యాసి వశాగ్గ్ం అను । యోజాన్వింద్రతే హరీ ॥ అక్షన్నమీమదంతహ్యవప్రియా అధూషత । అస్తోషత స్వభానవో విప్రానవిష్ఠయామతీ । యోజా న్వింద్రతే హరీ । అక్షన్పితరోఽమీ మదంత పితరోఽతీతృపన్తపితరోఽమీమృజంత పితరః ॥ పరేత పితర స్సోమ్యా గంభీరైః పథిభిః పూర్వ్యైః । అథా పితౄ౯ త్సువిదత్రాగ్గ్ం అపీతయమే నయే సధమాదం మదంతి । మనోన్వాహువామహే నారా శగ్గ్ం సేనస్తోమేన పితౄణాం చ మన్మభిః । ఆ న ఏతు మనః పునః క్రత్వే దక్షాయ జీవసే । జ్యోక్చ సూర్యందృశే । పునర్నః పితరో మనో దదాతు దైవ్యో జనః । జీవం వ్రాతగ్గ్ం సచేమహి । యద న్తరిక్షం పృథివీ ముతద్యాం యన్మాతరం పితరం వాజి హిగ్గ్ంసిమ । అగ్నిర్మా తస్మా దేనసోగార్ హపత్యః ప్రముంచతు దురితా యాని చకృమ కరోతుమా మనేనసమ్॥

(హరీ మన్మభిరాచతుశ్చత్వారిగ్గ్ం శచ్చ) తై.సం.౧-౮-౫

(పితృమంత్రాః)

ఉశంత స్త్వా హవామహ ఉశంత స్సమిధీమహి । ఉశం నుశత ఆవహ

పిత్యా౯ హవిషే అ త్తవే । త్వగ్ం సోమ ప్రచికితో మనీషా త్వగ్ం రజిష్ఠ మనునేషి పంథామ్ । తవ ప్రణీతీ పితరో న ఇందో దేవేషు రత్న మభజంత ధీరాః । త్వయా హి నః పితర స్సోమపూర్వే కర్మాణి చక్రుః పవమాన ధీరాః ॥ వన్వ న్న వాతః పరిధీగ్ం రపోర్ణు వీరేభి రశ్వై ర్మఘవా భవ ॥ నః । త్వగ్ం సోమ పితృభి స్సంవిదానోఽను ద్యావా పృథివీ అతతంథ । తస్మైత ఇందో హవిషా విధేమ వయగ్గ్ స్యామ పతయో రయీణాం । అగ్నిష్వాత్తాః పితర ఏహగచ్ఛత సదస్సద స్సదత సుప్రణీతయః । అత్తాహవీగ్ంషి ప్రయతాని బర్ హిష్యథా రయిగ్ం సర్వవీరం దధాతన। బర్హిషదః పితర ఊత్యర్వాగిమా వో హవ్యా చకృమా జుషధ్వం। తఆగతా వసాశంత మేనా థాస్మభ్యమ్ ॥ శంయో రరపో దధాత । ఆఽహం పితృా న్త్సువిద త్రాగ్ం అవిత్సి నపాతం చ విక్రమణంచ విష్ణోః । బర్ హిషదోయే స్వధయా సుతస్య భజంత పిత్వస్తఇహాఽగమిష్ఠాః । ఉపహూతాః పితర స్సోమ్యాసో బర్హిష్యేషు నిధిషు ప్రియేషు । తఆగ మంతు త ఇహ శృవం త్వధిబ్రువంతు తే అవంత్వస్మా౯ । ఉదీ రతా మవర ఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాః పితర స్సోమ్యాసః । అసుం ॥ యఈ యురవృకా ఋతజ్ఞాస్తేనోవంతు పితరో హవేషు । ఇదం పితృభ్యో నమో అస్త్వద్య యేపూర్వాసో యఉపరాస ఈయుః । యేపార్థివే రజస్యా నిషత్తాయేవా నూనగ్ం సువృజనా సువిక్షు । అథా యథా నః పితరః పరాసః ప్రత్నాసో అగ్నఋత మాశుషాణాః । శుచీదయం దీధితి ముక్థ శాసః క్షామా భిందంతో అరుణీ రపవ్రన్। యదగ్నే ॥ కవ్యవాహన పిత్యా౯ యక్ష్యృతా వృధః । ప్రచ హవ్యానివక్ష్యసి దేవేభ్యశ్చ పితృభ్య ఆ। త్వమగ్న ఈడితో జాతవేదో వా డ్ఢవ్యాని సురభీణి కృత్వా । ప్రాదాః పితృభ్య స్స్వధయా తేఅక్షన్నద్ధి త్వందేవ ప్రయతాహవీగ్ంషి । మాతలీకవ్యైర్యమో అంగిరోభిర్ బృహస్పతిర్ ర్క్వభి

ర్వా వృధానః । యాగ్శ్చ దేవా వావృధుర్యేచ దేవా న్స్వాహాఽన్యే స్వధయాఽన్యే మదంతి ॥ ఇమం యమ ప్రస్తర మాహి సీదాం గిరోభిః పితృభి స్సంవిదానః । ఆత్వా మంత్రాః కవిశస్తా వహం త్వేనా రాజ౯ హవిషా మాదయస్వ। అంగిరోభిరాగహి యజ్ఞియేభి ర్యమ వైరూపైరిహ మాదయస్వ । వివస్వంతగ్ం హువే యః పితా తేఽస్మి౯ యజ్ఞే బర్ హిష్యా నిషద్య । అంగిరసోనఃపితరో నవగ్వా అథర్వాణో భృగవ స్సోమ్యాసః । తేషాం వయగ్ం సుమతౌ యజ్ఞియానా మపిభద్రే సౌమనసే స్యామ ॥ (భవాస్మభ్యమస్తుం యదగ్నేమదం సౌమనస ఏకంచ ॥) తై.సం. ౨-౬-౧౨

భక్షేహి మావిశ దీర్ఘాయుత్వాయ శంతనుత్వాయరాయస్పోషాయ వర్చసే సుప్రజాస్త్వాయేహి వసో పురోవసో ప్రియోమే హృదోఽస్య శ్వినో స్త్వా బాహుభ్యాగ్ం సఘ్యాసం నృచక్షసం త్వాదేవసోమ సుచక్షా అవఖ్యేషం మంద్రాభిభూతిః కేతు ర్యజ్ఞానాం వాగ్జుషాణా సోమస్య తృప్యతు మంద్రా స్వర్వాచ్య దితి రనాహతశీర్ష్ణీ వాగ్జుషాణాసోమస్య తృప్య త్వేహి విశ్వచర్షణే ॥ శంభూర్మయోభూ స్స్వస్తిమా హరివర్ణ ప్రచర క్రత్వేదక్షాయ రాయస్పోషాయసువీరతాయైమామారాజ న్విబీభిషోమా మేహార్దిత్విషా వధీః । వృషణే శుష్మాయాఽయుషేవర్చసే । వసుమద్గణస్య సోమదేవతే మతివిదః ప్రాతస్సవనస్య గాయత్ర ఛం దసఇంద్రపీతస్య నరాశగ్ంసపీతస్య పితృపీతస్యమధుమత ఉపహూతస్యోపహూతో భక్షయామి రుద్రవద్గణస్య సోమదేవతే మతివిదో మాధ్యందినస్య సవనస్య త్రిష్టుప్ఛందస ఇంద్రపీతస్య నరాశగ్ంస పీతస్య॥ పితృపీతస్య మధుమత ఉపహూతస్యోపహూతో భక్షయా మ్యాదిత్యవద్గణస్య సోమదేవతే మతివిద స్తృతీయస్యసవన స్య జగతీఛందస ఇంద్రపీతస్య నరాశగ్ంసపీతస్య పితృపీతస్య మధుమత ఉపహూతస్యోపహూతో భక్షయామి । ఆప్యాయస్వ సమేతుతే విశ్వత

స్సోమవృష్ణియం। భవావాజస్య సంగథే। హిన్వమే గాత్రా హరివో గణాన్మే మావి
తీతృషః। శివోమే సప్తర్షీ నుపతిష్ఠస్వమామే వాజ్నాభి మతి ॥ గాః। అపామ సోమ
మమృతా అభూమా దర్శ్మ జ్యోతిరవిదామ దేవా౯। కిమస్మా౯కృణవ దరాతిఃకిము
ధూర్తి రమృత మర్త్యస్య। యన్మ ఆత్మనో మిందాభూ దగ్నిస్తత్పున రాహా ర్జాతవేదా
విచర్షణిః। పునరగ్ని శ్చక్షురదా త్పున రింద్రో బృహస్పతిః। పునర్మే అశ్వినాయువం
చక్షురాధత్త మక్ష్యోః। ఇష్టయజుష స్తేదేవసోమస్తుతస్తో మస్య ॥ శస్తోక్థస్య హరివత
ఇంద్రపీతస్య మధుమత ఉపహూత స్యోపహూతో భక్షయామి। ఆపూర్యాస్థా
మాపూరయత ప్రజయాచ ధనేనచ। ఏతత్తే తతయేచత్వా మన్వేతత్తే పితామహ
ప్రపితామహ యేచత్వా మన్వత్ర పితరో యథా భాగం మందధ్వం నమోవఃపితరో
రసాయ నమోవఃపితర శ్శుష్మాయ నమోవఃపితరో జీవాయ నమోవః పితరః ॥
స్వధాయై నమోవః పితరో మన్యవే నమోవఃపితరో ఘోరాయ పితరో నమోవో య
ఏతస్మి౯ లోకేస్థ యుష్మాగ్ స్తేను యేఽస్మి౯ లోకేమాం తేను య ఏతస్మి౯ లోకేస్థ
యూయం తేషాం వసిష్ఠా భూయాస్త యేఽస్మి౯ లోకేఽహం తేషాం వసిష్ఠోభూయాసం
ప్రజాపతేనత్వ దేతాన్యన్యో విశ్వాజాతాని పరితా బభూవ ॥ యత్కా మాస్తే జుహుమ
స్తన్నో అస్తువయగ్గ్ స్యామ పతయో రయీణాం। దేవకృతస్యైనసోఽవయజన మసి
మనుష్యకృతస్యైనసోఽవయ జనమసి పితృ కృతస్యైనసోఽవయజన మస్యప్సుధౌతస్య
సోమదే వతే నృభి స్సుతస్యేష్ట యజుష స్తుతస్తోమస్య శస్తోక్థస్యయో భక్షో అశ్వస
నిర్యో గోసని స్తస్యతే పితృభిర్భక్షం కృతస్యోప హూతస్యోప హూతో భక్షయామి ॥

(విశ్వచర్షణే త్రిష్టుప్ఛందసఇం ద్రపీతస్య నరాశగ్ం సపీతస్యాతి స్తుతస్తోమస్య
జీవాయ నమోవఃపితరో బభూవ చతుశ్చత్వారిగ్ం శచ్చ ॥) తై.సం.౩-౨-౫

ధ్రువాఽసి ధరుణాఽస్తృతా విశ్వకర్మణా సుకృతా । మాత్వా సముద్ర ఉద్వధీన్మా సుపర్ణోవ్యథమానా పృథివీం దృగ్ంహ । ప్రజాపతి స్త్వాసాదయతు పృథివ్యాః పృష్ఠే వ్యచస్వతీం ప్రథస్వతీం ప్రథోఽసి పృథివ్యసి భూరసి భూమిర స్యదితిరసి విశ్వధాయా విశ్వస్య భువనస్య ధర్త్రీ పృథివీం యచ్ఛ పృథివీం దృగ్ంహ పృథివీం మాహిగ్ంసీ ర్విశ్వస్మై ప్రాణాయా పానాయ వ్యానాయో దానాయ ప్రతిష్ఠాయై ॥ చరిత్రాయా గ్నిస్త్వాభిపాతు మహ్యా స్వస్త్యాఛర్దిషా శంతమేనతయా దేవతయాఽంగిరస్వ ధ్రువా సీద । కాండా త్కాండా త్ప్రరోహంతీ పరుషః పరుషః పరి । ఏవానో దూర్వే ప్రతను సహస్రేణ శతేన చ । యాశతేన ప్రతనోషి సహస్రేణ విరోహసి । తస్యా స్తేదేవీష్టకే విధేమ హవిషా వయం । ఆషాఢాఽసి సహమానా సహస్వా రాతీ స్సహస్వా రాతీయత స్సహస్వ పృతనా స్సహస్వ పృతన్యతః । సహస్రవీర్యా ॥ అసి సా మా జిన్వ । మధు వాతా ఋతాయతే మధుక్ష రంతి సింధవః ।మాధ్వీర్న స్సంత్వోషధీః । మధునక్త ముతో షసి మధుమ త్పార్థివగ్ం రజః । మధుద్యౌ రస్తు నఃపితా । మధుమాన్నో వనస్పతి ర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః । మాధ్వీర్గావో భవంతునః । మహీద్యౌః పృథివీ చ న ఇమం యజ్ఞం మిమిక్షతాం । పిపృతా న్నో భరీమభిః । తద్విష్ణోః పరమం ॥ పదగ్ం సదా పశ్యంతి సూరయః । దివీవ చక్షు రాతతం । ధ్రువాఽసి పృథివి సహస్వ పృతన్యతః । స్యూతాదేవేభిరమృతే నాగాః । యాస్తే అగ్నే సూర్యే రుచ ఉద్యతో దివ మాత న్వంతి రశ్మిభిః । తాభిస్సర్వాభీ రుచే జనాయనస్కృధి । యావో దేవా స్సూర్యే రుచో గోష్వ శ్వేషు యారుచః। ఇంద్రాగ్నీ తాభి స్సర్వాభీరుచ న్నోధత్త బృహస్పతే । విరాట్ ॥ జ్యోతి రధారయత్స మ్రాడ్జ్యోతి రధారయ త్స్వరా డ్జ్యోతి రధారయత్ । ఆగ్నేయుక్ష్వాహి యేతవా శ్వాసో దేవసాధవః । అరం వహంత్యా

శవః । యుక్ష్వా హి దేవహూత మాగ్ం అశ్వాగ్ం అగ్నేరథీరివ । నిహోతా పూర్వ్య స్సదః । ద్రప్సశ్చస్కంద పృథివీ మనుద్యా మిమం చ యోని మను యశ్చ పూర్వః । తృతీయం యోని మనుసంచరంతం ద్రప్సం జుహోమ్యనుసప్త ॥ హోత్రాః । అభూ దిదం విశ్వస్య భువనస్య వాజిన మగ్నే ర్వైశ్వాన రస్యచ । అగ్నిర్జ్యోతిషా జ్యోతిష్మాన్రుక్మో వర్చసా వర్చస్వా౯ । ఋచేత్వా రుచేత్వా సమిత్ స్రవంతి సరితో నధేనాః । అంతర్హృదా మనసా పూయమానాః । ఘృతస్య ధారా అభిచాకశీమి । హిరణ్యయో వేతసో మధ్య ఆసామ్ । తస్మి౯ త్సుపర్ణో మధుకృ త్కులా యీ భజ న్నాస్తే మధుదేవతాభ్యః । తస్యా సతే హరయస్సప్తతీరే స్వధాందుహానా అమృతస్య ధారాం ॥

(ప్రతిష్ఠాయై సహస్ర వీర్యా పరమం విరాట్సప్తతీరే చత్వారిచ) తై.సం.౪-౨-౯

చయన ప్రకరణమ్

అగ్న ఉదధే యాతఇషు ర్యువా నామ తయానోమృడ తస్యా స్తే నమ స్తస్యాస్త ఉపజీవంతో భూయాస్మాగ్నే దుధ్రగహ్యాకిగ్ం శిలవన్య యాతఇషుర్యువా నామ తయానో మృడ తస్యాస్తే నమస్తస్యాస్త ఉపజీవన్తో భూయస్మ పంచవా ఏతేஉగ్నయో యచ్చితయ ఉదధిరేవ నామ ప్రథమో దుధ్రః ॥ ద్వితీయో గహ్యస్తృతీయః కిగ్ంశిల శ్చతుర్థో వన్యఃపంచమ స్తేభ్యోయదాహుతీ ర్నజుహుయా దధ్వర్యుంచ యజమానంచ ప్రదహేయు ర్యదేతా ఆహుతీర్జుహోతి భాగధేయేనై వైనా౯ ఛమయతి నార్తి మార్ఛ త్యధ్వర్యు ర్నయజమానో వాఙ్మ ఆస న్నసోః ప్రాణోஉక్ష్యో శ్చక్షుః కర్ణయో శ్శ్రోత్రం బాహువోర్బల మూరువో రోజోஉరిష్టా విశ్వా న్యంగాని తనూః ॥ తనువా మే సహ నమస్తే అస్తు మామాహిగ్ంసీ రపవా ఏతస్మాత్ప్రాణాః క్రామంతి యోஉగ్నిం

ఛిన్వ న్నధి క్రామతి వాజ్మ ఆస న్నసోః ప్రాణ ఇత్యాహ ప్రాణా నేవాఽత్మన్
ధత్తేయోరుద్రో అగ్నౌ యోఅప్సు య ఓష ధీషు యో రుద్రోవిశ్వా భువనాఽఽవివేశ
తస్మై రుద్రాయ నమోఅస్త్వాహుతి భాగా వా అన్యే రుద్రాహవిర్భాగాః ॥ అన్యే
శతరుద్రీయగ్ం హుత్వా గావీ ధుకం చరు మేతేన యజుషా చరమాయా మిష్టకాయాం
నిదధ్యాద్భాగధేయే నైవైనగ్ం శమయతి తస్యత్త్వైశతరుద్రీయగ్ంహుత మిత్యాహు
ర్యస్యైత దగ్నౌ క్రియత ఇతి వసవస్త్వారుద్రైః పురస్తాత్పాంతు పితర స్త్వాయమరాజానః
పితృభి ర్దక్షిణతః పాంత్వాదిత్యా స్త్వావిశ్వైర్దేవైః పశ్చాత్పాంతు ద్యుతానస్త్వా మారుతో
మరుద్భి రుత్తరతః పాతు ॥ దేవా స్త్వేంద్ర జ్యేష్ఠా వరుణరాజానోఽధస్తాచ్చోపరిష్టా
చ్చ పాంతు న వా ఏతేన పూతోనమేధ్యో నప్రోక్షితో యదేన మతః ప్రాచీనం ప్రోక్షతి
యథ్సంచిత మాజ్యేన ప్రోక్షతి తేన పూతస్తేనమేధ్యస్తేన ప్రోక్షితః ॥

(దుధ్రస్తనూర్హవిర్భాగాః పాతు ద్వాత్రిగ్ంశచ్చ) తై.సం. ౫.౫.౬

శిరో వా ఏత ద్యజ్ఞస్య యద్ధవిర్ధానం ప్రాణా ఉపరవా హవి ర్ధానే ఖాయంతే
తస్మా చ్ఛీర్షన్ప్రాణా అధస్తా త్ఖాయంతే తస్మా దధస్తా చ్ఛీర్ష్ణః ప్రాణా రక్షోహణో
వలగహనో వైష్ణవా న్ఖనామీ త్యాహ వైష్ణవాహి దేవత యోపరవా అసురావై నిర్యంతో
దేవానాం ప్రాణేషు వలగా న్యఖన న్తాన్బాహుమాత్రేఽన్వవిందన్ తస్మాద్బాహు మాత్రాః
ఖాయంత ఇద మహంతం వలగ ముద్వపామి ॥ యన్నస్సమానో యమసమానో
నిచఖానేత్యాహ ద్వావావ పురుషౌ యశ్చైవ సమానో యశ్చాసమానో యమేవాస్మై
తౌవలగన్ని ఖనత స్తమేవో ద్వపతి సంతృణత్తి తస్మా త్సంతృణ్ణా అంతరతః ప్రాణా
నసంభి నత్తి తస్మాదసం భిన్నాః ప్రాణా అపోఽవనయతి తస్మా దార్ద్రాఅంత రతః

ప్రాణా యవమతీ రవనయతి ॥ ఊర్ధ్వో యవః ప్రాణా ఉప రవాః ప్రాణేష్వే వోర్జం దధాతి బర్హిరవస్తృణాతి తస్మాల్లోమశా అంతరతః ప్రాణా ఆజ్యేన వ్యాఘారయతి తేజోవా ఆజ్యం ప్రాణా ఉపరవాః ప్రాణేష్వేవ తేజో దధాతి హనూ వా ఏతే యజ్ఞస్య యద ధిషవణేన సంతృణత్య సంతృణ్ణే హి హనూ అథో ఖలు దీర్ఘసోమే సంతృద్యే ధృత్యై శిరోవా ఏత ద్యజ్ఞస్య యద్ధవిర్ధానం ॥ ప్రాణా ఉపరవా హనూ అధిషవణే జిహ్వాచర్మ గ్రావాణోదంతా ముఖ మాహ వనీయో నాసికోత్తరవేది రుదరగ్ం సదో యదా ఖలువై జిహ్వయా దత్స్వధి ఖాద త్యథ ముఖం గచ్ఛతి యదా ముఖం గచ్ఛ త్యథో దరం గచ్ఛతి తస్మా ద్ధవిర్ధానే చర్మన్నధిగ్రావభి రభిషుత్యాహవనీయే హుత్వా ప్రత్యంచః పరేత్య సదసి భక్షయంతి యో వైవిరాజో యజ్ఞముఖే దోహం వేద దుహ ఏవైనా మియంవై విరా ట్తస్యైత్వక్చ రోథోఽధిషవణే స్తనా ఉపరవా గ్రావాణో వత్సా ఋత్విజోదుహంతిసోమః పయో యఏవంవేద దుహ ఏ వైనాం ॥ (వపామి యవమతీ రవనయతి హవిర్ధానమేవ త్రయోవిగ్ం శతిశ్చ) తై.సం.౬-౨-౧౧

అసావాదిత్యోఽస్మిఀల్లోక ఆసీ త్తందేవాః పృష్ఠైః పరిగృహ్య సువర్గంలోక మగమయ న్పరైరవస్తా త్పర్యగృహ్ణన్దివా కీ ర్త్యేన సువర్గేలోకే ప్రత్యస్థాపయ న్పరైః పరస్తాత్పర్య గృహ్ణన్పృష్ఠై రుపావారోహం త్సవా అసావాదిత్యోఽముష్మిఀల్లోకే పరైరుభయతః పరిగృహీతో యత్పృష్ఠాని భవంతి సువర్గ మేవ తైర్లోకం యజమానా యంతిపరై రవస్తా త్పరిగృహ్ణంతి దివాకీర్త్యేన ॥ సువర్గేలోకే ప్రతి తిష్ఠంతి పరైః పరస్తా త్పరిగృహ్ణన్తి పృష్ఠై రుపావరోహంతి యత్పరే పరస్తా న్నస్యుః పరాంచ స్సువర్గాల్లోకాన్నిష్ప ద్యేరన్య దవస్తాన్న స్యుః ప్రజా నిర్దహేయు రభితో దివాకీర్త్యం

పరస్సామానో భవంతి సువర్గఏ వైనా లోక ఉభయతః పరిగృహ్ణంతి యజమానావై దివాకీర్త్యగ్ం సంవత్సరఃపర స్సామానోఽభితో దివాకీర్త్యంపరస్సామానో భవంతి సంవత్సరఏవోభయతః ॥ ప్రతి తిష్ఠంతి పృష్ఠంవై దివాకీర్త్యం పార్శ్వే పరస్సామానోఽభితో దివాకీర్త్యం పరస్సామానో భవంతి తస్మా దభితః పృష్ఠం పార్శ్వే భూయిష్ఠా గ్రహా గృహ్యంతే భూయిష్ఠగ్ం శస్యతే యజ్ఞస్యైవ తన్మధ్యతో గ్రంథింగ్రథ్నన్ త్యవి స్రగ్ంసాయ స ప్త గృహ్యన్తే సప్త వైశీర్షణ్యాః ప్రాణాః ప్రాణానేవ యజమానేషు దధతి యత్పరాచీనాని పృష్ఠాని భవంత్యము మేవ తైర్లోక మభ్యారోహంతి యదిమం లోకంన ॥ ప్రత్యవ రోహే యురుద్వా మాద్యేయు ర్యజ మానాః ప్రవా మీయేర న్యయ త్ప్రతీచీనాని పృష్ఠాని భవంతీమమేవ తైర్లోకం ప్రత్యవరోహంత్యథో అస్మి న్నేవలోకే ప్రతితిష్ఠం త్యను న్మాదాయేంద్రోవా అ ప్రతిష్ఠితఆసీ త్స ప్రజాపతి ముపాధావ త్తస్మాఏతమేకవిగ్ంశతిరాత్రం ప్రాయచ్ఛత్తమాహర త్తేనాయజత తతో వైసప్రత్యతిష్ఠ ద్యే బహుయాజినోఽప్రతిష్ఠితాః ॥ స్యుస్త ఏకవిగ్ంశతి రాత్ర మాసీర న్ద్వాదశ మాసాః పంచర్తవస్త్రయ ఇమే లోకా అసావాదిత్య ఏకవిగ్ంశ ఏతావంతో వై దేవలోకా స్తేష్వేవ యథా పూర్వం ప్రతితిష్ఠ న్త్యసావాదిత్యో నవ్యరోచత సప్రజాపతి ముపాధావ త్తస్మా ఏతమేక విగ్ంశతి రాత్రం ప్రాయచ్ఛ త్తమాఽహర త్తేనా యజత తతో వై సోఽరోచత యఏవం విద్వాగ్ం స ఏకవిగ్ంశతిరాత్ర మాసతే రోచంత ఏవైక విగ్ంశతి రాత్రో భవతి రుగ్వా ఏకవిగ్ంశో రుచమేవ గచ్ఛంత్యథో ప్రతిష్ఠా మేవ ప్రతిష్ఠా హ్యేకవిగ్ంశోఽతిరాత్రా వభితో భవతో బ్రహ్మవర్చసస్య పరిగృహీత్యై ॥

(గృహ్ణంతి దివాకీర్త్యనైవోభయతో నాప్రతిష్ఠితా ఆసత ఏక విగ్ంశతిశ్చ)

తై.సం.౭-౩-౧౦

అథ శ్రవణమ్ బ్రాహ్మణాంతర్గత అనువాకాః

సంతతిర్వా ఏతే గ్రహాః । యత్పరస్సామానః । విషూవాన్దివా కీర్త్యమ్ । యథా శాలాయై పక్షసీ । ఏవగ్ం సంవథ్సరస్య పక్షసీ । యదేతేన గృహ్యేరన్ । విషూచీ సంవథ్సరస్యపక్షసీ వ్యవస్రగ్ంసేయాతామ్ । ఆర్తిమార్ఛేయుః । యదేతే గృహ్యన్తే । యథాశాలాయై పక్షసీ మధ్యమం వగ్ంశమభి సమాయచ్ఛతి ।33।। ఏవగ్ం సంవథ్సరస్య పక్షసీ దివాకీర్త్యమభి సంతన్వన్తి । నార్తిమార్ఛన్తి । ఏకవిగ్ంశ మహర్భవతి । శుక్రాగ్రా గ్రహా గృహ్యన్తే । ప్రత్యుత్తబ్ధ్యై సయత్వాయ । సౌర్య ఏతదహః పశురాలభ్యతే। సౌర్యోఽతిగ్రాహ్యో గృహ్యతే । అహరేవ రూపేణ సమర్ధయన్తి । అథోఅహ్న ఏవైష బలిర్హ్రియతే । సప్తైతదహరతిగ్రాహ్యా గృహ్యన్తే ।।34।।సప్తవై శీర్షణ్యాః ప్రాణాః । అసావాదిత్యశ్శిరః ప్రజానామ్ । శీర్షన్నేవ ప్రజానాం ప్రాణాన్దధాతి । తస్మాథ్సప్త శీర్షన్ప్రాణాః । ఇన్ద్రో వృత్రగ్ంహత్వా । అసురాన్పరాభావ్య । స ఇమాన్లోకానభ్యజయత్ । తస్యాసౌలోకోఽనభిజిత అసీత్ । తం విశ్వకర్మా భూత్వాఽభ్యజయత్ । యద్వైశ్వకర్మణోగృహ్యతే ।।35।। సువర్గస్య లోకస్యాభిజిత్యై । ప్ర వా ఏతేఽస్మాల్లోకాచ్చ్యవన్తే । యే వైశ్వకర్మణం గృహ్ణతే । ఆదిత్యశ్చో గృహ్యతే । ఇయం వా అదితిః । అస్యామేవ ప్రతి తిష్ఠన్తి । అన్యోన్యో గృహ్యేతే । విశ్వాన్యేవాన్యేన కర్మాణి కుర్వాణా యన్తి । అస్యామన్యేన ప్రతి తిష్ఠన్తి । తావాఽ పరార్ధాథ్సంవథ్సరస్యాన్యోన్యో గృహ్యేతే । తావుభౌ సహమహాప్రవతే గృహ్యేతే । యజ్ఞస్యైవాన్తం గత్వా । ఉభయోర్లోకయోః ప్రతి తిష్ఠన్తి । అర్వ్యముక్థం భవతి । అన్నాద్యస్యాఽవరుద్ధ్యై ।।

సమా యచ్ఛత్యతిగ్రాహ్యా గృహ్యన్తేగృహ్యతే సంవథ్సరస్యాన్యోన్యో గృహ్యేతే పఞ్చ చ॥3॥ తై బ్రా-౧-౨-3

ఏకవిగ్ంశ ఏష భవతి । ఏతేనవై దేవా ఏకవిగ్ం శేన । ఆదిత్యమిత ఉత్తమగ్ం సువర్గం లోకమారోహయన్న్ । సవాఏష ఇత ఏకవిగ్ంశః । తస్య దశావస్తాదహాని । దశ పరస్తాత్ । సవా ఏష విరాజ్యుభయతః ప్రతిష్ఠితః । విరాజిహి వా ఏష ఉభయతః ప్రతిష్ఠితః । తస్మాదన్తరేమౌ లోకౌ యన్న్ । సర్వేషు సువర్గేషు లోకేష్వభితపన్నేతి ॥32॥ దేవా వా ఆదిత్యస్య సువర్గస్య లోకస్య । పరాచోఽతిపాదాదబిభయుః । తంఛన్దోభిరదృగ్ంహన్థృత్యై । దేవా వా ఆదిత్యస్య సువర్గస్య లోకస్య । అవాచోఽవపాదాదబిభయుః । తం పఞ్చభీరశ్మిభిరుదవయన్న్। తస్మాదేకవిగ్ంశేఽహన్పఞ్చదివాకీర్త్యాని క్రియన్తే । రశ్మయో వై దివాకీర్త్యాని । యేగాయత్రే । తే గాయత్రీషూ త్తరయోః పవమానయోః ॥ 33 ॥ మహాదివాకీర్త్యగ్ం హోతుః పృష్ఠమ్ । వికర్ణం బ్రహ్మసామమ్ । భాసోఽగ్నిష్టోమః । అథైతాని పరాణి । పరైర్వై దేవా ఆదిత్యగ్ంసువర్గం లోకమపారయన్న్ । యదపారయన్న్ । తత్పరాణాం పరత్వమ్ । పారయన్త్యేనం పరాణి । య ఏవం వేద । అథైతానిస్పరాణి । స్పరైర్వై దేవా ఆదిత్యగ్ం సువర్గం లోకమస్పారయన్న్ । యదస్పారయన్న్ । తథ్స్పరాణాగ్ స్పరత్వమ్ । స్పారయన్త్యేనగ్గ్ స్పరాణి । య ఏవం వేద ॥34॥

ఏతి పవమానయోస్స్పరాణి పఞ్చ చ ॥4॥ తై.బ్రా-౧-౨-4

ఇన్ద్రోవృత్రగ్ం హత్వా । అసురాన్పరాభావ్య । సోఽమావాస్యాం ప్రత్యాగచ్ఛత్। తేపితరః పూర్వేద్యురాగచ్ఛన్న్ । పితౄన్యజ్ఞోగచ్ఛత్ । తం దేవాః పునరయాచన్త ।

తమేభ్యోన పునరదదుః । తేఽబ్రువన్వరం వృణామహై । అథ వః పునర్దాస్యామః।
అస్మభ్యమేవ పూర్వేద్యుః క్రియాతా ఇతి ॥౫౬॥ తమేభ్యః పునరదదుః । తస్మాత్పితృభ్యః
పూర్వేద్యుః క్రియతే । యత్పితృభ్యః పూర్వేద్యుః కరోతి । పితృభ్య ఏవ తద్యజ్ఞం
నిష్క్రీయ యజమానః ప్రతనుతే । సోమాయపితృపీతాయస్వధా నమఇత్యాహ ।
పితురేవాధి సోమపీథమవరున్ద్ధే । న హి పితా ప్రమీయమాణ ఆహైష సోమపీథ ఇతి
। ఇన్ద్రియం వై సోమపీథః । ఇన్ద్రియమేవ సోమపీథమవరున్ద్ధే । తేనేన్ద్రియేణ
ద్వితీయాంజాయామభ్యశ్నుతే ॥౫౭॥ ఏతద్వై బ్రాహ్మణం పురా వాజశ్రవసా
విదామక్రన్। తస్మాత్తే ద్వేద్వే జాయే అభ్యాక్షత । య ఏవంవేద । అభిద్వితీయాం
జాయామశ్నుతే । అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వధా నమ ఇత్యాహ । యఏవ
పితౄణామగ్నిః । తంప్రీణాతి । తిస్రఆహుతీర్జుహోతి । త్రిర్నిదధాతి ।
షట్థ్సంపద్యన్తే ॥౫౮॥ షడ్వాఋతవః । ఋతూనేవ ప్రీణాతి । తూష్ణీం
మేక్షణమాదధాతి । అస్తివా హి షష్ఠ ఋతుర్న వా । దేవాన్ వైపితౄన్ప్రీతాన్ ।
మనుష్యాః పితరోఽను ప్రపిపతే । తిస్ర ఆహుతీర్జుహోతి । త్రిర్నిదధాతి । షట్
థ్సంపద్యన్తే । షడ్వాఋతవః ॥౫౯॥ ఋతవః ఖలు వై దేవాః పితరః ।
ఋతూనేవదేవాన్పితౄన్ప్రీణాతి । తాన్ప్రీతాన్ । మనుష్యాః పితరోఽను ప్రపిపతే ।
సకృదాచ్ఛిన్నం బర్హిర్భవతి । సకృదివ హిపితరః । త్రిర్నిదధాతి । తృతీయే వా ఇతో
లోకే పితరః । తానేవ ప్రీణాతి । పరాఙావర్తతే ॥౬౦॥ హ్రీకా హి పితరః । ఓష్మణో
వ్యావృత ఉపాస్తే । ఊష్మభాగా హి పితరః । బ్రహ్మవాదినో వదన్తి। ప్రాశ్యాం 3
నప్రాశ్యా 3 మితి । యత్ప్రాశ్నీయాత్ । జన్యమన్నమద్యాత్ । ప్రమాయుకస్స్యాత్ ।
యన్న ప్రాశ్నీయాత్ । అహవిస్స్యాత్॥౬౧॥ పితృభ్య ఆవృశ్చ్యేత । అవఘ్రేయమేవ ।

తన్నేవ ప్రాశితం నేవా ప్రాశితమ్ । వీరం వా వై పితరః ప్రయన్తో హరన్తి । వీరం వా దదతి । దశాం ఛినత్తి। హరణభాగా హి పితరః । పితౄనేవ నిరవదయతే । ఉత్తర ఆయుషి లోమఛిన్దీత । పితౄణాగ్ హ్యేతర్హినేదీయః ॥౬౨॥ నమస్కరోతి । నమస్కారోహి పితౄణామ్ । నమో వః పితరో రసాయ । నమో వః పితరశ్శుష్మాయ। నమోవః పితరో జీవాయ । నమోవః పితరస్స్వ ధాయై । నమో వః పితరో మన్యవే। నమో వఃపితరో ఘోరాయ। పితరో నమో వః । య ఏతస్మిన్లోకే స్థ ॥౬౩॥ యుష్మాగ్గ్ స్తేను । యేఽస్మిన్లోకే । మాం తేను । య ఏతస్మిన్లోకేస్థ । యూయం తేషాం వసిష్ఠా భూయాస్త । యేఽస్మిన్లోకే । అహంతేషాం వసిష్ఠోభూయాసమిత్యాహ । వసిష్ఠస్సమానానాం భవతి । య ఏవం విద్వాన్పితృభ్యః కరోతి । ఏషవైమనుష్యాణాం యజ్ఞః ॥౬౪॥ దేవానాంవా ఇతరే యజ్ఞాః । తేన వా ఏతత్పితృలోకే చరతి । యత్పితృభ్యః కరోతి । స ఈశ్వరః ప్రమేతోః । ప్రాజాపత్య యర్చా పునరైతి । యజ్ఞోవై ప్రజాపతిః । యజ్ఞేనైవ సహ పునరైతి । న ప్రమాయుకో భవతి । పితృలోకేవా ఏతద్య జమాన శ్చరతి । యత్పితృభ్యః కరోతి । స ఈశ్వర ఆర్తి మార్తోః । ప్రజాపతిస్త్వావైనం తత ఉన్నేతుమర్ హతీత్యాహుః । యత్ప్రాజాపత్యయర్చాపునరైతి । ప్రజాపతిరేవైనం తత ఉన్నయతి । నార్తిమార్ఛతి యజమానః ॥౬౫॥

ఇత్యశ్నుతే పద్యన్తే పద్యన్తే షడ్వా ఋతవో వర్త తేఽహావిస్యాన్నేదీయస్థ యజ్ఞో యజమాన శ్చరతి యత్పితృభ్యః కరోతి పఞ్చ చ ॥౧౦॥ తై. బ్రా- ౧-౩-౧౦

వైశ్వదేవేన వై ప్రజాపతిః ప్రజా అసృజత । తా వరుణ ప్రఘాసైర్వరుణపాశాదముఞ్చత్ । సాకమేధైః ప్రత్యస్థాపయత్ । త్ర్యమ్బకై

రు॒ద్రన్నిరవాదయత । పి॒తృయ॒జ్ఞేన సువ॒ర్గం లో॒కమగమయత్ । యద్వైశ్వదేవే॒న యజతే । ప్ర॒జా ఏ॒వ తద్యజమానస్సృజతే । తా వరుణప్రఘా॒సై ర్వరుణ పా॒శాన్ముఞ్చతి । సా॒క॒మే॒ధైః ప్రతిష్ఠాపయతి । త్ర్యమ్బకై రు॒ద్రన్నిరవదయతే ॥౧౨॥ పి॒తృయ॒జ్ఞేన సువ॒ర్గం లో॒కఙ్గమయతి । ద॒క్షి॒ణతః ప్రాచీనావీ॒తీ నిర్వపతి । ద॒క్షి॒ణావృద్ధి పి॒తృణామ్ । అనాదృత్యతత్ । ఉ॒త్త॒ర॒త ఏ॒వోపవీయ॒ నిర్వపేత్ । ఉ॒భయే॒ హి దే॒వాశ్చ పి॒తరశ్చేజ్య॒న్తే । అథో॒ యదే॒వ ద॒క్షి॒ణార్ధేఽధి శ్రయతి । తేన ద॒క్షి॒ణావృత్ । సోమాయ పి॒తృమతే పు॒రో॒డా॒శ॒గ్ం షట్కపాల॒ న్నిర్వపతి । స॒వ॒థ్స॒రో వై సోమః పి॒తృమా॒న్॥ ।౧౩ ॥ సం॒వ॒థ్స॒రమే॒వ ప్రీణాతి । పి॒తృభ్యో॒ బర్హి॒షద్భ్యో ధా॒నాః । మా॒సా వై పి॒తరో॒ బర్హి॒షదః । మా॒సానే॒వ ప్రీణాతి । యస్మిన్వా ఋ॒తౌ పురు॑షః ప్రమీయతే । సోఽస్యాముష్మి॒న్లోకే భవతి । బ॒హు॒రూ॒పా ధా॒నా భవన్తి । అ॒హో॒రా॒త్రాణామ॒భిజిత్యై ।పి॒తృభ్యోఽగ్నిష్వాత్తేభ్యో మ॒న్థమ్ । అ॒ర్ధ॒మా॒సా వై పి॒తరోఽగ్నిష్వా॒త్తాః ॥౧౪॥ అ॒ర్ధ॒మా॒సానే॒వ ప్రీణాతి । అ॒భి॒వా॒న్యాయై దు॒గ్ధే భవతి । సా హి పి॒తృదే॒వత్య॒న్దుహే । యత్పూ॒ర్ణమ్ । తన్మ॒ను॒ష్యాణామ్ । ఉ॒ప॒ర్యర్ధో దే॒వానామ్। అ॒ర్ధః పి॒తృణామ్ । అ॒ర్ధ ఉపమన్థతి । అ॒ర్ధోహి పి॒తృణామ్ । ఏ॒క॒యోపమన్థతి ॥౧౫॥ ఏ॒కా హి పి॒తృణామ్ । ద॒క్షి॒ణోపమన్థతి । ద॒క్షి॒ణావృద్ధి పి॒తృణామ్ । అనారభ్యోపమన్థతి। తద్ధి పి॒తృణాన్గచ్ఛతి । ఇ॒మాన్ది॒శం వేదిముద్ధన్తి । ఉ॒భయే॒ హి దే॒వాశ్చ పి॒తరశ్చేజ్య॒న్తే । చతుస్స్రక్తిర్భవతి । సర్వా॒ హ్యనుది॒శః పి॒తరః । అఖాతా భవతి ॥౧౬॥ ఖా॒తా హి దే॒వానామ్ । మ॒ధ్య॒తోఽగ్నిరాధీయతే । అ॒న్త॒తో హి దే॒వానామాధీయతే । వర్‌షీయానిధ్మ ఇ॒ధ్మాద్భవతి వ్యావృత్త్యై । పరి శ్రయతి । అ॒న్త॒ర్హి॒తో॒ హి పి॒తృలోకో మనుష్యలో॒కాత్ । యత్పురుషిద॒నమ్ । త॒ద్దే॒వానామ్ । య॒ద॒న్తరా । తన్మ॒ను॒ష్యాణామ్ ॥౧౭॥

యథ్సమూలమ్ । తత్పితృణామ్ । సమూలంబర్హిర్భవతి వ్యావృత్త్యై । దక్షిణా స్తృణాతి । దక్షిణావృద్ధి పితృణామ్ । త్రిః పర్యేతి । తృతీయే వా ఇతో లోకే పితరః । తానేవ ప్రీణాతి । త్రిః పునః పర్యేతి । షట్థ్సం పద్యన్తే ॥౬౮॥ షడ్వాఋతవః । ఋతూనేవ ప్రీణాతి । యత్ప్రస్తరంయజుషా గృహ్ణీయాత్ । ప్రమాయుకో యజమానస్స్యాత్ । యన్న గృహ్ణీయాత్ । అనాయతనస్స్యాత్ । తూష్ణీమేవ న్యస్యేత్ । న ప్రమాయుకో భవతి । నానాయతనః । యత్త్రీన్పరిధీన్పరిదధ్యాత్ ॥౬౯॥ మృత్యునా యజమానం పరిగృహ్ణీయాత్ । యన్న పరిదధ్యాత్ । రక్షాగ్ంసి యజ్ఞగ్ం హన్యుః । ద్వౌ పరిధీ పరిదధాతి । రక్షసా మపహత్యై । అథో మృత్యోరేవ యజమానముథ్సృజతి । యత్త్రీణిత్రీణిహవీగ్ ష్యుదాహరేయుః । త్రయస్త్రయ ఏషాగ్ం సాకం ప్రమీయేరన్ । ఏకైకమనూచీనాన్యుదాహరన్తి । ఏకైక ఏవైషామన్వఞ్చః ప్రమీయతే । కశిపు కశిపవ్యాయ । ఉపబర్ హణముపబర్ హణ్యాయ । ఆఞ్జనమాఞ్జన్యాయ । అభ్యఞ్జనమభ్యఞ్జన్యాయ । యథాభాగమేవైనాన్ప్రీణాతి ॥౭౦॥ తై.బ్రా-౧-౬-౮

నిరవదయతే పితృమానగ్నిష్వాత్తా ఏకయోప మన్థత్యఖాతా భవతి మనుష్యాణాం పద్యన్తే పరిదధ్యాన్మీయతే పఞ్చ చ ॥౮॥

అగ్నయే దేవేభ్యః పితృభ్యస్సమిధ్యమానాయాను బ్రూహీత్యాహ । ఉభయే హి దేవాశ్చ పితర శ్చేజ్యన్తే । ఏకామన్వాహ । ఏకా హి పితృణామ్ । త్రిరన్వాహ । త్రిర్ హి దేవానామ్ । ఆఘూరావాఘారయతి । యజ్ఞపరుషో రనన్తరిత్యై । నార్ షేయంవృణీతే । న హోతారమ్ ॥౭౧॥ యదార్షేయం వృణీత । యద్ధోతారమ్ । ప్రమాయుకో యజమానస్స్యాత్ । ప్రమాయుకో హోతా । తస్మాన్న వృణీతే ।

యజమానస్య హోతుర్గోపీథాయ । అప బర్హిషః ప్రయాజాన్ యజతి । ప్రజావై బర్ హిః । ప్రజా ఏవ మృత్యోరుత్సృజతి । ఆజ్యభాగౌయజతి॥౬౨॥ య జ్ఞస్యైవ చక్షుషీ నాన్తరేతి । ప్రాచీనావీతీ సోమం యజతి । పితృదేవత్యా హి । ఏషాఽఽహుతిః । పంచ కృత్వోఽవద్యతి । పంచ హ్యేతా దేవతాః । ద్వే పురోనువాక్యే । యాజ్యా దేవతా వషట్కారః । తా ఏవ ప్రీణాతి । సంతత మవద్యతి ॥౬౩॥ ఋతూనాగ్ం సన్తత్యై । ప్రైవైభ్యః పూర్వయా పురోఽనువాక్యయాఽఽహ । ప్రణయతి ద్వితీయయా। గమయతి యాజ్యయా । తృతీయే వా ఇతో లోకే పితరః । అహ్నా ఏవైనాన్పూర్వయా పురోఽనువాక్యయాఽ త్యానయతి । రాత్రియై ద్వితీయయా । ఐవైనాన్ యాజ్యయా గమయతి । దక్షిణతోఽవదాయ । ఉదఙ్ఙతి క్రామతి వ్యావృత్త్యై ॥౬౪॥ ఆస్వధేత్యాశ్రావయతి । అస్తు స్వధేతి ప్రత్యాశ్రావయతి । స్వధా నమ ఇతి వషట్కరోతి । స్వధాకారోహి పితృణామ్ । సోమమగ్రే యజతి । సోమప్రయాజా హి పితరః । సోమం పితృమన్తం యజతి । సంవత్సరోవై సోమః పితృమాన్ । సంవత్సరమేవ తద్యజతి । పితౄన్బర్హిషదో యజతి ॥౬౫॥ యే వై యజ్వానః । తే పితరో బర్హిషదః । తానేవ తద్యజతి । పితౄనగ్నిష్వాత్తాన్ యజతి । యే వా అయజ్వానో గృహమేధినః । తే పితరోఽగ్నిష్వాత్తాః । తా నేవ తద్యజతి । అగ్నిఙ్కవ్యవాహనం యజతి । య ఏవ పితృణామగ్నిః । తమేవ తద్యజతి ॥౬౬॥ అథో యథాఽగ్నిగ్గ్ స్విష్టకృతం యజతి । తాదృగేవ తత్ । ఏతత్తే తత యే చ త్వామన్వితి తిసృషు స్రక్తీషు నిదధాతి । తస్మాదా తృతీయాత్పురుషాన్నామ న గృహ్ణన్తి । ఏతావన్తో హీజ్యన్తే । అత్ర పితరో యథా భాగం మన్దధ్వమిత్యాహ । హ్రీకాహి పితరః ।ఉదఙ్ఙోనిష్క్రామన్తి । ఏషా వై మనుష్యాణాన్దిక్ । స్వామేవ తద్దిశమనునిష్క్రామన్తి ॥౬౭॥ ఆహవనీయముపతిష్ఠన్తే ।

న్యేవాస్మై తద్నువతే । యద్భుత్యాహవనీయే । అథాన్యత్ర చరన్తి । ఆతమితోరుపతిష్ఠన్తే ।
అగ్నిమేవోపద్రష్టార జ్భృత్వా । పితౄన్నిరవదయన్తే । అన్తం వా ఏతే ప్రాణానాజ్గచ్ఛన్తి ।
య ఆతమితోరుపతిష్ఠన్తే । సుసన్దృశన్త్వా వయమిత్యాహ ॥౬౮॥ ప్రాణో వైసుసన్దృక్ ।
ప్రాణమేవాత్మన్దధతే । యోజా న్విన్ద్రతే హరీ ఇత్యాహ । ప్రాణమేవ పునరయుక్త ।
అక్షన్నమీమదన్త హీతి గార్ హపత్యముప తిష్ఠన్తే । అక్షన్నమీమదన్తాథ త్వోపతిష్ఠామహ
ఇతి వావైతదాహ । అమీమదన్త పితరస్సోమ్యా ఇత్యభి ప్రపద్యన్తే । అమీమదన్త
పితరోఽథత్వాఽభి ప్రపద్యామహ ఇతి వావైతదాహ। అపః పరిషిఞ్చతి । మార్జ
యత్యే వైనా౯॥౬౯॥ అథో తర్పయత్యేవ । తృప్యతి ప్రజయా పశుభిః । య ఏవంవేద
। అప బర్ హిషావనూయాజౌ యజతి । ప్రజావై బర్హిః। ప్రజా ఏవ మృత్యోరుద్సృజతి
। చతురః ప్రయాజా౯ యజతి । ద్వావనూయాజౌ । షట్థ్సం పద్యన్తే । షడ్వా ఋతవః
॥౭౦॥ ఋతూనేవ ప్రీణాతి । న పత్న్య న్వాస్తే । న సంయాజయన్తి । యత్పత్న్యన్వాసీత
। యథ్సంయాజయేయుః । ప్రమాయుకా స్యాత్। తస్మాన్నాన్వాస్తే। న సంయాజయన్తి
। పత్ని యై గోపీథాయ ॥౭౦॥

తై.బ్రా-౧-౬-౯

హోతారమాజ్య భాగౌ యజతి సన్తత మవద్యతి వ్యావృత్త్యై బర్ హిషదో
యజతి తమేవ తద్యజత్యను నిష్క్రామన్త్యాహై నా నృతవో నవ చ ॥౯॥

ఉశన్తస్త్వా హవామహ ఆ నో అగ్నే సుకేతునా। త్వగ్ం సోమ మహేభగన్త్వగ్ం
సోమ ప్రచికితో మనీషా । త్వయా హి నఃపితరస్సోమ పూర్వేత్వగ్ం సోమ
పితృభిస్సంవిదానః । బర్హిషదః పితర ఆఽహంపితౄ౯ । ఉపహూతాః

పితరోఽగ్నిష్వాత్తాః పితరః । అగ్నిష్వాత్తానృతుమతో హవామహే । నరాశగ్ంసే సోమపీథం య ఆశుః । తే నో అర్వన్త స్సుహవా భవన్తు । శన్నోభవంతు ద్విపదే శం చతుష్పదే । యే అగ్నిష్వాత్తాయే నగ్నిష్వాత్తాః ॥౭॥ అగ్ంహోముచః పితర స్సోమ్యాసః । పరేఽవరేఽమృతాసో భవన్తః । అధి బ్రువన్తు తే అవన్త్వస్మాన్ । వాన్యాయైదుగ్ధే జుషమాణాః కరమ్భమ్ । ఉదీరాణా అవరే పరే చ । అగ్నిష్వాత్తా ఋతుభిస్సంవిదానాః । ఇన్ద్రవన్తో హవిరిదంజుషన్తామ్ । యదగ్నే కవ్యవాహన త్వమగ్న ఈడితో జాతవేదః । మాతలీ కవ్యైః । యే తాతృపుర్దేవత్రాజేహమానాః । హోత్రావృధస్స్తోమతష్టాసో అర్కైః । ఆఽగ్నేయాహి సువిదత్రేభిరర్వాఙ్ ।

సత్యైః కవ్యైః పితృభిర్ఘర్మసద్భిః । హవ్యవాహమజరం పురుప్రియమ్ । అగ్నిజ్ఘృతేన హవిషా సపర్యన్ । ఉపాసదజ్కవ్యవాహం పితృణామ్ । స నః ప్రజాం వీరవతీగ్ం సమృణ్వతు ॥౭౬॥ అనగ్నిష్వాత్తా జేహమానాస్సప్తచ ॥౧౬॥

తై.బ్రా-౨-౬-౧౬.

అధి శ్రవణమ్ నాచికేత చయన

అంతర్గతాఽనువాకాః తై.బ్రా. 3-11-7.

అయంవావ యఃపవతే । సోఽగ్నిర్నా చికేతః । స యత్ ప్రాఙ్పవతే । తదస్య శిరః । అథ యద్దక్షిణా । స దక్షిణః పక్షః । అథ యత్ప్రత్యక్ । తత్పుచ్ఛమ్। యదుదఙ్ । స ఉత్తరః పక్షః ॥౩౭॥ అథ యత్సంవాతి । తదస్య సమఞ్చనఞ్చ ప్రసారణఞ్చ । అథో సమ్పదేవాస్య సా । సగ్ంహ వాఅస్మై సకామః పద్యతే । యత్కామో యజతే । యోఽగ్నిన్నా చికేతంచినుతే । య ఉచైన మేవంవేద । యో

హ వా అగ్నేర్నాచికేత స్యాయతనం ప్రతిష్ఠాంవేద । ఆయతనవాన్భవతి । గచ్ఛతి ప్రతిష్ఠామ్ ॥౩౮॥ హిరణ్యంవా అగ్నేర్నాచికేతస్యాయతనం ప్రతిష్ఠా । యఏవంవేద । ఆయతనవాన్భవతి । గచ్ఛతి ప్రతిష్ఠామ్ । యోహవా అగ్నేర్నాచికేతస్య శరీరంవేద । సశరీర ఏవ స్వర్గంలోకమేతి । హిరణ్యంవా అగ్నేర్నా చికేతస్య శరీరమ్ । య ఏవంవేద । స శరీర ఏవ స్వర్గంలోకమేతి । అథో యథా రుక్మ ఉత్తప్తో భాయ్యాత్॥౩౯॥ ఏవమేవ సతేజసా యశసా । అస్మిగ్గ్ంశ్చ లోకే ముష్మిగ్గ్శ్చభాతి । ఉరవోహ వై నామైతేలోకాః । యేఽవరేణాదిత్యమ్ । అథహై తేవరీయాగ్ం సోలోకాః । యే పరేణాదిత్యమ్ । అన్తవన్తగ్ం హ వా ఏషక్షయ్యంల్లోకఞ్జయతి । యోఽవరేణాదిత్యమ్। అథ హైషోనన్తమ పారమక్షయ్యల్లోకఞ్జయతి । యః పరేణాదిత్యమ్॥౪౦॥ అనన్తగ్ంహవా అపారమక్షయ్యల్లోకఞ్జయతి । యోఽగ్నిన్నా చికేతఞ్చినుతే । య ఉచైనమేవంవేద । అథో యథా రథేతిష్ఠన్పక్షసీ పర్యావర్తమానే ప్రత్యపేక్షతే । ఏవమహోరాత్రే ప్రత్య పేక్షతే । నాస్యాహోరాత్రే లోకమాప్నుతః । యోఽగ్ని న్నాచికేతఞ్చినుతే । య ఉచైనమేవంవేద ॥౪౧॥

ఉత్తరః పక్షో గచ్ఛతి ప్రతిష్ఠాం భాయ్యాద్యః పరేణాదిత్యమష్టౌ చ ॥౭॥

ఉశన్ హవైవాజశ్రవసస్సర్వ వేదసన్దదౌ । తస్య హ నచికేతా నామ పుత్ర ఆస । తగ్ంహ కుమారగ్ంసన్తమ్ । దక్షిణా సునీయామానాసు శ్రద్ధా వివేశ । సహోవాచ । తత కస్మై మాందాస్యసీతి । ద్వితీయం తృతీయమ్ । తగ్ంహపరీత ఉవాచ । మృత్యవేత్వా దదామీతి । తగ్ంహస్మోత్థితంవా గభివదతి । గౌతమకుమారమితి। స హోవాచ । పరేహి మృత్యోర్గృహాన్ । మృత్యవే వై త్వాఽదామితి ।

తంవైప్రవసన్తజ్జగ్నాఽసీతి హోవాచ । తస్య స్మతిస్రో రాత్రీరనాశ్వాన్గృహే వసతాత్ । స యదిత్వా పృచ్ఛేత్ । కుమార కతి రాత్రీరవాత్సీరితి । తిస్ర ఇతి ప్రతిబ్రూతాత్ । కిం ప్రథమాగ్ం రాత్రి మాశ్నా ఇతి ॥౪౩॥ ప్రజాన్త ఇతి । కిన్ద్వితీయామితి । పశూగ్ంస్త ఇతి । కిన్తృతీయామితి । సాధుకృత్యాన్త ఇతి । తంవై ప్రవసన్తఙ్జగామ । తస్యహ తిస్రో రాత్రీరనాశ్వాన్గృహ ఉవాస । తమాగత్య పప్రచ్ఛ । కుమార కతి రాత్రీర వాత్సీరితి । తిస్ర ఇతి ప్రత్యువాచ ॥౪౪॥ కింప్రథమాగ్ం రాత్రిమాశ్నాఇతి । ప్రజాన్తఇతి। కిన్ద్వితీయామితి । పశూగ్స్తఇతి । కిన్తృతీయామితి । సాధుకృత్యాన్త ఇతి । నమస్తే అస్తు భగవ ఇతిహోవాచ । వరంవృణీష్వేతి । పితరమేవ జీవన్నయానీతి । ద్వితీయంవృణీష్వేతి ॥౪౫॥ ఇష్టాపూర్తయోర్మే క్షితిం బ్రూహీతి హోవాచ । తస్మై హైతమగ్నిన్నా చికేతమువాచ । తతో వై తస్యేష్టాపూర్తే నాక్షీయేతే । నాస్యేష్టాపూర్తే క్షీయేతే । యోఽగ్నిన్నా చికేతఞ్చినుతే । య ఉచైన మేవంవేద । తృతీయంవృణీష్వేతి। పునర్మృత్యోర్మేఽపజితిం బ్రూహీతి హోవాచ । తస్మై హైతమగ్నిన్నా చికేతమువాచ । తతో వై సోప పునర్మృత్యుమజయత్ ॥౪౬॥ అప పునర్మృత్యుఞ్జయతి । యోఽగ్నిన్నా చికేతఞ్చినుతే ।య ఉచై నమేవంవేద । ప్రజాపతిర్వై ప్రజాకామస్తపోతప్యత । స హిరణ్యముదాస్యత్ । తదగ్నౌ ప్రాస్యత్ । తదస్మై నాచ్ఛదయత్ । తద్ద్వితీయం ప్రాస్యత్ ॥౪౭॥ తదస్మైనైవాచ్ఛదయత్ । తత్తృతీయం ప్రాస్యత్ । తదస్మై నైవాచ్ఛదయత్ । తదాత్మన్నేవ హృదయ్యే ఽగ్నౌ వైశ్వానరే ప్రాస్యత్ । తదస్మా అచ్ఛదయత్ । తస్మాద్ధిరణ్యఙ్క నిష్ఠన్ధనానామ్ । భుఞ్జత్ప్రియతమమ్ । హృదయజగ్ంహి । సవైతమేవ నావిన్దత్ । యస్మై తాన్దక్షిణామనేష్యత్ । తాగ్ం స్వాయైవ హస్తాయ దక్షిణాయానయత్ । తాంప్రత్యగృహ్ణాత్ ॥౪౮॥ దక్షాయ త్వా దక్షిణాం ప్రతిగృహ్ణామీతి । సోఽదక్షత

దక్షిణాం ప్రతిగృహ్య । దక్షతే హవై దక్షిణాం ప్రతిగృహ్య । య ఏవంవేద । ఏతద్ధస్మ వై తద్విద్వాగ్ంసో వాజశ్రవసా గోతమాః । అప్యనూదేశ్యాన్దక్షిణాం ప్రతిగృహ్ణన్తి । ఉభయేన వయన్దక్షిష్యామహ ఏవ దక్షిణాం ప్రతిగృహ్యేతి । తేఽదక్షన్త దక్షిణాం ప్రతిగృహ్య । దక్ష తేహ వై దక్షిణాం ప్రతిగృహ్య । యఏవంవేద । ప్రహాన్యం ప్లీనాతి ॥౪౯॥

తై.బ్రా-౩-౧౧-౮

వదత్యాశ్నా ఇత్యువాచ ద్వితీయంవృణీష్వేత్య జయతృతీయం ప్రాస్యదగృహ్ణాద్య ఏవంవేదైకఞ్చ ॥౮॥ తై.బ్రా. ౩-౧౧-౯

తగ్ం హైతమేకే పశుబన్ధ ఏవోత్తర వేద్యాఞ్చిన్వతే । ఉత్తరవేది సమ్మి తఏషో ఽగ్నిరితి వదన్తః । తన్న తథా కుర్యాత్ । ఏతమగ్నిఙ్కా మేనవ్యర్ధయేత్ । స ఏనఙ్కామేన వ్యృద్ధః । కామేన వ్యర్ధయేత్ । సౌమ్యే వావైనమధ్వరే చిన్వీత । యత్రవా భూయిష్ఠా ఆహుతయో హూ యేరన్న్ । ఏతమగ్నిఙ్కామేన సమర్ధయతి । స ఏనఙ్కామేన సమృద్ధః ॥౫౦॥ కామేన సమర్ధయతి । అథహైనం పురర్షయః । ఉత్తరవేద్యామేవ సత్రియమచిన్వత । తతోవై తేఽవిన్దన్త ప్రజామ్ । అభి స్వర్గంల్లోకమజయన్ । విన్దత ఏవ ప్రజామ్ । అభి స్వర్గంలోకఞ్జ యతి । యోఽగ్నిన్నా చికేతఞ్చినుతే । యఉచైనమేవంవేద । అథ హైనంవాయుర్ ఋద్ధికామః ॥౫౧॥యథాన్యుప్త మేవోపదధే। తతో వై స ఏతామృద్ధిమార్ధ్నోత్ । యామిదంవాయుర్ ఋద్ధః । ఏతామృద్ధిమృధ్నోతి। యామిదంవాయుర్ ఋద్ధః । యోఽగ్నిన్నాచికేతఞ్చినుతే । యఉచైన మేవంవేద । అథహైనంగోబలో వార్ష్ణః పశుకామః । పాఙ్క్తమేవచిక్యే । పఙ్క్తి పురస్తాత్ ॥౫౨॥

పఞ్చదక్షిణతః । పఞ్చపశ్చాత్ । పఞ్చోత్తరతః । ఏకాం మధ్యే । తతో వైససహస్రం పశూన్ప్రాపోన్ైత్ । ప్రసహస్రం పశూనాపోన్ోతి । యో౽గ్నిన్నాచికేతఞ్చినుతే । యఉచైనమేవంవేద । అథహైనం ప్రజాపతిర్జ్యైష్ఠ్యకామో యశస్కామః ప్రజననకామః త్రివృతమేవ చిక్యే ॥౫౩॥ సప్త పురస్తాత్ । తిస్రో దక్షిణతః । సప్తపశ్చాత్ । తిస్ర ఉత్తరతః । ఏకాం మధ్యే । తతో వైస ప్రయశో జ్యైష్ఠ్యమాపోన్ైత్ । ఏతాం ప్రజాతిం ప్రాజాయత । యామిదం ప్రజాః ప్రజాయన్తే । త్రివృద్వైజ్యైష్ఠ్యమ్ । మాతా పితా పుత్రః ॥౫౪॥ త్రివృత్ప్రజననమ్ । ఉపస్థోయోనిర్మధ్యమా । ప్రయశో జ్యైష్ఠ్యమాపోన్ోతి। ఏతాం ప్రజాతిం ప్రజాయతే । యామిదం ప్రజాః ప్రజాయన్తే । యోగ్నిన్నాచికేతఞ్చినుతే। యఉచైనమేవంవేద । అథ హైనమిన్ద్రోజ్యైష్ఠ్య కామః । ఊర్ధ్వా ఏవోపదధే । తతో వైసజ్యైష్ఠ్యమగచ్ఛత్ ॥౫౫॥ జ్యైష్ఠ్యఙ్గచ్ఛతి । యో౽గ్నిన్నాచికేతఞ్చినుతే । యఉచైనమేవంవేద । అథ హైన మసావాదిత్యస్స్వర్గకామః ప్రాచీరేవోపదధే । తతో వై సోభి స్వర్గంల్లోక మజయత్ । అభి స్వర్గంలోకఞ్జయతి । యో౽గ్నిన్నాచికేతఞ్చినుతే। య ఉ చైనమేవంవేద । స యదీచ్ఛేత్ ॥౫౬॥ తేజస్వీయశస్వీ బ్రహ్మవర్చసీ స్యామితి। ప్రాఙాహోతుర్ధిష్ణ్యాదుత్స్ప్ర రేత్ । యేయం ప్రాగాద్యశస్వతీ । సామా ప్రోర్ణోతు । తేజసా యశసా బ్రహ్మవర్చసే నేతి । తేజస్వ్యేవ యశస్వీ బ్రహ్మవర్చసీ భవతి । అథ యదీచ్ఛేత్ । భూయిష్ఠం మేశ్రద్దధీరన్ । భూయిష్ఠా దక్షిణా నయేయురితి । దక్షిణాసు నీయమానాసు ప్రాచ్యేహి ప్రాచ్యేహీతి ప్రాచీ జుషాణా వేత్వాజ్యస్య స్వాహేతి స్రువేణోపహత్యాహవనీయే జుహుయాత్ ॥౫౭॥ భూయిష్ఠ మేవాస్మైశ్రద్దధతే । భూయిష్ఠా దక్షిణా నయన్తి । పురీషముపధాయ । చితిక్లృప్తిభిరభిమృశ్య । అగ్నిం ప్రణీయోపసమాధాయ । చతస్రఏతా ఆహుతీర్జుహోతి । త్వమగ్నే రుద్ర ఇతి శతరుద్రీయస్య రూపమ్ । అగ్నా

విష్ణూ ఇతివసోర్ధారాయాః। అన్నపత ఇత్యన్నహోమః । సప్త తే అగ్నే సమిధస్సప్త జిహ్వా ఇతి విశ్వప్రీః ॥౫౮॥

సమృద్ధ ఋద్ధికామః పురస్తాచ్చి క్యేపుత్రోఽగచ్ఛదిచ్ఛేజ్జుహు యాద్విశ్వప్రీః ॥౯॥

పురర్షయోవాయుర్గోబలస్సహస్రం ప్రజాపతిస్త్రివృదిన్ద్రోసా వాదిత్యస్స యదీచ్ఛేత్ ॥

తై.బ్రా. 3-౧౧-౧౦

యాం ప్రథమామిష్టకాముపదధాతి । ఇమన్తయా లోకమభి జయతి । అథో యా అస్మిన్లోకే దేవతాః । తాసాగ్ం సాయుజ్యగ్ం సలోక తామాప్నోతి । యాన్ద్వితీయాముపదధాతి । అన్తరిక్ష లోకన్తయాఽభిజయతి । అథో యా అన్తరిక్షలోకే దేవతాః । తాసాగ్ం సాయుజ్యగ్ం సలోకతామాప్నోతి । యాన్తృతీయా ముపదధాతి। అమున్తయా లోకమభిజయతి ॥౫౯॥ అథోయా అముష్మిన్ల్లోకే దేవతాః । తాసాగ్ం సాయుజ్యగ్ం సలోకతామాప్నోతి । అథో యా అమూరితరా అష్టాదశ । య ఏవామీ ఉరవశ్చ వరీయాగ్ంసశ్చ లోకాః । తానేవ తాభిరభిజయతి। కామచారోహ వా అస్యోరుషు చ వరీయస్సు చ లోకేషు భవతి । యోఽగ్నిన్నా చికేత్చినుతే । య ఉచైనమేవంవేద । సంవథ్సరో వా అగ్నిర్నాచికేతః । తస్య వసన్తశ్శిరః ॥౬౦॥ గ్రీష్మో దక్షిణః పక్షః । వర్షా ఉత్తరః । శరత్పుచ్ఛమ్ । మాసాః కర్మకారాః । అహోరాత్రే శతరుద్రీయమ్ । పర్జన్యో వసోర్ధారా । యథా వైపర్జన్యస్సువృష్టం వృష్ట్వా। ప్రజాభ్యస్సర్వాన్కామాన్థ్సం పూరయతి । ఏవమేవ స తస్య సర్వాన్కామాన్థ్సం పూరయతి। యోఽగ్నిం నాచికేతం చినుతే ॥౬౧॥ య ఉ చైనమేవం వేద । సంవథ్సరో వా

అగ్నిర్నాచికేతః । తస్య వసన్తశ్శిరః । గ్రీష్మో దక్షిణః పక్షః । వర్షాః పుచ్ఛమ్ । శరదుత్తరః పక్షః । హేమన్తోమధ్యమ్ । పూర్వపక్షాశ్చితయః । అపరపక్షాః పురీషమ్ । అహోరాత్రాణీష్టకాః । ఏష వావసోఽగ్నిరగ్నిమయః పునర్ణవః । అగ్నిమయోహ వైపునర్ణవో భూత్వా । స్వర్గం లోకమేతి । ఆదిత్యస్య సాయుజ్యమ్ । యోఽగ్నిం నాచికేతం చినుతే । య ఉచైనమేవం వేద ॥౬౨॥

అముం తయా లోకమభి జయతి శిరశ్చినుత ఇష్టకాష్షట్చ ॥౧౦॥

తై.బ్రా.3-౧౨-౯

ఋచాం ప్రాచీ మహతీ దిగుచ్యతే । దక్షిణామాహుర్యజుషామపారామ్ । అథర్వణామఙ్గిరసాం ప్రతీచీ । సామ్నాముదీచీ మహతీ దిగుచ్యతే । ఋగ్భిః పూర్వాహ్ణే దివి దేవ ఈయతే । యజుర్వేదే తిష్ఠతి మధ్యే అహ్నః । సామవేదేనా స్తమయే మహీయతే । వేదైరశూన్యస్త్రిభిరేతి సూర్యః । ఋగ్భ్యో జాతాగ్‍ం సర్వశో మూర్తిమాహుః । సర్వా గతిర్యాజుషీ హైవ శశ్వత్ ॥౪౯॥ సర్వన్తే జస్సామర్యాప్యగ్‍ం హ శశ్వత్ । సర్వగ్‍ం హేదం బ్రహ్మణా హైవ సృష్టమ్ । ఋగ్భ్యో జాతంవైశ్యంవర్ణమాహుః । యజుర్వేదంక్షత్రి యస్యాహుర్యోనిమ్ । సామవేదో బ్రాహ్మణానాం ప్రసూతిః । పూర్వే పూర్వేభ్యో వచ ఏతదూచుః । ఆదర్శమగ్నిఞ్చిన్వానాః । పూర్వే విశ్వసృజోఽమృతాః । శతంవర్ షసహస్రాణి । దీక్షితాస్సత్రమాసత ॥౫౦॥ తప ఆసీద్గృహపతిః । బ్రహ్మ బ్రహ్మాభవథ్స్వయమ్ । సత్యగ్‍ంహ హోతైషామాసీత్ । యద్విశ్వసృజ ఆసత । అమృతమేభ్య ఉదగాయత్ । సహస్రం పరివథ్సరాన్ । భూతగ్‍ం హ ప్రస్తోతైషామాసీత్ । భవిష్యత్ప్రతి

చాహరత్ । ప్రాణో అధ్వర్యురభవత్ । ఇదగ్ం సర్వగ్ం సిషాసతామ్ ॥౧౦॥ అపానో విద్వానావృతః । ప్రతి ప్రాతిష్ఠదధ్వరే । ఆర్తవా ఉపగాతారః । సదస్యా ఋతవోఽభవన్। అర్ధమాసాశ్చమాసాశ్చ । చమసాధ్వర్యవో భవన్ । అశగ్ంసద్బ్రహ్మణస్తేజః । అచ్ఛావాకో భవద్యశః । ఋతమేషాం ప్రశాస్తాసీత్ । యద్విశ్వసృజ అసత ॥౧౨॥ ఊర్గ్రాజాన ముదవహత్ । ధ్రువగోపస్సహో ఽభవత్ । ఓజోభ్యష్టౌద్గ్రావణ్ణః । యద్విశ్వసృజ ఆసత । అపచితిః పోత్రీయామయజత్ । నేష్ట్రీయామ యజత్త్విషిః । ఆగ్నీద్ధ్రాద్విదుషీ సత్త్యమ్ । శ్రద్ధాహైవా యజథ్స్వయమ్ । ఇరా పత్నీ విశ్వసృజామ్ । ఆకూతిరపినద్ధవిః ॥౧౩॥ ఇధ్మగ్ం హక్షుచ్చైభ్య ఉగ్రే । తృష్ణా చావహతాముభే । వాగేషాగ్ం సుబ్రహ్మణ్యా ఽఽసీత్ । ఛన్దోయోగాన్ విజానతీ । కల్పతన్త్రాణి తన్వానా ఽహః । సగ్ంస్థాశ్చ సర్వశః । అహోరాత్రే పశుపాల్యౌ । ముహూర్తాః ప్రేష్యా అభవన్ । మృత్యుస్త దభవద్ధాతా । శమితోగ్రోవిశాం పతిః ॥౧౪॥ విశ్వసృజః ప్రథమాస్సత్త్రమాసత । సహస్రసమం ప్రసుతే నయన్తః । తతోహజజ్ఞే భువనస్య గోపాః । హిరణ్మయశ్శకునిర్బ్రహ్మ నామ । యేనసూర్యస్తపతి తేజసేద్ధః । పితా పుత్రేణ పితృమాన్ యోనియోనౌ । నావేదవిన్మనుతే తం బృహన్తమ్ । సర్వానుభుమాత్మానగ్ం సంపరాయే । ఏష నిత్యో మహిమా బ్రాహ్మణస్య । న కర్మణా వర్ధతే నో కనీయాన్ ॥౧౫॥ తస్యైవాత్మా పద విత్తంవిదిత్వా। న కర్మణా లిప్యతే పాపకేన । పఞ్చ పఞ్చా శతస్త్రివృతస్సంవథ్సరాః । పఞ్చ పఞ్చాశతః పఞ్చదశాః । పఞ్చపఞ్చాశతస్సప్త దశాః । పఞ్చ పఞ్చా శత ఏకవిగ్ంశాః। విశ్వసృజాగ్ం సహస్ర సంవథ్సరమ్ । ఏతేనవై విశ్వసృజ ఇదంవిశ్వమసృజన్త । యద్విశ్వ మసృజన్త। తస్మాద్విశ్వసృజః । విశ్వమేనానను ప్రజాయతే । బ్రహ్మణస్సాయుజ్యగ్ం సలోకతాంయన్తి । ఏతాసామేవ దేవతానాగ్ం సాయుజ్యమ్ । సార్ష్టితాగ్ం సమానలోకతాంయన్తి ।

య ఏ॒తదు॑ప॒యన్తి । యే చై॑న॒త్రాహు॑ః । యేభ్య॑శ్చైన॒త్రాహు॑ః । ఓమ్॥౫౬॥

శశ్వ॑దాస॒త సిషా॑స॒తామా॑సత హ॒విష్కృతి॑ః కనీ॑యా॒న్తస్మా॑ ద్విశ్వ॒సృజో॒ ఒష్టా॒ చ ॥౯॥

తై.బ్రా.౩-౧౨-౯

అధి శ్రవణం సమాప్తమ్

హో మ క ల్ప వి ధా న ము

ప్రత్యాబ్దికమునకు యోగ్యులగు బ్రాహ్మణులు దొరకనియెడల సాలగ్రామమున కర్చించి, తన్నివేది తాన్నమును ఆవునకు బెట్టవచ్చును. లేదా విధ్యుక్తముగా హోమము చేయవచ్చును. యోగ్యుడగు బ్రాహ్మణుడొక్కడే దొరికినయెడల, వానిని పితృస్థానమున నిమంత్రణమొనర్చి విశ్వేదేవస్థానమున సాలగ్రామమున కర్చించవలయును లేదా కూర్చనుంచి అర్చించవచ్చును. ఈ పద్ధతినే కొందరు చటక విధానమందురు.

అగ్ని, కుశ (కూర్చ) సాలగ్రామలలో వేనినైనను భోక్తలుగా నిమంత్రించు పక్షమున, "కురుష్వ; గయాయాం దత్తమస్తు; గయాపింద సదృశాభవన్తు; పునరావృత్తిరహిత శాశ్వత బ్రహ్మలోక నిత్య నివాససిద్ధిరస్తు" ఇత్యాది భోక్తలు పలుకవలసిన వచనముల నన్నిటిని మంత్రముచెప్పు బ్రహ్మయే పలుకవలయును.

అగ్నిహోత్రమునే భోక్తస్థానమున ప్రతిష్ఠింపదలచునపుడు మొదటి ప్రధాన సంకల్పమున "మమపితుః ప్రతి సాంవత్సరిక మృతాహోఖ్యాన్న శ్రాద్ధం (బ్రాహ్మణాభావే అగ్నౌ) అన్నేన హవిషాపార్వణ విధానేన యుష్మ దనుజ్ఞయా సదైవ మద్య (సవ్యం) కరిష్యే" అని సంకల్పించవలయును.

కాని కూర్చనుగాని సాలగ్రామమునుగాని భోక్తృస్థానముననుంచుచో, పై కుండలిలోని పదములను చెప్పనక్కర్లేదు. భోక్తలస్థానమున అగ్నినిఉంచుచో ఆయగ్నిని 2 లేక 3 గంటలు చల్లారకుండా కాపాడుట కష్టము. ఇది గాక, అగ్నౌకరణమున

కుంచబడు ఔపాసనాగ్నియున్నది. అదియును చల్లారకూడదు శ్రాద్ధాంతమువరకు ఉండవలయును. భోక్తృస్థానమున అగ్నిని ఉంచుచో. అందుండి వెలువడు ధూమముతో బాధయటుండ, ఏదైన ప్రమాదమునకు కారణముకావచ్చును. సాలగ్రామమునుగాని, కూర్చనుగాని యుంచి జరుపుట సులభ సాధ్యము. ఇట్లువీనిలో దేనియందైనను ఆహ్వానమొనర్చి భోజన సమయమున ఆయాస్థానములవద్ద లౌకికాగ్నిని కుంపటి యందు, లేక మరోకవిధముగానుంచి అందు ప్రాణాహుతులను చెప్పునపుడు పంచప్రాణాహుతులనువేసి తరువాత 32 సార్లు "విశ్వేదేవ" "పితృ" మంత్రములతో శాకపాకములవర్జించి అన్నము మాత్రము ఘృతప్లుతముగావించి హోమముచేయవలయును. కొందరు పంచ ప్రాణాహుతులతోనే సరిపుత్తురు.

ఈ పైవిశ్లేషించి చెప్పబడిన అంశములుతప్ప, మిగిలిన ప్రకరణ మంతయు ఉభయత్ర సమానము. ఇందు 23వ పేజీలో 24వ పేజీలో మంత్రములలో వచ్చు బ్రాహ్మణస్త్వా బ్రాహ్మణానాంత్వాఅను పదములుకు బదులు అగ్నేస్త్వా, అగ్నీనాంత్వా, కూర్చస్త్వా కూర్చానాంత్వా, సాలగ్రామస్త్వా సాలగ్రామానాంత్వా అని యథోచితముగా మార్చుకొనవలయునని ఈ క్రింది విషయములో యుండనేయున్నది. బ్రాహ్మణాభావే అను పదము మన పరిచయము కొఱకేగాని మంత్రభాగముగా పరిగణించ వలసిన అవసరము కనబడుటలేదు.

ప్రమాణ వచనములు: పైతృమేధికము – "తథాచపాత్రా భావే... అగ్నౌహోమేవా; సాలగ్రామే, కుశేవా, పిత్రాదీనావాహ్య, యథా విధ్య భ్యర్చ్య, తదన్నం గవే దద్యాత్ । జలేవా ప్రక్షిపేత్ ॥ అగ్నివిషయే శ్రుతిః :– అగ్నిః ప్రాశ్నాతు ప్రథమస్సహివేద యథా హవిః । అనష్టమస్మాకం కుర్వన్బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణేభ్యః ॥ ఇతి మంత్రలింగాత్, అగ్నిమేవ బ్రాహ్మణస్థానే కల్పయిత్వా, సంకల్పే శ్రాద్ధ మిత్యంత ముక్త్వా "బ్రాహ్మణాభావేఅగ్నౌ కరిష్యే" ఇత్యుక్త్వా; అనంతరం సర్వత్ర యథావిధ్యర్చనం కృత్వా: పృథివీతే పాత్ర మితి మంత్రే "అగ్నేస్త్వాముఖే" ఇత్యుక్త్వా అగ్నేస్త్వా ప్రాణాపానయో రితి వదేత్ । ఏవం సర్వత్ర బ్రాహ్మణ పదోచ్చారణస్థలే "అగ్నిస్త్వాహవనీయార్థే" ఇత్యాది తంత్రం సమాపయేత్ । "ఉశం తస్త్వా

హవామహ" ఇతి మంత్రేణ భోజనస్థానే ద్వాత్రింశ కబల హోమం కుర్యాత్। శేషం యథాప్రకృత్యాహనీయం । "విశ్వేదేవాస ఆగత శ్రుణుతామ ఇమంహవం । ఏదం బర్హిర్నిషీదత" ఇతి మంత్ర లింగా త్కుశాహ్వానేఽపి బ్రాహ్మణ శబ్ద స్థానే సర్వత్ర కుశపదప్రయోగః కర్తవ్యః । సంకల్పేఽపి తథైవ కర్తవ్యః శేషం సమానమ్ ॥

శ్లో ॥ అన్నం పాత్రే సముద్ధృత్య సర్వత్ర ప్రకృతస్యతు ।
దేవతాయతనే కృత్వా యథా విధి ప్రవర్తయేత్ ॥

ఇత్యాదివసిష్ఠ వచనేన సాలగ్రామాహ్వాన పక్షేపి ఊహాదికం యథా పూర్వమేవ కర్తవ్యమ్ ॥ న చ విశ్వేదేవ స్థాన ఏవ విహితమితి వాచ్యమ్ । బ్రాహ్మణాభావరూపానుపప త్తేస్తుల్యత్వాత్ । సర్వత్రస్మార్త ప్రాయశ్చిత్తాదిషు అనువపత్తి తౌల్యమాదాయ విధిప్రవృత్తే రభ్యుప గతత్వాత్ ॥

యద్వా. శ్లో॥ భ్రాతృన్వా భోజయే చ్ఛ్రాద్ధే పుత్రంవాపి బహుశ్రుతం ।
ఆత్మానంవా నియుంజీత న విప్రంవేదనిందకమ్ ॥

ఇత్యాది వచన బలాత్ యం కంచన పితృస్థానే కల్పయిత్వా, విశ్వేదేవ స్థానే సాలగ్రామాది కల్పన్వా కుర్యాదితి శాస్త్రతాత్పర్యం. సర్వథా తిథి విచ్ఛేదో వాపతిత నిమంత్రణం వా నకర్తవ్య మితిరాద్ధాన్తః ॥

నివేదితాన్నమును హోమముచేయుటకు మంత్రములు :-

౧ పితృ:- "ఉశ న్తస్త్వా హవామహ ఉశంత స్సమి ధీమహి । ఉశన్ను శత ఆవహ పితౄన్ హవిషే అత్తవే స్వాహా ॥ పితృభ్యఇదం నమమ

౨ విశ్వేదేవ:- విశ్వేదేవా శ్రుణుతేమగ్ం హవంమే యేఅంతరిక్షే య ఉపద్య విష్ఠ । యే అగ్నిజిహ్వా ఉతవా యజత్రా ఆసద్యాస్మిన్ బర్హిషి మాద యధ్వగ్ం స్వాహా ॥ విశ్వేభ్యోదేవేభ్య ఇదం నమమ ॥

అగ్నౌకరణము

గృహస్థుడు ప్రత్యాబ్దికమున అగ్నౌకరణహోమమును ఔపాసన అగ్నియందు చేయవలయును. కాని, విధురుడు బ్రహ్మచారి అసంస్కృతమైన లౌకికాగ్ని యందే చేయవలయును.

అ శ క్త వి ష య ము

(సంకల్ప శ్రాద్ధము)

కర్త, ప్రత్యాబ్దికము జరుప జాలని పక్షమున, అనగా రోగపీడితుడైనను, వృద్ధాప్యము వలన అశక్తుడైనను వేరొక విప్రుని నియమించియథావిధిగా చేయించుట యుక్తము. ద్రవ్యలోపము వలనగాని, గృహములో నితర ఆటంకములేవియైన కలిగినపుడుగాని, సమర్థుడగు యాజ్ఞికుడు లభించనపుడు గాని సంకల్ప విధానముగా శ్రాద్ధము జరుపుట యుక్తము. ప్రమాణవచనములు :-

శ్లో ॥ ఆవాహ నార్ఘ్యదానే చ అగ్నౌకరణ మేవచ ।
పిండ స్స్వధా నినయనే సంకల్పే పంచవర్జయేత్ ॥ ౧

శ్లో ॥ అంగాని పితృ యజ్ఞస్య యదాకర్తుం న శక్నుయాత్ ।
సంకల్పశ్రాద్ధ మేవాసౌ కుర్యా దర్ఘ్యాది వర్జితమ్ ॥ ౨

శ్లో ॥ అత్యక్తాగ్నేస్తు పిండోక్తి స్తస్మా త్సంకల్ప్యభోజయేత్ ।
సంకల్పంతు యదాకుర్యా న్నకుర్యా త్పాత్రపూరణమ్ ॥ ౩

శ్లో ॥ నావాహనాగ్నౌకరణం పిండాం శ్చైవ న దాపయేత్ ॥
(ఇతి ఉచ్ఛిష్టపిండోపి నదాతవ్యః) సంకల్పంతు యదాశ్రాద్ధం
నకుర్యా త్పాత్రపూరణం । వికిరశ్చనదాతవ్య ఇతిస్మృత్యంతరాత్ ॥

సంకల్ప శ్రాద్ధ విధిః

ఆదౌ దీపారాధనం కారయిత్వా

ఆచమ్య – ఓం కేశవాయస్వాహా – శ్రీ కృష్ణాయనమః

పవిత్రం ధృత్వా ॥

ఓం పవిత్రవన్తః పరివాజ మాసతే ..... పవిత్రం ధృత్వా ॥

త్రిరాచామేత్ ...... శ్రోత్రే ।

ఉత్తిష్ఠన్తు ...... సమారభే ॥

ఓం భూః, ... ఓం ఆపోజ్యోతీరసోమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోం ॥

శ్రీ గోవింద గోవింద శ్రీమహావిష్ణో రాజ్ఞయా..... ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్ పితుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం, అశక్యత్వాత్ సాంకల్పవిధినా సద్యః కరిష్యే । సవ్యం । కురుష్వ । కాలేసంభవత్పరిషత్ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే । తిలదర్భ హిరణ్యాక్షతాన్ గృహీత్వా ఆత్మ ప్రదక్షిణ త్రయం కృత్వా ।

1. సమస్త సంపత్ .... బ్రాహ్మణ పాద పాంసవః ॥
2. ఆపద్ఘ నధ్వాంత .... బ్రాహ్మణ పాదపాంసవః ॥
3. ఆధివ్యాధి హరం .... పాద పంకజమ్ ॥
4. విప్రౌఘ దర్శనాత్..... అచ్యుతం పదం ॥
5. నమో బ్రహ్మణ్య దేవాయ .... నమో నమః ॥

మం॥ యావతీర్వై .... దేవతాః ప్రీణాతి॥

ప్రాచీనావీతీ । పితుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న సంకల్ప శ్రాద్ధం కర్తుం ముఖ్యకాలో భూత్వా అధికార సంపదస్త్వితి భవన్తో బ్రువన్తు । కర్తుం అధికార

సంపదస్తు సవ్యం । కాలశ్చ । ముఖ్యకాలో అస్తు । పాకాదీనాం – పవిత్రతాస్తు । సర్వాణి పాకాని – శుచీని భవంతు ॥

శ్లో॥ దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చ .... సర్వం విష్ణుమయం జగత్॥

ఓం, ఓం, ఓం, అద్య ...... విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్ పితుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే అస్మత్ పితృ పితామహ ప్రపితా మహానాం .... గోత్రాణాం ..... శర్మణాం వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం । సవ్యం । పురురవార్ద్రవ సంజ్ఞ కానాం విశ్వేషాం దేవానాం చ । ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్పితుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం, అన్నేన హవిషా సాంకల్ప విధినా యుష్మదనుజ్ఞయా సదైవం అద్య కరిష్యే । సవ్యం । కురుష్వ । ప్రాచీనావీతీ । పితుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న సంకల్ప శ్రాద్ధం భవిష్యతీత్యత్ర – భవిష్యతి । సవ్యం హస్తోదకం దత్వా । పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం స్థానే ఆవహనీయార్ధే క్షణం ధృత్వా భవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః । అస్తు కరణీయః । ప్రాచీనావీతీ । పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం ...... గోత్రాణాం ...... శర్మణాం, వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం స్థానే ఆవహనీయార్ధే క్షణం ధృత్వా భవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః । అస్తుకరణీయః । సవ్యం । అక్రోధనైశ్శౌచపరైః ..... శ్రాద్ధ కర్మణి । మంత్ర మధ్యే .... కోటిగుణితం భవేత్ । విష్ణుర్విష్ణుర్విష్ణుః ।

(గృహాంగణే గోమయేన .... ఈపాద ప్రక్షాళన విధాన మంతయు ఆబ్దికమంత్రములోని 65వపేజీ నుండి కలదు. దానిని అనువర్తించవలెను. 68వ పేజీ వరకు గల విధానమంతా ఆచరించి)

పితుః ..... శ్రాద్ధే భవదనుజ్ఞయా ప్రక్రాంతం శ్రాద్ధకర్మ కరిష్యే ।
గాయత్ర్యా ఆత్మానం, పాకద్రవ్యాణిచ సంప్రోక్ష్య

అపవిత్రః పవిత్రోవా..... శ్శుచిః ।

ఓం భూర్భువస్సువః .... ప్రచోదయాత్ ।

శ్రాద్ధార్థం సంపాదితాః పదార్థాః దేవతః కాలతశ్చైవ శ్రాద్ధయోగ్యా భవన్త్వితి భవన్తో బృవన్తు । శ్రాద్ధయోగ్యా భవంతు ।

శ్రాద్ధకాలే ...... ప్రవర్తయే ।

పురురావార్ద్రవ సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానా మిద మిద మాసనం ।

సుఖాసనం । హస్తోదకం దత్వా । విశ్వేదేవ ద్రైవేక్షణః క్రియతాం ।

అస్తు క్రియతాం । ఓం తథా । ప్రాప్నువంతు భవంతః । ప్రాప్నువామ ।

అర్ఘ్యస్థానే సంకల్పః ॥

(అని అక్షతోదకమును బ్రాహ్మణహస్తమందు వదలి, అర్చన చేయవలెను. ఆబ్దిక మంత్రములు పేజీ నెం 73, 74 లను చూడుము)

యుష్మదనుజ్ఞయా పిత్రర్చనం కరిష్యే । ప్రాచీనావీతీ ।

పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం ...... గోత్రాణాం .... శర్మణాం వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం ఇదమిద మాసనం । సుఖాసనం । హస్తోదకం దత్వా । పితుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న సంకల్ప శ్రాద్ధే క్షణః క్రియతాం । అస్తు క్రియంతాం । ఓం తథా । ప్రాప్నువన్తు భవన్తః । ప్రాప్నువామ । అర్ఘ్యస్థానే సంకల్పః ।

తతః అర్చనం

(అని విప్రహస్త మందు తిలోదకము ఇచ్చి అర్చనచేయవలెను. చూడుడు. పేజీనెంలు 78, నుండి 79 వరకు)

తతః అర్చనం .... కురుక్షేత్రం .... సదాపఠేత్ । విష్ణుర్విష్ణుర్విష్ణుః

(భోక్తల నిమిత్తం భోజన పాత్రలు ఆసాదన చేసి, అభిఘరించి, అన్నసూక్తమును పఠించుట, త్యక్తము మున్నగునవి - ఆ మంత్రము 83వ పేజీ నుండి 89వ పేజీ వరకు అనగా బ్రాహ్మణ భోజన పర్యంతము ఆచరించవలెను. పిమ్మట అమృతాపిధానమసి, అని ఉత్తరాపోశన ఇచ్చి వారి హస్త, పాద ప్రక్షాళనా నంతరం, ఆసీమాంతము జరుపవలెను. చూడుడు. ఆ మంత్రము పేజీ నెం.100 నుండి 103 వరకు)

ఆయుః ప్రజాం..... సర్వంక్షమ । ఓంఓంఓం, తిథౌ ప్రాచీనావీతీ పితుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధ ప్రతినిధి సంకల్ప శ్రాద్ధేమయాచరిత బ్రాహ్మణ భోజనం యథోక్తమస్త్వి త్యను గృహ్ణాన్తు । యథా శాస్త్రీయ మస్తు । గయాశ్రాద్ధ ఫలితమస్తు । ఆసీమాంత మనువ్రజే । అనువ్రజ । కయానశ్చిత్ర ..... వృతా । వామదేవాయ ..... మనోన్మనాయనమః । అష్టా వష్టా ..... పితౄన్ ప్రీణాతి । వంశాభి వృద్ధిరస్తు । గోత్రాభివృద్ధిరస్తు । అస్యగృహే శ్రీమహా ...... సిద్ధిరస్తు । ఆగంత పితరః ...... భూయస్త ॥

(తదుపరి కర్త పాద ప్రక్షాళన గావించుకొని శ్రాద్ధాంగ తర్పణ చేయవలెను. ఆ మంత్రము పేజీ నెం. 105, 106లో చూడుము.)

గమనిక :- 'స్త్రీణాం దాంతః' అను సూత్రానుసారము, స్త్రీలకు నామానంతరమున దాం అని ఉచ్చరించవలెను. లోకములో పదాం అనుట బహుళ వ్యాప్తమై యున్నది. దీనికి ప్రమాణము చింత్యము. సంబోధనలో, సీతదే అనియూ ద్వితీయలో సీతదాం అనియూ, చతుర్థిలో సీతదాయై అనియూ షష్ఠిలో సీత దాయాః అనియు చెప్పుట న్యాయము.

ఇతి సంకల్ప శ్రాద్ధ విధి స్సమాప్తా

మహాలయ తీర్థ శ్రాద్ధ ప్రయోగః

ఆదౌ దీపారాధనం కృత్వా ...... ఆచమ్య ।

ఓం కేశవాయ స్వాహా ...... శ్రీకృష్ణాయనమః

పవిత్రం ధృత్వా ॥ ఓం పవిత్రవన్తః .... తత్సమాశత । త్రిరాచామేత్ ..... శ్రోత్రే । ఉత్తిష్ఠన్తు .... పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ । పితౄణాం మాతామహాదీనాంచ అక్షయ్య పుణ్యలోక ఫలా వాప్త్యర్థం కన్యాగతే సవితరి ఆషాఢ్యాది పంచమాపరపక్షే కర్తవ్య సకృన్మహాలయా ఖ్యాన్న శ్రాద్ధం కరిష్యే, (కన్యాగతే దేవ గురౌ సార్ధ త్రికోటి తీర్థ సహిత కృష్ణవేణీ పుష్కరప్రయుక్త తీర్థాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం కరిష్యే ఇతి పుష్కర శ్రాద్ధే) కాలే అనుజ్ఞార్థం సంభవత్పరిషత్ ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే। తిలదర్భ హిరణ్యాక్షతాన్ గృహీత్వా । ఆత్మప్రదక్షిణత్రయం కృత్వా । సమస్త సంపత్ ..... ప్రీణాతి ॥

ప్రాచీనావీతీ । పితౄణాం మాతామహాదీనాంచ అక్షయ్య పుణ్యలోక ఫలావాప్త్యర్థం కన్యాగతే సవితరి ఆషాఢ్యాది, పంచమాపరపక్షే కర్తవ్య సకృన్మహాలయా ఖ్యాన్న శ్రాద్ధం కర్తుం ముఖ్యకాలో భూత్వా అధికార సంపదస్త్వితి, భవన్తో బ్రువన్తు। కర్తుం అధికారసంపదస్తు । సవ్యం । కాలశ్చ....శుచీని భవన్తు । దేవతాభ్యః ..... ప్రాచీనావీతీ। అస్మత్పితౄణాం మాతామహాదీనాంచ అక్షయ్య పుణ్యలోకఫలావాప్త్యర్థం కన్యాగతే సవితరి ఆషాఢ్యాది, పంచమాపరపక్షే కర్తవ్య సకృన్మహాలయాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే, పితృ, పితామహ, ప్రపితామహానాం, ... గోత్రాణాం, ... శర్మణాం వసురుద్ర

ఆదిత్య రూపాణాం, మాతృపితామహి ప్రపితామహీనాం ...... గోత్రాణాం దాయీనాం వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాణాం ॥ జనక పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం ..... గోత్రాణాం ..... శర్మణాం వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం, జనక మాతృ పితామహి ప్రపితామహీనాం .... రూపాణాం సాపత్నీమాతుః (సవితితల్లి) ...... గోత్రాయాః ..... దాయాః .... వసురూపాయాః । మాతామహ మాతుః పితామహ మాతుః ప్రపితామహానాం ...... గోత్రాణాం ...... శర్మణాం వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాణాం, మాతామహి, మాతుః పితామహి, మాతుః ప్రపితామహీనాం ...... గోత్రాణాం ...... దాయీనాం వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాణాం॥

సుతస్య (కొడుకు) .... గోత్రస్య......... శర్మణః .... వసురూపస్య

జేష్ఠ/కనిష్ఠ భ్రాతుః (అన్న/తమ్ములు).....గోత్రస్య......... శర్మణః .... వసురూపస్య

జేష్ఠ/కనిష్ఠ పితృవ్యస్య (పెత్తండ్రి/పినతండ్రులు)....గోత్రస్య....శర్మణః..... వసురూపస్య

మాతులస్య (మేనమామ).............గోత్రస్య.........శర్మణః .... వసురూపస్య

దుహితుః (కుమార్తె)..............గోత్రాయాః.........పదాయాః....... వసురూపాయాః

ఆత్మభగిన్యాః (అక్క చెల్లెండ్రు).....గోత్రాయాః......పదాయాః ......వసురూపాయాః

దౌహిత్రస్య (కూతురి కొడుకు (మనుమడు))....గోత్రస్య......శర్మణః ..... వసురూపస్య

భాగినేయకస్య (మేనల్లుడు)...........గోత్రస్య.........శర్మణః .... వసురూపస్య

పితృభగిన్యాః (మేనత్త)...........గోత్రాయాః........పదాయాః .... వసురూపాయాః

మాతృభగిన్యాః (పెత్తల్లి, పినతల్లులు)....గోత్రయాః....పదాయాః...... వసురూపాయాః

జామాతుః (అల్లుడు).............గోత్రస్య........శర్మణః .... వసురూపస్య

భావుకస్య (అక్క చెల్లెండ్ర భర్తలు).....గోత్రస్య.........శర్మణః .... వసురూపస్య

స్నుషాయాః (కోడలు)..........గోత్రాయాః.......పదాయాః .... వసురూపాయాః

శ్వశురస్య (పిల్లనిచ్చిన మామగారు).....గోత్రస్య........శర్మణః .... వసురూపస్య

శ్వశ్రూః (పిల్లనిచ్చిన అత్తగారు).....గోత్రాయాః.....పదాయాః.......వసురూపాయాః

శ్యాలకస్య (భార్యాసోదరులు).......గోత్రస్య............శర్మణః .... వసురూపస్య

గురోః (ఉపనయనము చేసినగురువు).....గోత్రస్య......శర్మణః .... వసురూపస్య

విద్యాగురోః (విద్యను బోధించినవారు).....గోత్రస్య.......శర్మణః .... వసురూపస్య

మన్త్రగురోః (మన్త్రోపదేశము చేసినవారు).....గోత్రస్య.......శర్మణః....... వసురూపస్య

రిక్థినః (ఆశ్రయించినవాడు).........గోత్రస్య........శర్మణః .... వసురూపస్య

సవ్యం । ధూర్విలోచన సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాంచ, ప్రీత్యర్థం, ప్రాచీనావీతీ (కన్యాగతే దేవగురౌ సార్ధత్రికోటి తీర్థసహిత కృష్ణవేణీ పుష్కర ప్రయుక్త తీర్థాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం) కన్యాగతే సవితరి ఆషాఢ్యాది పంచమాపరపక్షే కర్తవ్య సకృన్మహాలయాఖ్య అన్నశ్రాద్ధం, అన్నేన హవిషా పార్వణ విధానేన యుష్మదను జ్ఞయా సదైవమద్య కరిష్యే । సవ్యం । కురుష్వ । ప్రాచీనావీతీ । మహాలయాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం భవిష్యతీత్యత్ర భవిష్యతి । సవ్యం । ధూర్విలోచన సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం

దేవానాం స్థానే ఆవహనీయార్థే భవద్భిః క్షణఃప్రసాదః కరణీయః । అస్తుకరణీయః ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్ పితృపితామహ ప్రపితామహానాం ..... గోత్రాణాం ...... శర్మణాం ..... వసురుద్రఆదిత్య రూపాణాం, మాతృ పితామహి ప్రపితామహీనాం ..... గోత్రాణాం ...... దాయినాం వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాణాం, స్థానే ఆవహనీయార్థే క్షణం ధృత్వా భవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః । అస్తుకరణీయః । జనక పితౄణాం, మాతౄణాం స్థానే ఆవహనీయార్థే .... కరణీయః । సాపత్నీమాతుః .... గోత్రాయాః.......... పదాయాః వసురూపాయాః స్థానే ఆవహనీయార్థే భవద్భిఃక్షణః ప్రసాదః కరణీయః । అస్తుకరణీయః । మాతామహ మాతుః పితామహ మాతుః ప్రపితామహానాం .... గోత్రాణాం .... శర్మణాం .... వసురుద్ర ఆదిత్యరూపాణాం । మాతామహి మాతుః పితామహి మాతుః ప్రపితామహీనాం ..... గోత్రాణాం ..... దాయినాం ..... వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాణాం స్థానే ఆవహనీయార్థే ..... అస్తుకరణీయః । ఆత్మపత్న్యాః .... గోత్రాయాః ..... పదాయాః వసురూపాయాః స్థానే ఆవహనీయార్థే .... అస్తుకరణీయః । సుతాది సర్వేకారుణ్య పితౄణాం స్థానే ఆవహనీయార్థే క్షణంధృత్వా ....అస్తుకరణీయః । సవ్యం । అక్రోధనైః ...... తత్కోటి గుణితం భవేత్. విష్ణు ర్విష్ణు ర్విష్ణుః । గృహాంగణే గోమయేన మండల చతుష్టయం, పంచవాకృత్వా, అర్చయేత్ – ధూర్విలోచన సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాందేవానాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనం పాద్యస్థానే .... సకలారాధనై స్వర్చితమస్తు । పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం, మాతృ పితామహి ప్రపితామహీనాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనం .... స్వర్చితమస్తు ।

సాపత్నీమాతుః పాద్యస్థానే ఇదమాసనం ...... స్వర్చితమస్తు । మాతామహ మాతుః పితామహ మాతుః ప్రపితామహానాం, మాతామహి మాతుః పితామహి మాతుః ప్రపితామహీనాం, పాద్యస్థానే .... స్వర్చితమస్తు । ఆత్మపత్న్యాది సర్వేకారుణ్య పితౄణాం పాద్యస్థానే ...... స్వర్చితమస్తు (సర్వం ప్రత్యాబ్దికవత్ విధిః) ఇతి పాదప్రక్షాళన విధిః । బ్రాహ్మణాన్ స్వ, స్వ, స్థానేషు ఉపవేశయేత్ । ధూర్విలోచన సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః భూర్భువస్సువః స్వాహా అయంవో విష్టరః ..... అత్రోపవిశామ । ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్పిత్రు పితామహ ప్రపితామహాః మాతృపితామహి ప్రపితామహ్యాః భూర్భువస్సువః స్వధా .... అత్రోపవిశామ । జనక పిత్రు, పితామహ, ప్రపితామహాః జనక మాతృ, పితామహి, ప్రపితామహ్యాః భూర్భువస్సువః స్వధా అయంవో విష్టరః । సాపత్నీమాతః భూర్భువస్సువః స్వధా .... విశామ । మాతామహ మాతుః పితామహ మాతుః ప్రపితామహాః మాతామహి మాతుః పితామహి మాతుః ప్రపితామహ్యాః । భూర్భువస్సువః స్వధా .... విశామ । ఆత్మపత్న్యాది సర్వేకారుణ్య పితరః భూర్భువస్సువః స్వధా .... విశామ । సవ్యం । ఓంఓంఓం పుణ్యతిథౌ। ప్రాచీనావీతీ । పితౄణాం మాతామహాదీనాంచ అక్షయ్య పుణ్యలోక ఫలావాప్త్యర్థం, కన్యాగతే సవితరి ఆషాఢ్యాది పంచమాపరపక్షే కర్తవ్య, సకృన్మహాలయాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే భవదనుజ్ఞయా ప్రక్రాన్తం శ్రాద్ధకర్మ కరిష్యే । సవ్యం । కురుష్వ । ప్రాచీనావీతీ । అపహతా .... పితరోహవేషు । పితృస్థానేషు మండాలాని కృత్వా, తేషు తిలదర్భాన్నిక్షిప్య । సవ్యం । తూష్ణీం విశ్వేదేవస్థానే యవోదకేనాపోక్ష్య । చతురశ్రమండల ద్వయం కృత్వా । తత్రయవదర్భాన్నిక్షిప్య । గాయత్ర్యా ఆత్మానం పాకద్రవ్యాణిచ సంప్రోక్ష్య । విధివత్, విశ్వేదేవార్చనం, పిత్రాది సర్వేభ్యః అర్చనం కుర్యాత్ । అగ్నౌకరణహోమం ప్రత్యాబ్దికవత్ హుత్వా ।

పి(త్రర్చనే విశేషః

యుష్మదను జ్ఞయా పి(త్రాద్యర్చనం కరిష్యే । కురుష్వ । (ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్ పిత్రుపితామహ (ప్రపితామహానాం ...... గో(త్రాణాం .... శర్మణాం వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాణాం, మాతృ పితామహి (ప్రపితా మహీనాం....... గో(త్రాణాం .... దాయినాం, వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం ఇదమిద మాసనం ..... హస్తోదకందత్వా । అస్మత్పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోకఫలా వాప్త్యర్థం కన్యాగతే సవితరి ఆషాఢ్యాది పంచమాపరపక్షే కర్తవ్య, సకృన్మహాలయాఖ్యాన్న (శ్రాద్ధేక్షణః (క్రియతాం । అస్తు (క్రియతాం । ఓంతథా । (ప్రాప్నువన్తు భవన్తః । (ప్రాప్నువామ । దర్భేషు అర్ఘ్యపా(త్రాణ్యాసాద్య పితృవర్గే(త్రీణి, మాతృవర్గే(త్రీణి, సర్వంషట్ పా(త్రాణి ఆసాద్య, (ప్రోక్ష్య, ఉత్తానాని కృత్వా, పునః (ప్రోక్ష్య తిలాన్ వికీర్య, ఉదకమాపూర్య అభిమన్ర్య । శన్నోదేవీ .... వన్తునః । తిలోసి సోమ .... స్వధఏహి । అస్మత్ పితరం ...... గో(త్రం ..... శర్మాణం వసురూపం ఇమాన్‌లోకాన్ (ప్రీణయాహినః స్వధానమః । పితామహం .... గో(త్రం .... రుద్ర రూపం .... స్వధానమః । (ప్రపితామహం ..... గో(త్రం .... ఆదిత్యరూపం .... స్వధానమః । మాతరం గో(త్రాం ...... దాం ..... ఇమాన్ .... స్వధానమః । పితామహీం .... స్వధానమః । (ప్రపితామహీం .... స్వధానమః అర్ఘ్యపా(త్రేష్వమీగంధాః .... దర్భైర్వా । పి(త్రేతేజుష్టం గృహ్ణామి .... మా(త్రే తే జుష్టం గృహ్ణామి .... సంత్వర్ఘ్యాః । ఓం ఉశంతస్త్వా .... అత్తవే । అస్మత్ పితృపితామహ (ప్రపితామహాన్ ....

గోత్రాన్ .... శర్మణః వసురుద్ర ఆదిత్యరూపాన్। మాతృ పితామహి ప్రపితామహీః .... గోత్రాః ....పదాః వసురుద్ర ఆదిత్యరూపాః భవత్సు ఆవాహయిష్యే । ఆవాహయ । సవ్యం। ఆయన్తునః...... త్వస్మాన్ ॥ సావధానాభవన్తుతే । సావధానాస్మః । ప్రాచీనావీతీ । హస్తోదకం దత్వా । హస్తేదర్భం నిధాయ । అర్ఘ్య పాత్రంగృహీత్వా । .... ఇత్యాది సర్వం ప్రత్యాబ్దికవత్ అర్ఘ్యం దత్వా । అత్రమాతౄణామపి అర్ఘ్యం దద్యాత్ । అర్చనం కృత్వా । ఏవమేవ జనక పితృ, మాత్రర్చనం కుర్యాత్ । యుష్మదనుజ్ఞయా సాపత్నీ మాతృ అర్చనం కరిష్యే । సాపత్నీ మాతుః .... గోత్రాయాః .... పదాయాః వసురూపాయాః । ఇదమాసనం .... హస్తోదకందత్వా । సాపత్నీ మాతుః అక్షయ్య పుణ్యలోకఫలా వాప్త్యర్థం కన్యాగతే సవితరి ఆషాఢ్యాది పంచమాపరపక్షే కర్తవ్య సకృన్మహాలయాఖ్యాన్న శ్రాద్ధేక్షణః క్రియతాం । అస్తుక్రియతాం । ఓం తథా । ప్రాప్నువన్తు భవన్తః ప్రాప్నువాని – దర్భేషు అర్ఘ్యపాత్రమాసాద్య ప్రోక్ష్య, ఉత్తానంకృత్వా, పునః ప్రోక్ష్య, తిలాన్వికీర్య, ఉదకమాపూర్య, అభిమంత్ర్య, శంనోదేవీ .... రభిస్రవన్తునః । తిలోసిసోమ ...... ఏహి । అస్మత్ సాపత్నీమాతరం .... గోత్రాం .... పదాం వసురూపాం ఇమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహినః స్వధానమః । అర్ఘ్యపాత్రేఅమీ గంధాః .... వః పాత్రం సంపన్నం సుసంపన్నం । స్వధార్ఘ్యా, స్స్వధార్ఘ్యా, స్సన్త్వర్ఘ్యాః । సాపత్నీమాతరం ....గోత్రాం......పదాం వసురూపాం భవత్సు ఆవాహయిష్యే । ఆవాహయ । ఉశన్తస్త్వా .... ఇత్యాది అర్చనాన్తం కుర్యాత్ । యుష్మదనుజ్ఞయా అస్మన్మాతామహా ద్యర్చనం కరిష్యే । మాతామహ, మాతామహీనామపి, పితృ మాతృవత్ సర్వం

అర్చనాన్తం కుర్యాత్ । యుష్మదనుజ్ఞయా ఆత్మపత్న్యాది (సుతాది) (భ్రాత్రాది) (పితృవ్యాది) (మాతులాది) సర్వే కారుణ్యార్చనం । కరిష్యే । - కురుష్వ । ప్రాచీనావీతీ।

ఆత్మపత్న్యాః .... గోత్రాయాః .... పదాయాః ..... వసురూపాయాః

సుతస్య .... గోత్రస్య............శర్మణః .... వసురూపస్య

జేష్ఠ/కనిష్ఠ భ్రాతుః ...... గోత్రస్య............శర్మణః .... వసురూపస్య

జేష్ఠ/కనిష్ఠ పితృవ్యస్య ...... గోత్రస్య............శర్మణః .... వసురూపస్య

మాతులస్య .... గోత్రస్య......... శర్మణః .... వసురూపస్య

దుహితుః .... గోత్రాయాః....... పదాయాః........ వసురూపాయాః

ఆత్మభగిన్యాః .... గోత్రాయాః........ పదాయాః........వసురూపాయాః

దౌహిత్రస్య .... గోత్రస్య......... శర్మణః .... వసురూపస్య

భాగినేయకస్య............... గోత్రస్య......... శర్మణః .... వసురూపస్య

పితృభగిన్యాః .... గోత్రాయాః........ పదాయాః..........వసురూపాయాః

మాతృభగిన్యాః .... గోత్రాయాః........ పదాయాః..........వసురూపాయాః

జామాతుః .... గోత్రస్య......... శర్మణః .... వసురూపస్య

భావుకస్య ....గోత్రస్య......... శర్మణః .... వసురూపస్య

స్నుషాయాః ....గోత్రాయాః........ పదాయాః..........వసురూపాయాః

శ్వశురస్య .... గోత్రస్య......... శర్మణః .... వసురూపస్య

శ్వశ్రాః ....గోత్రాయాః........ పదాయాః..........వసురూపాయాః

శాలకస్య .... గోత్రస్య........ శర్మణః .... వసురూపస్య

స్వామినః .... గోత్రస్య........ శర్మణః .... వసురూపస్య

గురోః ....గోత్రస్య........ శర్మణః .... వసురూపస్య

రిక్థినః ....గోత్రస్య........ శర్మణః .... వసురూపస్య

ఇదమాసనం । సుఖాసనం । ఆత్మపత్న్యాది సర్వే కారుణ్య పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోకఫలా వాప్త్యర్థం కన్యాగతే సవితరి ఆషాఢ్యాది పంచమాపరపక్షే కర్తవ్య సకృన్మహాలయాఖ్యాన్న శ్రాద్ధేక్షణః క్రియతాం । అస్తుక్రియతాం .... వస్తునః । తిలోసి .... స్వధఏహి । ఆత్మపత్నీం...... గోత్రాం .... దాం వసురూపాం ఇమాన్‌లోకాన్ ప్రీణయాహిన స్వ్వధా నమః (ఈరీతిగా మిగిలిన కారుణ్యవర్గములోని వారందరినీ ద్వితీయావిభక్తిలో చెప్పుచూ కుడి చేతి బొటనవ్రేలితో నువ్వులను దొప్పలో అద్దవలెను) ఆత్మపత్న్యాది సర్వేకారుణ్య పితరః అర్ఘ్యపాత్రే ష్వమీగంధాః ....ఇత్యాద్యర్చనాన్తం కుర్యాత్ । అర్ఘ్యప్రదానే సంబుధ్యా నామగోత్రాణ్యుచ్చారయేత్ । తద్యథా । ఆత్మపత్నీ .... గోత్రే .... పదే .... వసురూపే ఇదం తే అర్ఘ్యం స్వధానమః (సుత, భ్రాతృ, పితృవ్యాదిభ్యః ఏవమేవ అర్ఘ్యం దద్యాత్ ।) యుష్మదనుజ్ఞయా సర్వత్ర మండలోద్వర్తన పాత్రా సాదనంచ కరిష్యే । కురుక్షేత్రం ...... పఠేత్ । అగ్నౌకరణం కృత్వా । విశ్వేదేవాది, పితృ మాతృ, మాతామహ మాతామహీ త్యక్తం కుర్యాత్ । కారుణ్యస్థానే హస్తోదకం దత్వా । అప్రదక్షిణంప్రసువ । పృథివీతేపాత్రం ...... రక్షస్వ । ఆత్మపత్న్యాది సర్వే కారుణ్య

పితరః (సంబోధనలో కారుణ్య వర్గము చెప్పవలెను) ఏతద్వః కవ్యం సపరికరం ।
ఆత్మపత్న్యాది సర్వేకారుణ్య పితరో రూపా దేవాదేవతేదమన్నం ....
వటచ్ఛాయేయం । అస్మత్ ఆత్మపత్న్యై, గో(త్రాయై...... దాయై వసురూపాయై (ఇత్యాది
కారుణ్యవర్గమంతా చతుర్థీవిభక్తిలో చెప్పవలెను) ఇదమిదమన్నం అమృత స్వరూపం
.... గయాయాం దత్తమస్తు । యేచేహపితరో .... హేతూన్ । గయేయం
ఓంఓంఓం అద్యపుణ్యతిథౌ (ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్ పితౄణాం మాతామహాదీనాంచ
అక్షయ్య పుణ్యలోక ఫలవాప్త్యర్థం కన్యాగతే సవితరి ఆషాఢ్యాది పంచమాపరపక్షే
కర్తవ్య సకృన్మహాలయాఖ్యాన్న (శ్రాద్ధే అస్మత్, పితృపితామహ(ప్రపితామహాన్ ......
గో(త్రాన్ ...... శర్మణః వసురుద్ర ఆదిత్యరూపాన్ (ఈవిధంగా అన్నివర్గములు
ద్వితీయా విభక్తిలో చెప్పి) సవ్యం। ధూర్విలోచన సంజ్ఞకాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ విష్ణుంచ
ఉద్దిశ్య, మయా(క్రియమాణేన అనేన । (ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్ పితౄణాం అక్షయ్య
పుణ్యలోకఫలావాప్త్యర్థం కన్యాగతే ...... (శ్రాద్ధే పితృపితామహ (ప్రపితామహానాం
.... గో(త్రాణాం ...... శర్మణాం వసురుద్ర ఆదిత్య రూపాణాం (ఈవిధంగా
పూర్తిగా అన్నివర్గలకు షష్ఠీ విభక్తిలో గో(త్రనామాదులు చెప్పవలెను) ఏతేషాం, ఏతాసాం
సర్వం సగుణం భూత్వా గయా అన్న (శ్రాద్ధేనైవ అక్షయ్య తృప్తిర్భూత్వా పునరావృత్తిరహిత
శాశ్వత (పుణ్యలోకే) (బహ్మలోకే నిత్యనివాస .... సిద్ధిరస్తు । సవ్యం ।
యథాకాలదత్తమస్తు ..... ఇత్యాది పిండ(ప్రదానపర్యన్తం (ప్రత్యాబ్దికవత్ కుర్యాత్ ॥

వికిరాన్నంతు, పితృమాతృ, జనకపితృమాతృ, మాతామహా, మహీ, కారుణ్య స్థానేషుచ దద్యాత్ । సర్వత్ర ఏవమేవశ్లోకః । పఠితవ్యః ।

శ్లో॥ అసంస్కృత ప్రమీతాయే త్యాగిన్యోయాః కులస్త్రియః ।

దాస్యామి తేభ్యో వికిరమన్నం తాభ్యశ్చ పైతృకమ్ ॥

పిండ ప్రదాన చిత్రమ్

	ధర్మ పిండాః			ధర్మ పిండాః	ధర్మ పిండాః
	31.స్వామినః		32.గురుః	33.రిక్థిన్	
28.శ్వశుర	30.శ్యాలక	29.శ్వశ్రూ		23.పితృభగినీ	
		24.మాతృభగినీ	26.భావుక	22.భాగినేయక	20.భగినీ
			25.జామాతా	21.దౌహిత్రః	19.దుహితా
10.మాతుః ప్రపితామహ		13.మాతుః ప్రపితామహీ	3.ప్రపితామహ	17.పితృవ్య	6.ప్రపితామహి
9.మాతుః పితామహ		12.మాతుః పితామహి	2.పితామహ	16.భ్రాతృ	5.పితామహి
			15.సుత	27.స్నుషా	
	18.మాతుల		1.పితృ	7.సాపత్నీ మాతృ	4.మాతృ
8.మాతామహ		11.మాతామహి			
			14.ఆత్మపత్నీ		

అథపిండ ప్రదానమ్

శ్లో॥ పితౄణాం పశ్చిమే భాగే మాతృపిండం యథాక్రమం ।

మాతామహాశ్చతత్పూర్వం ఆత్మపత్న్యస్తదుత్తరం ॥

శ్లో॥ సుత భ్రాతృపితృవ్యాశ్చ మాతా పిత్రోశ్చమధ్యమే ।
మాతామహ మహీమధ్యే మాతులాస్సహభార్యకాః ॥

శ్లో॥ దుహిత్రాది తతోఽన్యేషాం శేషం దక్షిణతో విధిః ।
పుంపిండం వామతస్త్రీణాం తత్పుత్రం సముపస్థితం ॥

అంగుష్ఠపరిమాణంతు గోత్రమన్యం నసంస్పృశేత్. (సాపత్నీ మాత గతించి, తల్లిగూడా మరణించినచో ప్రత్యేకముగా సాపత్నీ స్థానము పెట్టనక్కరలేదు । తల్లి జీవించి ఉండునంత వరకే సాపత్నీ మాతృ స్థానము ప్రత్యేకముగా పెట్టవలెను – తల్లిమరణించిన పిమ్మట, తల్లిని, సాపత్నీమాతనూ ఉద్దేశించి ఒకే పిండము పెట్టవలెను)

ఉదా:– మాతృ సాపత్నీ మాతరౌ శ్రీవత్సస గోత్రే .... వేంకట్రామపపిచ్చపదే వసురూపే ఇదంతే అర్ఘ్యం స్వధానమః ॥ (పిండప్రదానము ఈరీతిగా చెప్పదగును) ఏతద్వాం మాతృసాపత్నీ మాతరౌ శ్రీవత్ససగోత్రే వేంకట్రామప పిచ్చపదే వసురూపే యాశ్చయువామను । మాతృసాపత్నీ మాతృభ్యాం శ్రీవత్సస గోత్రాభ్యాం వేంకట్రామప పిచ్చపదాభ్యాం వసురూపాభ్యాం యాశ్చయువామను గచ్ఛన్తి తాభ్యశ్చాయం పిండః (తస్యైతే) తాభ్యాంతే స్వధానమః । గయాయాం దత్తమస్తు । ఇతి । ఓంఓంఓం అద్యతిథౌ । ప్రాచీనావీతీ । పితౄణాం మాతామహాదీనాంచ అక్షయ్య .... సకృన్మహాలయాఖ్యాన్న శ్రాద్ధీయ తిలోదక పిండప్రదానం కరిష్యే । ప్రాచీనావీతీ । అపాంమేధ్యం .... మార్జయన్తాం పితరః .... మార్జయన్తాం ఆత్మపత్న్యాది సర్వేకారుణ్య పితరః । ఏతత్తే పితః .... గోత్ర శర్మన్ వసురూప యేచత్వామను ।

పిత్రేగోత్రాయ .... శర్మణే .... వసురూపాయ యేచత మనుగచ్ఛన్తి తేభ్యశ్చాయం పిండః తస్మైతే స్వధానమః గయాయాం దత్తమస్తు । (ఈవిధంగా అన్నీ సంబోధన, చతుర్థిలో చెప్పవలెను) (అన్నదమ్ముల, పినతండ్రి, పెత్తండ్రుల, మేనమామల భార్యలు మరణించినచో) తత్పత్ని .... గోత్రే ....పదే వసురూపే యాశ్చత్వామను । తత్పత్న్యై .... గోత్రాయై పదాయై వసురూపాయై యాశ్చతా .... స్వధానమః గయాయాం దత్తమస్తు। అని వారి వారి పిండముల కుడిభాగమున పత్నీపిండముల నుంచవలెను – దైవాద్వా వారికుమారులు మరణించి ఉన్నచో) తత్పుత్ర – గోత్ర ...... శర్మన్ వసురూప యేచత్వామను । తత్పుత్రాయ – గోత్రాయ – శర్మణే ..... స్వధానమః అని తలిదండ్రుల మధ్యభాగమున పుత్రపిండములను ఉంచవలెను । (అటులనే, పితృభగినీ మాతృభగినీల భర్తలు కుమారులు మరణించిననూ పైవిధముగానే ఆచరించవలెను) పితృభగినీ మాతృభగిని పిండప్రదానముకాగానే తద్భర్తః......గోత్ర ....శర్మన్ వసురూప యేచత్వామను,....... తద్భర్త్రే గోత్రాయ..... శర్మణే ...... స్వధానమః అని భర్తృపిండములను ఆమె ఎడమ పక్కన ఉంచవలెను వారి కుమారులకు పిండమీయవలసి యున్నప్పుడు తత్పుత్ర ...... గోత్ర శర్మన్ ..... స్వధానమః అని వారిరువురి మధ్యలో ఉంచాలి. ఒకరికన్నా ఎక్కువమంది పుత్రులు మరణించినచో తదనంతర తత్పుత్ర అని వారిరువురి మధ్యలో ఉంచాలి. మధ్యలోని వాడు మరణించి జ్యేష్ఠుడు, కనిష్ఠుడు జీవించి యున్నచో వ్యవహిత తత్పుత్రయని చెప్పవలెను, అటులనే అన్నదమ్ములు పినతండ్రి పెదతండ్రుల విషయములో జ్యేష్ఠుడు మరణించిన యడల జ్యేష్ఠభ్రాత అనియూ పెద్దతండ్రి

అయినచో జ్యేష్ఠ పితృవ్య అనియూ, చివరి వారైనచో కనిష్ఠ భ్రాతః, కనిష్ఠ భ్రాతః, కనిష్ఠ పితృవ్య అనియూ తనకంటే పెద్ద అయిన అన్నమరణించి అంతకంటే పెద్దఅయిన అన్నలున్నచో సన్నిహిత జ్యేష్ఠభ్రాతః అనియూ తన తరువాత జన్మించిన సోదరుడు మరణించి అంతకంటే చిన్నతమ్ములు ఉన్నయడల సన్నిహిత కనిష్ఠభ్రాతః అనియూ అన్నతమ్ములలో ఒక్కడు మరణించినయెడల వ్యవహిత భ్రాతః అనియూ సందర్భాను సారముగా చెప్పవలెను)

ధర్మపిండ శ్లోకాః

పితృవంశే మృతాయేచ గతిర్యేషాం నవిద్యతే ।
తేషాముద్ధరణార్థాయ ఇమం పిండం దదామ్యహం ।
పితృవంశే మృతాయాశ్చ గతిర్యాసాం నవిద్యతే ।
తాసాముద్ధరణార్థాయ ఇమం పిండం దదామ్యహం ।
మాతృవంశే మృతాయేచ గతిర్యేషాం నవిద్యతే ।
తేషాముద్ధర ణార్థాయ ఇమం పిండందదామ్యహం ।
మాతృవంశే మృతా యాశ్చ గతిర్యాసాం నవిద్యతే ।
తాసాముద్ధరణార్థాయ ఇమం పిండం దదామ్యహం ।
విద్యుద్భిర్దంష్ట్రిభిశ్చైవ విషవారి దవాగ్నిభిః ।
శస్త్రాస్త్ర దండ పాషాణై ర్నఖిభిశ్శృంగిభిర్గ్రహైః ॥

కుష్ఠాపస్మార లూతాది భగందర జలోదరైః ।
గండమాలాదిభిః పాండు క్షయవ్యాధిభిరర్దితాః ॥
చండాలాద్యైర్హతాశ్చాన్యే ఆశౌచే శయనేమృతాః ।
బ్రహ్మస్వహరణాయేచ సురాపాస్స్వర్ణహారిణః ॥
గురుదార రతా మూఢాః పరదారరతాశ్చయే ।
బ్రహ్మభ్రూణ వధోఽపేతా యేఽపి చాత్మహనో జనాః ॥
కుబ్జాశ్చ మూకా బధిరాః పితృమాతృ కులోద్భవాః ।
జాయావంశ సముద్భూతాః బాల వృద్ధాశ్చ సూతికాః ॥
తిర్యగ్యోనిషు సంభూతా ఇహచాప్యన్య జన్మని ।
తేషాంపిండో మయాదత్తో హ్యక్షయ్యముపతిష్ఠతు ॥

2 పితృవంశే మృతాయేచ మాతృవంశేతథైవచ ।
గురు శ్వశుర బంధూనాం యేచాన్యేగతి వర్జితాః ॥
క్రియాలోప హతాశ్చైవ జాత్యంధాః పంగవస్తథా ।
విలోపాఆమగర్భాశ్చ జ్ఞాతాఽజ్ఞాతాః కులే మమ ॥
తేషాంపిండో మయాదత్తో హ్యక్షయ్య ముపతిష్ఠతు ।

3 ఆబ్రహ్మణో యేపితృవంశజాతా మాతుస్తథా వంశభవామదీయాః ।
వంశద్వయేస్మిన్ మమదాసభూతా భృత్యాస్తథైవాశ్రిత దేవరాశ్చ ।
మిత్రాణిసఖ్యః పశవశ్చదాసాః స్పృష్టాశ్చ దృష్టాశ్చ కృతోపకారాః ।
జన్మాంతరేయే మమసంగతాశ్చ తేభ్యస్సదా పిండ మహం దదామి ॥

గయాయాం దత్తమస్తు ॥ యన్మేమాతాప్రమమాద ...... పద్యతాం । పితృభ్య స్స్వధా విభ్య స్స్వధానమః (ఈవిధంగా అన్నీవర్గములు చతుర్థిలో చెప్పాలి) ఓం అత్రపితరో .... వీరంధత్త పితరః । సవ్యం పిండశేష మాఘ్రాయాచమ్య ..... ఇత్యాది పిండ పూజాంతం కృత్వా । ఓం.ఓం.ఓం పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ పితౄణాం అక్షయ్యపుణ్యలోక ఫలా....... శ్రాద్ధీయ తిలోదక పిండప్రదానకాలే పితౄణాం శాశ్వత పుణ్యలోకఫలా వాప్త్యర్థం యథాశక్తి గోదాన, దశదాన షోడశ మహాదానాని కరిష్యే తదంగ బ్రాహ్మణ పూజాం కరిష్యే । గవామంగేషు ...... ప్రయచ్ఛమే ॥ గో,భూ,తిల ..... పండితాః ॥ గావః సువర్ణరజితం ...... షోడశ ॥ ఇత్యాది యథాసంభవద్రవ్యైః దానాని దద్యాత్ ॥ ఓం ఓం ఓం .... ప్రాచీనావీతీ పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోకఫలావాప్త్యర్థం, కన్యాగతే దేవగురౌ సార్థత్రికోటి తీర్థసహిత కృష్ణవేణీ పుష్కర ప్రయుక్త తీర్థాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే అస్మత్ పితృపితామహ ప్రపితామహాన్ ...... గోత్రాన్ ...... శర్మణః వసురుద్ర ఆదిత్యరూపాన్

(ఈవిధంగా ద్వితీయావిభక్తిలో అన్ని వర్గలు చెప్పాలి) ఏతానేతాః ఉద్దిశ్య మయాదత్తాః పిండాః గయాపిండ సదృశా భవన్త్వితి భవన్తో బృవన్తు । గయాపిండ సదృశాభవన్తు । సవ్యం । పిండాన్నమస్కృత్య । ప్రాచీనావీతీ, అప్సుపిండాన్ ఉద్వాసయిష్యే । ఉద్వాసయ । ఇత్యాది ఆసీమాన్తం కుర్యాత్ ॥

శ్రాద్ధాంగ తిలతర్పణే విశేషః

శ్లో॥ తీర్థశ్రాద్ధే గయాశ్రాద్ధే ప్రేతశ్రాద్ధేను మాసికే ।

సపిండీ కరణే చైవ నకుర్యాత్తిలతర్పణమ్ ॥

శ్లో॥ పక్షేమహాలయశ్రాద్ధే తర్పణన్తు దినే దినే ।

సకృన్మహాలయశ్రాద్ధే తర్పణన్తు పరేహని ॥

తీర్థ శ్రాద్ధములందు పరేహని తర్పణలేదు – సద్యఃకాల కర్తవ్యమే ।

ఓం ఓం ఓం పుణ్యతిథౌ । ప్రాచీనావీతీ । పితౄణాం మాతామహానాంచ అక్షయ్య పుణ్యలోక ఫలావాప్త్యర్థం కన్యాగతే .... సకృన్మహాలయాఖ్యాన్నశ్రాద్ధీయ పరేహనికర్తవ్య తిలతర్పణం దేశకాల .... సద్యః కరిష్యే ॥

సవ్యముగా నీరువదలవలెను । ప్రాచీనావీతీ ।

అస్మత్ పితరం.....గోత్రం....శర్మాణం వసురూపం స్వధానమ స్తర్పయామి ॥ త్రివారం

పితామహం.....గోత్రం....శర్మాణం రుద్రరూపం స్వధానమ స్తర్పయామి ॥ త్రివారం

ప్రపితామహం....గోత్రం....శర్మాణం ఆదిత్యరూపం స్వధానమ స్తర్పయామి॥ త్రివారం

(ఈవిధముగా అన్ని వర్గలకూ ద్వితీయా విభక్తిలో తర్పణమీయవలెను)

నివీతీ భూత్వా యేకే చాస్మత్ .... సూత్రనిష్పీడనోదకమ్ ॥

శ్రీరామ రామ రామ

ఇతి మహాలయ ప్రయోగస్సమాప్తః

మాసి శ్రాద్ధ ప్రయోగః

ఆచమ్య. ఓం కేశవాయ స్వాహా.....శ్రీ కృష్ణాయనమః

పవిత్రంధృత్వా - పవిత్రవంతః....పుణ్యతిథౌ

ప్రాచీనావీతీ అస్మత్ పితుః/మాతుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాఽహాఖ్యాన్న మాసి శ్రాద్ధం కరిష్యే । కాలే అనుజ్ఞార్థం సంభవత్పరిషత్ప్రాయ శ్చిత్తం కరిష్యే.... విష్ణు మయం జగత్.

ఓం ఓం ఓం అద్య తిథౌ ప్రాచీనావీతీ, అస్మత్ పితుః/మాతుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న మాసి శ్రాద్ధే, అస్మత్ పిత్రు పితామహ ప్రపితామహానాం గోత్రాణాం...శర్మణాం అస్మన్మాతృ, పితామహి, ప్రపితామహీనాం....గోత్రాణాం దాయినాం వసు రుద్రాదిత్యరూపాణాం, సవ్యం । పురూర వార్ద్రవ సంజ్ఞ కానాం విశ్వేషాం దేవానాం చ ఉద్దిశ్య, ప్రాచీనావీతీ, అస్మత్ పితుః/మాతుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న మాసిశ్రాద్ధం అన్నేన హవిషా - పార్వణ విధానేన మాసిశ్రాద్ధ ప్రకారేణ సద్దైవ మద్య కరిష్యే - సవ్యం - కురుష్వ.

(ఇచటనుండి విష్టరము అగువరకు విధానము మామూలుగానే చేయవలెను. మాతృశ్రాద్ధమైననూ, పితృశ్రాద్ధమైననూ, పితృహోమములనే చేయవలెను.)

జీవత్పితృకుడు మాతృ శ్రాద్ధము చేయునప్పుడు, అస్మన్మాతృ పితామహి, ప్రపితామహీనాం, అనియూ, హోమ, పిండ ప్రదానమున పితుః, పితృ, పితామహ, ప్రపితామహానాం అని చెప్పవలెను.

ఓం ఓం ఓం ....పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ ।

అస్మత్ పితుః/మాతుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్నశ్రాద్ధే భవదనుజ్ఞయా ప్రక్రాంతం శ్రాద్ధకర్మ కరిష్యే । కురుష్వ ప్రాచీనావీతీ ।

అప హతా అసురా రక్షాగ్ంసి పిశాచా యేక్ష యంతి పృథివీ మను । అన్యత్రేతో గచ్ఛంతు యత్రై షాంగతం మనః । ఉదీరతా మవర ఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాః పితర స్సోమ్యా సః । అసుంయ ఈ యురవృకా బుతజ్ఞాస్తేనోఽవంతు పితరో హవేషు । తూష్ణీం ఖాత్వా ।

వర్తులాకార మండల త్రయం ద్వివారం కృత్వా । తేషు తిలదర్భా న్నిక్షిప్య । సవ్యం । తూష్ణీం విశ్వేదేవస్థానే యవోదకేనా వోక్ష్య । తత్ర చతురశ్ర మండల ద్వయం కృత్వా । యవదర్భాన్నిక్షిప్య । గాయత్ర్యా ఆత్మానం, పాక ద్రవాణిచ సంప్రోక్ష్య

ఓం భూర్భువస్సువః...ప్రచోదయాత్ । శ్రాద్ధార్థం సంపాదితాః పదార్థాః .....శ్రాద్ధ యోగ్యా భవన్త్వితి భవన్తో బృవంతు । శ్రాద్ధ యోగ్యా భవంతు ।

శ్లో ॥ శ్రాద్ధకాలే...ప్రవర్తయే ॥

పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానా మిద మిద మాసనం । సుఖాసనం । హస్తోదకం దత్వా । విశ్వేదేవ దైవేక్షణః క్రియతాం । అస్తు క్రియతాం ఓం తథా । ప్రాప్నువంతు భవంతః । ప్రాప్నువామ । విశ్వేదేవాస....నిషీదత । పురూర వార్ద్రవ సంజ్ఞకాన్ విశ్వాన్దేవాన్ భవత్సు ఆవాహ యిష్యే । ఆవాహయ.

ఓం విశ్వేదేవాశ్శృణు...సావధానా భవంతుతే ।

సావధానాః స్మః । దర్భేష్వర్ఘ్య పాత్రే ఆసాద్య । ప్రోక్ష్య । ఉత్తానే కృత్వా ।

పునః ప్రోక్ష్య । పాత్రయోః పవిత్రే సంస్థాప్య (అనగా షట్పాత్రములోని పవిత్రము వలెనే ప్రాదేశ మాత్రముగా రెండు దర్భలతో పవిత్రముచేసి ఆదొప్పల యందు ఈ క్రింద చెప్పిన మంత్రముతో ఉంచవలెను)

ఓం పవిత్రే స్థో వైష్ణవీ వాయుర్వాం మనసా పునాతు ।

యవాన్వికీర్య । ఉదకమాపూర్య, శంనో దేవీ....వంతునః ॥

శ్లో ॥ యవోసి......ఋషిభిఃస్మృతం ॥

అర్ఘ్యపాత్రయోః అమీగంధాః । పుష్పార్థా ఇమే అక్షతాః । అమీకుశాః । కూర్చోదకేనైవ అష్టార్ఘ్యై స్సంపూర్ణా ర్చనమస్తు । ఇమాని శ్రీ, తులసీ, దర్భ, పత్ర, తృణానిచ । ఔదుంబర పర్ణైః ప్రచ్ఛాద్య, దర్భై ర్వా । వః పాత్రే, సంపన్నే, సుసంపన్నే, స్వాహార్ఘ్యాః, స్వాహార్ఘ్యాః, సంత్వర్ఘ్యాః ।

హస్తోదకం దత్వా, అర్ఘ్య పాత్ర స్థ పవిత్రం బ్రాహ్మణ హస్తే నిధాయ । ఉద్ధరణ్యాది అన్యపాత్రేణ అర్ఘ్యపాత్ర స్థోదకం కించి ద్గృహీత్వా ।

ఓం యాదివ్యా...స్వాహా భవంతు ।

పురూరవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవా ఇదంవో అర్ఘ్యం స్వాహానమః । అస్త్వర్ఘ్యం । తతశ్శుద్ధోదకం, హస్తోదకం దత్వా, అర్ఘ్యపాత్రస్థ పవిత్రం బ్రాహ్మణ హస్తే నిధాయ। పూర్వవత్ అర్ఘ్యం గృహీత్వా ఓం యాదివ్యా.....స్వాహాభవంతు । ఆర్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవా ఇదంవో అర్ఘ్యం స్వాహానమః । అస్త్వర్ఘ్యం । తత శ్శుద్ధోదకం । పునః హస్తోదకం దత్వా । విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః పాత్రే స్థానే స్థః । సుస్థానమసి । తతః అర్చనం సర్వం కుర్యాత్ ।

(అర్ఘ్య పాత్రలను కొందరు అగ్నిసమీపమున దేవపాత్రల ఆసాదనా నంతరము ఆసాదన చేయుచున్నారు. ఈ అర్ఘ్య పాత్రలను భోక్తల సమీపమున ఆసాదన చేయుట సౌకర్యము. సముచితము కూడా అగుచున్నది. అర్ఘ్య పాత్రలోని అర్ఘ్యము కొంత భాగము మిగిల్చి, ఆసీమాంత మునమూ, పిండ ప్రదానాదులలో మార్జనకూ ఉపయోగించ వలెను.)

(అస్తు) సంకల్ప సిద్ధిరస్త్వితి భవంతో బృవంతు । అస్తు సంకల్ప సిద్ధిః । యుష్మదనుజ్ఞయా అస్మత్ పిత్రా/మాత్రా ద్యర్చనం కరిష్యే.

ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్పిత్రృ పితామహ ప్రపితామహానాం. గోత్రాణాం ... శర్మణాం వసురుద్రా దిత్య రూపాణా మిద మిద మాసనం । సుఖాసనం। హస్తోదకం దత్వా। పితుః/మాతుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్న మాసిశ్రాద్ధే క్షణః క్రియతాం। అస్తు క్రియతాం । ఓంతథా । ప్రాప్నువన్తు భవంతః । ప్రాప్నువామ ।

ఓం ఉశంతస్త్వా హవామహ ఉశన్త స్సమిధీమహి ।

ఉశన్ను శత ఆవహ పితౄన్ హవిషే అత్తవే ॥

అస్మత్ పితృ పితామహ ప్రపితామహాన్ .... గోత్రాన్ ...... శర్మణః వసురుద్రాదిత్య రూపాన్ భవత్సు ఆవాహయిష్యే । (భోక్త 17 సార్లు ఓంకారమును జపించిన పిమ్మట)

ఆవాహయ । సవ్యం । నమస్కృత్య ।

ఓం ఆయంతు నః పితర స్సోమ్యాసోగ్ని ష్వాత్తాః పథిభిర్దేవ యానైః । అస్మిన్ యజ్ఞే స్వధయా మదం త్వధి బృవంతు తే అవంత్వ స్మాన్ । సావధానా

భవంతు తే । సావధానాః స్మః । ప్రాచీనావీతీ । దర్భేష్వర్ఘ్య పాత్రాణ్యాసాద్య । ప్రోక్ష్య। ఉత్తానాని కృత్వా । పునః ప్రోక్ష్య । తిలాన్ వికీర్య । అర్ఘ్య పాత్రేషు పవిత్రాణి నిధాయ । ఓం పవిత్రాణిస్థ వైష్ణవాని వాయుర్వో మనసా పునాతు ।

(అని అర్ఘ్య పాత్రలందు పవిత్రముల నుంచవలెను)

ఉదక మాపూర్య । అభిమంత్ర్య । శన్నోదేవీ ..... వంతునః । తిలోసి సోమ దైవత్యో గోసవే దేవనిర్మితః । ప్రత్నవద్భిః ప్రత్నవస్వధయేహి । ఇత్యాది అర్చనాంతం కుర్యాత్ (అర్ఘ్య పాత్రలలోని అర్ఘ్యమును ఉద్ధరణ మొదలగు సాధనముతో వారి వారి గోత్రనామముల నుచ్చరించి అర్ఘ్యమీయ వలెను. మిగిలిన అర్ఘ్యోదకమును భోక్తల ప్రక్కనే ఉంచి ఆసీమాంత మందునూ, పిండ ప్రదాన మార్జనములందు ఉపయోగించవలెను.)

యుష్మదనుజ్ఞయా సర్వత్ర మండలో ద్వర్తన పాత్రాసాదనం చ కరిష్యే ॥

శ్లో॥ కురుక్షేత్రం .... సదాపఠేత్ ॥

ఆచమ్య. త్రిరాచామేత్ .... శ్రోత్రే । ఓం ఓం ఓం అద్య పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్ .

పితుః/మాతుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధీయ మాసి శ్రాద్ధహోమం కరిష్యే।

అగ్నేరుపసమాధినాది సర్వం ప్రాచీనీవీతినా కార్యం ।

(ఇచ్చట షట్పాత్ర ప్రయోగము ప్రాచీనావీతిగా చేయవలెను.)

ఆ.గృ.సూ. అపర పక్షే పిత్ర్యాణి, ప్రాచీనా వీతినా, ప్రసవ్యమ్, ఇత్యాది

సూత్రముల ప్రకారము, తూర్పు, పశ్చిమ పరిస్తరణలు దక్షిణాగ్రముగా వేయవలెను – ఉత్తర పరిస్తరణ పై భాగమునకు దక్షిణపరిస్తరణ క్రింద భాగమునకు వచ్చునట్లు ఉంచవలెను. ఏకైకశః పిత్ృ సంయుక్తాని అనుటచే, ఒకొక్క పాత్రను, ఆసాదన చేయవలెను. పైతృకేషు సమస్త మేవ తూష్ణీం, అను సూత్రానుసారముగా అప్రదక్షిణముగా అమంత్రకముగా పరిషేచన చేయవలెను.

శ్లో ॥ ఆఘార దార్వగ్ని ముఖాజ్యభాగ ప్రదక్షిణాను వ్రజనేషు చిత్తే ।

ఆఘారయో స్స్విష్టకృతి ప్రసిద్ధం యజ్ఞోపవీతం హి కపర్దినోక్తమ్ ॥

అనుటవల్ల, ఆఘారసమిధలుంచుట, ముఖాహుతి, ఆజ్యభాగలైన, అగ్నయేస్వాహా, సోమాయ స్వాహా, అనుహోమములు, అగ్నిప్రదక్షిణ, బ్రాహ్మణ ప్రదక్షిణ, (ఆసీమాంత మందు) జయాదుల యందు, ఆఘార హోమములందు స్విష్టకృత్తు నందును సవ్యము. మిగిలిన కర్మ అంతయూ ప్రాచీనావీతముగనే చేయవలెను.

సవ్యం । ఆజ్య భాగాంతే –

కర్తృవచనమ్	**భోక్తృప్రతివచనం**
ఉద్ధ్రియతామగ్నౌచ క్రియతాం	కామ ముద్ధ్రియతాం । కామ మగ్నౌచక్రియతాం॥

అథ బ్రాహ్మణ భోజనా ర్థాదన్నాత్ హవిష్యం ఓదనాఽపూపాదికం ఏకస్మిన్ పాత్రే సముద్ధృత్య, అహవిష్యం (క్షారాది సంస్పృష్టం) అన్యస్మిన్ పాత్రే ఉద్ధృత్య,

అథహవిష్యం ప్రతిష్ఠిత మభిఘార్య ॥

(బ్రాహ్మణ భోజనమునకై వండిన అన్నమును విస్తరిలో అగ్ని సమీపమున ఉంచి, అభిఘరించి, అన్నమగ్నావధి శ్రిత్య దక్షిణత (ఉత్తరత) ఉద్వాస్య, అద్భిః ప్రోక్ష్య, అభిఘార్య, అనునంత వరకు చేసి)

సూ॥ అన్నస్యోత్త రాభిర్జుహోతి ॥ ప్రాచీనావీతీ

స్రుచ్యుపస్తీర్య చరుమధ్యా ద్విరవదాయ, అభిఘార్య.

1 ఓం యన్మే మాతా ప్రలులోభ చరత్యననువ్రతా । తన్మే రేతః పితా వృఙ్క్తాం మాభు రన్యోప పద్యతాం యజ్ఞేశ్వర శర్మణే స్వాహా ॥ యజ్ఞేశ్వర శర్మణే అస్మత్పిత్ర ఇదం నమమ ।

(ద్విమాతృకశ్చేత్:- ఇద్దరు తల్లులున్నచో)

యన్మేమాతరౌ ప్రలులుభతు శ్చరత అనను వ్రతే ।

తన్మేరేతః పితా వృంక్తాంమా భురన్యోప పద్యతాం....స్వాహా

(బహుమాతృ కశ్చేత్ – మువ్వురుగానీ, అంతకంటే ఎక్కువ తల్లులు గలవారు ఈ క్రింది మంత్రముతో హోమము చేయవలెను)

ఓం యన్మే మాతరః ప్రలులు భుశ్చరం త్యననువ్రతాః । తన్మేరేతః పితా వృంక్తాం మాభురన్యోప పద్యతాం (యజ్ఞేశ్వర) శర్మణే స్వాహా ॥ (యజ్ఞేశ్వర) శర్మణే స్మత్పిత్ర ఇదం నమమ॥

2. పూర్వవత్ పునరవదాయ, ఓం యాస్తిష్ఠంతి యా ధావంతి యా ఆర్ద్రోఘ్నీః పరితస్థుషీః । అద్భిర్విశ్వస్య భర్త్రీభి రన్తరన్యం పితుర్దధే...శర్మణే స్వాహా...శర్మణే అస్మత్పిత్ర ఇదం నమమ ॥

3. పూర్వవత్పునరవదాయ, యన్మే పితామహీ ప్రలులోభ చరత్యనను వ్రతా। తన్మేరేతః పితా మహోవృంక్తాం మాభురన్యోప పద్యతాం....శర్మణే స్వాహా...శర్మణే స్మత్పితా మహా యేదం నమమ ।

(ఇద్దరుగానీ, ముగ్గురు ఆపైన పితామహిలు గలవారు పైనచెప్పిన విధముగా ద్వివచన, బహువచనములతో మార్చి చెప్పవలెను.)

4.అంతర్దధే పర్వతై రంతర్మహ్యా పృథివ్యా । ఆభిర్దిగ్భి రనంతాభిరన్తరన్యం పితామ హోద్దధే....శర్మణే స్వాహా ॥ ....శర్మణే స్మత్పితామహాయేదం ।

5. పునశ్చైవ మవదాయ :- యన్మే ప్రపితామహీ ప్రలులోభ చరత్యనను వ్రతా । తన్మే రేతః ప్రపితా మహో వృంక్తాంమా భురన్యోప పద్యతాం....శర్మణే స్వాహా ॥

....శర్మణే స్మత్ప్రపితామహా యేదం నమమ

6.పునశ్చైవ మవదాయ:- అంతర్దధ ఋతుభిరహో రాత్రైస్స సంధిభిః । అర్ధమాసైశ్చ మాసై శ్చాంతరన్యం ప్రపితామహోద్దధే..... శర్మణే స్వాహా ॥....శర్మణేస్మ త్ప్రపితా మహాయేదం నమమ ॥

7. పునశ్చైవ మవదాయ:- హవిః ప్రత్యభి ఘారయతి । ఓం యే చేహపితరో యేచ నేహ యాగ్శ్చ విద్మ యాగ్ం ఉచన ప్రవిద్మ । అగ్నే తాన్వేత్థ యదితే జాతవేదస్తయా ప్రత్తగ్గ్ స్వధయా మదన్తు స్వాహా । అవిజ్ఞాతే భ్యః పితృభ్య ఇదం నమమ ॥

స్వాహాపిత్ర ఇతిషడ్భిః ప్రతి మంత్రం షడాజ్యాహుతీర్జుహోతి ।

(అనగా ఈ క్రింద చెప్పబోవు ఆరుహోమములు ఆజ్యముతో చేయవలెను. అనగా చతుర్గృహీతమైన ఆజ్యముతో, జమదగ్ని గోత్రజులైనచో పంచగృహీతము చేయవలెను. త్రిర్జమగ్నీనాం, అనుసూత్రము వల్ల జమదగ్ని గోత్రజులైనచో పైనచెప్పిన 7 చరుహోమములందు మూడుసార్లు అవదానము చేయవలెను)

ఏకం, ద్వే, త్రీణి, చత్వారి, (పంచ)

1. ఓం స్వాహా పిత్రే – పిత్ర ఇదం నమమ
2. ఓం పిత్రే స్వాహా – " " "
3. ఓం స్వాహా పిత్రే – " " "
4. ఓం పిత్రే స్వాహా – " " "
5. ఓం స్వధా స్వాహా – స్వధాయా ఇదం నమమ
6. ఓం అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వధాస్వాహా – అగ్నయే కవ్యవాహనా యస్వధాయా ఇదం నమమ ॥

(జీవత్పితృకుడు మాతుశ్రాద్ధము చేయునప్పుడు యన్మే మాతా, అనుచోట యన్మేపితు ర్మాతా, అని ఊహచేసుకోవలెను. మాతామహులకున్నూ చేయునప్పుడు అనగా, మహాలయ, తీర్థ శ్రాద్ధాదులయందు, పితృవర్గమునకు చరుహోమములు ఆరు చేసిన పిమ్మట, యన్మేమాతుర్మాతా ప్రలులోభ, యన్మే మాతుః పితామహీ ప్రలులోభ", యన్మేమాతుః ప్రపితామహీ ప్రలులోభ అనెడి ఊహలతో ఆరు చరు హోమములు చేసి, 7వహోమము అనగా యేచేహ పితరో....అనెడి హోమము చేసి, ఆజ్యాహుతులైన స్వాహపిత్రే, అనునవి 6 హోమములు చేయవలెను – అవదాన

ధర్మములతో)

సవ్యం। స్రుచ్యుపస్తీర్య, ఉత్తరార్ధాత్సకృత్ స్విష్టకృతే అవదాయ, ద్విరభిఘార్య, (పంచావత్తులకు ద్విరవదానము)

ఓం అ॒గ్నయే॑ స్విష్టకృతే॒ స్వాహా॑ ॥ అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదం నమమ ॥

ప్రాచీనావీతీ । ఉదీచీన ముష్ణం భస్మా పోహ్య, తత్ర అహవిష్యమాదాయ, స్వాహా॑। ఇతి హుత్వా ॥

(అహవిష్యమనగా ఉప్పుకారము కలిపిన శాక, సూపాదులు - అట్టి అహవిష్యమును అగ్నిలోని వేడి భస్మను ఉత్తర ప్రక్కగా కొంచెం బయటకునెట్టి ఆ ఉష్ణభస్మలో అహవిష్యమును స్వాహా అని ఉంచవలెను)

సవ్యం। ఇధ్మసన్నహనా ... జయాదిహోమానంతరం యదస్యకర్మణో .... అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదం నమమ। (మాసి శ్రాద్ధమందు స్థాలీపాకము వలె జయాది వర్జ్యముగా ప్రజాపతిహోమము, పరిధి ప్రహరణాదుల చేయుటయూ ఒక మతమున్నది.

శ్లో ॥ ఆగ్నేయాగ్రయణేశాన మాసి శ్రాద్ధాష్ట కాసుచ ।

దధ్యంజలి సపిండీక క్రియాసున జయాదయః ॥)

ప్రాచీనావీతీ - లేపయోః ప్రస్తర వత్తూష్ణీం బర్హి రక్త్వాగ్నౌ ప్రహరతి। పాత్ర ప్రయుక్త దర్భాగ్రాణి దర్వ్యామభ్యజ్య, స్రువే మధ్య మూలే అనక్తి। మూలాంజనే దక్షణం పాణి మధః కుర్యాత్। ఏవం(త్రిః। కించిత్తృణ మపాదాయ ప్రజ్ఞాతం నిధాయ । పాణి భ్యాం దర్వ్యాం ప్రతిష్ఠాప్య హుత దేవతా ఉద్దిశ్యాగ్నౌ ప్రహరతి ।

1.యజ్ఞేశ్వర శర్మణే అస్మత్పిత్ర ఇదంనమమ

2. పిత్ర ఇదం నమమ

3.పితామహాయేదం నమమ

4. పితా మహా యేదం నమమ

5. ప్రపితామహాయేదం నమమ

6. ప్రపితా మహా యేదం నమమ (మహాలయ, తీర్థ శ్రాద్ధములలో, మాతుః పిత్ర ఇదం నమమ 2 మాతుః పితా మహాయేదం నమమ. 2. మాతుః ప్రపితామహాయేదం నమమ2)

7.అవిజ్ఞాతేభ్యః పితృభ్య ఇదం నమమ

8.పిత్ర ఇదం నమమ

9. పిత్ర ఇదం నమమ.

10. పిత్ర ఇదం నమమ

11. పిత్ర ఇదం నమమ

12.స్వధాయా ఇదం నమమ

13. అగ్నయేకవ్య వాహనాయ స్వాధాయా ఇదం నమమ

14. అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదం నమమ

అంజలినా త్రిరుద్ధ్యత్య తృణం ప్రహరతి । త్రిరంగుళ్యా నిర్దిశ్య । ఏతత్ । ఏతత్ । ఏతత్ । అగ్నిమభిమంత్ర్య । భూమి ముప స్పృశేత్ । మధ్యమ పరిధిం ప్రహృత్య । ఇతరౌ యుగ పత్ప్రహరన్న్ । ఉత్తరార్ధ స్యాగ్రమంగారేషూ పోహతి

పరిధీ నభిమంత్ర్య । సవ్యం – ఆఘార సమిధౌ ప్రహరతి । తనుభ్య ఇదం నమమ

ప్రాచీనావీతీ – దర్వ్యామితర దర్వ్యగ్రమవధాయ । సగ్గ్రావేణాభిజుహోతి।
వసుభ్యో రుద్రేభ్య ఆదిత్యేభ్య స్సగ్గ్రావ భాగేభ్య ఇదం నమమ ॥

సవ్యం – అస్మిన్మాసిశ్రాద్ధ హోమేకర్మణ్య విజ్ఞాత ప్రాయశ్చిత్తాని కరిష్యే – అనాజ్ఞాతం...భూర్భు వస్సువ స్వాహా ప్రజాపతయ ఇదం నమమ – హస్తం ప్రక్షాళ్య, ఆతమితోః ప్రాణా నాయమ్య । విష్ణుర్విష్ణు ర్విష్ణుః । సంకల్ప ప్రభృతి ఏతా వత్పర్యంతం నానాప్రకారేణ సంభావిత సకల దోష నిర్హరణార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే. ఓం భూర్భువస్సువ స్వాహా । ప్రజాపతయ ఇదం నమమ ।

ప్రాచీనావీతీ – తూష్ణీం అప్రదక్షిణం సమంతం పరిషిచ్య । సవ్యం – పూర్ణపాత్ర మాదాయ పునఃపూర యిత్వా ..... అహంభో అభివాదయే ॥

ప్రాచీనావీతీ । పితృ/మాతృ స్థానే హస్తోదకం దత్వా, పాత్ర యోరుపస్తీర్య। హోమశేషాన్నం స్వధేయ మితి త్రివారం పితృ పాత్రే నిక్షిప్య। అస్తు స్వధేతి భోక్తావదేత్। అభిఘార్య ।

ఆస్వధేత్యాశ్రావ యతి । అస్తు స్వధేతి ప్రత్యా శ్రావయతి । స్వధానమ ఇతి వషట్కరోతి । స్వధాకారోహి పితౄణాం । విశ్వేదేవ స్థానే హస్తోదకం దత్వా । పాత్రయోరుపస్తీర్య। పునః హస్తోదకం దత్వా, చరుపాత్రే అభిఘార్య – ఓం.ఓం.ఓం .... తిథౌ ప్రాచీనావీతీ పితుః/మాతుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే అన్నశుద్ధ్యర్థం, అన్నస్య ఆఘ్రాణ దోషనిర్హరణార్థం అన్నసూక్త మంత్ర పఠనం కరిష్యే – కృత్వా ।

శ్లో ॥ అన్నంచ పాయసం భక్ష్యం ఘృతంచ వ్యంజనాదికం ।
సూపమంతే ప్రదా తవ్యం సర్వం స్యాద్దైవ పూర్వకమ్ ॥

శ్లో ॥ సూపంచ పాయసంచాజ్యం దద్యాద్భోక్తుశ్చ దక్షిణే ।
తైలపక్వం తథావామే శేషేష్వనియమాస్స్మృతాః ॥

అన్నే, పాయసే, ఘృత పాత్రేచ అభిఘార్య

సూ ॥ సర్వ ముత్తరై రభిమృశేత్ - ప్రాచీనావీతీ ।

(పితృస్థానమునందు వడ్డించిన పదార్థములను దర్భలతో ఈ క్రింది మంత్రములతో అభిమంత్రించవలెను - మాతా మహ స్థానము గూడా ఉన్నప్పుడు ఏషతే మాతు స్తత అనెడి ఊహతో చెప్పవలెను -) క్లుప్తాన్వా ప్రతి పూరుషమ్ ।

ఓం ఏషతే తత మధుమాగ్ం ఊర్మి స్సరస్వాన్యావా నగ్నిశ్చ పృథివీచ తావత్యస్య మాత్రా తావతీంత ఏతాం మాత్రాం దదామి యథాగ్ని రక్షితోఽనుపదస్త ఏవం మహ్యం పిత్రే క్షితోఽనుపదస్త స్వధా । భవతాం త్వగ్గ్ స్వధాంతై స్సహోపజీవర్చస్తే మహిమా ॥ ఏషతే పితామహ మధు మాగ్ం ఊర్మిస్సరస్వాన్ యావాన్ వాయుశ్చాంతరిక్షంచ తావత్యస్యమాత్రా తావతీంత ఏతాం మాత్రాం దదామి యథా వాయు రక్షితోఽనుప దస్త ఏవం మహ్యం పితామహాయాక్షితోఽనుపదస్త స్వధా భవతాం త్వగ్గ్ స్వధాంతై స్సహోపజీవ సామాని తే మహిమా ॥

ఓం ఏషతే ప్రపితామహ మధుమాగ్ం ఊర్మిస్సరస్వాన్ యావానాదిత్యశ్చ ద్యౌశ్చ తావత్యస్య మాత్రా తావతీం తఏతాం మాత్రాం దదామి యథాఽదిత్యోఽక్షితో నుప దస్త ఏవం మహ్యం ప్రపితా మహాయాక్షితోఽనుపదస్త స్స్వధా భవతాం త్వగ్గ్

స్వధాంతై స్సహోప జీవ యజూగ్ంషితే మహిమా ।

సూ ॥ ఉత్తరేణయజుషోపస్పర్శయిత్వా

సవ్యం – విశ్వేదేవస్థానే హస్తోదకందత్వా......ప్రభృతి బ్రాహ్మణ భోజన పర్యంతం సర్వం పిండ పిత్ృయజ్ఞవత్ (లోకాచారవత్) కుర్యాత్ – తతః ఆసీమాంతం కృత్వా, పిండ ప్రదానం కుర్యాత్ –

పిండ ప్రదానమ్

సూ॥ భుక్తవతోఽను వ్రజ్య ప్రదక్షిణీకృత్య –

ద్వైధం దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాన్ సగ్గ్స్తీర్య తేషూత్త రైరపోదత్వా ఓం.ఓం.ఓం. అద్య .....పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనా వీతీ । పితుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న మాసి శ్రాద్ధీయ తిలోదక పిండప్రదానం కరిష్యే – ప్రాచీనావీతీ ।

అపాం మేధ్యం....వేదిషదః – అపఉపస్పృశ్య ।

శుంధంతాం మమ పితరః, శుంధంతాం మమ పితామహాః శుంధంతాం మమ ప్రపితామహాః ।

ఓం ఆయంతు పితరో....మహా శ్చాస్మగైస్సహ । ఇతి దర్భాన్ ద్వే ధాపరిస్తీర్య॥ (యది మాతామహానామపి క్రియతే చేత్ పిత్ృవర్గస్య ప్రాగ్భాగే మాతామహ, మాతామహ్యా దీనా మపి ద్వేధా దర్భాన్ పరిస్తీర్య)

మార్జయంతాం మమ పితరో మార్జయంతాం మమ పితామహా మార్జయంతాం మమ ప్రపితామహాః ।

మార్జయంతాం మమపితా మహో్యా

మార్జయంతాం మమ ప్రపితామహ్యాః

సూ॥ ఉత్తరై ర్దక్షిణాప వర్గాన్ పిండాన్ దత్వా పూర్వ వదుత్తరై రపోదత్వా ।

ఏతత్తే పితః....గోత్ర...శర్మన్ వసురూప యేచ త్వామను । పిత్రే...గోత్రాయ.. శర్మణే, వసురూపా య యేచ తమను గచ్ఛంతి తేభ్యశ్చాయం

పిండఃతస్మైతే స్వధానమః - గయాయాం దత్తమస్తు.

ఏతత్తే పితామహ ....గోత్ర - ॥ ॥

ఏతత్తే ప్రపితామహ ...గోత్ర - ॥ ॥

ఏతత్తే మాతః....గోత్రే. పదే వసురూపే యాశ్చత్వామను ।

మాత్రే...గోత్రాయై ....పదాయై వసురూపాయై యాశ్చ తామను గచ్ఛంతి తాభ్యశ్చాయం పిండః తస్యైతే స్వధా నమః । గయాయాం దత్త మస్తు.

పితామహి .... గోత్రే .... దే .... రుద్రరూపే యాశ్చత్వామను...... గయాయాం దత్తమస్తు.

ప్రపితామహి .... గోత్రే .... దే .... ఆదిత్యరూపే యాశ్చ త్వామను .... గయాయాం దత్తమస్తు.

ద్విమాతృకశ్చేత్ :-

ఏత ద్వాం మాతృ సాపత్నీ మాతరౌ....గోత్రే...పదేవసురూపే యాశ్చయువా మను । మాతృ సాపత్నీ మాతృభ్యాం....గోత్రాభ్యాం....పదాభ్యాం వసురూపాభ్యాం యాశ్చతే, అనుగచ్ఛంతి తాభ్యశ్చాయం పిండః తాభ్యాం వాం స్వధానమః ।

గయాయాం దత్తమస్తు ।

బహు మాతృకశ్చేత్ :-

ఏతద్వః మాతృ సాపత్నీమాతరః....గోత్రాః... 1..... 2.... 3. పదాః వసురూపాః యాశ్చవః అను, మాతృ సాపత్నీ మాతృభ్యః.....గోత్రాభ్యః .... 1..... 2..... 3 పదాభ్యః వసురూపాభ్యః యాశ్చతాః అనుగచ్ఛంతి తాభ్యశ్చాయం పిండః తేభ్యః వః స్వధానమః । గయాయాం దత్తమస్తు ।

(ఇత్యాది ఊహేన, పితామహీ, ప్రపితామహీభ్యా మపి బహువచనేన, ఆవశ్యకం చేత్కర్తవ్యం ॥)

యన్మేమాతా ప్రమమాద యచ్చచారా నను వ్రతం । తన్మే రేతః పితా వృంక్తా మ్మా భురన్యో ప పద్య ం । పితృ భ్యస్స్వ ధా విభ్యః స్వధా నమః । పితామహేభ్యః స్వధా విభ్యః స్వధా నమః । ప్రపితామహేభ్యః స్వధావిభ్యః స్వధానమః ।

మాతృ భ్యః స్వధా విభ్యః స్వధానమః । పితామహీభ్యః స్వధా విభ్యః స్వధా నమః । ప్రపితామహీభ్య స్స్వధా విభ్యః స్వధానమః । ఓం మార్జయంతాం మమ పితరో మార్జయంతాం మమ పితామహాః మార్జయంతాం మమ ప్రపితామహాః । మార్జయంతాం మమమాతరః మార్జయంతాం మమ పితామహ్యః మార్జయంతాం మమ ప్రపితామహ్యః । ఆంక్ష్వాఽభ్యంక్ష్వాది, వస్త్రప్రదానాంతం కృత్వా నమస్కృత్య

సూ ॥ ఉత్తరై రుపస్థాయ

యేచ వోత్ర యే చాస్మా స్వాశగ్ం సన్తే. ఇతి పితౄన్,

యాశ్చవోత్ర యాశ్చాస్మా స్వాశగ్ం సన్తే, ఇతి మాతౄః,

తేచ వహంతాం,పితౄన్, తాశ్చ వహంతాం, ఇతి మాతౄః

తృప్యంతు భవంతః, పితౄన్, తృప్యంతు భవత్యః ఇతి మాతౄః

సూ।। ఉత్తర యోద పాత్రేణత్రిః ప్రసవ్యం పరిషిచ్య –

(పుత్రాన్ పౌత్రానితి మంత్రముతో, పిండము, లన్నింటికీ కలిపి అప్రదక్షిణముగా మూడు పర్యాయములు అవిచ్ఛిన్నధారగా విస్తరిలో నీరును పోయవలెను)

ఓ పుత్రా న్పౌత్రానభి తర్పయన్తీ రాపో మధుమతీరిమాః ।

స్వధాం పితృభ్యో అమృతం దుహానా ఆపోదేవీ రుభయాగ్ స్తర్పయంతు ॥

సూ:– న్యుబ్జపాత్రాణి ఉత్తరం యజురనవానం త్ర్యవరార్థ్య

మావర్తయిత్వా, ప్రోక్ష్య, పాత్రాణి ద్వంద్వ మభ్యుదాహృత్య ।

తతః పాత్రాణి హోమార్థాని పిండార్థా నిచఅధో బిలానికృత్వా ।

(అర్ఘ్యపాత్రలను బోర్లించవలెను – పిండములు కలిపిన విస్తరిని పిండములపై బోర్లించవలెను. హోమములో ఉపయోగించిన పాత్రలను బోర్లించి, "తృప్యత తృప్యత, అనెడి మంత్రమును కనీసము మూడుసార్లు గుక్కతిప్పుకోకుండా పఠించవలెను. శక్తియున్నచో ఎక్కువ పర్యాయములు పఠించ వచ్చును – పిమ్మట బోర్లించిన పాత్రలను ప్రోక్షించి మరల రెండు రెండుగా తిరుగ తీయవలెను.)

తృప్యత, తృప్యత, తృప్యత ।

సూ ॥ ఉత్తరేణ యజుషా శేషస్య – గ్రాసవరార్థ్యం ప్రాశ్నీయాత్ ।

ప్రాణే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి బ్రహ్మణిమ ఆత్మాఽమృతత్వాయ॥

(అన్నము, వ్యంజనములన్నియు కలిపి ఒక ముద్దకు తక్కువ గాకుండా పై మంత్రము చెప్పి భక్షించి ఆచమనము చేయవలెను)

కులాభి వృధ్యర్థం వంశాభివృధ్యర్థం పార్వణపూజాం కరిష్యే :

పిండ పితృదేవతాభ్యోనమః దర్భ పత్ర కుశతిల యవాక్షతాన్ సమర్పయామి

-ధూప మాఘ్రాపయామి। దీపందర్శయామి.

నైవేద్యశ్లో ॥ గంధ పుష్పాణి ధూపంచ దీపంచైవ నివేదయేత్ ।

యత్కించిత్పచ్యతే గేహే భక్ష్యం భోక్ష్య మగర్హితమ్ ॥

అనివేద్య నభోక్తవ్యం పిండమూలే కథంచన ।

ఇతి వచనాత్ ధర్మసింధూక్త "శేషాన్నం నివేద యేదితి వచనాచ్చ, శేషాన్నం మహానైవేద్యరూపేణ నివేదయేత్ । ఇతి శాస్త్ర నిర్ణయః ॥

(పిండములను పూజించి కొందరు, ఘృతము, గుడము, ఫలము, మొదలైనవి, కొందరు భక్ష్యములను మాత్రము నివేదన చేయుచున్నారు. కానీ, మహానైవేద్యముగా శిష్టాన్న వ్యంజనాదికము సర్వము నివేదన చేసి అప్రసాదమునే కర్త్రాదులు భుజింప వలెననియు లేనిచో దోషమనియు పైప్రమాణముల వలన తెలియుచున్నది)

పిండస్థ పితృదేవేభ్యో నమః తాంబూలాది సర్వోపచారాన్ సమర్పయామి.

ఓం.ఓం.ఓం. అద్య....తిథౌ ప్రాచీనావీతీ అస్మత్పితుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్దే పితృపితామహ ప్రపితామహాన్,...గోత్రాన్...శర్మణః వసురుద్రాదిత్య రూపాన్, మాతృ పితామహి ప్రపితామహీః....గోత్రాః.....దాయ్యాః

. వసురుద్రాదిత్యరూపాః ఏతాన్, ఏతాః ఉద్దిశ్య మయాదత్తాః పిండాః గయాపిండ సదృశా భవన్త్వితి భవన్తో బ్రువంతు । గయాపిండ సదృశాభవంతు ॥

సవ్యం ।పిండాన్నమస్కృత్య । ప్రాచీనావీతీ । పిండానుద్వాస యిష్యే । ఉద్వాసయ। సవ్యం అయోధ్యా....స్వర్గలోకేమహీయతే । పిండస్థానే శాంతిరస్తు. పుష్టిరస్తు. తుష్టిరస్తు. భోజన పాత్రాణ్యుచ్చాలయిష్యే। ఉచ్చాలయ। ఓం ఓం ఓం...... తిథౌ ప్రాచీనావీతీ. అస్మత్పితుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న మాసిశ్రాద్ధే మయాచరితం, అగ్నౌ కరణ, బ్రాహ్మణ భోజన, పిండ ప్రదాన కర్మత్రయం యథోక్త మస్త్విత్యను గృహ్ణన్తు. యథాశాస్త్రీయ మస్తు । గయా శ్రాద్ధ ఫలితమస్తు ।

శ్రాద్ధాంగ తిలతర్పణమ్

శ్లో ॥ సపిండీ కరణే చైవ మాసికే చాను మాసికే ।

ప్రత్యబ్దాత్ప్రథమేచైవ నకుర్యాత్తిల తర్పణమ్ ॥

అన్యచ్చ ॥ ఏకోద్దిష్టేషు సర్వేషు సపిండీకరణే తథా ।

మాసికే ష్వాబ్దికే చైవ (ప్రథమ)న కుర్యాత్తిల తర్పణమ్ ॥

నైవశ్రాద్ధదినే కుర్యాత్తి లైస్తు పితృతర్పణమ్ ।

శ్రాద్ధం కృత్వాపరేహ్న్యేవ తర్పణంతు తిలైస్సహ ॥

కాలా త్పూర్వం కృతం కర్మ కాలం ప్రాప్య పునః క్రియేతి,

పునః కరణ విధానాదితి ।

అమాష్టకాసు సంక్రాంతౌ పాతాదౌ గ్రహణేషుచ । స్నాత్వాతిలోదకం దత్వా

తత్ర్శాద్ధం సమాచరేత్ । దర్శేతిలోదకం పూర్వం పశ్చాత్ దద్యాన్మహాలయే । ప్రత్యబ్దేతు కృతే శ్రాద్దే పరేహని తిలోదకం ॥

తీర్థశ్రాద్దే గయాశ్రాద్ధే ప్రేత శ్రాద్ధేఽను మాసికే । సపిండీకరణే చైవ నకుర్యాత్తిలతర్పణమ్ । వృద్ధిశ్రాద్ధే సపింద్యాంచమాసికే చానుమాసికే । ఆబ్దికే ప్రథమేచైవ నకుర్యాత్తిల తర్పణమ్ ॥

(సపిండీకరణ, మాసికములందునూ, అనుమాసికములందునూ, ప్రథమాబ్దిక మందును, ఏ కోద్దిష్టములందును, తీర్థశ్రాద్ధ, గయాశ్రాద్ధమందును, వృద్ధి (నాందీ) శ్రాద్ధమందునూ శ్రాద్ధాంగ తర్పణము లేదు. అనగా పరేహని తిలతర్పణ నిషేధము. సద్యఃకాలములోనే, చేయవలెను.

శ్రాద్ధదినమందు తిలతర్పణము చేయకూడదు. మరునాటి ఉదయం స్నానము చేసి ఆర్ద్రవస్త్రముతో శ్రాద్ధాంగ తర్పణచేసి, మరల నిత్యస్నానం సంధ్యాదుల చేయవలెను. దేశకాల దేహధర్మ వైపరీత్య శంకయా శ్రాద్ధదినమందే తిల తర్పణ చేసిననూ, "కర్మకాలం పునఃప్రాప్య పునఃక్రియా, అనెడి వచనములవల్ల మాసికాదులవలె, మరల మరునాడుదయం తిలతర్పణపై విధానముగా చేయవలెను– అష్టకా, దర్శ, సంక్రాంతి, వ్యతీపాత, గ్రహణ ప్రయుక్త శ్రాద్ధములందు స్నానానంతరం తిలతర్పణ చేసి యే, శ్రాద్ధాదుల నాచరించవలెను)

పక్షే మహాలయ శ్రాద్ధే తర్పణంతు దినే దినే । సకృన్మహాలయే శ్రాద్దే తర్పణంతు పరేహని । సద్యస్తిలోదకం దద్యా త్పక్షశ్రాద్ధే పృథక్ పృథక్ । సకృన్మహాలయే దద్యాదపరేహ్ని తిలోదకమ్ ॥

జ్యేష్ఠ భ్రాతృ పితృవ్యాణాం, సపత్నీ మాతురేవచ । సద్యః తిలోదకం దద్యా దన్యేషాంతు పరేహనీతి । ఇక పక్షమహాలయ శ్రాద్ధములందు తిల తర్పణము శ్రాద్ధాంతమందు నిత్యము చేయవలెను. సకృన్మహాలయ శ్రాద్ధమందు పరేహని ప్రాతః కాలమున శ్రాద్ధాంగ తర్పణ చేయవలెను, మరియు, జ్యేష్ఠభ్రాతృ, పితృవ్య, సాపత్నీ మాతృ శ్రాద్ధములందు శ్రాద్ధాంగ తర్పణము వెంటనే చేయవలెను. పరేహని చేయరాదు. ఓంఓంఓం – అద్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ – మాతుః/పితుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధీయ పరేహని కర్తవ్య తిలతర్పణం దేశకాల దేహ ధర్మ వైపరీత్య శంకయా సద్యః కరిష్యే ।

అస్మత్ పితరం.......గోత్రం...శర్మాణం–వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి ఇతిత్రిః

అస్మత్ పితామహం....॥.......॥......–రుద్ర ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ప్ర పితామహం....॥.......॥..... –ఆదిత్య ॥ ॥ ॥

॥

॥ మాతరం.....గోత్రాం....॥...–దాం,వసు,రూపాం ॥ ॥ ॥

॥ పితామహీం....॥........॥..... – ॥ రుద్ర ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ప్రపితామహీం॥........॥.... – ॥ ఆదిత్య ॥ ॥ ॥ ॥

నీవీతీ భూత్వా, యేకే చాస్మత్కులేజాతాః, అపుత్రాః గోత్రిణో మృతాః । తేగృహ్ణన్తు మయాదత్తం సూత్ర నిష్పీడ నోదకం ॥ శ్రీరామ, రామ రామ సవ్యం పవిత్రం విసృజ్య । జ్ఞాతిభిస్సహ భుంజీతేతి

మాసిశ్రాద్ధ ప్రయోగస్సమాప్తః

హిరణ్య శ్రాద్ధ ప్రయోగః

ఆచమ్య. పవిత్రంధృత్వా - పవిత్రవంతః....తత్సమాశత । త్రిరాచామేత్ ...... శ్రోత్రే । ఉత్తిష్ఠంతు ..... పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ. అస్మత్పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోక ఫలావాప్త్యర్థం, సింహగతే దేవగురౌ సార్ధత్రికోటి తీర్థ రాజ సహిత శ్రీగోదావరీ పుష్కర ప్రయుక్త తీర్థాఖ్యాన్న శ్రాద్ధప్రతినిధి హిరణ్య శ్రాద్ధం కరిష్యే- సవ్యం - కురుష్వ । కాలే అనుజ్ఞార్థం సంభవత్సరి షత్ర్పాయశ్చిత్తం కరిష్యే । సమస్త సంపత్.... దేవతాః ప్రీణాతి । ప్రాచీనావీతీ । పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోక ఫలావాప్త్యర్థం సింహగతే దేవగురౌ సార్ధత్రికోటి తీర్థ రాజసహిత శ్రీగోదావరీ పుష్కర ప్రయుక్త తీర్థాఖ్యాన్న శ్రాద్ధ ప్రతినిధి హిరణ్య శ్రాద్ధం కర్తుం ముఖ్యకాలో భూత్వా అధికార సంపదస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు । కర్తుం ముఖ్యకాలోభూత్వా । అధికారసంపదస్తు । కాలశ్చ । ముఖ్యకాలో అస్తు । ద్రవ్యాదీనాం పవిత్రతాఽస్తు। సర్వాణి ద్రవ్యాణి శుచీని భవంతు ।

దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చ ...... సదాహరిః ॥ ఓం ఓం ఓం అద్య పుర్వోక్త.... పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోకఫలా వాప్త్యర్థం, (కన్యాగతే) సింహగతే దేవగురౌ సార్ధ త్రికోటి తీర్థరాజ సహిత శ్రీగోదావరీ (కృష్ణవేణీ) పుష్కర ప్రయుక్త తీర్థాఖ్యాన్న శ్రాద్ధ ప్రతినిధి హిరణ్య శ్రాద్ధే పితృ, పితామహ, ప్రపితామహానాం, ... గోత్రాణాం ..... శర్మణాం వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం, మాతృ పితామహి ప్రపితామహీనాం గోత్రాణాం దాయీనాం వసురుద్రాదిత్య

రూపాణాం జనక పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం ....., జనక మాతృ పితామహి ప్రపితా మహీనాం,..... సాపత్నీమాతుః .... గోత్రాయాః ...... పదాయాః వసురూపాయాః మాతామహమాతుః పితామహ మాతుః ప్రపితా మహానాం, గోత్రాణాం శర్మణాం వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం, మాతామహి, మాతుః పితామహీ, మాతుః ప్రపితామహీనాం - గోత్రాణాం - దాయినాం, వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం

ఆత్మ పత్న్యాః (తన భార్య) ...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

సుతస్య (కుమారుడు) ....గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

[జ్యేష్ఠ/కనిష్ఠ] భ్రాతుః (సోదరులు) ....గోత్రస్య ....శర్మణః వసురూపస్య

[జ్యేష్ఠ/కనిష్ఠ] పితృవ్యస్య (పినతండ్రి/పెదతండ్రి)....గోత్రస్య ....శర్మణః వసురూపస్య

మాతులస్య (మేనమామ) ....గోత్రస్య ....శర్మణః వసురూపస్య

దుహితుః (కుమార్తె) ...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

ఆత్మ భగిన్యాః (అక్క చెల్లెండ్రు) ...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

దౌహిత్రస్య (కుమార్తె కొడుకు) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

భాగినేయ కస్య (మేనల్లుళ్ళు) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

పితృభగిన్యాః (మేనత్త) ...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

మాతృభగిన్యాః (పినతల్లి/పెత్తల్లులు)...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

జామాతుః (అల్లుడు) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

భావుకస్య (బావగారు) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

స్నుషాయాః (కోడలు) ...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

శ్వశురస్య (పిల్ల నిచ్చిన మామ) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

శ్వశ్వాః (అత్తగారు) ...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

శ్యాలకస్య (బావమరిది) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

గురోః (ఉపనయనము చేసినవారు) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

స్వామినః (ప్రభువు, స్వామివారు) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

సవ్యం । ధూర్విలోచన సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాంచ ప్రాచీనావీతీ । పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోక ఫలావాప్త్యర్థం సింహగతే దేవగురౌ సార్థత్రికోటి తీర్థరాజసహిత శ్రీగోదావరీ పుష్కర ప్రయుక్త తీర్థాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం హిరణ్యేన పిష్టపిండ విధినా సదైవ మద్య కరిష్యే - సవ్యం - కురుష్వ - ధూర్విలోచన సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం స్థానే ఆవహనీయార్థే భవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః - అస్తుకరణీయః । ప్రాచీనావీతీ, పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం, మాతృపితామహి ప్రపితామహీనాం స్థానే ఆవహనీయార్థే ...... కరణీయః । మాతామహ మాతుః పితామహ, మాతుః ప్రపితామహానాం, మాతామహీ, మాతుః పితామహీ మాతుః ప్రపితామహీనాం స్థానే ఆవహ...... కరణీయః (ఆత్మపత్న్యాది) (భ్రాత్రాది) (పితృవ్యాది) (మాతులాది) (భగిన్యాది) సర్వకారుణ్య స్థానే ఆవహనీయార్థే .... అస్తుకరణీయః

సవ్యం - అక్రోధనైశ్శౌచ .... శ్రాద్ధకర్మణి
మంత్రమధ్యే .... గుణితం భవేత్ । విష్ణుర్విష్ణుర్విష్ణుః
పాద ప్రక్షాళనార్థం మండలాని కుర్యాత్ ।
ఉత్తరే చతురశ్రమండలం,

దక్షిణే వర్తులాకార మండలాని గంధేన కారయిత్వా ।

ధూర్విలోచన సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనం– పాద్య స్థానే కుశాసనం । పాద్య స్థానే దైవేక్షణః క్రియతాం । అర్చత ప్రార్చత అమీగంధాః । పుష్పార్ధా ఇమే అక్షతాః । అమీకుశాః పాద్యస్థానే సకలారాధనైః స్వర్చితమస్తు.

ప్రాచీనావీతీ । పితృపితామహ ప్రపితామహానాం, మాతృ పితామహి ప్రపితామహీనాం, పాద్యస్థానే ఇదమిద మాసనం పాద్యస్థానే కుశాసనం – పాద్యస్థానే శ్రాద్ధేక్షణః క్రియతాం । అర్చత ప్రార్చత అమీగంధాః । పుష్పార్ధా ఇమే తిలాః । అమీకుశాః పాద్యస్థానే సకలారాధనై స్స్వర్చితమస్తు ।

మాతామహ, మాతుః పితామహ, మాతుః ప్రపితామహానాం, మాతామహి, మాతుః పితామహి, మాతుః ప్రపితామహీనాం, పాద్యస్థానే ఇదమిదమాసనం ..... స్వర్చితమస్తు.

...... సర్వేకారుణ్య పితౄణాం పాద్య స్థానే ఇదమిదమాసనం ...... స్వర్చితమస్తు । సవ్యం । ధూర్విలోచన సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః స్వాగతమ్ । సుస్వాగతమ్। ధూర్విలోచన సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః ఇదం వః పాద్యం । సుపాద్యం

శన్నోదేవీ..... వంతునః ।

చరణం పవిత్రం ..... సుధితాం దధాతు ॥ నమోబ్రహ్మణ్య ...... నమోనమః శుక్రమసి ...... రశ్మిభిః – కర్తా పాద్యోదకం శిరసిధృత్వా – విశ్వాన్దేవాన్ యథాస్థానే నిక్షిప్య పితృ పితామహ ప్రపితామహాః, మాతృ, పితామహి, ప్రపితామహ్యాః గోత్రాః

ధర్మములతో)

సవ్యం । స్రుచ్యుపస్తీర్య, ఉత్తరార్ధాత్సకృత్ స్విష్టకృతే అవదాయ, ద్విరభిఘార్య, (పంచావత్తులకు ద్విరవదానము)

ఓం అగ్నయే స్విష్టకృతే స్వాహా ॥ అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదం నమమ ॥

ప్రాచీనావీతీ । ఉదీచీన ముష్ణం భస్మా పోహ్య, తత్ర అహవిష్యమాదాయ, స్వాహా॥ ఇతి హుత్వా ॥

(అహవిష్యమనగా ఉప్పుకారము కలిపిన శాక, సూపాదులు – అట్టి అహవిష్యమును అగ్నిలోని వేడి భస్మను ఉత్తర ప్రక్కగా కొంచెం బయటకునెట్టి ఆ ఉష్ణభస్మలో అహవిష్యమును స్వాహా అని ఉంచవలెను)

సవ్యం । ఇధ్మసన్నహనా ... జయాదిహోమానంతరం యదస్యకర్మణో .... అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదం నమమ । (మాసి శ్రాద్ధమందు స్థాలీపాకము వలె జయాది వర్జ్యముగా ప్రజాపతిహోమము, పరిధి ప్రహరణాదుల చేయుటయూ ఒక మతమున్నది.

శ్లో ॥ ఆగ్నేయాగ్రయణేశాన మాసి శ్రాద్ధాష్ట కాసుచ ।
దధ్యంజలి సపిండీక క్రియాసున జయాదయః ॥)

ప్రాచీనావీతీ – లేపయోః ప్రస్తర వత్తూష్ణీం బర్హి రక్ష్యాగ్నౌ ప్రహరతి । పాత్ర ప్రయుక్త దర్భాగ్రాణి దర్వ్యామభ్యజ్య, స్రువే మధ్య మూలే అనక్తి । మూలాంజనే దక్షణం పాణి మధః కుర్యాత్ । ఏవంత్రిః । కించిత్తృణ మపాదాయ ప్రజ్ఞాతం నిధాయ । పాణి భ్యాం దర్వ్యాం ప్రతిష్ఠాప్య హుత దేవతా ఉద్దిశ్యాగ్నౌ ప్రహరతి ।

1. యజ్ఞేశ్వర శర్మణే అస్మత్పిత్ర ఇదంనమమ

2. పిత్ర ఇదం నమమ

3. పితామహాయేదం నమమ

4. పితా మహా యేదం నమమ

5. ప్రపితామహాయేదం నమమ

6. ప్రపితా మహా యేదం నమమ (మహాలయ, తీర్థ శ్రాద్ధములలో, మాతుః పిత్ర ఇదం నమమ 2 మాతుః పితా మహాయేదం నమమ. 2. మాతుః ప్రపితామహాయేదం నమమ2)

7. అవిజ్ఞాతేభ్యః పితృభ్య ఇదం నమమ

8. పిత్ర ఇదం నమమ

9. పిత్ర ఇదం నమమ.

10. పిత్ర ఇదం నమమ

11. పిత్ర ఇదం నమమ

12. స్వధాయా ఇదం నమమ

13. అగ్నయేకవ్య వాహనాయ స్వాధాయా ఇదం నమమ

14. అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదం నమమ

అంజలినా త్రిరుద్ధృత్య తృణం ప్రహరతి । త్రిరంగుళ్యా నిర్దిశ్య । ఏతత్ । ఏతత్ । ఏతత్ । అగ్నిమభిమంత్ర్య । భూమి ముప స్పృశేత్ । మధ్యమ పరిధిం ప్రహృత్య । ఇతరౌ యుగ పత్ప్రహరన్న్ । ఉత్తరార్ధ స్యాగ్రమంగారేషూ పోహతి

పరిధీ నభిమంత్ర్య । సవ్యం – ఆఘార సమిధౌ ప్రహరతి । తనుభ్య ఇదం నమమ

ప్రాచీనావీతీ – దర్వ్యామితర దర్వ్యగ్రమవధాయ । సగ్గ్రావేణాభిజుహోతి।
వసుభ్యో రుద్రేభ్య ఆదిత్యేభ్య స్సగ్గ్రావ భాగేభ్య ఇదం నమమ ॥

సవ్యం – అస్మిన్మాసిశ్రాద్ధ హోమేకర్మణ్య విజ్ఞాత ప్రాయశ్చిత్తాని కరిష్యే – అనాజ్ఞాతం...భూర్భు వస్సువ స్వాహా ప్రజాపతయ ఇదం నమమ – హస్తం ప్రక్షాళ్య, ఆతమితోః ప్రాణా నాయమ్య । విష్ణుర్విష్ణు ర్విష్ణుః । సంకల్ప ప్రభృతి ఏతా వత్పర్యంతం నానాప్రకారేణ సంభావిత సకల దోష నిర్హరణార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే. ఓం భూర్భువస్సువ స్వాహా । ప్రజాపతయ ఇదం నమమ ।

ప్రాచీనావీతీ – తూష్ణీం అప్రదక్షిణం సమంతం పరిషిచ్య । సవ్యం – పూర్ణపాత్ర మాదాయ పునఃపూర యిత్వా ..... అహంభో అభివాదయే ॥

ప్రాచీనావీతీ । పితృ/మాతృ స్థానే హస్తోదకం దత్వా, పాత్ర యోరుపస్తీర్య। హోమశేషాన్నం స్వధేయ మితి త్రివారం పితృ పాత్రే నిక్షిప్య । అస్తు స్వధేతి భోక్తావదేత్। అభిఘార్య ।

ఆస్వధేత్యాశ్రావ యతి । అస్తు స్వధేతి ప్రత్యా శ్రావయతి । స్వధానమ ఇతి వషట్కరోతి । స్వధాకారోహి పితౄణాం । విశ్వేదేవ స్థానే హస్తోదకం దత్వా । పాత్రయోరుపస్తీర్య । పునః హస్తోదకం దత్వా, చరుపాత్రే అభిఘార్య – ఓం.ఓం.ఓం .... తిథౌ ప్రాచీనావీతీ పితుః/మాతుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహఖ్యాన్న శ్రాద్ధే అన్నశుధ్యర్థం, అన్నస్య ఆఘ్రాణ దోషనిర్హరణార్థం అన్నసూక్త మంత్ర పఠనం కరిష్యే – కృత్వా ।

శ్లో ॥ అన్నంచ పాయసం భక్ష్యం ఘృతంచ వ్యంజనాదికం ।

సూపమంతే ప్రదా తవ్యం సర్వం స్యాద్దైవ పూర్వకమ్ ॥

శ్లో ॥ సూపంచ పాయసంచాజ్యం దద్యాద్భోక్తుశ్చ దక్షిణే ।

తైలపక్వం తథావామే శేషేష్వనియమాస్స్మృతాః ॥

అన్నే, పాయసే, ఘృత పాత్రేచ అభిఘార్య

సూ ॥ సర్వ ముత్తరై రభిమృశేత్ - ప్రాచీనావీతీ ।

(పితృస్థానమునందు వడ్డించిన పదార్థములను దర్భలతో ఈ క్రింది మంత్రములతో అభిమంత్రించవలెను - మాతా మహ స్థానము గూడా ఉన్నప్పుడు ఏషతే మాతు స్తత అనెడి ఊహతో చెప్పవలెను -) క్లుప్తాన్వా ప్రతి పూరుషమ్ ।

ఓం ఏషతే తత మధుమాగ్ం ఊర్మి స్సరస్వాన్యావా నగ్నిశ్చ పృథివీచ తావత్యస్య మాత్రా తావతీంత ఏతాం మాత్రాం దదామి యథాగ్ని రక్షితోఽనుపదస్త ఏవం మహ్యం పిత్రే క్షితోఽనుపదస్త స్వధా। భవతాం త్వగ్గ్ స్వధాంతై స్సహోపజీవర్చస్తే మహిమా ॥ ఏషతే పితామహ మధు మాగ్ం ఊర్మిస్సరస్వాన్ యావాన్ వాయుశ్చాంతరిక్షంచ తావత్యస్యమాత్రా తావతీంత ఏతాం మాత్రాం దదామి యథా వాయు రక్షితోఽనుప దస్త ఏవం మహ్యం పితామహాయాక్షితోఽనుపదస్త స్వధా భవతాం త్వగ్గ్ స్వధాంతై స్సహోపజీవ సామాని తే మహిమా ॥

ఓం ఏషతే ప్రపితామహ మధుమాగ్ం ఊర్మిస్సరస్వాన్ యావానాదిత్యశ్చ ద్యౌశ్చ తావత్యస్య మాత్రా తావతీం తఏతాం మాత్రాం దదామి యథాఽదిత్యోఽక్షితో నుప దస్త ఏవం మహ్యం ప్రపితా మహాయాక్షితోఽనుపదస్త స్స్వధా భవతాం త్వగ్గ్

స్వధాంత్రై స్వహోప జీవ యజూగ్ంషితే మహిమా ।

సూ ॥ ఉత్తరేణయజుషోపస్పర్శయిత్వా

సవ్యం – విశ్వేదేవస్థానే హస్తోదకందత్వా......ప్రభృతి బ్రాహ్మణ భోజన పర్యంతం సర్వం పిండ పితృయజ్ఞవత్ (లోకాచారవత్) కుర్యాత్ – తతః ఆసీమాంతం కృత్వా, పిండ ప్రదానం కుర్యాత్ –

పిండ ప్రదానమ్

సూ॥ భుక్తవతోఽను వ్రజ్య ప్రదక్షిణీకృత్య –

ద్వైధం దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాన్ సగ్గ్స్తీర్య తేషూత్త రైరపోదత్వా ఓం.ఓం.ఓం. అద్య .....పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనా వీతీ । పితుః ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న మాసి శ్రాద్ధీయ తిలోదక పిండప్రదానం కరిష్యే – ప్రాచీనావీతీ ।

అపాం మేధ్యం....వేదిషదః – అపఉపస్పృశ్య ।

శుంధంతాం మమ పితరః, శుంధంతాం మమ పితామహాః శుంధంతాం మమ ప్రపితామహాః ।

ఓం ఆయంతు పితరో....మహా శ్చాన్నుగైస్సహ । ఇతి దర్భాన్ ద్వే ధాపరిస్తీర్య॥ (యది మాతామహానామపి క్రియతే చేత్ పితృవర్గస్య ప్రాగ్భాగే మాతామహ, మాతామహ్యా దీనా మపి ద్వేధా దర్భాన్ పరిస్తీర్య)

మార్జయంతాం మమ పితరో మార్జయంతాం మమ పితామహా మార్జయంతాం మమ ప్రపితామహాః ।

మార్జయంతాం మమపితా మహాః

మార్జయంతాం మమ ప్రపితామహ్యాః

సూ॥ ఉత్తరై ర్దక్షిణాప వర్గాన్ పిండాన్ దత్వా పూర్వ వదుత్తరై రపోదత్వా ।

ఏతత్తే పితః....గోత్ర...శర్మన్ వసురూప యేచ త్వామను । పిత్రే...గోత్రాయ.. శర్మణే, వసురూపా య యేచ తమను గచ్ఛంతి తేభ్యశ్చాయం

పిండఃతస్మైతే స్వధానమః - గయాయాం దత్తమస్తు.

ఏతత్తే పితామహ ....గోత్ర - ॥ ॥

ఏతత్తే ప్రపితామహ ...గోత్ర - ॥ ॥

ఏతత్తే మాతః....గోత్రే. పదే వసురూపే యాశ్చత్వామను ।

మాత్రే...గోత్రాయై ....పదాయై వసురూపాయై యాశ్చ తామను గచ్ఛంతి తాభ్యశ్చాయం పిండః తస్యైతే స్వధా నమః । గయాయాం దత్త మస్తు.

పితామహి .... గోత్రే .... దే .... రుద్రరూపే యాశ్చత్వామను...... గయాయాం దత్తమస్తు.

ప్రపితామహి .... గోత్రే .... దే .... ఆదిత్యరూపే యాశ్చ త్వామను .... గయాయాం దత్తమస్తు.

ద్విమాతృకశ్చేత్ :-

ఏత ద్వాం మాతృ సాపత్నీ మాతరౌ....గోత్రే...పదేవసురూపే యాశ్చయువా మను । మాతృ సాపత్నీ మాతృభ్యాం....గోత్రాభ్యాం....పదాభ్యాం వసురూపాభ్యాం యాశ్చతే, అనుగచ్ఛంతి తాభ్యశ్చాయం పిండః తాభ్యాం వాం స్వధానమః ।

గయాయాం దత్తమస్తు ।

బహు మాతృకశ్చేత్ :-

ఏతద్వః మాతృ సాపత్నీమాతరః....గోత్రాః... 1..... 2.... 3. పదాః వసురూపాః యాశ్చవః అను, మాతృ సాపత్నీ మాతృభ్యః.....గోత్రాభ్యః ....1.....2.....3 పదాభ్యః వసురూపాభ్యః యాశ్చతాః అనుగచ్ఛంతి తాభ్యశ్చాయం పిండః తేభ్యః వః స్వధానమః । గయాయాం దత్తమస్తు ।

(ఇత్యాది ఊహేన, పితామహీ, ప్రపితామహీభ్యా మపి బహువచనేన, ఆవశ్యకం చేత్కర్తవ్యం ॥)

యన్మేమాతా ప్రమమాద యచ్చచారా నను వ్రతం । తన్మే రేతః పితా వృంక్తా మ్మా భురన్యో ప పద్య ం । పితృ భ్యఃస్వ ధా విభ్యః స్వధా నమః । పితామహేభ్యః స్వధా విభ్యః స్వధా నమః । ప్రపితామహేభ్యః స్వధావిభ్యః స్వధానమః ।

మాతృ భ్యః స్వధా విభ్యః స్వధానమః । పితామహీభ్యః స్వధా విభ్యః స్వధా నమః । ప్రపితామహీభ్య స్స్వధా విభ్యః స్వధానమః । ఓం మార్జయంతాం మమ పితరో మార్జయంతాం మమ పితామహాః మార్జయంతాం మమ ప్రపితామహాః । మార్జయంతాం మమమాతరః మార్జయంతాం మమ పితామహ్యః మార్జయంతాం మమ ప్రపితామహ్యః । ఆంక్ష్వాఽభ్యంక్ష్వాది, వస్త్రప్రదానాంతం కృత్వా నమస్కృత్య

సూ ॥ ఉత్తరై రుపస్థాయ

యేచ వోత్ర యే చాస్మా స్వాశగ్ం సన్తే. ఇతి పితౄన్,

యాశ్చవోత్ర యాశ్చాస్మా స్వాశగ్ం సన్తే, ఇతి మాతౄః,

తేచ వహంతాం,పితౄన్, తాశ్చ వహంతాం, ఇతి మాతౄః

తృప్యంతు భవంతః, పితౄన్, తృప్యంతు భవత్యః ఇతి మాతౄః

సూ॥ ఉత్తర యోద పాత్రేణత్రిః ప్రసవ్యం పరిషిచ్య -

(పుత్రాన్ పౌత్రానితి మంత్రముతో, పిండము, లన్నింటికీ కలిపి అప్రదక్షిణముగా మూడు పర్యాయములు అవిచ్ఛిన్నధారగా విస్తరిలో నీరును పోయవలెను)

ఓ పుత్రా న్పౌత్రానభి తర్పయన్తీ రాపో మధుమతీరిమాః।

స్వధాం పితృభ్యో అమృతం దుహానా ఆపోదేవీ రుభయాగ్ స్తర్పయంతు ॥

సూ:- న్యుబ్జపాత్రాణి ఉత్తరం యజురనవానం త్ర్యవరార్థ్య

మావర్తయిత్వా, ప్రోక్ష్య, పాత్రాణి ద్వంద్వ మభ్యుదాహృత్య ।

తతః పాత్రాణి హోమార్థాని పిండార్థా నిచఅధో బిలానికృత్వా ।

(అర్ఘ్యపాత్రలను బోర్లించవలెను - పిండములు కలిపిన విస్తరిని పిండములపై బోర్లించవలెను. హోమములో ఉపయోగించిన పాత్రలను బోర్లించి, "తృప్యత తృప్యత, అనెడి మంత్రముమ కనీసము మూడుసార్లు గుక్కతిప్పుకోకుండా పఠించవలెను. శక్తియున్నచో ఎక్కువ పర్యాయములు పఠించ వచ్చును - పిమ్మట బోర్లించిన పాత్రలను ప్రోక్షించి మరల రెండు రెండుగా తిరుగ తీయవలెను.)

తృప్యత, తృప్యత, తృప్యత ।

సూ ॥ ఉత్తరేణ యజుషా శేషస్య - గ్రాసవరార్థ్యం ప్రాశ్నీయాత్ ।

ప్రాణే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి బ్రహ్మణిమ ఆత్మాఽమృతత్వాయ॥

(అన్నము, వ్యంజనములన్నియు కలిపి ఒక ముద్దకు తక్కువ గాకుండా పై మంత్రము చెప్పి భక్షించి ఆచమనము చేయవలెను)

కులాభి వృధ్యర్థం వంశాభివృధ్యర్థం పార్వణపూజాం కరిష్యే :

పిండ పితృదేవతాభ్యోనమః దర్భ పత్ర కుశతిల యవాక్షతాన్ సమర్పయామి

-ధూప మాఘ్రాపయామి। దీపందర్శయామి.

నైవేద్యశ్లో ॥ గంధ పుష్పాణి ధూపంచ దీపంచైవ నివేదయేత్ ।

యత్కించిత్పచ్యతే గేహే భక్ష్యం భోక్ష్య మగర్హితమ్ ॥

అనివేద్య నభోక్తవ్యం పిండమూలే కథంచన ।

ఇతి వచనాత్ ధర్మసింధూక్త "శేషాన్నం నివేద యేదితి వచనాచ్చ, శేషాన్నం మహానైవేద్యరూపేణ నివేదయేత్ । ఇతి శాస్త్ర నిర్ణయః ॥

(పిండములను పూజించి కొందరు, ఘృతము, గుడము, ఫలము, మొదలైనవి, కొందరు భక్ష్యములను మాత్రము నివేదన చేయుచున్నారు. కానీ, మహానైవేద్యముగా శిష్టాన్న వ్యంజనాదికము సర్వము నివేదన చేసి ఆప్రసాదమునే కర్త్రాదులు భుజింప వలెననియు లేనిచో దోషమనియు పైప్రమాణముల వలన తెలియుచున్నది)

పిండస్థ పితృదేవేభ్యో నమః తాంబూలాది సర్వోపచారాన్ సమర్పయామి.

ఓం.ఓం.ఓం. అద్య....తిథౌ ప్రాచీనావీతీ అస్మత్పితుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే పితృపితామహ ప్రపితామహాన్,...గోత్రాన్...శర్మణః వసురుద్రాదిత్య రూపాన్, మాతృ పితామహి ప్రపితామహీః....గోత్రాః.....దాయ్యః

. వసురుద్రాదిత్యరూపాః ఏతాన్, ఏతాః ఉద్దిశ్య మయాదత్తాః పిండాః గయాపిండ సదృశా భవన్త్వితి భవన్తో బృవంతు । గయాపిండ సదృశాభవంతు ॥

సవ్యం ।పిండాన్నమస్కృత్య । ప్రాచీనావీతీ । పిండానుద్వాస యిష్యే । ఉద్వాసయ। సవ్యం అయోధ్యా....స్వర్గలోకేమహీయతే । పిండస్థానే శాంతిరస్తు. పుష్టిరస్తు. తుష్టిరస్తు. భోజన పాత్రాణ్యుచ్చాలయిష్యే। ఉచ్చాలయ। ఓం ఓం ఓం...... తిథౌ ప్రాచీనావీతీ. అస్మత్పితుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్న మాసిశ్రాద్ధే మయాచరితం, అగ్నౌ కరణ, బ్రాహ్మణ భోజన, పిండ ప్రదాన కర్మత్రయం యథోక్త మస్త్విత్యను గృహ్ణన్తు. యథాశాస్త్రీయ మస్తు । గయా శ్రాద్ధ ఫలితమస్తు ।

శ్రాద్ధాంగ తిలతర్పణమ్

శ్లో ॥ సపిండీ కరణే చైవ మాసికే చాను మాసికే ।

ప్రత్యబ్దాత్ప్రథమేచైవ నకుర్యాత్తిల తర్పణమ్ ॥

అన్యచ్చ ॥ ఏకోద్దిష్టేషు సర్వేషు సపిండీకరణే తథా ।

మాసికే ష్వాబ్దికే చైవ (ప్రథమ)న కుర్యాత్తిల తర్పణమ్ ॥

నైవశ్రాద్ధదినే కుర్యాత్తి లైస్తు పితృతర్పణమ్ ।

శ్రాద్ధం కృత్వాపరేహ్న్యేవ తర్పణంతు తిలైస్సహ ॥

కాలా త్పూర్వం కృతం కర్మ కాలం ప్రాప్య పునః క్రియేతి,

పునః కరణ విధానాదితి ।

అమాష్టకాసు సంక్రాంతౌ పాతాదౌ గ్రహణేషుచ । స్నాత్వాతిలోదకం దత్వా

తతశ్రాద్ధం సమాచరేత్। దర్శేతిలోదకం పూర్వం పశ్చాత్ దద్యాన్మహాలయే। ప్రత్యబ్దేతు కృతే శ్రాద్ధే పరేహని తిలోదకం ॥

తీర్థశ్రాద్ధే గయాశ్రాద్ధే ప్రేత శ్రాద్ధేఽను మాసికే । సపిండీకరణే చైవ నకుర్యాత్తిలతర్పణమ్ । వృద్ధిశ్రాద్ధే సపిండ్యాంచమాసికే చానుమాసికే । ఆబ్దికే ప్రథమేచైవ నకుర్యాత్తిల తర్పణమ్ ॥

(సపిండీకరణ, మాసికములందునూ, అనుమాసికములందునూ, ప్రథమాబ్దిక మందును, ఏ కోద్దిష్టములందును, తీర్థశ్రాద్ధ, గయాశ్రాద్ధమందును, వృద్ధి (నాందీ) శ్రాద్ధమందునూ శ్రాద్ధాంగ తర్పణము లేదు. అనగా పరేహని తిలతర్పణ నిషేధము. సద్యఃకాలములోనే, చేయవలెను.

శ్రాద్ధదినమందు తిలతర్పణము చేయకూడదు. మరునాటి ఉదయం స్నానము చేసి ఆర్ద్రవస్త్రముతో శ్రాద్ధాంగ తర్పణచేసి, మరల నిత్యస్నానం సంధ్యాదుల చేయవలెను. దేశకాల దేహధర్మ వైపరీత్య శంకయా శ్రాద్ధదినమందే తిల తర్పణ చేసిననూ, "కర్మకాలం పునఃప్రాప్య పునఃక్రియా, అనెడి వచనములవల్ల మాసికాదులవలె, మరల మరునాడుదయం తిలతర్పణపై విధానముగా చేయవలెను- అష్టకా, దర్శ, సంక్రాంతి, వ్యతీపాత, గ్రహణ ప్రయుక్త శ్రాద్ధములందు స్నానానంతరం తిలతర్పణ చేసి యే, శ్రాద్ధాదుల నాచరించవలెను)

పక్షే మహాలయ శ్రాద్ధే తర్పణంతు దినే దినే । సకృన్మహాలయే శ్రాద్ధే తర్పణంతు పరేహని । సద్యస్తిలోదకం దద్యా త్పక్షశ్రాద్ధే పృథక్ పృథక్ । సకృన్మహాలయే దద్యాదపరేహ్ని తిలోదకమ్ ॥

జ్యేష్ఠ భ్రాతృ పితృవ్యాణాం, సపత్నీ మాతురేవచ । సద్యః తిలోదకం దద్యా దన్యేషాంతు పరేహనీతి । ఇక పక్షమహాలయ శ్రాద్ధములందు తిల తర్పణము శ్రాద్ధాంతమందు నిత్యము చేయవలెను. సకృన్మహాలయ శ్రాద్ధమందు పరేహని ప్రాతః కాలమున శ్రాద్ధాంగ తర్పణ చేయవలెను, మరియు, జ్యేష్ఠభ్రాతృ, పితృవ్య, సాపత్నీ మాతృ శ్రాద్ధములందు శ్రాద్ధాంగ తర్పణము వెంటనే చేయవలెను. పరేహని చేయరాదు. ఓంఓంఓం – అద్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ – మాతుః/పితుః ప్రతిసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధీయ పరేహని కర్తవ్య తిలతర్పణం దేశకాల దేహ ధర్మ వైపరీత్య శంకయా సద్యః కరిష్యే ।

అస్మత్ పితరం.......గోత్రం...శర్మాణం–వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి ఇతిత్రిః

అస్మత్ పితామహం....॥.......॥......–రుద్ర ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ప్ర పితామహం....॥.......॥..... –ఆదిత్య ॥ ॥ ॥

॥

॥ మాతరం.....గోత్రాం....॥...–దాం,వసు,రూపాం ॥ ॥ ॥

॥ పితామహీం....॥........॥..... – ॥ రుద్ర ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ప్రపితామహీం॥........॥.... – ॥ ఆదిత్య ॥ ॥ ॥ ॥

నీవీతీ భూత్వా, యేకే చాస్మత్కులేజాతాః, అపుత్రాః గోత్రిణో మృతాః । తేగృహ్ణన్తు మయాదత్తం సూత్ర నిష్పీడ నోదకం ॥ శ్రీరామ, రామ రామ సవ్యం పవిత్రం విసృజ్య । జ్ఞాతిభిస్సహ భుంజీతేతి

మాసిశ్రాద్ధ ప్రయోగస్సమాప్తః

హిరణ్య శ్రాద్ధ ప్రయోగః

ఆచమ్య. పవిత్రంధృత్వా – పవిత్రవంతః....తత్సమాశత । త్రిరాచామేత్ ...... శ్రోత్రే । ఉత్తిష్ఠంతు ..... పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ. అస్మత్పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోక ఫలావాప్త్యర్థం, సింహగతే దేవగురౌ సార్ధత్రికోటి తీర్థ రాజ సహిత శ్రీగోదావరీ పుష్కర ప్రయుక్త తీర్థాఖ్యాన్న శ్రాద్ధప్రతినిధి హిరణ్య శ్రాద్ధం కరిష్యే– సవ్యం – కురుష్వ । కాలే అనుజ్ఞార్థం సంభవత్సరి షట్ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే । సమస్త సంపత్.... దేవతాః ప్రీణాతి । ప్రాచీనావీతీ । పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోక ఫలావాప్త్యర్థం సింహగతే దేవగురౌ సార్ధత్రికోటి తీర్థ రాజసహిత శ్రీగోదావరీ పుష్కర ప్రయుక్త తీర్థాఖ్యాన్న శ్రాద్ధ ప్రతినిధి హిరణ్య శ్రాద్ధం కర్తుం ముఖ్యకాలో భూత్వా అధికార సంపదస్త్వితి భవంతో బృవంతు । కర్తుం ముఖ్యకాలోభూత్వా । అధికారసంపదస్తు । కాలశ్చ । ముఖ్యకాలో అస్తు । ద్రవ్యాదీనాం పవిత్రతాఽస్తు। సర్వాణి ద్రవ్యాణి శుచీని భవంతు ।

దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చ ...... సదాహరిః ॥ ఓం ఓం ఓం అద్య పుర్వోక్త.... పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ । అస్మత్పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోకఫలా వాప్త్యర్థం, (కన్యాగతే) సింహగతే దేవగురౌ సార్ధ త్రికోటి తీర్థరాజ సహిత శ్రీగోదావరీ (కృష్ణవేణీ) పుష్కర ప్రయుక్త తీర్థాఖ్యాన్న శ్రాద్ధ ప్రతినిధి హిరణ్య శ్రాద్ధే పితృ, పితామహ, ప్రపితామహానాం, ... గోత్రాణాం ..... శర్మణాం వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం, మాతృ పితామహి ప్రపితామహీనాం గోత్రాణాం దాయినాం వసురుద్రాదిత్య

రూపాణాం జనక పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం ....., జనక మాతృ పితామహి ప్రపితా మహీనాం,..... సాపత్నీమాతుః .... గోత్రాయాః ...... పదాయాః వసురూపాయాః మాతామహమాతుః పితామహ మాతుః ప్రపితా మహానాం, గోత్రాణాం శర్మణాం వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం, మాతామహి, మాతుః పితామహీ, మాతుః ప్రపితామహీనాం – గోత్రాణాం – దాయినాం, వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం

ఆత్మ పత్న్యాః (తన భార్య) ...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

సుతస్య (కుమారుడు) ....గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

[జ్యేష్ఠ/కనిష్ఠ] భ్రాతుః (సోదరులు) ....గోత్రస్య ....శర్మణః వసురూపస్య

[జ్యేష్ఠ/కనిష్ఠ] పితృవ్యస్య (పినతండ్రి/పెదతండ్రి)....గోత్రస్య ....శర్మణః వసురూపస్య

మాతులస్య (మేనమామ) ....గోత్రస్య ....శర్మణః వసురూపస్య

దుహితుః (కుమార్తె) ...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

ఆత్మ భగిన్యాః (అక్క చెల్లెండ్రు) ...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

దౌహిత్రస్య (కుమార్తె కొడుకు) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

భాగినేయ కస్య (మేనల్లుళ్ళు) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

పితృభగిన్యాః (మేనత్త) ...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

మాతృభగిన్యాః (పినతల్లి/పెత్తల్లులు)...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

జామాతుః (అల్లుడు) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

భావుకస్య (బావగారు) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

స్నుషాయాః (కోడలు) ...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

శ్వశురస్య (పిల్ల నిచ్చిన మామ) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

శ్వశ్రూః (అత్తగారు) ...... గోత్రాయాః ......పదాయాః వసురూపాయాః

శ్యాలకస్య (బావమరిది) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

గురోః (ఉపనయనము చేసినవారు) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

స్వామినః (ప్రభువు, స్వామివారు) ...... గోత్రస్య ...... శర్మణః వసురూపస్య

సవ్యం । ధూర్విలోచన సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాంచ ప్రాచీనావీతీ । పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోక ఫలావాప్త్యర్థం సింహగతే దేవగురౌ సార్థత్రికోటి తీర్థరాజసహిత శ్రీగోదావరీ పుష్కర ప్రయుక్త తీర్థాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం హిరణ్యేన పిష్టపిండ విధినా సదైవ మద్య కరిష్యే - సవ్యం - కురుష్వ - ధూర్విలోచన సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం స్థానే ఆవహనీయార్థే భవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః - అస్తుకరణీయః । ప్రాచీనావీతీ, పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం, మాతృపితామహి ప్రపితామహీనాం స్థానే ఆవహనీయార్థే ...... కరణీయః । మాతామహ మాతుః పితామహ, మాతుః ప్రపితామహానాం, మాతామహీ, మాతుః పితామహీ మాతుః ప్రపితామహీనాం స్థానే ఆవహ...... కరణీయః (ఆత్మపత్న్యాది) (భ్రాత్రాది) (పితృవ్యాది) (మాతులాది) (భగిన్యాది) సర్వకారుణ్య స్థానే ఆవహనీయార్థే .... అస్తుకరణీయః

సవ్యం - అక్రోధనైశ్చైచ .... శ్రాద్ధకర్మణి
మంత్రమధ్యే .... గుణితం భవేత్ । విష్ణుర్విష్ణుర్విష్ణుః
పాద ప్రక్షాళనార్థం మండలాని కుర్యాత్ ।
ఉత్తరే చతురశ్రమండలం,

దక్షిణే వర్తులాకార మండలాని గంధేన కారయిత్వా ।

ధూర్విలోచన సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనం- పాద్య స్థానే కుశాసనం । పాద్య స్థానే దైవేక్షణః క్రియతాం । అర్చత ప్రార్చత అమీగంధాః । పుష్పార్థా ఇమే అక్షతాః । అమీకుశాః పాద్యస్థానే సకలారాధనైః స్వర్చితమస్తు.

ప్రాచీనావీతీ । పితృపితామహ ప్రపితామహానాం, మాతృ పితామహి ప్రపితామహీనాం, పాద్యస్థానే ఇదమిద మాసనం పాద్యస్థానే కుశాసనం - పాద్యస్థానే శ్రాద్ధేక్షణః క్రియతాం । అర్చత ప్రార్చత అమీగంధాః । పుష్పార్థా ఇమే తిలాః । అమీకుశాః। పాద్యస్థానే సకలారాధనై స్స్వర్చితమస్తు ।

మాతామహ, మాతుః పితామహ, మాతుః ప్రపితామహానాం, మాతామహి, మాతుః పితామహి, మాతుః ప్రపితామహీనాం, పాద్యస్థానే ఇదమిదమాసనం ..... స్వర్చితమస్తు.

...... సర్వేకారుణ్య పితౄణాం పాద్య స్థానే ఇదమిదమాసనం ...... స్వర్చితమస్తు । సవ్యం । ధూర్విలోచన సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః స్వాగతమ్ । సుస్వాగతమ్। ధూర్విలోచన సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః ఇదం వః పాద్యం । సుపాద్యం

శన్నోదేవీ..... వంతునః ।

చరణం పవిత్రం ..... సుధితాం దధాతు ॥ నమోబ్రహ్మణ్య ...... నమోనమః శుక్రమసి ...... రశ్మిభిః - కర్తా పాద్యోదకం శిరసిధృత్వా - విశ్వాన్దేవాన్ యథాస్థానే నిక్షిప్య పితృ పితామహ ప్రపితామహాః, మాతృ, పితామహి, ప్రపితామహ్యాః గోత్రాః

। సహస్రసాశ్శతసా వాజ్యర్వా పృణక్తు మధ్వా సమిమా వచాగ్ంసి । అగ్నిర్మూర్ధా భువః । మరుతో యద్ధ వో దివస్సుమ్నాయన్తో హవామహే । ఆ తూ న॥౧౦॥
ఉపగన్తన । యా వశ్శర్మ శశమానాయ సన్తి త్రిధాతూని దాశుషే యచ్ఛతాధి । అస్మభ్యం తాని మరుతో వి యన్త రయిం నో ధత్తవృషణస్సువీరమ్ । అదితిర్న ఉరుష్యత్వదితిశ్శర్మ యచ్ఛతు । అదితిః పాత్వగ్ంహసః ।మహీమూషు మాతరగ్ం సువ్రతానామృతస్య పత్నీమవసే హువేమ । తువిక్షత్రామజరన్తీమురూచీగ్ం సుశర్మాణమదితిగ్ం సుప్రణీతిమ్ । సుత్రామాణం పృథివీం ద్యామనేహసగ్ం సుశర్మాణమదితిగ్ం సుప్రణీతిమ్ । దైవీం నావగ్గ్ం స్వరిత్రామనాగసమస్రవన్తీమా రుహేమా స్వస్తయే । ఇమాగ్ం సునావమాఽరుహగ్ం శతారిత్రాగ్ం శతస్ఫ్యామ్ । అచ్ఛిద్రాం పారయిష్ణుమ్ ॥౧౧॥

దివా స సహస్రిణం వైశ్వానరాదిత్య తూ నూఽనేహసగ్ం సుశర్మాణమేకాన్న విగ్ంశతిశ్చ ॥౧౧॥

సర్వేషు వా ఏషు లోకేషు మృత్యవోఽన్వాయత్తాః । తేభ్యో యదాహుతీర్న జుహుయాత్ । లోకే లోక ఏనం మృత్యుర్విన్దేత్ । మృత్యవే స్వాహా మృత్యవే స్వాహేత్యభిపూర్వ మాహుతీర్జుహోతి । లోకాల్లోకాదేవ మృత్యుమవయజతే । నైనం లోకేలోకే మృత్యుర్విన్దతి । యదముష్మై స్వాహాఽముష్మై స్వాహేతి జుహుయాద్బహుమృత్యుమమిత్రఙ్కుర్వీత । మృత్యవే స్వాహేత్యేకస్మా ఏవైకామాహుతిఞ్జుహుయాత్ । ఏకో వా అముష్మిన్లోకే మృత్యుః ॥౧౬॥ అశనయా మృత్యురేవ । తమేవాముష్మిన్లోకేఽవయజతే । భ్రూణహత్యాయై స్వాహేత్యవభృథ ఆహుతిఞ్జుహోతి। భ్రూణహత్యామేవావయజతే । తదాహుః । యద్భ్రూణహత్యా పాత్ర్యాఽథ ।

కస్మాద్యజ్ఞేఽపి క్రియత ఇతి । అమృత్యుర్వా అన్యో భ్రూణహత్యాయా ఇత్యాహుః భ్రూణహత్యా వావ మృత్యుఽరితి । యద్భ్రూణహత్యాయై స్వాహేత్యవభృథ ఆహుతిఞ్జుహోతి ॥౫౭॥ మృత్యుమేవాహుత్యా తర్పయిత్వా పరిపాణఙ్కృత్వా । భ్రూణఘ్నే భేషజఙ్కరోతి । ఏతాగ్ం హ వై ముణ్డిభ ఔదన్యవః । భ్రూణహత్యాయై ప్రాయశ్చిత్తిం విదాఞ్చకార । యో హాస్యాపి ప్రజాయాం బ్రాహ్మణగ్ం హన్తి । సర్వస్మై తస్మై భేషజఙ్కరోతి । జుమ్బకాయ స్వాహేత్యవభృథ ఉత్తమామాహుతిఞ్జుహోతి । వరుణో వై జుమ్బకః । అన్తత ఏవ వరుణమవయజతే । ఖలతేర్విక్లిధస్య శుక్లస్య పిఙ్గాక్షస్య మూర్ధఞ్జుహోతి । ఏతద్వై వరుణస్య రూపమ్ । రూపేణైవ వరుణమవజయతే ॥౫౮॥

లోకే మృత్యుర్జుహోతి మూర్ధఞ్జుహోతి ద్వేచ ॥౧౫॥ తై.బ్రా. ౩-౯-౧౫

ప్రజాపతే రక్ష్యశ్వయత్తత్పరాఽపతత్తదశ్వోఽభవద్యదశ్వయత్తదశ్వస్యాశ్వత్వం తద్దేవా అశ్వ మేధేనైవ ప్రత్యదధురేష వైప్రజాపతిగ్ం సర్వం కరోతి యోఽశ్వమేధేన యజతే సర్వఏవభవతి సర్వస్య వా ఏషా ప్రాయశ్చిత్తిస్సర్వస్య భేషజగ్ం సర్వంవా ఏతేన పాప్మానం దేవా అతరన్నపి వా ఏతేన బ్రహ్మహత్యామతరన్థ్సర్వం పాప్మానమ్ ॥౪౭॥ తరతి తరతి బ్రహ్మహత్యాం యోఽశ్వమేధేన యజతే య ఉ చైనమేవం వేదోత్తరం వైతత్ప్రజాపతేరక్ష్యశ్వయత్తస్మాదశ్వస్యోత్తరతోఽవద్యన్తి దక్షిణ తోఽన్యేషాం పశూనాం వైతసఃకటో భవత్యప్సుయోనిర్వా అశ్వోఽప్సుజో వేతసస్స్వ ఏవైనం యోనౌ ప్రతిష్ఠాపయతి చతుష్టోమస్స్తోమోభవతి సరడ్ఢ వా అశ్వస్యస క్థ్యాఽవృహత్తద్దేవాశ్చతుష్టోమేనైవ ప్రత్యదధుర్యచ్చతుష్టోమస్స్తోమో భవత్యశ్వస్య సర్వత్వాయ ॥౪౮॥ తై.సం. ౫-౩-౧౨

సర్వం పాప్మానమవృహద్ద్వాదశచ ॥౧౨॥

అథోదకశాన్తివిధ్యంగభూతః స్థణ్డిలవిధిర్లిఖ్యతే

బోధాయనగృహ్యశేషసూత్రే ప్రథమప్రశ్నే చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథాతస్థణ్డిలవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః :- సికతాశ్చతురఙ్గుళం ప్రాచీనముద్ధృత్య పఞ్చాఙ్గుళి ప్రమాణం పశ్చిమత ఊర్ధ్వ మంగుళి విశేషం దక్షిణత ఊర్ధ్వమంగుళి విహీనముత్తరతః పఞ్చప్రస్థం సికతాశ్శుచయశ్శుక్లా అనార్ద్రా అరత్నిమాత్రం సమచతురశ్రం ప్రాక్ప్రవణం స్థణ్డిలం కరోతి ॥

నలోష్టేన న కాష్ఠేననశర్కరైర్నఖైః । కాష్ఠేనవ్యాధి తస్స్యాల్లోష్టేన కులనాశనమ్ । శర్కరైః పుత్రనాశస్స్యాన్నఖై ర్బంధువినాశనమ్ ॥ తస్మాత్సువర్ణరజతతామ్రశకలేన వ్రీహిభిర్యవైర్వా దర్భైస్తదఙ్గుష్ఠేన చ మహానామ్న్యా చోపసంగృహ్య తస్య మధ్యతః ప్రాచీనం సంతతం ఋజుముల్లిఖేత్। కిందేవత్యం కిమన్త్రమితి ? బ్రహ్మదేవత్యం (బ్రహ్మజజ్ఞానమ్) ఇతి ।

తస్య దక్షిణతః ప్రాచీనం సంతతమృజుముల్లిఖేత్ । కిందేవత్యం కిం మన్త్రమితి? యమదేవత్యం (నాకే సుపర్ణమ్) ఇతి ।

తస్యోత్తరతః ప్రాచీనం సంతతమృజుముల్లిఖేత్ । కిం దేవత్యం, కిమన్త్రమితి? సోమదేవత్యం, (ఆ ప్యాయస్వ సమేతు తే) ఇతి ।

తస్య మధ్యత ఉదీచీనం సంతతమృజుముల్లిఖేత్ । కిందేవత్యం, కిమన్త్రమితి? రుద్రదేవత్యం, (యో రుద్రో అగ్నౌ) ఇతి ।

తస్యపశ్చాదుదీచీనం సంతతమృజుముల్లిఖేత్। కిం దేవత్యం, కిమన్త్రమితి? విష్ణుదేవత్యం, (ఇదం విష్ణుర్వి చక్రమే) ఇతి ।

తస్య పురస్తాదుదీచీనం సంతతమృజుముల్లిఖేత్ । కిం దేవత్యం, కిమన్త్రమితి? ఇన్ద్రదేవత్యం (ఇన్ద్రంవిశ్వాఅవీవృధ౯) ఇత్యేతస్మాత్ స్థణ్డిలవిధిర్భవతి॥

నకపాలో నధూమోనజ్వాలో న విస్ఫుటో న నమ్రముఖో ద్రప్సః పతితం ముఖజ్వలితం చ వర్జయిత్వా ॥ (దేవస్యత్వాసవితుః ప్రసవే శ్వినోర్బాహుభ్యాం పూష్ణో హస్తాభ్యాం భూర్భువస్సువరోమ్) ఇత్యాహ భగవా౯ బోధాయనః ॥

అథోదకశాన్తిఖణ్డః

అథవైభవతి - శ్రద్ధావా ఆపశ్శ్రద్ధామేవారభ్యేతి । యజ్ఞో వాఆపో యజ్ఞమేవారభ్యేతి । వజ్రోవా ఆపో వజ్రమేవ భ్రాతృవ్యేభ్యః ప్రహృత్యేతి । ఆపోవై రక్షోఘ్నీ రక్షసామపహత్యా ఇతి । ఆపోవైదేవానాం ప్రియం ధామేతి । అమృతం వా ఆపస్తస్మాదద్భిరవ తాన్తమభిషిఞ్చన్తీతి । ఆపోవైసర్వా దేవతా దేవతా ఏవారభ్యేతి। ఆపోవై శాన్తాశ్శాన్తాభిరేవాస్య శుచం శమయతి ॥ ఇతి బ్రాహ్మణమ్.

తస్మాత్పవిత్రేణ శాన్త్యుదకం కరోతి - జన్మనక్షత్రే పుణ్యేనక్షత్రే వివాహచౌలోపనయనసమావర్తనసీమన్తాగ్న్యా ధేయాన్యన్యాని మఙ్గళకార్యాణి గ్రహోపరాగేగ్రహోత్పాతే వా ద్విపాత్సు చతుష్పాత్సు భయం విన్దేతాథ శాన్తిమారభేత॥

యుగ్మా౯బ్రాహ్మణా౯సుప్రక్షాళితపాణిపాదా నపఆచమయ్య ప్రతిదిశమాస నేషూపవేశ్య గోమయేన గోచర్మమాత్రం చతురశ్రం స్థణ్డిలముపలిప్య దర్భేషు ప్రాఙ్ముఖ ఉపవిశ్య దర్భాన్‌దూర్వాశ్చ ధారయమాణః పవిత్రపాణిః స్థణ్డిలం కృత్వా ప్రోక్ష్యలక్షణ (యథావిధి) ముల్లిఖ్య అద్భిరభ్యుక్ష్య దూర్వాభిర్దర్భైరవకీర్య గన్ధోదకేనా భ్యుక్ష్య పుష్పైరవకీర్య బ్రహ్మపాత్రం సూత్రేణ పరివేష్ట్య తేషు బ్రహ్మపాత్రం నిదధాతి.

"బ్రహ్మజ జ్ఞానమ్" ఇతి । అథ తిరః పవిత్రమప ఆనయన్ జపతి – "తథ్సవితుర్వ రేణ్యమ్" ఇతి ॥

యవాక్షతతణ్డులానావపతి – "భూర్భువస్సువరోమ్" ఇతి ॥ అథ పుష్పైర్దూర్వాభిః ఫలైరవకీర్య దూర్వాభిర్దర్భైః ప్రతిచ్ఛాద్యాభిమృశతి – "శం నో దేవీరభిష్టయే" ఇతి ॥

అన్వారబ్ధేషు జపతి – "తథ్సవితుర్వరేణ్యమ్" ఇత్యేతాం పచ్ఛోఽర్ధర్చశోఽనవానముక్త్వా వేదాదీన్ జపతి॥

రాక్షోఘ్నం "కృణుష్వ పాజః ప్రసితిం" ఇత్యేతమనువాకం "మదేచిదస్య" ఇత్యర్ధర్చమపోద్ధృత్య । "ఇన్ద్రం వో విశ్వతస్పరి హవామహే జనేభ్యః" ఇత్యేతమనువాకమ్ । "యత ఇన్ద్ర భయామహే, స్వస్తిదా విశస్పతిః" ఇతి ద్వాభ్యామ్। "మహాగ్ం ఇన్ద్ర, సజోషా ఇన్ద్ర" ఇతిద్వాభ్యామ్ । "యే దేవాఃపురస్సదః" ఇతి పఞ్చభిః పర్యాయైః । "అగ్నయే రక్షోఘ్నే" ఇతి పఞ్చ । "అగ్ని రాయుష్మాన్" ఇతి పఞ్చ । "యా వామిన్ద్రావరుణా" ఇతి చతస్రః । "యోవామిన్ద్రావరుణా" ఇత్యష్టౌ । "అగ్నేయశస్విన్" ఇతి చతస్రః । రాష్ట్రభృతం "ఋతాషాదృతధామా" ఇత్యేతమనువాకమ్। "నమో అస్తు సర్పేభ్యః" ఇతి తిసృభిరనుచ్ఛన్దసమ్ । పఞ్చచోడాః "అయం పురో హరికేశః" ఇతి పఞ్చభిః పర్యాయైః । అప్రతిరథం "ఆశుశ్శిశానః" ఇత్యేతమనువాకమ్। "శం చ మే మయశ్చ మే" ఇత్యేతమనువాకమ్ । విహవ్యం "మమాగ్నే వర్చో విహవేష్వస్తు" ఇత్యేతమనువాకమ్ । మృగారం "అగ్నేర్మన్వే" ఇత్యేతమనువాకమ్। సర్పాహుతీః "సమీచీ నామాసి ప్రాచీదిక్" ఇతిషడ్భిః పర్యాయైః । గన్ధర్వాహుతీః "హేతయో నామస్థ తేషాంవః పురో గృహాః" ఇతి షడ్భిః । అజ్యానీః "శతాయుధాయ"

ఇతి పఞ్చ । "భూతం భవ్యం భవిష్యత్" ఇత్యేతమనువాకమ్ । అథర్వ శిరసం "ఇంద్రో దధీచో అస్థభిః" ఇత్యేతమనువాకం. ప్రత్యాఙ్గిరసం "చక్షుషో హేతే మనసో హేతే" ఇతి ప్రతిపద్య "భ్రాతృవ్యం పాదయామసి" ఇత్యన్తమ్ । "ప్రాణో రక్షతి విశ్వమేజత్" ఇత్యేతమనువాకమ్ । "సిగ్ంహే వ్యాఘ్ర ఉత యా పృదాకౌ" ఇత్యేతమనువాకమ్ । "అహమస్మి" ఇత్యేతమనువాకమ్ । "తా సూర్యాచన్ద్రమసా" ఇత్యేతమనువాకమ్ । "అగ్నిర్నః పాతు" 'బుధ్యాస్మ" "నవోనవః" ఇత్యేతై స్త్రిభిరనువాకై రుత్తమైరుపహోమైశ్చ । సురభిమత్యాఽబ్లిఙ్గాభిర్వారుణీభిర్హిరణ్యవర్ణాభిః పావమానీభిర్వ్యాహృతీభిః ॥ "తచ్ఛంయోరావృణీమహే" ఇత్యేతమనువాకమ్ । "నమో బ్రహ్మణ ఇతి పరిధానీయాం త్రిరన్వాహ" ఇతి బ్రాహ్మణమ్ । ప్రణవేనోత్థాప్య వ్యాహృతీభిః ప్రోక్షతి ॥ అథదక్షిణాం దదాతి – పురస్తాదుపవిష్టాయ హిరణ్యం దదాతి దక్షిణతో రజతం పశ్చాత్కాంస్యం ఉత్తరతో వాసో దదాతి ॥

అథ గ్రహగృహీతానాం, జ్వరగృహీతానాం, భూతోపసృష్టానాం, మిత్రబన్ధుసుహృత్ జ్ఞాతిసఖిసమ్బన్ధి భాన్ధవానాం, రాజ్ఞాంచ, రాజపురోహితానాం చ, బాలవృద్ధాన్తర్వత్ని పాపరోగి దీర్ఘరోగికృశాతురాన్ ప్రోక్షతి ॥

హస్త్యశ్వోష్ట్రగోమహిష్యజావికభృత్యాంశ్చ ధనధాన్యాని చ ప్రోక్షతి ॥

ఏవమేకరాత్రం । త్రిరాత్రం । పఞ్చరాత్రం । సప్తరాత్రం । నవరాత్రం । ఇత్యపపునర్మృత్యుం జయతీత్యాహ భగవాన్ బోధాయనః ॥

ఓమ్ తత్సత్.

ఇతి బోధాయనగృహ్యశేషే ప్రథమప్రశ్నే చతుర్దశోఽధ్యాయః

ఇత్యుదకశాన్తి విధిస్సమాప్తః

అథ ఉదకశాన్తి ప్రయోగః

ఆచమ్య ప్రాణానాయమ్య ॥ దేశకాలౌ సంకీర్త్య గణపతి పూజాం కృత్వా॥ ఏవంగుణవి శేషణవిశిష్టాయాం శుభతిథౌ మమ ఉపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం బోధాయనో క్తప్రకారేణ ఉదకశాన్తికర్మ కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య॥

శ్రీవైష్ణవమతే తు - విష్వక్సేనారాధనం కృత్వా ॥ శ్రీభగవదాజ్ఞయా భగవత్కైఙ్కర్యరూపం శ్రీమన్నారాయణ ప్రీత్యర్థం ఏభిశ్శ్రీవైష్ణవై బ్రాహ్మణైస్సహ బోధాయనోక్త ప్రకారేణ ఉదక శాన్తికర్మ కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య ॥

శుచౌ దేశేగోమయేన గోచర్మమాత్రం చతురశ్రముపలిప్య రఙ్గవల్ల్యాద్యలంకృత్య॥ స్యోనా పృథివి భవానృక్షరా నివేశనీ । యచ్ఛా నశ్శర్మ సప్రథాః [1] ॥ ఇతి భూమిం సంప్రార్థ్య ॥ తత్రాష్టదళపద్మం లిఖిత్వా ॥ తస్యోపరి....యేన తోకాయ తనయాయ ధాన్యం ౧ బీజం వహధ్వే అక్షితమ్ । అస్మభ్యం తద్ధత్తన యద్వ ఈమహే రాధో విశ్వాయు సౌభగమ్ [2]॥ ఇతి మన్త్రేణ వ్రీహీం స్తిలాంస్తణ్డులాంశ్చోపర్యుపరి నిక్షిప్య తదుపరి - బ్రహ్మజజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తాద్విసీమతస్సురుచో వేన ఆవః । సబుధ్నియా ఉపమా అస్య విష్ఠాస్సతశ్చ యోనిమసతశ్చ వివః [3]॥ ఇతి మన్త్రేణ మధ్యే ప్రాగగ్రముల్లిఖ్య॥ నాకే సుపర్ణముప యత్పతన్తగ్ం హృదా వేనన్తో అభ్యచక్షత త్వా॥ హిరణ్యపక్షం వరుణస్య దూతం యమస్య యోనౌ శకునం భురణ్యుమ్ [4]॥

1. యాజ్ఞికీ.౧ 2 ఋ.సం.౪-౩-౧౩
3 సం.౪-౨-౮ 4. బ్రా.౨-౫-౮

ఇతి మన్త్రేణ దక్షిణతః ప్రాగగ్రముల్లిఖ్య ॥ ఆప్యాయస్వ సమేతు తే విశ్వతస్సోమ వృష్ణియమ్। భవావాజస్య సంగథే [1]॥ ఇతి మన్త్రేణ ఉత్తరతః ప్రాగగ్రముల్లిఖ్య ॥ యోరుద్రో అగ్నౌ యో అప్సు య ఓషధీషు యో రుద్రో విశ్వా భువనాఽఽవివేశ తస్మై రుద్రాయ నమోఅస్తు [2]॥ ఇతి మన్త్రేణ మధ్యే ఉదగగ్రముల్లిఖ్య అపఉపస్పృశ్య ॥ ఇదం విష్ణుర్వి చక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్ । సమూఢమస్య పాగ్ంసురే[3]॥ ఇతి మన్త్రేణ పశ్చాదుదగగ్రముల్లిఖ్య ॥ ఇన్ద్రం విశ్వా అవీవృధన్థ్సముద్రవ్యచసం గిరః । రథీతమగ్ం రథీనాం వాజానాగ్ం సత్పతిం పతిమ్ [4] ॥ ఇతి మన్త్రేణ పురస్తాదుదగగ్రముల్లిఖ్య ॥ స్థణ్డిలమధ్యే ప్రాగగ్రాన్దర్భాన్ సగ్గ్స్తీర్య ॥ పుష్పైః ఫలైశ్చావకీర్య ॥ గన్ధోదకేనాభ్యుక్ష్య॥ తన్తుం తన్వన్రజసో భానుమన్విహి జ్యోతిష్మతః పథో రక్ష ధియా కృతాన్ । అనుల్బణం వయత జోగువామపో మనుర్భవ జనయా దైవ్యం జనమ్[5] ఇతి మన్త్రేణ కుమ్భం శ్వేతసూత్రేణావేష్ట్య । ధూరసి ధూర్వ ధూర్వన్తం ధూర్వ తం యోఽస్మాన్ధూర్వతి తం ధూర్వ యం వయం ధూర్వామస్త్వం దేవానామసి[6]॥ ఇతిమన్త్రేణ సుధూపితం కుమ్భం “ఆకల శేషు ధావతి శ్యేనో వర్మ విగాహతే । అభి ద్రోణా కని క్రదత్[7]॥ బ్రహ్మజజ్ఞానమ్ ..... వివః ॥” ఇతి మన్త్రాభ్యాం ధాన్యరాశౌ ప్రతిష్ఠాప్య ॥ తస్యోపరి ....గాయత్ర్యా, తిరఃపవిత్రమతినీతాః । ఆపో ధారయమాతిగుః । దేవేన సవిత్రోత్పూతాః । వసోస్సూర్యస్య రశ్మిభిః[8] ॥ ఇతి మన్త్రేణ చ పవిత్రముదగగ్రం తిర్యగ్గృహీత్వా ॥ ఆపో వా ఇదగ్ం సర్వం

---

1 సం.౧-౪-౩౨ 2.సం.౫-౫-౬ 3.సం.౧-౨-౧౪ 4.సం.౪-౬-౩
5.సం.౩-౪-౨ 6.సం.౧-౧-౪ 7.ఋ.సం.౭-౨-౧౫ 8.బ్రా.౩-౭-౪

ఆపోవా ఇదగం.... భూర్భువస్సువరాపుఓం.
పశ్చన్నాగ్స్యాపో జ్యోతీగ్ంష్యాపో యజూగ్ంష్యాప స్సత్యమాపస్సర్వా దేవతా ఆపో భూర్భువస్సువరాప ఓమ్[1] ॥ అపః ప్రణయతి । శ్రద్ధా వా ఆపః । శ్రద్ధామేవారభ్య ప్రణీయ ప్రచరతి । అపః ప్రణయతి । యజ్ఞో వా ఆపః । యజ్ఞమేవారభ్య ప్రణీయ ప్రచరతి । అపః ప్రణయతి। వజ్రో వా ఆపః । వజ్రమేవ భ్రాతృవ్యేభ్యః ప్రహృత్య ప్రణీయ ప్రచరతి । అపః ప్రణయతి । ఆపో వై రక్షోఘ్నీః । రక్షసామపహత్యై । అపః ప్రణయతి । ఆపో వై దేవానాంప్రియం ధామ । దేవానామేవ ప్రియం ధామ ప్రణీయ ప్రచరతి । అపః ప్రణయతి । ఆపోవై సర్వాదేవతాః । దేవతా ఏవారభ్య ప్రణీయ ప్రచరతి[2] ॥ ఆపో వై శాన్తాశ్శాన్తాభిరేవాస్య శుచగ్ం శమయతి [3] ॥ ఇతిమన్త్రైః కుమ్భమద్భి రాపూర్య ॥ దేవో వస్సవితోత్పునాతు । అచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ । వసోస్సూర్యస్య రశ్మిభిః[4] ॥ ఇతిమన్త్రైః కుమ్భోదకంత్రిరుత్పూయ ॥ పవిత్రగ్రన్థిం విస్రస్యాప ఉపస్పృశ్య కుమ్భే నిదధాతి ॥ భూర్భువస్సువరోమ్[5] ॥ఇతి మన్త్రేణ కుమ్భే యవాక్షతతణ్డులానావపతి ॥ స హి రత్నాని దాశుషే సువాతి సవితా భగః । తం భాగం చిత్రమీమహే [6]॥ ఇతి మన్త్రేణ నవరత్నాని కుమ్భేనిక్షిప్య ॥ కూర్చాగ్రే రాక్షసాన్ఘోరా; ఛిన్ధికర్మవిఘాతినః । త్వామర్పయామి కుమ్భే;స్మి; సాఫల్యం కురు కర్మసు ॥ ఇతి కుమ్భే ఊర్ధ్వాగ్రం కూర్చంనిక్షిప్య బహిశ్చ దర్భైరాచ్ఛాదయతి ॥ వృక్షరాజసముద్భూ తాశ్శాఖాయాః పల్లవత్వచః । యుష్మాన్కుమ్భే త్వర్పయామి సర్వపాపాపనుత్తయే ॥ ఓషధయస్సం వదన్తే సోమేన సహ రాజ్ఞా । యస్మైకరోతి బ్రాహ్మణస్తగ్ం రాజన్పారయామసి[1] ॥ ఇతిపఞ్చత్వక్పల్లవాన్నిక్షిప్య ॥

1. యాజ్ఞికీ. ౨౨
2. బ్రా. ౩-౨-౪
3. సం. ౫-౧-౬
4. సం. ౧-౧-౫
5. యాజ్ఞికీ. ౨౭
6. ఋ.సం. ౪-౪-౨౫

నారికేళసముద్భూత త్రినేత్ర హరసమ్మత। శిఖయా దురితం సర్వం పాపం పీడాం చ మే నుద ॥ యాః ఫలినీర్యా...... ముఞ్చన్త్వగ్ంహసః ॥ ఇతి నారి కేళఫలం నిక్షిప్య, శంనోదేవీరభిష్టయే । ఆపోభవన్తుపీతయే । శంయోరభిస్రవన్తునః [2]॥ ఇతిమన్త్రేణాభిమృశతి ॥ తస్మిఃకుమ్భే- బ్రహ్మజజ్ఞానమన్త్రేణ, ఇమం మే వరుణ శ్రుధీహవ మద్యా చ మృడయ । త్వామవస్యురాచకే [3]॥ ఇతి మన్త్రేణ చ బ్రహ్మవరుణావావాహ్య ధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పుజాం కుర్యాత్॥

శ్రీవైష్ణవమతేతు - ఇమం మే వరుణేతి మన్త్రేణ వరుణా న్తర్యామిణం భగవన్తం పుణ్డరీకాక్షమావాహ్య షోడశోపచారపూజాం కుర్యాత్ ॥

తతః-అస్మిః ఉదకశాన్తి జపకర్మణి ప్రాచ్యాం దిశి జపకర్తారం త్వాం వృణీమహే ॥ దక్షిణస్యాం దిశి జపకర్తారం త్వాం వృణీమహే ॥ ప్రతీచ్యాం దిశి జపకర్తారం త్వాం వృణీమహే ॥ ఉత్తరస్యాం దిశి జపకర్తారం త్వాం వృణీమహే ॥ సర్వేభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యోనమః ॥ యూయముదకశాన్తిజపకర్మ కురుధ్వమ్ ॥ ఇతి బ్రాహ్మణైస్సహ కలశమన్వారభ్య గాయత్రీంపచ్ఛో౭ర్ధర్చ శో౭నవానముక్త్వా వక్ష్యమాణాన్మన్త్రాఃజపేత్ ॥

★★★

1.సం.౪-౨-౬ 2.బ్రా.౧-౨-౧ 3 సం.౨-౧-౧౧

అథ మన్త్రాః

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్ । హోతారం రత్నధాతమమ్ [1]॥ ఇషే త్వోర్జే త్వావాయవస్థో పాయవస్థ దేవో వస్సవితా ప్రార్పయతు శ్రేష్ఠతమాయకర్మణే [2] ॥ అగ్న ఆయాహి వీతయే గృణానో హవ్యదాతయే । ని హోతా సత్సిబర్హిషి[3]। శంనో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే । శంయోరభిస్రవన్తు నః[4]॥

కృణుష్వ పాజః ప్రసితిం న పృథ్వీం యాహి రాజేవామవాగ్ం ఇభేన । తృష్వీమను ప్రసితిం ద్రూణానోఽస్తాఽసి విధ్య రక్షసస్తపిష్ఠైః। తవ భ్రమాస ఆశుయా పతన్త్యనుస్పృశ ధృషతా శోశుచానః । తపూగ్ంష్యగ్నే జుహ్వా పతఙ్గానసన్దితో విసృజ విష్వగుల్కాః । ప్రతిస్పశో విసృజ తూర్ణితమో భవాపాయుర్విశో అస్యాఅదబ్ధః । యో నో దూరే అఘశగ్ంసోయో అన్త్యగ్నే మాకిష్టే వ్యథిరాదధర్షీత్ । ఉదగ్నే తిష్ఠ ప్రత్యాతనుష్వ న్యమిత్రాగ్ం ఓషతాత్తిగ్మహేతే । యోనో అరాతిగ్ం సమిధానచక్రే నీచా తం ధక్ష్యతసం నశుష్కమ్ । ఊర్ధ్వో భవ ప్రతి విధ్యాధ్యస్మదావిష్కృణుష్వ దైవ్యాన్యగ్నే । అవస్థిరా తనుహియాతు జూనాం జామిమజామిం ప్రమృణీహి శత్రూన్। స తేజానాతి సుమతిం

---

1. ఋ.సం.౧-౧-౧. 2 తై.సం. ౧-౧-౧. 3. సా.సం.౧-౧-౧

4. అథర్వ వేదాదిత్వేన ప్రసిద్ధోఽయం మన్త్రః తద్వేదీయశౌనకీయాదినవ శాఖాసు ఇదానీముపలభ్యమానాయాం శౌనకీయశాఖాయాం ప్రథమకాణ్డే ప్రథమానువాకే షష్ఠసూక్తే ప్రథమమన్త్రత్వేన దృశ్యతే. అవశిష్టాస్వష్టసుశాఖాసుయస్యాం శాఖాయామాదౌపర్య తే సాశాఖానోపలభ్య తే.

యవిష్ఠ య ఈవతే బ్రహ్మణే గాతుమైరత్ । విశ్వాన్యస్మై సుదినాని రా యో ద్యుమ్నాన్యర్యో విదురో అభిద్యౌత్ । సేదగ్నే అస్తు సుభగస్సు దానుర్యస్త్వానిత్యేన హవిషా య ఉక్థైః । పిప్రీషతి స్వ ఆయుషి దురోణే విశ్వేదస్మై సుదినా సాఽసదిష్టిః । అర్చామి తే సుమతిం ఘోష్యర్వాక్సంతే వావాతా జరతామియం గీః । స్వశ్వాస్త్వా సురథా మర్జయేమాస్మే క్షత్రాణి ధారయేరను ద్యూ౯ । ఇహ త్వా భూర్యాచరేదుపత్మన్దోషావస్తర్దీదివాగ్ంసమను ద్యూ౯ । క్రీడన్తస్త్వా సుమనసస్స పేమాభిద్యుమ్నా తస్థివాగ్ంసో జనానామ్ । యస్త్వా స్వశ్వస్సుహిరణ్యో అగ్న ఉపయాతి వసుమతా రథేన । తస్య త్రాతా భవసి తస్య సఖాయస్త ఆతిథ్యమానుషగ్జుజోషత్ । మహో రుజామి బన్ధుతా వచోభిస్తన్మా పితుర్గోతమాదన్వియాయ । త్వం నో అస్య వచసశ్చికిద్ధి హోతర్యవిష్ఠ సుక్రతో దమూనాః । అస్వప్నజస్తరణయస్సు శేవా అతన్ద్రాసోవృకా అశ్రమిష్ఠాః । తే పాయవస్స ధ్రియఞ్చోనిష ద్యాగ్నే తవ నః పాన్త్వమూర। యే పాయవో మామ తేయం తే అగ్నేపశ్యన్తో అన్ధం దురితాదరక్ష౯ । రరక్ష తాన్థ్సుకృతోవిశ్వవేదా దిఫ్సన్త ఇద్రిపవో నాహ దేభుః । త్వయా వయగ్ం స ధన్యస్త్వోతా స్తవ ప్రణీత్యశ్యామ వాజా౯ । ఉభా శగ్ంసా సూదయసత్యతా తేఽఽనుష్ఠుయా కృణుహ్యహ్రయాణ । అయా తే అగ్నే సమిధా విధేమ ప్రతిస్తోమగ్ం శస్యమానం గృభాయ । దహాశసో రక్షసః పాహ్యస్మాన్ద్రుహో నిదో మిత్రమహో అవద్యాత్ । రక్షోహణం వాజినమాజిఘర్మి మిత్రం ప్రథిష్ఠముపయామి శర్మ । శిశానో అగ్నిః క్రతుభిస్సమిద్ధస్స నో దివా స రిషః పాతు నక్తమ్ । విజ్యోతిషా బృహతా భాత్యగ్నిరావిర్విశ్వాని కృణు తేమహిత్వా । ప్రాదేవీ ర్మాయా స్సహతే దురేవా శ్శిశీతే శృఙ్గే రక్షసే వినిక్షే । ఉత

స్వానాసో దివిషన్త్వగ్నే స్తిగ్మాయుధా రక్షసే హన్తవాఉ ॥ [1]

ఇన్ద్రం వో విశ్వతస్పరిహవామహేజనేభ్యః । అస్మాకమస్తు కేవలః । ఇన్ద్రం నరో నేమధితా హవన్తేయత్పా ర్యాయునజ తేధియస్తాః । శూరో నృషాతా శవసశ్చకాన ఆగోమతి వ్రజేభజా త్వం నః । ఇన్ద్రియాణి శతక్రతో యా తేజనేషు పఞ్చసు । ఇన్ద్రతాని త ఆవృణే। అను తే దాయి మహ ఇన్ద్రియాయ సత్రా తే విశ్వమను వృత్ర హత్యే । అను క్షత్రమను సహో యజత్రేన్ద్ర దేవేభిరను తేనృషహ్యే । ఆ యస్మిన్థ్సప్త వాసవాస్తిష్ఠన్తి స్వారుహో యథా। ఋషిర్ హ దీర్ఘశ్రుత్తమ ఇన్ద్రస్య ఘర్మో అతిథిః । ఆమాసు పక్వమైరయ ఆ సూర్యగ్ం రోహయో దివి । ఘర్మన్న సామన్తపతా సువృక్తిభిర్జుష్టం గిర్వణసేగిరః। ఇన్ద్ర మిద్గాథినో బృహదిన్ద్రమర్కేభిరర్కిణః । ఇన్ద్రం వాణీరనూషత । గాయన్తి త్వా గాయత్రిణోఽర్చన్త్యర్కమర్కిణః । బ్రహ్మాణస్త్వాశతక్రతవుద్వగ్ం శమివ యేమిరే । అగ్ంహోముచే ప్రభరేమా మనీషామోషిష్ఠదావ్ న్నే సుమతిం గృణానాః । ఇదమిన్ద్ర ప్రతి హవ్యం గృభాయ సత్యాస్సన్తుయజమానస్యకామాః । వివేషయన్మాధిషణాజజానస్తవై పురాపార్యాదిన్ద్రమహ్నః । అగ్ంహసోయత్ర పీపరద్యథానో నా వేవ యాన్తముభయే హవన్తే। ప్రసంరాజం ప్రథమమధ్వరాణామగ్ం హోముచం వృషభం యజ్ఞియానామ్ ।అపాం నపాతమశ్వినా హయన్తమస్మిన్నర ఇన్ద్రియం ధత్తమోజః । విన ఇన్ద్ర మృధో జహి నీచా యచ్ఛ పృతన్యతః । అధస్పదం తమీంకృధియో అస్మాగ్ం అభిదాసతి । ఇన్ద్రక్షత్రమభి వామమోజోఽజాయథా వృషభ చర్షణీనామ్ । అపానుదో జనమమిత్రయన్తమురుం దేవేభ్యో అకృణోరు లోకమ్ । మృగోనభీమః కుచరోగిరిష్ఠాః పరావత ఆజగామా పరస్యాః । సృకగ్ం సగ్ంశాయ పవిమిన్ద్ర తిగ్మం విశత్రూన్తాఢి విమృధో నుదస్వ । విశత్రూన్విమృధో నుద వివృత్రస్య హనూరుజ ।

1.సం.౧-౨-౧౪

విమన్యుమిన్ద్రభామితోఽమిత్రస్యాభిదాసతః । త్రాతారమిన్ద్రమవితారమిన్ద్రగ్గ్ం హవేహవేసుహవగ్ం శూరమిన్ద్రమ్ । హువేనుశక్రం పురుహూతమిన్ద్రగ్గ్ం స్వస్తినో మఘవాధాత్విన్ద్రః । మా తేఅస్యాగ్ం సహసావన్పరిష్టావఘాయ భూమహరివః పరాదై । త్రాయస్వనోఽవృ కేభిర్వరూథైస్తవ ప్రియాసస్సూరిషు స్యామ । అనవస్తేరథమశ్వాయ తక్షన్త్వష్టా వజ్రంపురుహూత ద్యుమన్తమ్ । బ్రహ్మాణ ఇన్ద్రం మహయన్తో అర్కైరవర్ధయన్నహయే హన్తవాఉ । వృష్ణే యత్తే వృషణో అర్కమర్చా నిన్ద్ర గ్రావాణో అదితి స్సజోషాః । అనశ్వాసో యే పవయో రథా ఇన్ద్రేషితా అభ్యవర్తన్త దస్యూ౯ ॥ [1]

యత ఇన్ద్ర భయామహే తతో నో అభయం కృధి । మఘవఞ్ఛగ్ధి తవతన్న ఊతయే విద్విషో విమృధో జహి ॥ స్వస్తిదా విశస్పతిర్వృ త్రహావిమృధో వశీ । వృషేన్ద్రః పుర ఏతునస్స్వస్తిదా అభయం కరః [2] ॥

మహాగ్ం ఇన్ద్రో వజ్రబాహు షోడశీ శర్మ యచ్ఛతు । స్వస్తినో మఘవా కరోతు హన్తుపాప్మానం యోఽస్మాన్ద్వేష్టి [3]। సజోషాఇన్ద్ర సగణో మరుద్భిస్సోమం పిబ వృత్రహాఞ్ఛూర విద్వా౯ । జహి శత్రూగ్ంరప మృధో నుదస్వాథాభయం కృణుహి విశ్వతో నః [4] ॥

యే దేవాః పురస్సదోగ్నిఽనేత్రా రక్షోహణస్తే నః పాన్తు తేనోఽవన్తు తేభ్యో నమస్తేభ్యస్స్వాహా యే దేవా దక్షిణ సదో యమనేత్రా రక్షోహణస్తేనః పాన్తు తే నోఽవన్తు

1.సం. ౧-౬-౧౨ 2. బ్రా. ౩-౭-౧౧
3.సం ౧-౪-౪౧ 4.సం. ౧-౪-౪౨

తేభ్యో నమస్తేభ్యస్స్వాహాయే దేవాః పశ్చాత్సదస్సవితృ నేత్రా రక్షోహణస్తే నః పాన్తు తే నోఽవన్తు తేభ్యో నమస్తేభ్యస్స్వాహా యే దేవా ఉత్తరసదో వరుణనేత్రా రక్షోహణస్తే నః పాన్తు తే నోఽవన్తు తేభ్యో నమస్తేభ్యస్స్వాహా యే దేవా ఉపరిషదో బృహస్పతినేత్రా రక్షోహణస్తే నః పాన్తు తే నోఽవన్తు తేభ్యో నమస్తేభ్యస్స్వాహాఽగ్నయే రక్షోఘ్నే స్వాహాయమాయరక్షోఘ్నే స్వాహా సవిత్రే రక్షోఘ్నే స్వాహా వరుణాయ రక్షోఘ్నే స్వాహా బృహస్పతయే దువస్వతే రక్షోఘ్నే స్వాహా ॥[1]

అగ్ని రాయుష్మాన్థ్స వనస్పతిభిరాయుష్మాన్తేనత్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్తం కరోమి సోమ ఆయుష్మాన్థ్స ఓషధీభిరాయుష్మాన్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్తం కరోమి యజ్ఞ ఆయుష్మాన్థ్స దక్షిణా భిరాయుష్మాన్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్తం కరోమి బ్రహ్మాయుష్మత్తద్బ్రాహ్మణై రాయుష్మత్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్తం కరోమి దేవా ఆయుష్మన్తస్తేఽమృ తేనాయుష్మన్తస్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్తం కరోమి ॥[2]

యా వామిన్ద్రావరుణా యతవ్యా తనూస్తయేమమగ్ంహసో ముఞ్చతం యా వామిన్ద్రావరుణా సహస్యాతనూస్తయేమమగ్ంహసో ముఞ్చతం యా వామిన్ద్రావరుణా రక్షస్యా తనూ స్తయేమమగ్ం హసో ముఞ్చతం యా వామిన్ద్రావరుణా తేజస్యాతనూస్తయేమమగ్ంహసో ముఞ్చతం యో వామిన్ద్రావరుణావగ్నౌ స్రామస్తం వామే తేనావయజే యో వామిన్ద్రావరుణా ద్విపాత్సు పశుషుస్రామస్తం వామే తేనావయజే యో వామిన్ద్రావరుణా చతుష్పాత్సు పశుషుస్రామస్తం వామేతేనావయజే యో

1. సం. ౧-౮-౭ 2. సం. ౨-౩-౧౦

వామిన్ద్రావరుణా గోష్ఠే స్రామస్తం వామేతేనావయజే యో వామిన్ద్రావరుణా గృహేషు స్రామస్తం వామేతేనావయజే యో వా మింద్రా వరుణాఽప్సు స్రామస్తం వామేతేనావయజే యో వామిన్ద్రావరుణౌషధీషు స్రామస్తం వామేతేనావయజే యో వామిన్ద్రావరుణా వనస్పతిషు స్రామస్తం వామేతేనావయజే ॥ [1]

అగ్నే యశస్విన్ యశసేమమర్ప యేన్ద్రావతీమపచితీమిహావహ । అయం మూర్ధా పరమేష్ఠీ సువర్చాస్సమానానాముత్తమశ్లోకో అస్తు । భద్రంపశ్యన్త ఉపసేదురగ్రే తపో దీక్షామృషయస్సువర్విదః । తతః క్షత్రంబలమోజశ్చ జాతం తదస్మై దేవాఅభి సం నమస్తు । ధాతా విధాతా పరమోత సందృక్ప్ర జాపతిః పరమేష్ఠీ విరాజా । స్తోమాశ్ఛన్దాగ్ంసి నివిదో మ ఆహురేతస్మై రాష్ట్రమభి సంనమామ । అభ్యావర్తధ్వముపమేత సాకమయగ్ం శాస్తాఽధిపతిర్వో అస్తు । అస్య విజ్ఞానమను సగ్ంరభధ్వమిమం పశ్చాదనుజీవాథ సర్వే ॥[2]

ఋతాషాదృతధామాగ్నిర్గన్ధర్వస్స ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రం పాతు తస్మై స్వాహా తస్యౌషధయోఽప్సరస ఊర్జోనామతా ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రం పాన్తు తాభ్యస్స్వాహా సగ్ంహితో విశ్వసామా సూర్యో గన్ధర్వస్స ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రం పాతు తస్మై స్వాహా తస్య మరీచయోఽప్సరస ఆయువో నామతా ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాన్తు తాభ్యస్స్వాహా సుషుమ్న స్సూర్యరశ్మిశ్చన్ద్రమాగన్ధర్వస్స ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాతు తస్మైస్వాహా తస్య నక్షత్రాణ్యప్సరసో బేకురయో నామ తా ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాన్తు తాభ్యస్స్వాహా భుజ్యుస్సుపర్ణో యజ్ఞో గన్ధర్వస్స ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాతు తస్మైస్వాహా తస్య దక్షిణా

1.సం. ౨-౩-౧౩ 2. సం. ౫-౭-౪

అప్సరసస్తవానామతా ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాన్తు తాభ్యస్స్వాహా ప్రజాపతిర్విశ్వకర్మా మనో గన్ధర్వస్స ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాతు తస్మైస్వాహా తస్యర్క్సామాన్యప్సరసో వహ్నయో నామ తా ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రం పాన్తుతాభ్యస్స్వా హేషిరోవిశ్వవ్యచావాతో గన్ధర్వస్స ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రం పాతు తస్మైస్వాహా తస్యాపోప్సరసోముదా నామతా ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాన్తు తాభ్యస్స్వాహా భువనస్య పతేయస్యత ఉపరి గృహా ఇహ చ । స నో రాస్వాజ్యానిగ్ం రాయస్పోషగ్ం సువీర్యగ్ం సంవత్సరీణాగ్ స్వస్తిగ్గ్ స్వాహా పరమేష్ఠ్యధిపతిర్మృత్యుర్గన్ధర్వస్స ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాతుతస్మైస్వాహాతస్య విశ్వమప్సరసో భువో నామ తా ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రం పాన్తు తాభ్యస్స్వాహా సుక్షి తిస్సుభూతిర్భ ద్రకృథ్సువర్వాన్పర్జన్యో గన్ధర్వస్స ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాతు తస్మై స్వాహా తస్య విద్యుతోఽప్సరసో రుచో నామ తా ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాన్తుతాభ్యస్స్వాహా దూరే హేతిరమృడయో మృత్యుర్గన్ధర్వస్స ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రంపాతు తస్మై స్వాహా తస్య ప్రజా అప్సరసో భీరువో నామతా ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాన్తుతాభ్యస్స్వాహా చారుః కృపణకాశీ కామో గన్ధర్వస్స ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాతు తస్మైస్వాహా తస్యాధయోప్సరసశ్శోచయన్తీర్నామ తా ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రంపాన్తు తాభ్యస్స్వాహా స నో భువనస్య పతే యస్యత ఉపరి గృహా ఇహచ । ఉరు బ్రహ్మణేఽస్మై క్షత్రాయ మహి శర్మ యచ్ఛ స్వాహా ॥[1]

నమో అస్తు సర్పేభ్యోయే కే చ పృథివీమను । యే అన్తరిక్షే యే దివి తేభ్యస్సర్పేభ్యోనమః । యేఽదో రోచనే దివో యే వా సూర్యస్య రశ్మిషు ।

1.సం. ౩-౪-౭

యేషామన్నుషదః కృతం తేభ్యస్సర్వేభ్యో నమః । యా ఇషవో యాతుధానానాం యే వా వనస్పతీగ్ంరను । యే వాఽవటేషు శేరతే తేభ్యస్సర్వేభ్యో నమః ॥ [1]

అయం పురో హరికేశస్సూర్యరశ్మిస్తస్య రథగృత్సశ్చ రథౌజాశ్చ సేనానిగ్రామణ్యౌ పుఞ్జికస్థలా చ కృతస్థలా చాప్సరసౌ యాతుధానా హేతీ రక్షాగ్ంసి ప్రహేతిస్తేభ్యో నమస్తే నో మృడయన్తు తే యం ద్విష్మో యశ్చనోద్వేష్టితంవో జమ్భేదధామ్యయం దక్షిణా విశ్వకర్మా తస్య రథస్వనశ్చ రథే చిత్రశ్చ సేనానిగ్రామణ్యౌ మేనకా చ సహజన్యా చాప్సరసౌ దం క్ష్ణవః పశవో హేతిః పౌరుషేయో వధః ప్రహేతి స్తేభ్యో నమస్తేనో మృడయన్తుతే యం ద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి తం వో జమ్భే దధామ్యయం పశ్చాద్విశ్వవ్యచాస్తస్య రథప్రోతశ్చాసమరథశ్చ సేనానిగ్రామణ్యౌ ప్రమ్లోచన్తీ చానుమ్లోచన్తీ చాప్సరసౌ సర్పా హేతిర్వ్యాఘ్రాః ప్రహేతిస్తేభ్యో నమస్తే నో మృడయన్తు తే యం ద్విష్మో యశ్చ నో ద్వేష్టి తంవో జమ్భే దధామ్యయముత్తరాత్సం యద్వసుస్తస్య సేనజిచ్చ సుషేణశ్చ సేనానిగ్రామణ్యౌ విశ్వాచీ చ ఘృతాచీ చాప్సరసావాపో హేతిర్వాతః ప్రహేతిస్తేభ్యో నమస్తే నో మృడయన్తు తే యం ద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి తం వో జమ్భే దధామ్యయముపర్యర్వాగ్వసుస్తస్య తార్క్ష్యశ్చారిష్టనేమిశ్చ సేనానిగ్రామణ్యావుర్వశీ చ పూర్వచిత్తిశ్చాప్సరసౌ విద్యుద్ధేతిరవస్ఫూర్జ న్ప్రహేతిస్తేభ్యో నమస్తేనో మృడయన్తు తే యం ద్విష్మోయశ్చనో ద్వేష్టి తం వో జమ్భే దధామి ॥ [2]

ఆశుశ్శిశానో వృషభో న యుధ్మో ఘనాఘనః క్షోభణశ్చర్షణీనామ్ । సంక్రన్దనోఽనిమిష ఏకవీరశ్శతగ్ం సేనా అజయథ్సాకమిన్ద్రః । సంక్రన్దనేనానిమిషేణ

1.సం. ౪-౨-౮ 2. సం. ౪-౪-౩

జిష్ణునా యుత్కారేణ దుశ్చ్యవనేన ధృష్ణునా। తదిన్ద్రేణ జయత తథ్సహధ్వం యుధోనర ఇషుహస్తేన వృష్ణా । స ఇషుహస్తైస్స నిషఙ్గిభిర్వశీ సగ్గ్ం స్రష్టా స యుధ ఇన్ద్రో గణేన । సగ్ంస్పృష్టజిథ్సోమపా బాహుశర్ధ్యూర్ధ్వధన్వా ప్రతిహి తాభిరస్తా। బృహస్పతే పరి దీయా రథేన రక్షోహాఽమిత్రాగ్ం అప బాధమానః । ప్రభఞ్జన్థ్సేనాః ప్రమృణో యుధా జయన్నస్మాకమేధ్యవితా రథానామ్ । గోత్రభిదం గోవిదం వజ్రబాహుం జయన్తమజ్మ ప్రమృణ న్తమోజసా । ఇమగ్ం సజాతా అను వీరయధ్వమిన్ద్రగ్ం సఖాయోను సగ్ం రభధ్వమ్। బలవిజ్ఞాయస్థవిరః ప్రవీరస్సహస్వాన్ వాజీ సహమాన ఉగ్రః । అభివీరో అభిసత్వా సహోజా జైత్రమిన్ద్ర రథమాతిష్ఠ గోవిత్ । అభిగోత్రాణి సహసా గాహమానో దాయో వీరశ్శతమన్యురిన్ద్రః । దుశ్చ్యవనః పృతనాషాడయుధ్యోఽస్మాకగ్ంసేనా అవతు ప్రయుథ్సు । ఇన్ద్ర ఆసాం నేతా బృహస్పతిర్దక్షిణా యజ్ఞః పుర ఏతు సోమః। దేవసేనానామభిభఞ్జతీనాం జయన్తీనాం మరుతో యన్త్వగ్రే । ఇన్ద్రస్య వృష్ణో వరుణస్య రాజ్ఞ ఆదిత్యానాం మరుతాగ్ం శర్ధ ఉగ్రమ్ । మహామనసాం భువనచ్యవానాం ఘోషో దేవానాం జయతాముదస్థాత్ । అస్మాకమిన్ద్రస్సమృతేషు ధ్వజేష్వస్మాకం యా ఇషవస్తాజయన్తు । అస్మాకం వీరా ఉత్తరే భవన్త్వస్మాను దేవా అవతా హవేషు । ఉద్ధర్షయ మఘవన్నా యుధాన్యుథ్సత్వనాం మామకానాం మహాగ్ంసి। ఉద్వృత్రహన్వాజినాం వాజినాన్యుద్రథానాం జయతామేతు ఘోషః । ఉపప్రేత జయతా నరస్థిరా వస్సన్తు బాహవః । ఇన్ద్రోవశ్శర్మ యచ్ఛత్వనాధృష్యా యథాఽసథ । అవసృష్టా పరాపత శరవ్యే బ్రహ్మ సగ్ంశితా। గచ్ఛామిత్రాన్ప్రవిశమైషాం కంచనోచ్ఛిషః। మర్మాణి తేవర్మభిశ్ఛా దయామి

సోమస్త్వా రాజాఽమృతేనాభివస్తామ్ । ఉరోర్వరీయో వరివస్తే అస్తు జయన్తం త్వామను మదన్తు దేవాః । యత్ర బాణాస్సంపతన్తి కుమారా విశిఖా ఇవ । ఇన్ద్రో నస్తత్ర వృత్రహా విశ్వాహా శర్మ యచ్ఛతు [1]॥

శం చ మే మయశ్చ మేప్రియం చ మేఽనుకామశ్చ మేకామశ్చ మే సౌమనసశ్చ మేభద్రం చ మే శ్రేయశ్చ మే వస్యశ్చ మే యశశ్చ మే భగశ్చ మే ద్రవిణం చ మే యన్తా చమే ధర్తా చ మే క్షేమశ్చ మే ధృతిశ్చ మే విశ్వం చ మే మహశ్చ మే సంవిచ్చ మే జ్ఞాత్రం చ మే సూశ్చ మే ప్రసూశ్చ మే సీ రంచ మే లయశ్చ మ ఋతం చమేఽమృతం చ మేఽయక్ష్మం చ మేఽనా మయచ్చమే జీవాతుశ్చ మే దీర్ఘాయుత్వం చ మేఽనమిత్రం చ మేఽభయం చ మే సుగం చ మే శయనం చ మే సూషాచమే సుదినం చ మే [2]॥

మమాగ్నే వర్చో విహవేష్వస్తు వయం త్వేన్ధానాస్తనువం పుషేమ । మహ్యం నమన్తాం ప్రదిశశ్చతస్రస్త్వయాధ్యక్షేణపృతనా జయేమ । మమ దేవా విహవే సన్తు సర్వఇన్ద్రావన్తో మరుతో విష్ణురగ్నిః । మమాన్తరిక్షమురు గోపమస్తు మహ్యం వాతః పవతాం కామే అస్మిన్ । మయిదేవా ద్రవిణమాయజన్తాంమయ్యాశీరస్తుమయి దేవహూతిః । దైవ్యా హోతారావనిషన్త పూర్వేరిష్టాస్స్యామ తనువా సువీరాః । మహ్యం యజన్తు మమ యాని హవ్యాఽఽకూతిస్సత్యా మనసో మే అస్తు । ఏనో మానిగాం కతమచ్చ నాహం విశ్వే దేవాసో అధి వోచతా మే । దేవీష్షడుర్వీరురుణఃకృణోత విశ్వే దేవాస ఇహవీరయధ్వమ్ । మా హాస్మహి ప్రజయా మాతనూభిర్మారధామ

1.సం. ४-౬-४ 2.సం. ४-౭-3

ద్విషతే సోమరాజన్। అగ్నిర్మన్యుం ప్రతినుదన్పురస్తాదదబ్ధో గోపాః పరి పాహినస్త్వమ్। ప్రత్యఞ్చో యన్తునిగుతః పునస్తే౽మైషాం చిత్తంప్రబుధా వినేశత్। ధాతాధాతౄణాం భువనస్య యస్పతిర్దేవగ్ం సవితారమభిమాతిషాహమ్। ఇమం యజ్ఞమశ్వినోభా బృహస్పతిర్దేవాఃపాన్తు యజమానం న్యర్థాత్। ఉరువ్యచానో మహిషశ్శర్మయగ్ంసదస్మిన్ హవేపురుహూతః పురుక్షు। సనః ప్రజాయై హర్యశ్వ మృడయేన్ద్రమానో రీరిషో మా పరాదాః। యే నస్సపత్నా అపతే భవన్త్విన్ద్రాగ్ని భ్యామవబాధామహే తాన్। వసవో రుద్రా ఆదిత్యాఉపరి స్పృశం మోగ్రం చేత్తారమధిరాజమక్రన్। అర్వాఞ్చమిన్ద్రమముతో హవామహే యో గోజిద్ధనజిదశ్వజిద్యః। ఇమంనో యజ్ఞం విహవే జుషస్వాస్య కుర్మో హరివో మేదినం త్వా [1]॥

అగ్నేర్మన్వే ప్రథమస్య ప్రచేతసో యం పాఞ్చజన్యం బహవస్సమిన్ధతే। విశ్వస్యాం విశి ప్రవివిశివాగ్ంసమీమహే సనోముఞ్చత్వగ్ంహసః। యస్యేదం ప్రాణన్నిమిషద్యదేజతి యస్య జాతం జనమానం చకేవలమ్। స్తౌమ్యగ్నిం నాథితో జోహవీమి సనో ముఞ్చత్వగ్ంహసః। ఇన్ద్రస్య మన్యే ప్రథమస్య ప్రచేతసో వృత్రఘ్నస్తోమా ఉపమాముపాగుః।యోదాశుషస్సుకృతో హవముప గన్తా స నో ముఞ్చత్వగ్ంహసః। యస్సంగ్రామం నయతి సం వశీ యుధే యః పుష్టాని సగ్ం సృజతి త్రయాణి। స్తౌమీన్ద్రం నాథితో జోహవీమి. స నో ముఞ్చత్వగ్ంహసః। మన్వే వాం మిత్రావరుణా తస్య విత్తగ్ం సత్యౌజసాదృగ్ంహణాయంను దేథే। యా రాజానగ్ం సరథం యాథ ఉగ్రా తా నో ముఞ్చతమాగసః। యో వాగ్ం రథ

1.సం. ౪-౭-౧౪

ఋజురశ్మిస్స త్యధర్మా మిథుశ్చరన్తము పయాతి దూషయన్న్। స్తౌమి మిత్రావరుణా నాథితో జోహవీమి తౌ నో ముఞ్చతమాగసః। వాయోస్సవితుర్విదథాని మన్మహే యావాత్మన్వద్బిభృతో యౌ చ రక్షతః। యౌ విశ్వస్య పరిభూ బభూవతుస్తౌనో ముఞ్చతమాగసః। ఉప శ్రేష్ఠాన ఆశిషో దేవయోర్ధమేఽస్థిరఽ। స్తౌమి వాయుగ్ం సవితారం నాథితో జోహవీమి తౌ నో ముఞ్చతమాగసః। రథీతమౌ రథీనామహ్వ ఊతయే శుభం గమిష్ఠౌ సుయమేభిరశ్వైః। యయోర్వాం దేవౌ దేవేష్వనిశితమోజస్తౌ నో ముఞ్చతమాగసః। యదయాతం వహతుగ్ం సూర్యాయాస్త్రిచక్రేణ సగ్ంసదమిచ్ఛమానౌ। స్తౌమి దేవావశ్వినౌ నాథితో జోహవీమి తౌ నో ముఞ్చతమాగసః। మరుతాం మన్వే అధి నో బ్రువన్తు ప్రేమాం వాచం విశ్వామవన్తు విశ్వే। ఆశూఽ హువే సుయమానూతయే తే నో ముఞ్చన్త్వేనసః। తిగ్మమాయుధం వీడితగ్ం సహస్వద్దివ్యగ్ం శర్ధః పృతనాసు జిష్ణు। స్తౌమిదేవాన్మరుతో నాథితోజోహవీమి తే నో ముఞ్చ న్త్వేనసః। దేవానాం మన్వే అధి నో బ్రువన్తు ప్రేమాం వాచం విశ్వామవన్తు విశ్వే। ఆశూఽ హువే సుయమానూతయే తే నో ముఞ్చన్త్వేనసః। యదిదం మాభి శోచతిపౌరుషేయేణ దైవ్యేన। స్తౌమి విశ్వాన్దేవాన్నాథితో జోహవీమి తే నో ముఞ్చన్త్వేనసః। అనునోఽద్యానుమతిర్యజ్ఞం దేవేషు మన్యతాం। అగ్నిశ్చ హవ్యవాహనో భవతాం దాశుషే మయః (సం.౩-౩-౧౧) అన్విదనుమ తే త్వం మన్యాసై శంచ నఃకృధి। క్ర త్వే దక్షాయ నో హిను ప్రణ ఆయూగ్ంషి తారిషః। (సం.౩-౩-౧౧) వైశ్వానరో న ఊత్యాప్రయాతు పరావతః। అగ్నిరు క్థేన వాహసా। (సం.౧-౪-౧౧) పృష్టో దివి పృష్టో అగ్నిః పృథివ్యాం పృష్టో విశ్వా ఓషధీరా

వివేశ । వైశ్వానరస్సహసా పృష్టో అగ్నిస్స నో దివా స రిషః పాతునక్తమ్।
(సం.౧-౫-౧౧) యే అప్రథేతామమి తేభిరోజోభిర్యే ప్రతిష్ఠే అభవతాం వసూనామ్।
స్తౌమి ద్యావాపృథివీ నాథితో జోహవీమి తేనో ముఞ్చతమగ్ంహసః । ఉర్వీ రోదసీ
వరివః కృణోతంక్షేత్రస్య పత్నీ అధినో బ్రూయాతమ్। స్తౌమి ద్యావాపృథివీనాథితో
జోహవీమి తే నో ముఞ్చతమగ్ంహసః । యత్తేవయం పురుషత్రాయవిష్ఠావిద్వాగ్ం
సశ్చకృమా కచ్చనాగః । కృధీష్వస్మాగ్ం అది తేరనాగా వ్యేనాగ్ంసి శిశ్రథో విష్వగగ్నే।
యథాహ తద్వసవో గౌర్యం చిత్పదిషి తామముఞ్చతా యజత్రాః । ఏవా త్వమస్మత్ప్ర
ముఞ్చా వ్యగ్ంహః ప్రాతార్యగ్నే ప్రతరాంన ఆయుః [1]॥

సమిచీ నామాసి ప్రాచీ దిక్తస్యాస్తేఽగ్ని రధిపతిరసితో రక్షితా
యశ్చాధిపతిర్యశ్చ గోప్తా తాభ్యాం నమస్తౌ నో మృడయతాం తే యం ద్విష్మో యశ్చ
నో ద్వేష్టి తం వాం జమ్భేదధామ్యోజస్వినీ నామాసి దక్షిణా దిక్తస్యాస్త ఇన్ద్రోధిపతిః
పృదాకూ రక్షి తా యశ్చాధిపతిర్యశ్చ గోప్తా తాభ్యాం నమస్తౌనో మృడయతాం తే
యం ద్విష్మోయశ్చనో ద్వేష్టి తం వాం జమ్భే దధామి ప్రాచీ నామాసి ప్రతీచీ దిక్తస్యాస్తే
సోమోఽధిపతిస్స్వజోరక్షితా యశ్చాధిపతిర్యశ్చ గోప్తా తాభ్యాం నమస్తౌనో మృడయతాం
తే యం ద్విష్మో యశ్చ నో ద్వేష్టి తం వాంజమ్భే దధామ్యవస్థావా నామాస్యుదీచీ
దిక్తస్యాస్తే వరుణోఽధిపతిస్తిరశ్చ రాజీ రక్షి తాయశ్చాధిపతిర్యశ్చ గోప్తాతాభ్యాం
నమస్తౌనో మృడయతాం తేయంద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి తం వాం జమ్భే దధామ్యధిపత్నీ
నామాసి బృహతీ దిక్తస్యాస్తే బృహస్పతిరధిపతిశ్శ్విత్రో రక్షితా యశ్చాధిపతిర్యశ్చ గోప్తా

1.సం. ౪-౭-౧౫

తాభ్యాంనమస్తేనో మృడయతాం తేయం ద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టితం వాంజమ్భే దధామి వశినీ నామాసీయం దిక్తస్యాస్తేయమోఽధిపతిః కల్మాషగ్రీవో రక్షితా యశ్చాధిపతిర్యశ్చ గోప్తాతాభ్యాం నమస్తేనో మృడయతాం తే యంద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి తం వాం జమ్భే దధామి [1]॥

హేతయో నామస్థ తేషాం వః పురోగృహా అగ్నిర్వఇషవస్సలిలో వాతనామం తేభ్యో వో నమస్తే నో మృడయత తే యం ద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టితం వో జమ్భే దధామి నిలిమ్పా నామ స్థ తేషాం వో దక్షిణా గృహాః పితరో వఇషవస్సగరో వాతనామం తేభ్యో వో నమస్తేనో మృడయత తే యం ద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి తం వో జమ్భే దధామి వజ్రిణో నామస్థ తేషాం వః పశ్చాద్గృహాస్స్వప్నో వ ఇషవో గహ్వరో వాతనామం తేభ్యో వో నమస్తేనో మృడయత తే యం ద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి తం వో జమ్భే దధామ్యవస్థా వానో నామ స్థ తేషాం వ ఉత్తరాద్గృహా ఆపో వ ఇషవస్సముద్రో వాతనామం తేభ్యోవో నమస్తేనో మృడయత తే యం ద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి తం వో జమ్భే దధామ్యధి పతయో నామస్థ తేషాం వ ఉపరిగృహా వర్షం వ ఇషవోఽవస్మాన్ వాతనామంతేభ్యో వో నమస్తేనో మృడయత తేయం ద్విష్మోయశ్చనో ద్వేష్టితంవో జంభే దధామి క్రవ్యానామస్థ పార్థివాస్తేషాం వ ఇహ గృహా అన్నం వ ఇషవో నిమిషో వాతనామం తేభ్యోవో నమస్తే నో మృడయత తే యం ద్విష్మో యశ్చ నో ద్వేష్టి తం వో జమ్భే దధామి [2]॥

1.సం. ౫-౫-౧౦ 2.సం. ౫-౫-౧౦

శతాయుధాయ శతవీర్యాయ శతోతయేఽభిమాతిషాహే । శతం యో నశ్శరదో అజీతానిన్ద్రో నేషదతి దురితాని విశ్వా । యే చత్వారః పథయో దేవయానా అన్తరాద్యావాపృథివీవియన్తి । తేషాం యో అజ్యానిమజీతిమావహాత్తస్మైనో దేవాః పరి దత్తేహ సర్వే । గ్రీష్మో హేమన్త ఉత నో వసన్తశ్శరద్వర్షాస్సువితం నో అస్తు । తేషామృతూనాగ్ం శతశారదానాం నివాత ఏషామభయే స్యామ । ఇదువత్సరాయ పరివత్సరాయ సంవత్సరాయ కృణుతా బృహన్నమః । తేషాం వయగ్ం సుమతౌ యజ్ఞియానాం జ్యోగజీతా అహతాస్స్యామ । భద్రాన్న శ్రేయస్సమనైష్ట దేవాస్త్వయాఽవసేన సమశీమహి త్వా । స నో మయోభూః పితో ఆ విశస్వ శం తోకాయ తనువే స్యోనః [1]॥

భూతం భవ్యం భవిష్యద్వషట్థ్స్వాహా నమ ఋక్సామ యజుర్వషట్థ్స్వాహా నమో గాయత్రీత్రిష్టుబ్జగతీ వషట్ థ్స్వాహా నమః పృథివ్యంతరిక్షం ద్యౌర్వషట్ స్వాహా నమోగ్నిర్వాయుస్సూర్యోవషట్ థ్స్వాహా నమః ప్రాణోవ్యానోఽపానోవషట్థ్స్వాహా నమోఽన్నం కృషిర్వృష్టిర్వషట్ థ్స్వాహా నమః పితా పుత్రః పౌత్రోవషట్ థ్స్వాహా నమో భూర్భువస్సువర్వషట్థ్స్వాహా నమః [2]॥

ఇన్ద్రో దధీచో అస్థభిః । వృత్రాణ్యప్రతిష్కుతః । జఘాన నవతీర్నవ । ఇచ్ఛన్నశ్వస్య యచ్ఛిరః । పర్వతేష్వప శ్రితమ్ । తద్విదచ్ఛర్యణావతి । అత్రాహ గోరమన్వత । నామ త్వష్టురపీచ్యమ్ । ఇత్థా చన్ద్రమసో గృహే । ఇన్ద్రమిద్గాథినో

1.సం. ౫-౭-౨ 2.సం. ౭-3-౧3

బృహత్ । ఇన్ద్రమర్కేభిరర్కిణః । ఇన్ద్రం వాణీరనూషత । ఇన్ద్ర ఇద్ధర్యోస్సచా । సంమిశ్ల ఆవచో యుజా । ఇన్ద్రోవజ్రీ హిరణ్యయః । ఇన్ద్రోదీర్ఘాయ చక్షసే । ఆ సూర్యగ్ం రోహయద్దివి । వి గోభిరద్రిమైరయత్ । ఇన్ద్ర వాజేషు నో అవ । సహస్రప్రధనేషు చ । ఉగ్రఉగ్రాభిరూతిభిః । తమిన్ద్రం వాజయామసి । మహే వృత్రాయ హన్తవే । స వృషా వృషభో భువత్ । ఇన్ద్రస్స దామనే కృతః । ఓజిష్ఠస్స బలేహితః । ద్యుమ్నీశ్లోకీ స సౌమ్యః । గిరా వజ్రో న సంభృతః । స బలో అనపచ్యుతః । వవక్షురుగ్రో అస్తృతః [1]॥

చక్షుషో హే తే మనసో హే తే । వాచో హేతే బ్రహ్మణో హే తే । యో మాఽఘాయురభి దాసతి । తమగ్నే మేన్యా మేనిం కృణు । యో మా చక్షుషా యో మనసా । యో వాచా బ్రహ్మణాఽఘాయురభి దాసతి । తయాఽగ్నే త్వం మేన్యా । అముమమేనిం కృణు । యత్కించాసౌ మనసా యచ్చ వాచా । యజ్ఞైర్జుహోతి యజుషా హవిర్భిః । తన్మృత్యుర్నిరృత్యా సంవిదానః । పురాదిష్టాదాహుతీరస్య హన్తు । యాతుధానా నిరృతిరాదురక్షః । తే అస్యఘ్నన్త్వనృతేన సత్యమ్ । ఇన్ద్రేషితా ఆజ్యమస్య మథ్నన్తు । మా తథ్సమృద్ధి యదసౌ కరోతి । హన్మితేఽహం కృతగ్ం హవిః । యోమే ఘోరమచీకృతః । అపాం చౌత ఉభౌబాహూ । అపనహ్యామ్యాస్యమ్ । అపనహ్యామి తే బాహూ । అపనహ్యామ్యాస్యమ్ । అగ్నే ర్దేవస్య బ్రహ్మణా । సర్వం తేఽవధిషం కృతమ్ । పురాఽముష్య వషట్కారాత్ । యజ్ఞం దేవేషు నస్కృధి । స్విష్టమస్మాకం భూయాత్ । మాఽస్మాన్ప్రాపన్న రాతయః । అన్తి దూరేసతో అగ్నే ।

1.బ్రా. ౧-౫-౮

భ్రాతృవ్యస్యాభిదాసతః । వషట్కారేణ వజ్రేణ । కృత్యాగ్ం హన్మికృతామహమ్ । యో మా నక్తం దివాసాయమ్ । ప్రాతశ్చాహ్నోనిపీయతి । అద్యా తమిన్ద్ర వజ్రేణ । భ్రాతృవ్యం పాదయామసి [1]॥

ప్రాణో రక్షతి విశ్వమేజత్ । ఇర్యోభూత్వా బహుధా బహూని । స ఇథ్సర్వం వ్యానశే । యో దేవో దేవేషువిభూరన్తః । ఆవృదూదాత్క్షేత్రియధ్వగద్వృషా । తమిత్ప్రాణం మనసోపశిక్షత । అగ్రం దేవానామిదమత్తు నో హవిః । మనసశ్చిత్తేదమ్ । భూతం భవ్యం చ గుప్యతే । తద్ధి దేవేష్వగ్రియమ్ । ఆ న ఏతు పురశ్చరమ్ । సహ దేవైరిమగ్ం హవమ్ । మనశ్శ్రేయసి శ్రేయసి । కర్మన్ యజ్ఞపతిం దధత్ । జుషతాం మే వాగిదగ్ం హవిః । విరాడ్దేవీ పురోహితా । హవ్యవాడనపాయినీ । యయా రూపాణి బహుధా వదన్తి । పేశాగ్ంసి దేవాః పరమే జనిత్రే । సా నో విరాడనపస్ఫురన్తీ । వాగ్దేవీ జుషతామిదగ్ం హవిః । చక్షుర్దేవానాం జ్యోతిరమృతే న్యక్తమ్ । అస్య విజ్ఞానాయ బహుధా ని ధీయతే । తస్య సుమ్న మశీమహి । మా నో హాసీద్విచక్షణమ్ । ఆయురిన్నః ప్రతీర్యతామ్ । అనన్ధాశ్చక్షుషా వయమ్ । జీవా జ్యోతిరశీమహి । సువర్జ్యోతిరుతామృతమ్ । శ్రోత్రేణ భద్ర ముత శృణ్వంతి సత్యమ్ । శ్రోత్రేణ వాచం బహు ధోద్యమానామ్ । శ్రోత్రేణ మోదశ్చ మహశ్చ శ్రూయతే । శ్రోత్రేణ సర్వాదిశ ఆ శృణోమి । యేన ప్రాచ్యా ఉత దక్షిణా । ప్రతీచ్యై దిశశ్శృణ్వన్త్యుత్తరాత్ । తదిచ్ఛ్రోత్రం బహుధోద్యమానమ్ । అరాన్న నేమిః పరి సర్వం బభూవ [2]॥

---

1. బ్రా. ౨-౪-౨

1. బ్రా. ౨-౫-౧

సిగ్ంం హే వ్యాఘ్ర ఉత యా పృదాకౌ । త్విషిరగ్నౌ బ్రాహ్మణే సూర్యే యా।
ఇన్ద్రం యా దేవీ సుభగా జజాన । సా న ఆగన్వర్చసా సంవిదానా । యా రాజన్యే దుందుభావాయతాయామ్ । అశ్వస్య క్రన్ద్యే పురుషస్య మాయౌ । ఇన్ద్రం యా దేవీ సుభగా జజాన । సాన ఆగన్వర్చసా సంవిదానా । యా హస్తిని ద్వీపినియా హిరణ్యే। త్విషిరశ్వేషు పురుషేషు గోషు । ఇన్ద్రం యా దేవీ సుభగా జజాన । సానఆగన్వర్చసా సంవిదానా । రథే అక్షేషు వృషభస్య వాజే । వాతే పర్జన్యే వరుణస్య శుష్మే । ఇన్ద్రం యా దేవీ సుభగా జజాన । సా న ఆగన్వర్చసా సంవిదానా । రాడసి విరాడసి । సంరాడసి స్వరాడసి । ఇన్ద్రాయత్వా తేజస్వతే తేజస్వన్తగ్గ్ం శ్రీణామి । ఇన్ద్రాయ త్వౌజస్వత ఓజస్వన్తగ్గ్ం శ్రీణామి । ఇన్ద్రాయ త్వా పయస్వతే పయస్వన్తగ్గ్ం శ్రీణామి। ఇన్ద్రాయ త్వాఽఽయుష్మత ఆయుష్మన్తగ్గ్ం శ్రీణామి । తేజోసి । తత్తే ప్రయచ్ఛామి। తేజస్వదస్తు మే ముఖమ్ । తేజస్వచ్ఛిరో అస్తుమే । తేజస్వా౯విశ్వతః ప్రత్యజ్ । తేజసా సంపిపృగ్ధిమా । ఓజోసి । తత్తే ప్రయచ్ఛామి । ఓజస్వదస్తు మే ముఖమ్ । ఓజస్వచ్ఛిరో అస్తుమే । ఓజస్వాన్ విశ్వతః ప్రత్యజ్ । ఓజసా సంపిపృగ్ధి మా । పయోసి । తత్తే ప్రయచ్ఛామి । పయస్వదస్తు మే ముఖమ్ । పయస్వచ్ఛిరో అస్తుమే । పయస్వా౯ విశ్వతః ప్రత్యజ్ । పయసా సంపిపృగ్ధి మా । ఆయురసి । తత్తేప్రయచ్ఛామి । ఆయుష్మదస్తు మే ముఖం । ఆయుష్మచ్ఛిరో అస్తుమే । ఆయుష్మా౯ విశ్వతః ప్రత్యజ్। ఆయుషా సంపిపృగ్ధిమా। ఇమమగ్న ఆయుషే వర్చసే కృధి। ప్రియగ్ం రేతో వరుణ సోమ రాజ౯ । మాతేవాస్మా అది తే శర్మయచ్ఛ । విశ్వే దేవా జరదష్టిర్యథాఽసత్ । ఆయురసి విశ్వాయురసి । సర్వాయురసి సర్వమాయురసి । యతో వాతో మనోజవాః

।యతః క్షరన్తి సిన్ధవః । తాసాం త్వా సర్వాసాగ్ం రుచా । అభిషిఞ్చామి వర్చసా । సముద్ర ఇవాసి గహ్మనా। సోమ ఇవాస్యదాభ్యః । అగ్నిరివ విశ్వతః ప్రత్యఙ్ । సూర్య ఇవ జ్యోతిషా విభూః । అపాం యో ద్రవణే రసః । తమహమస్మా ఆముష్యాయణాయ[1] ॥ తేజసే బ్రహ్మవర్చసాయ గృహ్ణామి । అపాం య ఊర్మౌ రసః । తమహమస్మా ఆముష్యాయణాయ[1] । ఓజసే వీర్యాయ గృహ్ణామి । అపాంయో మధ్యతో రసః । తమహ మస్మా ఆ ముష్యాయణాయ । పుష్ట్యై ప్రజననాయ గృహ్ణామి । అపాం యో యజ్ఞియో రసః । తమహమస్మా ఆముష్యాయణాయ [1]। ఆయుషే దీర్ఘాయుత్వాయ గృహ్ణామి[2]॥

అహమస్మి ప్రథమజా ఋతస్య । పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్య నాభిః । యో మా దదాతిస ఇదేవమావాః । అహమన్నమన్నమద న్తమద్మి । పూర్వమగ్నేరపి దహత్యన్నమ్ । యత్తౌహాసా తే అహముత్తరేషు । వ్యాత్తమస్య పశవస్సుజమ్భమ్ । పశ్యన్తి ధీరాః ప్రచరన్తి పాకాః । జహామ్యన్యం న జహామ్యన్యమ్ । అహమన్నం వశమిచ్చరామి । సమానమర్థం పర్యేమి భుఞ్జత్ । కో మామన్నం మనుష్యో దయేత । పరాకే అన్నం నిహితం లోక ఏతత్ । విశ్వైర్దేవైః పితృభిర్గు ప్తమన్నమ్ । యదద్యతే లుప్యతే యత్పరోప్యతే । శతతమీ సా తనూర్మే బభూవ । మహాన్తౌ చరూ సకృద్దుగ్ధేన పప్రౌ । దివం చ పృశ్ని పృథివీం చ సాకమ్ । తథ్సమ్పిబన్తో న మినన్తి వేధసః । నైతద్భూయో భవతినో కనీయః । అన్నం ప్రాణమన్న మపానమాహుః ।

1.సర్వత్రాప్యాముష్యాయణాయేత్యత్ర సంస్కార్యస్య గోత్రనక్షత్రరాశి నామశర్మసంబంధాన్చతుర్థ్యన్తేన గృహ్ణీయాత్ ॥ 2. బ్రా. ౨-౭-౭.

అన్నం మృత్యుం తము జీవాతు మాహుః । అన్నం బ్రహ్మణో జరసం వదన్తి । అన్నమాహుః ప్రజననం ప్రజానామ్ । మోఘమన్నం విన్దతే అప్రచేతాః । సత్యం బ్రవీమి వధ ఇత్స తస్య । నార్యమణం పుష్యతి నో సఖాయమ్ । కేవలాఘో భవతి కేవలాదీ । అహం మేఘ స్తనయన్ వర్షన్నస్మి । మామదంత్యహ మద్మ్యన్యాన్।అహగ్ం సదమృతో భవామి । మదాదిత్యా అధి సర్వే తపన్తి । దేవీం వాచమజనయన్త దేవాః । తాం విశ్వరూపాః పశవో వదన్తి । సా నో మన్ద్రేషమూర్జం దుహానా । ధేనుర్వాగస్మానుప సుష్టుతైతు । (బ్రా. ౨-౪-౬) యద్వాగ్వద న్త్యవిచేతనాని । రాష్ట్రీ దేవానాంనిషసాద మన్ద్రా। చతస్ర ఊర్జం దుదుహే పయాగ్ంసి। క్వస్విదస్యాః పరమం జగామ । (బ్రా. ౨-౪-౬) అనన్తామన్తాదధి నిర్మితాం మహీమ్। యస్యాం దేవా అదధుర్భోజనాని । ఏకాక్షరాం ద్విపదాగ్ం షట్పదాం చ । వాచం దేవా ఉపజీవన్తి విశ్వే । వాచం దేవా ఉపజీవన్తి విశ్వే । వాచం గన్ధర్వాః పశవో మనుష్యాః । వాచీమా విశ్వా భువనాన్యర్పితా। సా నో హవం జుషతామిన్ద్రపత్నీ । వాగక్షరం ప్రథమజా ఋతస్య । వేదానాం మాతాఽమృతస్య నాభిః । సా నో జుషాణోప యజ్ఞమాగాత్ । అవన్తీ దేవీ సుహవా మే అస్తు । యామృషయో మన్త్రకృతో మనీషిణః । అన్వైచ్ఛన్దేవా స్తపసా శ్రమేణ । తాం దేవీం వాచగ్ం హవిషా యజామహే। సా నో దధాతు సుకృతస్య లోకే । చత్వారి వాక్పరిమితా పదాని । తాని విదుర్బ్రాహ్మణా యే మనీషిణః । గుహా త్రీణి నిహితా నేఙ్గయన్తి । తురీయం వాచో మనుష్యా వదన్తి । శ్రద్ధయాఽగ్ని స్సమిధ్యతే। శ్రద్ధయా విన్దతే హవిః । శ్రద్ధాం భగస్య మూర్ధని । వచసా వేదయామసి । ప్రియగ్ం శ్రద్ధే దదతః । ప్రియగ్ం శ్రద్ధే దిదాసతః । ప్రియం

భోజేషు యజ్వసు । ఇదం మ ఉదితం కృధి । యథా దేవా అసురేషు । శ్రద్ధాముగ్రేషు చక్రిరే । ఏవం భోజేషు యజ్వసు । అస్మాకముదితం కృధి। శ్రద్ధాం దేవా యజమానాః । వాయుగోపాఉపాసతే । శ్రద్ధాగ్ం హృదయ్యయాఽఽకూత్యా । శ్రద్ధయాహూయ తేహవిః । శ్రద్ధాం ప్రాతర్హవామహే । శ్రద్ధాం మధ్యందినం పరి । శ్రద్ధాగ్ం సూర్యస్య నిమ్రుచి । శ్రద్ధే శ్రద్ధాపయేహమా । శ్రద్ధా దేవానధి వస్తే । శ్రద్ధా విశ్వమిదం జగత్ । శ్రద్ధాం కామస్య మాతరమ్ । హవిషా వర్ధయామసి । బ్రహ్మజజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తాత్। విసీ మతస్సురుచో వేన ఆ వః । స బుధ్నియా ఉప మా అస్య విష్ఠాః । సతశ్చ యోనిమసతశ్చ వివః । పితా విరాజామృషభో రయీణామ్ । అన్తరిక్షం విశ్వరూప ఆ వివేశ.। తమర్కైరభ్యర్చన్తి వత్సమ్ । బ్రహ్మ సన్తం బ్రహ్మణా వర్ధయ న్తః । బ్రహ్మ దేవానజనయత్ । బ్రహ్మ విశ్వమిదం జగత్ । బ్రహ్మణః క్షత్త్రం నిర్మితమ్ । బ్రహ్మ బ్రాహ్మణ ఆత్మనా । అన్తరస్మిన్ని మే లోకాః । అన్తర్విశ్వమిదం జగత్ । బ్రహ్మైవ భూతానాం జ్యేష్ఠమ్ । తేనకోఽర్హతిస్పర్ధితుమ్ । బ్రహ్మన్దేవాస్త్రయస్త్రిగ్ంశత్ । బ్రహ్మన్నిన్ద్ర ప్రజాపతీ । బ్రహ్మన్హ విశ్వా భూతాని । నావీవాన్తస్సమాహితా । చతస్ర ఆశాః ప్రచరన్త్వగ్నయః । ఇమం నో యజ్ఞం నయతు ప్రజానన్ । ఘృతం పిన్వన్న జరగ్ం సువీరమ్ । బ్రహ్మ సమిద్భవత్యాహుతీనామ్ । ఆ గావో అగ్మన్నుత భద్రమక్రన్ । సీదన్తు గోష్ఠే రణయన్త్వస్మే। ప్రజావతీః పురురూపా ఇహ స్యుః । ఇన్ద్రాయ పూర్వీరు షసోదుహానాః । ఇన్ద్రో యజ్వనే పృణతే చ శిక్షతి । ఉపేద్దదాతి న స్వం ముషాయతి । భూయోభూయో రయిమిదస్యవర్ధయన్ । అభిన్నేఖిల్లే నిదధాతి దేవయమ్ । న తా నశన్తి నదభాతి తస్కరః । నైనా అమిత్రో వ్యథిరాదధర్షతి । దేవాగ్ంశ్చ యాభిర్యజతే

దదాతి చ। జ్యోగిత్తాభిస్సచతే గోపతిస్సహ। (బ్రా.౨-౪-౬) న తా అర్వా రేణుకకాటో అశ్నుతే। న సగ్గంస్కృతత్రముపయన్తితా అభి। ఉరుగాయమభయం తస్య తా అను। గావో మర్త్యస్య విచరన్తి యజ్వనః।(బ్రా.౨-౪-౬) గావో భగో గావ ఇన్ద్రో మే అచ్ఛాత్। గావస్సోమస్య ప్రథమస్య భక్షః। ఇమాయా గావస్సజనాస ఇన్ద్రః। ఇచ్ఛామీద్ధృదా మనసా చిదిన్ద్రమ్। యూయం గావో మేదయథా కృశం చిత్। అశ్లీలం చిత్కృణుథా సుప్రతీకమ్। భద్రం గృహం కృణుథ భద్రవాచః। బృహద్వోవయ ఉచ్యతే సభాసు। ప్రజావతీస్సూయవసగ్ం రిశన్తీః। శుద్ధా అపస్సు ప్రపాణే పిబన్తీః। మా వస్తేన ఈశత మాఽఘశగ్ంసః। పరివో హేతీ రుద్రస్య వృజ్యాత్। ఉపేదముప పర్చనమ్। ఆసు గోషూప పృచ్యతామ్। ఉపర్షభస్య రేతసి। ఉపేన్ద్ర తవ వీర్యే [1]॥

తా సూర్యాచన్ద్రమసా విశ్వభృత్తమా మహత్। తేజోవసుమద్రాజతో దివి। సామాత్మానాచరతస్సామచారిణా। యయోర్వ్రతం న మమే జాతు దేవయోః। ఉభావన్తౌ పరియాత అర్మ్యా। దివో న రశ్మీగ్ స్తనుతో వ్యర్ణవే। ఉభా భువన్తీ భువనా కవిక్రతూ। సూర్యా న చన్ద్రా చరతో హతామతీ। పతీ ద్యుమద్విశ్వవిదా ఉభా దివః। సూర్యా ఉభా చన్ద్రమసా విచక్షణా। విశ్వవారా వరివోభా వరేణ్యా। తా నోఽవతం మతిమన్తా మహివ్రతా। విశ్వవపరీ ప్రతరణా తరన్తా। సువర్విదా దృశయే భూరిరశ్మీ। సూర్యా హి చన్ద్రా వసు త్వేషదర్శతా। మనస్వినోభాఽనుచరతోఽను సందివమ్। అస్య శ్రవో నద్యస్సప్త బిభ్రతి। ద్యావా

1.బ్రా. ౨-౮-౮

క్షామా పృథివీ దర్శతం వపుః । అస్మే సూర్యాచన్ద్రమసాఽభిచక్షే । శ్రద్ధేకమిన్ద్రచరతో విచర్తురమ్ । పూర్వాపరం చరతో మాయయైతౌ । శిశూ క్రీడన్తౌ పరియాతో అధ్వరమ్ । విశ్వాన్యన్యో భువనాఽభిచష్టే । ఋతూనన్యో విదధజ్జాయతే పునః । హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పావకా యాసు జాతః కశ్యపో యాస్విన్ద్రః । అగ్నిం యా గర్భం దధిరే విరూపాస్తా న ఆపశ్శగ్గ్ం స్యోనా భవన్తు । యాసాగ్ం రాజా వరుణో యాతి మధ్యే సత్యానృతే అవపశ్యఞ్జనానామ్ । మధుశ్చుతశ్శుచయో యాః పావకాస్తాన ఆపశ్శగ్గ్ం స్యోనా భవన్తు । యాసాం దేవా దివి కృణ్వన్తిభక్షంయా అన్తరిక్షే బహుధా భవన్తి । యాః పృథివీం పయసోన్దన్తిశుక్రాస్తా న ఆపశ్శగ్గ్ం స్యోనా భవన్తు । శివేనమా చక్షుషా పశ్యతాపశ్శివయా తనువోపస్పృశత త్వచం మే । సర్వాగ్ం అగ్నీగ్ం రప్సుషదోహువే వోమయివర్చోబలమోజో నిధత్త । ఆపో భద్రా ఘృతమిదాప అసురగ్నీషోమౌ బిభ్రత్యాప ఇత్తాః । తీవ్రో రసో మధుపృచామరంగమ ఆ మా ప్రాణేన సహ వర్చసా గ౯ । ఆదిత్పశ్యామ్యుత వా శృణోమ్యా మాఘోషో గచ్ఛతి వాఙ్న ఆసామ్ । మన్యే భేజానో అమృతస్య తర్హి హిరణ్యవర్ణా అతృపం యదా వః । (స్రం.౫-౬-౧) నాసదాసీ న్నోసదాసీత్త దానీమ్ । నాసీద్రజోనో వ్యోమా పరోయత్ । కిమావరీవః కుహకస్య శర్మ౯ । అమ్భః కిమాసీద్గహనం గభీరమ్ । న మృత్యురమృతం తర్హిన । రాత్రియా అహ్న ఆసీత్ప్రకేతః । ఆనీదవాతగ్గ్ స్వధయా తదేకమ్ । తస్మాద్ధాన్యన్న పరఃకించనాస। తమ ఆసీత్తమసా గూఢమగ్రే ప్రకేతమ్ । సలిలగ్ం సర్వమా ఇదమ్ । తుచ్ఛేనాభ్వపిహితం యదాసీత్ । తమసస్తన్మహినా జాయతైకమ్। కామస్తదగ్రే సమవర్తతాధి । మనసో రేతః ప్రథమం యదాసీత్ । సతో

బన్ధుమసతి నిరవిన్దన్ । హృదిప్రతీష్యాకవయో మనీషా । తిరశ్చీనో వితతో రశ్మిరేషామ్ । అధస్స్విదాసీ 3 దుపరిస్విదాసీ 3 త్ । రేతోధా ఆసన్మహిమాన ఆసన్ । స్వధా అవస్తాత్ప్రయతిః పరస్తాత్ । కో అద్ధా వేద కఇహ ప్రవోచత్ । కుత ఆజాతా కుత ఇయం విసృష్టిః । అర్వాగ్దేవా అస్య విసర్జనాయ । అథా కో వేద యత ఆబభూవ । ఇయం విసృష్టిర్యత ఆబభూవ । యది వాద ధే యది వా న । యో అస్యాధ్యక్షః పరమే వ్యోమన్ । సో అఙ్గ వేద యది వా న వేద । కిగ్గ్ స్విద్వనం క ఉ స వృక్ష ఆసీత్ । యతో ద్యావాపృథివీ నిష్టతక్షుః । మనీషిణో మనసా పృచ్ఛతే దుతత్ । యదధ్య తిష్ఠ ద్భువనాని ధారయన్ । బ్రహ్మవనం బ్రహ్మ సవృక్ష ఆసీత్ । యతోద్యావా పృథివీ నిష్టతక్షుః మనీషిణో మనసా వి బ్రవీమి వః । బ్రహ్మాధ్యతిష్ఠద్భువనానిధారయన్ । ప్రాతరగ్నిం ప్రాతరిన్ద్రగ్ంహవామహే । ప్రాతర్మిత్రావరుణా ప్రాతరశ్వినా । ప్రాతర్భగం పూషణం బ్రహ్మణస్పతిమ్ । ప్రాతస్సోమముత రుద్రగ్ం హువేమ । ప్రాతర్జితం భగముగ్రగ్ం హువేమ । వయం పుత్రమది తేర్యోవిధర్తా । ఆధ్రశ్చిద్యం మన్యమానస్తురశ్చిత్ । రాజా చిద్యం భగం భక్షీత్యాహ । భగ ప్రణేతర్భగ సత్యరాధః । భగేమాం ధియముదవదదన్నః । భగ ప్రణో జనయ గోభిరశ్వైః । భగ ప్రనృభిర్నృవన్తస్స్యామ । ఉతేదానీం భగవన్తస్స్యామ । ఉత ప్రపిత్వ ఉతమధ్యే అహ్నామ్ । ఉతోదితా మఘవస్సూర్యస్య । వయం దేవానాగ్ం సుమతౌ స్యామ । భగ ఏవ భగవాగ్ం అస్తు దేవాః । తేన వయం భగవన్తస్స్యామ । తం త్వా భగ సర్వ ఇజ్జోహవీమి । స నో భగ పురఏతా భవేహ । సమధ్వరాయోషసో నమన్త । దధిక్రావేవ శుచయే పదాయ । అర్వాచీనం వసువిదం భగం నః । రథమివాశ్వా వాజిన ఆవహన్తు ।

అశ్వావతీర్గోమతీర్న ఉషాసః । వీ రవతీస్సదముచ్ఛన్తుభద్రాః । ఘృతం దుహానా విశ్వతః ప్రపీనాః । యూయం పాత స్వస్తిభిస్సదా నః [1]॥

అగ్నిర్నః పాతు కృత్తికాః । నక్షత్రం దేవమిన్ద్రియమ్ । ఇదమాసాం విచక్షణమ్ । హవిరాసఙ్జుహోతన । యస్య భాన్తి రశ్మయో యస్య కేతవః । యస్యేమా విశ్వా భువనాని సర్వా । స కృత్తికాభిరభి సంవసానః । అగ్నిర్నో దేవస్సువితే దధాతు । ప్రజాపతే రోహిణీ వేతు పత్నీ । విశ్వరూపా బృహతీ చిత్రభానుః । సా నో యజ్ఞస్య సువితే దధాతు । యథా జీవేమ శరదస్సవీరాః । రోహిణీ దేవ్యుదగాత్పురస్తాత్ । విశ్వారూపాణి ప్రతిమోదమానా । ప్రజాపతిగ్ం హవిషా వర్ధయన్తీ । ప్రియా దేవానాముపయాతు యజ్ఞమ్ । సోమో రాజా మృగశీర్‌షేణ ఆగన్ । శివం నక్షత్రం ప్రియమస్య ధామ । ఆప్యాయమానో బహుధా జనేషు । రేతః ప్రజాం యజమానే దధాతు । యత్తే నక్షత్రంమృగశీర్‌ష మస్తి । ప్రియగ్ం రాజన్ప్రియతమం ప్రియాణామ్ । తస్మైతే సోమ హవిషా విధేమ । శం న ఏధి ద్విపదే శం చతుష్పదే । ఆర్ద్రయా రుద్రః ప్రథమాన ఏతి । శ్రేష్ఠో దేవానాం పతిరఘ్నియానామ్ । నక్షత్రమస్య హవిషా విధేమ । మా నః ప్రజాగ్ం రీరిషన్మోత వీరాన్ । హేతీ రుద్రస్య పరిణో వృణక్తు । ఆర్ద్రా నక్షత్రం జుషతాగ్ం హవిర్నః । ప్రముఞ్చమానౌ దురితాని విశ్వా । అపాఘశగ్ంస న్నుదతామరాతిమ్ । పునర్నో దేవ్యదితిస్స్పృణోతు । పునర్వసూనః పునరేతాం యజ్ఞం । పునర్నో దేవా అభి యన్తు సర్వే । పునఃపునర్వో హవిషా యజామః । ఏవానదేవ్యదితిరనర్వా । విశ్వస్య భర్త్రీ జగతః ప్రతిష్ఠా । పునర్వసూ హవిషా వర్ధయన్తీ ।

1.బ్రా. ౨-౮-౯

ప్రియం దేవానామప్యేతు పాథః । బృహస్పతిః ప్రథమం జాయమానః । తిష్యం నక్షత్రమభి సంబభూవ । శ్రేష్ఠో దేవానాం పృతనాసు జిష్ణుః । దిశోఽను సర్వా అభయం నో అస్తు । తిష్యః పురస్తాదుత మధ్యతో నః । బృహస్పతిర్నః పరి పాతు పశ్చాత్ । బాధేతాం ద్వేషో అభయంకృణుతామ్ । సువీర్యస్యపతయస్స్యామ । ఇదగ్ం సర్పేభ్యో హవిరస్తు జుష్టమ్ । ఆశ్రేషా యేషామనుయన్తి చేతః । యే అన్తరిక్షం పృథివీం క్షియన్తి । తేనస్సర్పాసోహవమా గమిష్ఠాః । యే రోచనే సూర్యస్యాపి సర్పాః । యే దివం దేవీమను సంచరన్తి । యేషామా శ్రేషా అనుయన్తి కామమ్ । తేభ్యస్సర్పేభ్యో మధుమజ్జుహోమి । ఉపహూతాః పితరో యే మఘాసు । మనోజవసస్సుకృతస్సుకృత్యాః తే నో నక్షత్రే హవమా గమిష్ఠాః । స్వధాభిర్యజ్ఞం ప్రయతం జుషన్తామ్ । యే అగ్నిదగ్ధా యేఽనగ్నిదగ్ధాః । యేఽముం లోకం పితరః క్షియన్తి । యాగ్ంశ్చవిద్మ యాగ్ం ఉ చ న ప్రవిద్మ । మఘాసు యజ్ఞగ్ం సుకృతం జుషన్తామ్ । గవాం పతిః ఫల్గునీనామసి త్వమ్ । తదర్యమన్వరుణ మిత్ర చారు । తం త్వావయగ్ం సనితారగ్ం సనీనామ్ । జీవా జీవన్తముప సంవిశేమ । యేనేమా విశ్వా భువనాని సంజితా । యస్య దేవా అను సంయన్తి చేతః । అర్యమా రాజాజరస్తువిష్మాన్ । ఫల్గునీనామృషభో రోరవీతి । శ్రేష్ఠో దేవానాం భగవో భగాసి । తత్త్వావిదుః ఫల్గునీస్తస్యవిత్తాత్ । అస్మభ్యం క్షత్రమజరగ్ం సువీర్యమ్ । గోమదశ్వవదుప సంనుదేహ । భగో హ దాతా భగ ఇత్ప్రదాతా । భగో దేవీః ఫల్గునీరా వివేశ । భగస్యేత్తం ప్రసవం గమేమ । యత్ర దేవైస్సధమాదం మదేమ । ఆయాతు దేవస్సవితోపయాతు । హిరణ్యయేన సువృతా రథేన । వహన్ హస్తగ్ం సుభగం విద్మనాపసమ్ । ప్రయచ్ఛన్తం పపురిం పుణ్యమచ్ఛ । హస్తః

భగవో భగాసి। తత్త్వావిదుః ఫల్గునీస్తస్యవిత్తాత్ । అస్మభ్యం క్షత్త్రమజరగ్ం సువీర్యమ్ । గోమదశ్వవదుప సంనుదేహ । భగో హ దాతా భగ ఇత్ప్రదాతా । భగో దేవీః ఫల్గునీరా వివేశ । భగస్యేత్తం ప్రసవం గమేమ । యత్ర దేవైస్సధమాదం మదేమ । ఆయాతు దేవస్సవితోపయాతు । హిరణ్యయేన సువృతా రథేన । వహన్ హస్తగ్ం సుభగం విద్మనాపసమ్ । ప్రయచ్ఛన్తం పపురిం పుణ్యమచ్ఛ। హస్తః ప్రయచ్ఛత్వమృతం వసీయః । దక్షిణేన ప్రతిగృభ్ణీమ ఏనత్ । దాతారమద్య సవితా విదేయ । యో నో హస్తాయ ప్రసువాతియజ్ఞమ్ । త్వష్టా నక్షత్రమ భ్యేతి చిత్రామ్ । సుభగ్ంససం యువతిగ్ం రోచమానామ్ । నివేశయన్న మృతాన్మర్త్యాగ్ంశ్చ। రూపాణి పిగ్ంశన్భువనాని విశ్వా । తన్నస్త్వష్టా తదు చిత్రావి చష్టామ్ । తన్నక్షత్రం భూరిదా అస్తు మహ్యమ్ । తన్నః ప్రజాం వీరవతీగ్ం సనోతు । గోభిర్నో అశ్వైస్సమనక్తు యజ్ఞమ్ । వాయుర్నక్షత్రమభ్యేతి నిష్ట్యామ్ । తిగ్మశృఙ్గో వృషభో రోరువాణః । సమీరయన్భువనా మాతరిశ్వా । అప ద్వేషాగ్ంసి నుదతామరాతీః । తన్నో వాయుస్తదు నిష్ట్యా శృణోతు । తన్నక్షత్రం భూరిదా అస్తు మహ్యమ్ । తన్నో దేవాసో అను జానన్తు కామమ్ । యథా తరేమ దురితాని విశ్వా । దూరమస్మచ్ఛత్రవో యన్తు భీతాః । తదిన్ద్రాగ్నీ కృణుతాం తద్విశాఖే । తన్నో దేవా అను మదన్తు యజ్ఞమ్ । పశ్చాత్పురస్తాదభయం నో అస్తు । నక్షత్రాణామధిపత్నీ విశాఖే । శ్రేష్ఠావిన్ద్రాగ్నీ భువనస్య గోపౌ । విషూచశ్శత్రూ నపబాధమానౌ ॥ అపక్షుధం నుదతామరాతిమ్ । పూర్ణాపశ్చాదుత పూర్ణా పురస్తాత్ । ఉన్మధ్యతః పౌర్ణమాసీ జిగాయ । తస్యాం దేవా అధి సంవసన్తః । ఉత్తమేనాక ఇహ మాదయన్తామ్ । పృథ్వీసువర్చా యువతిస్సజోషాః । పౌర్ణమాస్యుదగాచ్ఛోభమానా । ఆప్యాయయన్తీ దురితాని విశ్వా

। ఉరుం దుహాం యజమానాయ యజ్ఞమ్ [1]॥

బుధ్న్యాస్మ హవ్యైర్నమసోపసద్య। మిత్రం దేవం మిత్రధేయం నో అస్తు। అనూరాధాన్ హవిషా వర్ధయన్తః। శతం జీవేమ శరదస్సవీరాః। చిత్రం నక్షత్రముదగాత్పురస్తాత్। అనూరాధాస ఇతి యద్వదన్తి। తన్మిత్ర ఏతి పథిభిర్దేవయానైః। హిరణ్యయైర్వితతైర న్తరిక్షే। ఇన్ద్రో జ్యేష్ఠామను నక్షత్రమేతి। యస్మిన్వృత్రం వృత్రతూర్యే తతార। తస్మిన్వయమమృతం దుహానాః। క్షుధం తరేమ దురితిం దురిష్టిమ్। పురందరాయ వృషభాయ ధృష్ణవే। అషాఢాయ సహమానాయ మీఢుషే। ఇన్ద్రాయ జ్యేష్ఠా మధుమద్దుహానా। ఉరుం కృణోతు యజమానాయ లోకమ్। మూలం ప్రజాం వీరవతీం విదేయ। పరాచ్యేతు నిర్ఋతిః పరాచా। గోభిర్నక్షత్రం పశుభిస్సమక్తమ్। అహర్భూయాద్యజమానాయ మహ్యమ్। అహర్నో అద్య సువితే దధాతు। మూలం నక్షత్రమితి యద్వదన్తి। పరాచీం వాచా నిర్ఋతిం నుదామి। శివం ప్రజాయై శివమస్తు మహ్యమ్। యా దివ్యా ఆపః పయసా సంబభూవుః। యా అన్తరిక్ష ఉత పార్థివీర్యాః। యాసామషాఢాఅనుయన్తి కామమ్। తా న ఆపశ్శగ్గ్ం స్యోనా భవన్తు। యాశ్చ కూప్యా యాశ్చ నాద్యాస్సముద్రియాః। యాశ్చ వైశన్తీరుత ప్రాసచీర్యాః। యాసామషాఢా మధు భక్షయన్తి। తా న ఆపశ్శగ్గ్ం స్యోనా భవన్తు। తన్నో విశ్వే ఉప శృణ్వన్తుదేవాః। తదషాఢా అభి సంయన్తుయజ్ఞమ్। తన్నక్షత్రం ప్రథతాం పశుభ్యః। కృషిర్వృష్టిర్యజమానాయ కల్పతామ్। శుభ్రాః కన్యా యువతయస్సుపేశసః। కర్మకృతస్సుకృతో వీర్యావతీః। విశ్వాన్దేవాన్ హవిషా వర్ధయన్తీః। అషాఢాః

1.బ్రా. 3-1-1

కామముపయాన్తు యజ్ఞమ్ । యస్మిన్నృహ్మాభ్యజయథ్సర్వమేతత్। అముం చలోకమిదమూ చ సర్వమ్ । తన్నో నక్షత్రమభిజిద్విజిత్య । శ్రియం దధాత్వహృణీయమానమ్ । ఉభౌ లోకౌ బ్రహ్మణా సంజితేమౌ । తన్నో నక్షత్రమభిజిద్విచష్టామ్ । తస్మిన్వయం పృతనాస్సం జయేమ । తన్నో దేవాసో అను జానన్తు కామమ్ । శృణ్వన్తి శ్రోణామమృతస్య గోపామ్ । పుణ్యామస్యా ఉప శృణోమి వాచమ్ । మహీం దేవీం విష్ణుపత్నీమజూర్యామ్ । ప్రతీచీమేనాగ్ం హవిషా యజామః । త్రేధా విష్ణురురుగాయో వి చక్రమే । మహీం దివం పృథివీమన్తరిక్షమ్ । తచ్ఛ్రోణైతి శ్రవ ఇచ్ఛమానా । పుణ్యగ్ం శ్లోకం యజమానాయ కృణ్వతీ । అష్టౌ దేవా వసవస్సోమ్యాసః । చతస్రో దేవీరజరాశ్శ్రవిష్ఠాః । తే యజ్ఞం పాన్తు రజసః పరస్తాత్। సంవథ్సరీణమమృతగ్ం స్వస్తి । యజ్ఞం నః పాన్తు వసవః పురస్తాత్ । దక్షిణతోఽభి యన్తు శ్రవిష్ఠాః । పుణ్యం నక్షత్రమభి సంవిశామ । మా నో అరాతిరఘశగ్ంసాఽగన్ । క్షత్రస్య రాజా వరుణోఽధిరాజః । నక్షత్రాణాగ్ం శతభిషగ్వసిష్ఠః । తౌ దేవేభ్యః కృణుతో దీర్ఘమాయుః । శతగ్ం సహస్రా భేషజాని ధత్తః । యజ్ఞం నో రాజా వరుణ ఉపయాతు । తన్నో విశ్వే అభి సంయన్తు దేవాః । తన్నో నక్షత్రగ్ం శతభిషగ్జుషాణమ్ । దీర్ఘమాయుః ప్రతిరద్భేషజాని । అజ ఏకపాదుదగాత్పురస్తాత్ । విశ్వా భూతాని ప్రతి మోదమానః । తస్య దేవాః ప్రసవం యన్తి సర్వే । ప్రోష్ఠపదాసో అమృతస్యగోపాః । విభ్రాజమానస్సమిధాన ఉగ్రః । ఆఽన్తరిక్షమరుహదగన్ద్యామ్ । తగ్ం సూర్యం దేవమజమేకపాదమ్ । ప్రోష్ఠపదాసో అను యన్తి సర్వే । అహిర్బుధ్నియః ప్రథమాన ఏతి । శ్రేష్ఠో దేవానాముత మానుషాణామ్ । తం బ్రాహ్మణాస్సోమపాస్సోమ్యాసః । ప్రోష్ఠపదాసో అభి రక్షన్తిసర్వే

। చత్వార ఏకమభి కర్మ దేవాః । ప్రోష్ఠపదాస ఇతియాన్ వదన్తి । తే బుధ్నియం పరిషద్యగ్ం స్తువన్తః । అహిగ్ం రక్షన్తి నమసోపసద్య । పూషా రేవత్యన్వేతి పన్థామ్ । పుష్టిపతీ పశుపా వాజబస్త్యౌ । ఇమాని హవ్యాప్రయతా జుషాణా । సుగైర్నో యానైరుపయాతాం యజ్ఞమ్ । క్షుద్రాన్పశూన్రక్షతు రేవతీ నః । గావో నో అశ్వాగ్ం అన్వేతు పూషా । అన్నగ్ం రక్షన్తౌబహుధా విరూపమ్ । వాజగ్ం సనుతాం యజమానాయ యజ్ఞమ్ । తదశ్వినావశ్వయుజోపయాతామ్ । శుభం గమిష్ఠౌ సుయమేభిరశ్వైః । స్వం నక్షత్రగ్ం హవిషా యజన్తౌ । మధ్వా సంపృక్తౌ యజుషా సమక్తౌ । యౌ దేవానాం భిషజౌ హవ్యవాహౌ । విశ్వస్య దూతావమృతస్య గోపౌ।తౌ నక్షత్రం జుజుషాణోపయాతామ్ । నమోఽశ్విభ్యాంకృణుమోఽశ్వయుగ్భ్యామ్ । అప పాప్మానం భరణీర్భరన్తు । తద్యమో రాజా భగవాన్ విచష్టామ్ । లోకస్య రాజా మహతో మహాన్ హి । సుగం నః పన్థామభయం కృణోతు । యస్మిన్నక్షత్రే యమ ఏతి రాజా । యస్మి న్నేనమభ్యషిఇచన్త దేవాః । తదస్య చిత్రగ్ం హవిషా యజామ । అప పాప్మానం భరణీర్భరన్తు [1] నివేశనీ సంగమనీ వసూనాం విశ్వా రూపాణి వసూన్యావేశయన్తీ । సహస్రపోషగ్ం సుభగా రరాణా సా న ఆగన్వర్చసా సంవిదానా। (సం.3-5-1) యత్తే దేవా అదధుర్భాగధేయమమావాస్యే సంవసన్తో మహి త్వా । సా నో యజ్ఞం పిపృహి విశ్వవారే రయిం నో ధేహి సుభగే సువీరమ్ (సం.3-5-1)॥

నవోనవో భవతి జాయమానోఽహ్నాం కేతురుషసామేత్యగ్రే । భాగం దేవేభ్యో విదధాత్యాయన్ప్ర చన్ద్రమాస్తిరతి దీర్ఘమాయుః । (సం. 2-4-14)।

248

యమాదిత్యా అగ్ంశుమాప్యాయయన్తి యమక్షితమక్షితయః పిబన్తి । తేన నో రాజా వరుణో బృహస్పతిరాప్యాయయన్తుభువనస్యగోపాః । (సం. 2-4-14) యే విరూపే సమనసా సంవ్యయన్తీ । సమానం తన్తుం పరితాతనాతే । విభూ ప్రభూ అనుభూ విశ్వతోహువే। తేనో నక్షత్రే హవమాగమేతమ్ । వయం దేవీ బ్రహ్మణా సంవిదానాః । సురత్నాసో దేవవీతిం దధానాః । అహోరాత్రే హవిషా వర్ధయన్తః । అతి పాప్మానమతి ముక్త్యాగమేమ। ప్రత్యువదృశ్యాయతీ । వ్యుచ్ఛన్తీ దుహితా దివః । అపో మహీ వృణు తే చక్షుషా । తమో జ్యోతిష్కృణోతి సూనరీ । ఉదుస్రియాస్సచతే సూర్యః । సచా ఉద్యన్నక్షత్రమర్చిమత్ । తవేదుషో వ్యుషి సూర్యస్య చ । సం భక్తేన గమేమహి । తన్నో నక్షత్రమర్చిమత్ । భానుమత్తేజ ఉచ్చరత్ । ఉపయజ్ఞమిహాగమత్ । ప్ర నక్షత్రాయ దేవాయ । ఇన్ద్రాయేన్దుగ్ం హవామహే । స నస్సవితా సువత్సనిమ్ । పుష్టిదాం వీరవ త్తమమ్ । ఉదుత్యం జాతవేదసం దేవం వహన్తి కేతవః । దృశే విశ్వాయ సూర్యమ్ । (సం. 1-4-43) చిత్రం దేవానాముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః । ఆప్రా ద్యావాపృథివీ అన్తరిక్షగ్ం సూర్య ఆత్మా జగతస్తస్థుషశ్చ । (సం. 1-4-43) అదితిర్న ఉరుష్యత్వదితిశ్శర్మ యచ్ఛతు । అదితిః పాత్వగ్ంహసః॥ (సం. 1-5-11) మహీమూషు మాతరగ్ం సువ్రతానామృతస్య పత్నీ మవసే హువేమ । తువిక్షత్రామజరన్తీ మురూచీగ్ం సుశర్మాణమదితిగ్ం సుప్రణీతిమ్ । (సం. 1-5-11) ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్ । సమూఢమస్య పాగ్ంసురే । (సం.1-2-13) ప్ర

1.బ్రా. 3-1-2

దేవవీతిం దధానాః । అహోరాత్రే హవిషా వర్ధయన్తః । అతి పాప్మానమతి ముక్త్యాగమేమ।
ప్రత్యువదృశ్యాయతీ । వ్యుచ్ఛన్తీ దుహితా దివః । అపో మహీ వృణు తే చక్షుషా ।
తమో జ్యోతిష్కృణోతి సూనరీ । ఉదుస్రియాస్సచతే సూర్యః । సచా ఉద్యన్నక్షత్రమర్చిమత్।
తవేదుషో వ్యుషి సూర్యస్య చ । సం భక్తేన గమేమహి । తన్నో నక్షత్రమర్చిమత్ ।
భానుమత్తేజ ఉచ్చరత్ । ఉపయజ్ఞమిహాగమత్ । ప్ర నక్షత్రాయ దేవాయ । ఇన్ద్రాయేన్దుగ్ం
హవామహే । స నస్సవితా సువథ్సనిమ్ । పుష్టిదాం వీరవ త్తమమ్ । ఉదుత్యం
జాతవేదసం దేవం వహన్తి కేతవః । దృశే విశ్వాయ సూర్యమ్ । (సం. ౧-౪-౪౩)
చిత్రం దేవానాముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః । ఆప్రా ద్యావాపృథివీ
అన్తరిక్షగ్ం సూర్య ఆత్మా జగతస్తస్థుషశ్చ । (సం. ౧-౪-౪౩) అదితిర్న
ఉరుష్యత్వదితిశ్శర్మ యచ్ఛతు । అదితిః పాత్వగ్ంహసః॥ (సం. ౧-౫-౧౧)
మహీమూషు మాతరగ్ం సువ్రతానామృతస్య పత్నీ మవసే హువేమ । తువిక్షత్రామజరన్తీ
మురూచీగ్ం సుశర్మాణమదితిగ్ం సుప్రణీతిమ్ । (సం. ౧-౫-౧౧) ఇదం
విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్ । సమూఢమస్య పాగ్ంసురే ।
(సం.౧-౨-౧౩) ప్ర తద్విష్ణుస్స్తవతే వీర్యాయ । మృగో నభీమః కుచరో గిరిష్ఠాః ।
యస్యోరుషు త్రిషు విక్రమణేషు । అధి క్షియన్తి భువనానివిశ్వా । (బ్రా. ౨-౪-౩)
అగ్నిర్మూర్ధా దివః కకుత్పతిః పృథివ్యా అయమ్ । అపాగ్ం రేతాగ్ంసి జిన్వతి ।
(సం. ౪-౪-౪) భువో యజ్ఞస్య రజసశ్చ నేతా యత్రా నియుద్భిస్సచసే శివాభిః ।
దివి మూర్ధానం దధిషే సువర్ షాం జిహ్వామగ్నే చకృషే హవ్య వాహమ్ ।
(సం.౪-౪-౪) అను నోఽద్యానుమతిర్యజ్ఞం దేవేషు మన్యతామ్ । అగ్నిశ్చ

హవ్యవాహన్నో భవతాం దాశుషే మయః । అన్విదను మతే త్వం మన్యాసై శంచనః కృధి । క్రత్వే దక్షాయ నో హినుప్రణ ఆయూగ్ంషి తారిషః । (సం.౩-౩-౧౧) హవ్యవాహమభిమాతిషాహమ్ । రక్షోహణం పృతనాసు జిష్ణుమ్ । జ్యోతిష్మన్తం దీద్యతం పురన్ధిమ్ । అగ్నిగ్గ్ం స్విష్టకృతమా హువేమ । (బ్రా.౨-౪-౧) స్విష్టమగ్నే అభి తత్పృణాహి । విశ్వా దేవపృతనా అభిష్య । ఉరుంనః పన్థాం ప్రదిశన్వి భాహి । జ్యోతిష్మద్ధేహ్యజరం న ఆయుః ॥ (బ్రా.౨-౪-౧)[1]

అగ్నయే స్వాహా కృత్తికాభ్యస్స్వాహా । అమ్బాయైస్వాహా దులాయై స్వాహా । నితత్న్యై స్వాహాఽభ్రయన్త్యై స్వాహా । మేఘయన్త్యై స్వాహా వర్షయన్త్యై స్వాహా । చుపుణీకాయై స్వాహా । ప్రజాపతయే స్వాహా రోహిణ్యై స్వాహా । రోచమానాయై స్వాహా ప్రజాభ్యస్స్వాహా ॥ సోమాయ స్వాహా మృగశీర్‌షాయ స్వాహా । ఇన్వకాభ్యస్స్వాహౌషధీభ్యస్స్వాహా । రాజ్యాయ స్వాహాఽభిజిత్యై స్వాహా ॥ రుద్రాయ స్వాహాఽఽర్ద్రాయై స్వాహా । పిన్వమానాయై స్వాహా పశుభ్యస్స్వాహా ॥ అదిత్యై స్వాహా పునర్వసుభ్యాం । స్వాహాఽఽభూత్యై స్వాహా ప్రజాత్యై స్వాహా॥ బృహస్పత యే స్వాహా తిష్యాయ స్వాహా । బ్రహ్మవర్చసాయ స్వాహా ॥ సర్పేభ్యస్స్వాహాఽఽశ్రేషాభ్యస్స్వాహా। దన్దశూకేభ్యస్స్వాహా ॥ పితృభ్య స్స్వాహా మఘాభ్యః । స్వాహాఽనఘాభ్యస్స్వాహాఽ గదాభ్యః । స్వాహాఽరున్ధతీభ్యస్స్వాహా ॥ అర్యమ్ణేస్వాహా ఫల్గునీభ్యాగ్ం స్వాహా । పశుభ్యస్స్వాహా । భగాయ స్వాహా ఫల్గునీభ్యాగ్ స్వాహా । శ్రైష్ఠ్యాయస్వాహా ॥ సవిత్రే స్వాహా హస్తాయ । స్వాహా దదతే స్వాహా పృణతే ।

1. బ్రా.౩-౧-౩

స్వాహా ప్రయచ్ఛతే స్వాహా ప్రతిగృహ్ణతే స్వాహా ॥ త్వష్ట్రే స్వాహా చిత్రాయై స్వాహా । చైత్రాయ స్వాహా ప్రజాయై స్వాహా ॥ వాయవే స్వాహా నిష్ట్యాయై స్వాహా । కామచారాయ స్వాహాఽభిజిత్యై స్వాహా ॥ ఇన్ద్రాగ్నిభ్యాగ్ం స్వాహా విశాఖాభ్యాగ్ం స్వాహా। శ్రైష్ఠ్యాయ స్వాహాఽభిజిత్యై స్వాహా ॥ పౌర్ణమాస్యై స్వాహా కామాయ స్వాహాఽఽగత్యై స్వాహా ॥[1]

మిత్రాయ స్వాహాఽనూరాధేభ్యస్స్వాహా । మిత్రధేయాయ స్వాహాఽభిజిత్యై స్వాహా ॥ ఇన్ద్రాయ స్వాహా జ్యేష్ఠాయై స్వాహా । జ్యైష్ఠ్యాయ స్వాహాఽభిజిత్యై స్వాహా ॥ ప్రజాపతయే స్వాహా మూలాయ స్వాహా । ప్రజాయై స్వాహా ॥ అద్భ్యస్స్వాహాఽషాఢాభ్యస్స్వాహా । సముద్రాయ స్వాహా కామాయ స్వాహా । అభిజిత్యై స్వాహా । విశ్వేభ్యో దేవేభ్య స్వాహాఽషాఢాభ్యస్స్వాహా । అనపజయ్యాయ స్వాహాఽజిత్యై స్వాహా । బ్రహ్మణే స్వాహాఽభిజితే స్వాహా ॥ బ్రహ్మలోకాయస్వాహాఽభిజిత్యైస్వాహా ॥ విష్ణవేస్వాహాశ్రోణాయై స్వాహా । శ్లోకాయ స్వాహా శ్రుతాయ స్వాహా ॥ వసుభ్యస్స్వాహా శ్రవిష్ఠాభ్యస్స్వాహా । అగ్రాయస్వాహా పరీత్యై స్వాహా ॥ వరుణాయ స్వాహా శతభిషజే స్వాహా । భేషజేభ్యస్స్వాహా॥ అజాయైకపదే స్వాహా ప్రోష్ఠపదేభ్యస్స్వాహా । తేజసేస్వాహా బ్రహ్మవర్చసాయ స్వాహా ॥ అహయే బుధ్నియాయ స్వాహా ప్రోష్ఠపదేభ్యస్స్వాహా ॥ ప్రతిష్ఠాయై స్వాహా । పూష్ణే స్వాహా రేవత్యై స్వాహా । పశుభ్యస్స్వాహా ॥ అశ్విభ్యాగ్ం స్వాహాఽశ్వయుగ్భ్యాగ్ం స్వాహా । శ్రోత్రాయ స్వాహా శ్రుత్యైస్వాహా ॥ యమాయ స్వాహాఽపభరణీభ్యస్స్వాహా । రాజ్యాయ స్వాహాఽభిజిత్యై స్వాహా ॥ అమావాస్యాయై

1.బ్రా. ౩-౧-౪

స్వాహా కామాయ స్వాహాఽఽగత్యైస్వాహా ॥[1]

చన్ద్రమసే స్వాహా ప్రతీదృశ్యాయై స్వాహా । అహోరాత్రేభ్యస్స్వాహాఽర్ధమాసేభ్యస్స్వాహా । మాసేభ్యస్స్వాహర్తుభ్యస్స్వాహా । సంవత్సరాయ స్వాహా ॥ అహ్నే స్వాహా రాత్రియై స్వాహా । అతిముక్త్యై స్వాహా ॥ ఉషసే స్వాహా వ్యుష్ట్యైస్వాహా । వ్యూషుష్యైస్వాహా వ్యుచ్ఛన్త్యైస్వాహా । వ్యుష్టాయై స్వాహా ॥ నక్షత్రాయ స్వాహోదేష్యతే స్వాహా । ఉద్యతే స్వాహోదితాయ స్వాహా । హరసే స్వాహా భరసే స్వాహా । భ్రాజసే స్వాహా తేజసే స్వాహా । తపసే స్వాహా బ్రహ్మవర్చసాయ స్వాహా ॥ సూర్యాయ స్వాహా నక్షత్రేభ్యస్స్వాహా । ప్రతిష్ఠాయై స్వాహా ॥ అదిత్యై స్వాహా ప్రతిష్ఠాయైస్వాహా । విష్ణవేస్వాహా యజ్ఞాయ స్వాహా । ప్రతిష్ఠాయై స్వాహా ॥[2]

దధిక్రావ్ణ్ణో అకారిషం జిష్ణోరశ్వస్య వాజినః । సురభి నోముఖా కరత్ప్రణ ఆయూగ్ంషి తారిషత్ [3]॥ ఆపో హి ష్ఠామయోభువస్తా న ఊర్జేదధాతన । మహే రణాయ చక్షసే । యో వశ్శివతమో రసస్తస్య భాజయతేహనః । ఉశతీరివ మాతరః। తస్మా అరం గమామ వో యస్యక్షయాయ జిన్వథ । ఆపో జనయథా చనః[4]॥ ఉదుత్తమం వరుణ పాశమస్మదవాధమం విమధ్యమగ్గ్ం శ్రథాయ । అథా వయమాదిత్య వ్రతేతవానాగసో అదితయేస్యామ। అస్తభ్నాద్ద్యామృషభో అన్తరిక్షమమిమీత వరిమాణం పృథివ్యా ఆసీదద్విశ్వా భువనాని సమ్రాడ్విశ్వేత్తాని వరుణస్యవ్రతాని [5] ॥ (అత్ర బోధాయనవేఙ్క టేశీయప్రయోగమాలాయాం యచ్చిద్ధితే ఇత్యస్య మన్త్రస్య జపోఽభిహితః) యచ్చిద్ధి తే విశో యథా ప్ర దేవ వరుణ వ్రతమ్। మినీమసి

1.బ్రా. ౩-౧-౫ 2.బ్రా.౩-౧-౬ 3.సం.౧-౫-౧౧ 4.సం.౫-౬-౧ 5.సం.౧-౨-౮

ద్యవిద్యవి ॥ యత్కిం చేదం వరుణ దైవ్యే జనేఽభిద్రోహం మనుష్యాశ్చరామసి । అచిత్తీ యత్తవధర్మా యుయోపిమ మానస్తస్మాదేనసో దేవ రీరిషః ॥ కితవాసో యద్రిరిపునర్న దీవి యద్వా ఘా సత్యముత యన్న విద్మ । సర్వా తా విష్య శిథిరేఽవ దేవాథా తే స్యామ వరుణ ప్రియాసః ॥[1] అవ తేహేడో వరుణ నమోభిరవ యజ్ఞేభిరీమహే హవిర్భిః । క్షయన్న స్మభ్యమసుర ప్రచేతోరాజన్నేనాగ్ంసి, శిశ్రథః కృతాని ॥[2]

తత్త్వా యామి బ్రహ్మణా వన్దమానస్తదా శాస్తే యజమానో హవిర్భిః । అహేడమానో వరుణేహ బోధ్యురుశగ్ం స మాన ఆయుః ప్రమోషీః ॥[3]

హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పావకా యాసుజాతః కశ్యపో యాస్విన్ద్రః । అగ్నిం యా గర్భం దధిరే విరూపాస్తాన ఆపశ్శగ్గ్ం స్యోనా భవన్తు । యాసాగ్ం రాజా వరుణో యాతి మధ్యే సత్యానృతే అవపశ్యఞ్జనానామ్ । మధుశ్చుతశ్శుచయోయాః పావకాస్తాన ఆపశ్శగ్గ్ం స్యోనా భవన్తు । యాసాం దేవా దివి కృణ్వన్తి భక్షం యా అన్తరిక్షే బహుధా భవన్తి । యాః పృథివీం పయసోన్దన్తిశుక్రాస్తా న ఆపశ్శగ్గ్ం స్యోనా భవన్తు । శివేన మా చక్షుషా పశ్యతాపశ్శివయా తనువోపస్పృశత త్వచంమే । సర్వాగ్ం అగ్నీగ్ంరప్సుషదో హువేవో మయి వర్చో బలమోజో నిధత్త । యదదస్సం ప్రయతీరహావనదతాహతే । తస్మాదా నద్యోనామస్థతా వో నామాని సిన్ధవః । యత్ప్రేషితా వరుణేన తాశ్శీభగ్ం సమవల్గత । తదాప్నోదిన్ద్రోవో యతీస్తస్మాదాపో అనుస్థన । అపకామగ్గ్ం స్యన్దమానా అవీవరత వో హికమ్ । ఇన్ద్రో వశ్శక్తిభిర్దేవీ స్తస్మాద్వార్ణామ

1.సం.౩-౪-౧౧ 2.సం.౨-౧-౧౧ 3.సం.౨-౧-౧౧

వో హితమ్ । ఏకో దేవో అప్యతిష్ఠ ధ్యన్దమానా యథావశమ్ । ఉదానిషుర్మహీరితి తస్మాదుదకముచ్యతే। ఆపో భద్రా ఘృతమిదాప ఆసురగ్నీషోమౌ బిభ్రత్యాప ఇత్తాః। తీవ్రో రసో మధుపృచామరంగమఆ మా ప్రాణేన సహవర్చసా గన్ । ఆదిత్పశ్యామ్యుత వా శృణోమ్యా మా ఘోషోగచ్ఛతివాఙ్న ఆసామ్ । మన్యే భేజానో అమృతస్య తర్ హి హిరణ్యవర్ణా అతృపం యదావః । ఆపో హిష్ఠా.... చనః । దివి శ్రయస్వాన్తరిక్షే యతస్వ పృథివ్యా సంభవ బ్రహ్మవర్చసమసి బ్రహ్మవర్చసాయ త్వా ॥[1]

పవమానస్సువజర్జనః । పవిత్రేణ విచర్షణిః । యః పోతా స పునాతు మా । పునన్తుమా దేవజనాః । పునన్తు మనవో ధియా ॥ పునన్తు విశ్వ ఆయవః । జాతవేదః పవిత్రవత్ । పవిత్రేణ పునాహిమా । శుక్రేణ దేవదీద్యత్ । అగ్నే క్రత్వా క్రతూగ్ం రను । యత్తే పవిత్రమర్చిషి । అగ్నే వితతమన్తరా । బ్రహ్మ తేన పునీమహే। ఉభాభ్యాం దేవ సవితః । పవిత్రేణ సవేన చ । ఇదం బ్రహ్మపునీమహే । వైశ్వదేవీ పునతీ దేవ్యాగాత్ । యస్యై బహ్వీస్తనువో వీతపృష్ఠాః । తయా మదన్తస్సధమాద్యేషు। వయగ్గ్ంస్యామ పతయో రయీణామ్ । వైశ్వానరో రశ్మిభిర్మాపునాతు । వాతః ప్రాణేనేషిరో మయోభూః । ద్యావాపృథివీ పయసా పయోభిః । ఋతావరీ యజ్ఞియే మా పునీతామ్ । బృహద్భిస్సవితస్తృభిః । వర్షిష్ఠైర్దేవ మన్మభిః । అగ్నే దక్షైః పునాహి మా । యేన దేవా అపునత । యేనాపో దివ్యం కశః । తేన దివ్యేన బ్రహ్మణా । ఇదం బ్రహ్మ పునీమహే । యః పావమానీరధ్యేతి । ఋషిభిస్సంభృతగ్ం రసమ్ । సర్వగ్ం సపూతమశ్నాతి । స్వదితంమాతరిశ్వనా । పావమానీర్యో అధ్యేతి । ఋషిభిస్సంభృతగ్ం

1.సం. ౫-౬-౧

రసమ్ । తస్మై సరస్వతీ దుహే । క్షీరగ్ం సర్పిర్మధూదకమ్ । పావమానీ స్స్వస్త్యయనీః । సుదుఘా హి పయస్వతీః । ఋషిభిస్సంభృతో రసః । బ్రాహ్మణేష్వమృతగ్ం హితమ్। పావమానీర్దిశన్తు నః । ఇమం లోకమథో అముమ్ । కామాన్సమర్ధయన్తునః । దేవీర్దేవైస్స మాభృతాః । పావమానీ స్స్వస్త్యయనీః । సుదుఘా హి ఘృతశ్చుతః । ఋషిభిస్సంభృతో రసః । బ్రాహ్మణేష్వమృతగ్ం హితమ్ । యేన దేవాః పవిత్రేణ । ఆత్మానం పునతే సదా । తేన సహస్రధా రేణ । పావమాన్యః పునన్తు మా । ప్రాజాపత్యం పవిత్రమ్ । శతోద్యామగ్ం హిరణ్మయమ్ । తేన బ్రహ్మవిదో వయమ్ । పూతం బ్రహ్మ పునీమహే । ఇన్ద్రస్సునీతీ సహ మా పునాతు । సోమస్స్వ స్త్యా వరుణస్సమీచ్యా। యమో రాజా ప్రమృణాభిః పునాతు మా । జాతవేదా మోర్జయన్త్యా పునాతు॥[1]

భూః । భువః । సువః ॥[2]

తచ్ఛం యోరా వృణీమహే । గాతుం యజ్ఞాయ । గాతుం యజ్ఞపతయే । దైవీ స్వస్తిరస్తు నః । స్వస్తిర్మానుషేభ్యః । ఊర్ధ్వం జిగాతు భేషజమ్ । శంనో అస్తు ద్విపదే । శం చతుష్పదే (బ్రా.౩-౫-౧౧)

యో బ్రహ్మ బ్రహ్మణ ఉజ్జభార ప్రాణేశ్వరః[3] కృత్తివాసాః పినాకీ । ఈశానో దేవస్స న ఆయుర్దధాతు తస్మై జుహోమి హవిషా ఘృతేన । విభ్రాజమానస్సరిరస్య మధ్యాద్రోచమానో ఘర్మ రుచిర్య ఆగాత్ । స మృత్యుపాశానపనుద్య ఘోరానిహాయుషేణో ఘృతమత్తు దేవః । బ్రహ్మజ్యోతిర్బ్రహ్మపత్నీషు గర్భం యమాదధాత్పురురూపం జయన్తమ్ । సునర్ణరంభగ్రహమర్కమర్చం తమాయుషే

1.బ్రా. ౧-౪-౮ 2.యాజ్ఞికీ ౩౫ 3.ఉజ్జహార ప్రాణైశ్శిరః ఇతివా పాఠః

వర్ధయామో ఘృతేన ॥ శ్రియం లక్ష్మీమౌపలామమ్బి కాం గాం షష్ఠీం చ యామిన్ద్ర సేనేత్యుదాహుః । తాం విద్యాం బ్రహ్మయోనిగ్ం సురూపామిహాయుషే తర్పయామో ఘృతేన ॥ దాక్షాయణ్య స్సర్వయోన్యస్సుయోన్య స్సహస్రశో విశ్వరూపా విరూపాః । ససూనవస్సపతయస్సయూథ్యా ఇహాయుషేణో ఘృతమిదం జుషన్తామ్ ॥ దివ్యాగణా బహురూపాః పురాణా ఆయుచ్ఛి దో నః ప్రమథన్తు వీరాన్ ॥ తేభ్యో జుహోమి బహుధా ఘృతేన మా నః ప్రజాగ్ం రీరిషో మోత వీరాన్ । ఏకః పురస్తాద్య ఇదం బభూవ యతో బభూవుర్భువనస్య గోపాః । యమభ్యేతి భువనగ్ం సాంపరాయే స నో హవిర్ఘృతమిహాయుషేఽత్తు దేవః ॥ వసూన్రుద్రానాదిత్యాన్మరుతోఽథసాధ్యా న్ఋభూన్యక్షాన్గన్ధర్వాగ్ంశ్చ పితౄగ్ంశ్చ విశ్వాన్ । భృగూన్సర్పాగ్ంశ్చాఙ్గిరసోఽథ సర్వాన్ ఘృతగ్ం హుత్వా స్వాయుష్యమిహ యామ శశ్వత్ ॥ విష్ణోత్వం నో అన్తమశ్శర్మ యచ్ఛ సహన్త్య । ప్ర తే ధారా మధుశ్చుత ఉథ్సం దుహ్రతే అక్షితమ్ ।[1] నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయే నమః । పృథివ్యై నమ ఓషధీభ్యః । నమో వాచే నమో వాచస్పతయే నమో విష్ణవే బృహతే కరోమి[2] ॥ (ఏవంత్రిః) యదక్షరపదభ్రష్టం మాత్రాహీనంతు యద్భవేత్ । తత్సర్వంక్షమ్యతాం దేవనారాయణ నమోఽస్తు తే ॥ విసర్గబిన్దుమాత్రాసు పదపాదాక్షరేషు చ । న్యూనాతిరిక్తం యత్కించిదాభిర్గీర్భిరుదీర యేత్ ॥ ఆభిర్గీర్భిర్యదతో న ఊనమాప్యాయయ హరివో వర్ధమానః । యదా స్తోతృభ్యో మహిగోత్రా రుజాసి భూయిష్ఠ భాజో అధతేస్యామ । బ్రహ్మ ప్రావాదిష్మతన్నో మా హాసీత్ । ఓం శాన్తి శ్శాన్తిశ్శాన్తిః ॥[3]

1.సం. ౩-౧-౧౧   2.ఆ. ౨-౧౨ 3. ఆ.౪-౪-౨

ఇత్యుదకశాన్తిమన్త్రాః

తతో యజమానః బ్రహ్మవరుణాభ్యాం నమః ఛత్రాదిసర్వో పచారాన్ సమర్పయామీత్యుత్తరారాధనం కృత్వా, అనేన పూజావిధానేన ఉదకశాన్తిజపేన చ బ్రహ్మవరుణౌ ప్రీయేతామిత్యక్షతో దకదానపూర్వకమావాహిత దేవతావిసర్జనం విధాయ, ప్రణవేన కుమ్భముత్థాపయేత్ ॥

తతః – దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవే । అశ్వినోర్బాహుభ్యామ్ । పూష్ణో హస్తాభ్యామ్ ॥ అశ్వినోర్భైషజ్యేన । తేజసే బ్రహ్మవర్చసాయాభిషిఞ్చామి ॥ దేవస్య త్వాసవితుః ప్రసవే । అశ్వినోర్బాహుభ్యాం । పూష్ణో హస్తాభ్యామ్ । సరస్వత్యైభైషజ్యేన । వీర్యాయాన్నాద్యాయాభిషిఞ్చా మి ॥ దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవే । అశ్వినోర్బాహుభ్యాం। పూష్ణో హస్తాభ్యాం । ఇన్ద్రస్యేన్ద్రియేణ । శ్రియైయశసే బలాయాభిషిఞ్చామి ॥[1]

చ వాజినమ్ । సోమగ్ం రాజానం వరుణమగ్నిమన్వారభా మహే । ఆదిత్యాన్ విష్ణుగ్ం సూర్యం బ్రహ్మాణం చ బృహస్పతిమ్ । దేవస్యత్వా సవితుః ప్రసవేఽ శ్వినోర్బాహుభ్యాం పూష్ణోహస్తాభ్యాగ్ం సరస్వత్యై వాచో యన్తుర్య న్త్రేణాగ్నేస్త్వా సామ్రాజ్యే నాభిషిఞ్చామీన్ద్రస్యబృహస్పతేస్త్వా సామ్రా జ్యేనాభిషిఞ్చామి ॥[2]

దేవాస్త్వేన్ద్రజ్యేష్ఠా వరుణ రాజానోఽధస్తాచ్చో పరిష్టాచ్చపాన్తు న వా ఏతేన పూతో న మేధ్యోన ప్రోక్షితో యదేనమతః ప్రాచీనం ప్రోక్షతి యద్భుఞ్చిత మాజ్యేన ప్రోక్షతి తేన పూతస్తేన మేధ్యస్తేనప్రోక్షితః[3] ॥ ఇతి మన్త్రైః వ్యాహృతీభిశ్చ బ్రాహ్మణా

1.బ్రా. ౨-౬-౫ 2. సం. ౧-౭-౧౦ 3. సం.౫-౫-౯

స్సకుటుమ్బం యజమానం ప్రోక్షయేయుః ॥ తతో యజమానః ఆప ఇద్వా ఉ భేషజీరాపో అమీవచాతనీః । ఆపస్సర్వస్య భేషజీస్తాస్తే కృణ్వన్తు భేషజమ్ [1]॥ ఆమయావీ చిన్వీత । ఆపోవై భేషజమ్ । భేషజమేవాస్మై కరోతి । సర్వమాయురేతి [2]॥

ఇతి మన్త్రాభ్యాం తీర్థం ప్రాశ్య, పురస్తాదుపవిశతే హిరణ్యం, దక్షిణత ఉపవిశతే రజతం, పశ్చాదుపవిశతే కాంస్యం, ఉత్తరత ఉపవిశతే వాసశ్చ దక్షిణాం దత్వా, కుమ్భజలేన స్నా త్వా, మన్త్రా క్షతపూర్వకమాశీర్వచనం బ్రాహ్మణేభ్యో గృహీత్వా, కాయేన వాచా మనసేన్ద్రియైర్వా బుద్ధ్యాఽఽత్మనా వా ప్రకృతేస్స్వభావాత్ । కరోమియద్యత్సకలంపరస్మైనారాయణాయేతి సమర్పయామి॥ ఇతి కృతం కర్మ భగవతే సమర్పయేత్॥

ఇత్యుదకశాన్తివిధిః

ఇదం చోదకశాన్తినామకం కర్మ గర్భాధాన పుంసువన సీమన్తోన్నయన చౌలోపనయనవివాహాగ్న్యాధేయాది శుభకర్మసు ఉగ్రరథభీమరథాఖ్యాది మహాశాన్తి కర్మసు చ తదఙ్గత్వేన, మహోత్పాతమహాభయమహాపీడాదిపరిహారాపేక్షిభిః, ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాద్యభివృద్ధికామిభిశ్చ సభక్తిశ్రద్ధం । యథావిధ్యాచరితంచేదిష్టసిద్ధి ర్భగవన్ముఖోల్లాసశ్చ భవిష్యతీతి శిష్టజనాభిప్రాయః ॥

1.ఋ.సం. ౮-౭-౨౫ 2.ఆ.౧-౨౬

శ్రాద్ధవిషయక ధర్మములు.

శ్లో॥ సంస్కృతం వ్యంజనాద్యంచ, పయోమధుఘృతాన్వితమ్ ।
శ్రద్ధయా దీయతే యస్మాత్ శ్రాద్ధం తేన నిగద్యతే ॥
- (హేమాద్రౌ బృహస్పతిః)

శ్లో॥ దేశే కాలేచ పాత్రేచ శ్రద్ధయా విధినాచ యత్ ।
పిత్ర్యానుద్దిశ్య విప్రేభ్యో దత్తం శ్రాద్ధముదీరితమ్ ॥
- (మాధవీయే, బ్రహ్మాండేపి)

పాలు, తేనె, నెయ్యి, కూరలతో చక్కగా వండబడిన పదార్థములను శ్రద్ధగా భోక్తల కర్పించుటయే శ్రాద్ధమనబడును-దేశకాల పాత్రములు యోగ్యములై శ్రద్ధగా విధివిధానముగా పితరులనుద్దేశించి భోక్తలకిచ్చుటయే శ్రాద్ధమనబడును.

యోగ్యాబ్రాహ్మణాః

సూ॥ శుచీన్ మంత్రవతో యోనిగోత్ర మంత్రా సంబంధాన్ అయుగ్మాగ్ స్త్ర్యవరాన్ అనర్థావేక్షో భోజయేత్ -ఆ-గృ-సూ-౨౧-౨

శుచిర్భూతులై మంత్ర, బ్రాహ్మణాది వేదజ్ఞులైన భోక్తలు శ్రేష్ఠము. విద్యావంతులుగాకున్ననూ, శుచిర్భూతులై సాంప్రదాయమెరింగి నిత్యనైమిత్తిక కర్మాచరణ చేయువారు ప్రశస్తము. మామగారు, మేనమామ పుత్రులు, ఏకగోత్రులు, జ్ఞాతులు, యజమాని, యాజ్ఞికుడు, గురువుగారు, శిష్యుడు, ఋత్విక్కు, ఇటువంటి వారిని మధ్యమ విప్రులుగా చెప్పినందున అభావమున నియమించవచ్చునని తెలియుచున్నది-

శ్లో॥ నైకగోత్రే హవిర్దద్యాత్ యథాకన్యా తథాహవిః ।
అభావే హ్యన్య గోత్రాణాం ఏకగోత్రాంస్తుభోజయేత్ ॥

శ్లో॥ నిధాయ దర్భకవటూన్ ఆసనేషు సమాహితః ।
ప్రైషాను ప్రేషసంయుక్తం, విధానం పరికల్పయేత్ ॥

సగోత్రులకు కన్యాదానము ఎటులచేయకూడదో అటులనే భోక్తలుగా సగోత్రుల నుంచరాదు. అభావమున విశ్వేదేవ భోక్తలుగా సగోత్రుల నుంచవచ్చును. బ్రాహ్మణా భావములో దర్భలతో కూర్చజేసి దానియందు ఆవాహన చేసి తన్నివేదితాన్నమును అగ్నిలోగానీ, జలములోగానీ వేయవచ్చును.

శ్లో ॥ యజ్ఞవస్తుని ముష్టౌచ, స్తంబే దర్భవటౌ తథా ।
దర్భసంఖ్యా నవిహితా కూర్చే సంస్తరణేపిచ ॥

యజ్ఞసంబంధమైన వస్తువులయందునూ, (ఇష్టిలోవాడు వేదము మొదలుగా గలవి) దర్భముష్టి యనుచోటనూ, దర్భస్తంబేవా నిదధాతి । అనుచోటనూ, బ్రాహ్మణ ప్రతినిధిగా అర్చన చేయుదర్భవటుకమందునూ, కూర్చలకూ, ఆస్తరణముల యందునూ దర్భసంఖ్యా నియమము లేదు.

శ్లో॥ పూర్వేద్యు శ్శ్రాద్ధకర్తారం, తద్భోక్తారంచ పరేహని ।
శవాను గామినం చైవ వర్జయే చ్ఛ్రాద్ధ కర్మణి ॥

పూర్వదినమందు ఆబ్దిక మాచరించిన కర్తయూ, పూర్వదినమందు భోక్తవ్యము చేసిన బ్రాహ్మణులు, శవమును మోసిన వారు, శవముతో శ్మశానమునకు వెళ్ళినవారు ఆరోజున శ్రాద్ధభోక్తలుగా వర్జనీయులు.

శ్లో॥ దౌహిత్రః కుతపః కాలః ఛాగః కృష్ణాజినం తథా ।

రౌప్యం దర్భాస్తిలా గావః ఖడ్గపాత్రం పితృ ప్రియమ్ ॥

అనగా దౌహిత్రుడు, కుతపకాలము. (అనగా సూర్యోదయమునుండి 8వ ముహూర్తము - ముహూర్తమనగా 48 నిమిషముల కాలము-) ఛాగసాన్నిధ్యము (మేకసామీప్యము) జింక చర్మము, వెండి వస్తువులు దర్భలు, నువ్వులు, గోవులు కొమ్ముతో చేసిన పాత్రలు పితృ ప్రీతికరములు-

విశ్వేదేవులు-

విశ్వేదేవులకు నామ భేదము చెప్పని పార్వణ శ్రాద్ధములన్నిటిలో పూరూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకు లే అగుదురు- కామ్యశ్రాద్ధములందునూ, తీర్థ,మహాలయము లందునూ ధురివిలోచన సంజ్ఞకులు.

సపిండీకరణ శ్రాద్ధమందు కాల, కామక సంజ్ఞకులు. నాందీ శ్రాద్ధమున సత్యవసు సంజ్ఞకులు.

విశేషమేమనగా, గర్భాధాన, పుంసవన, సీమంతోన్నయన సంస్కారాంగమైన నాందీ శ్రాద్ధమునందునూ, అగ్న్యాధాన, సోమయాగాంగమైన ఇష్టి శ్రాద్ధమునందునూ, దక్ష, క్రతు సంజ్ఞకులు విశ్వేదేవులు-హిరణ్య శ్రాద్ధములందు ధను, రుచి సంజ్ఞకులు, ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధము నందు రుద్ర సంజ్ఞ గల విశ్వేదేవుడు.

షణ్ణవతి శ్రాద్ధములు

శ్లో॥ అమా మను యుగ క్రాంత ధృతిపాత మహాలయాః ।
తిస్రోష్టకాశ్చ విజ్ఞేయా షణ్ణవత్యః ప్రకీర్తితాః ॥

అనగా అమావాస్యలు 12 - మన్వాదులు 14 - యుగాదులు-4 సంక్రాంతులు- 12 - వైధృతియోగములు. 13-వ్యతీపాద్యోగములు 13

వ్యతీపాద్యోగములు 13 మహాలయములు - 16 -తి[స్రోష్టకలు-12 మొత్తం 96 [శ్రాద్ధములు [ప్రతిసంవత్సరము, మాతాపితృ ఆబ్దికములు గాక ఆచరించవలసినవి. ఇందు అపరాహ్ణ వ్యాప్తమైన అమావాస్యలలో దర్శ[శ్రాద్ధము చేయవలెను. ఇందు సపత్నీక పితృ, సపత్నీకమాతామహయను షడ్దైవత్యము, విశ్వేదేవసహితముగా చేయవలెను. ఇందు తిలతర్పణ ముందుగానే చేయవలెను. ఇక మన్వాదులు-14.

1.	చైత్రశుద్ధ తదియ	-	ఉత్తమ మన్వాది
2.	చైత్రపౌర్ణమీ	-	రౌచ్యక మన్వాది
3.	జ్యేష్ఠ పౌర్ణమీ	-	భౌచ్యక మన్వాది
4.	ఆషాఢ శుద్ధ దశమి	-	చాక్షుష మన్వాది
5.	ఆషాఢ బహుళ అష్టమీ	-	రుద్రసావర్ణిక మన్వాది
6.	[శ్రావణ బహుళ అమావాస్య	-	అగ్నిసావర్ణిక మన్వాది
7.	భాద్రపద శుద్ధ తదియ	-	తామ సమన్వాది
8.	భాద్రపద బహుళ అష్టమీ	-	సూర్య సావర్ణికమన్వాది
9.	ఆశ్వయుజ శుద్ధ నవమీ	-	స్వారోచిష మన్వాది
10.	కార్తికశుద్ధ ద్వాదశీ	-	స్వాయంభువ మన్వాది
11.	కార్తిక పౌర్ణమీ	-	ఇంద్రసావర్ణిక మన్వాది
12.	పౌష శుద్ధ ఏకాదశీ	-	రైవత మన్వాది
13.	మాఘశుద్ధ సప్తమీ	-	వైవస్వత మన్వాది
14.	ఫాల్గుణ పౌర్ణమీ	-	బ్రహ్మసావర్ణిక మన్వాది

ఈ మన్వాదులందు జరుపు [శ్రాద్ధములు పిండరహితముగా చేయవలెను- హిరణ్య విధానముగా ఆచరించవచ్చును. ఈ మన్వాదులందు పితరులకు

శ్రాద్ధముచేయుటచే రెండువేల సంవత్సరములు పితృదేవతలు తృప్తి నొందుదురు.

షడ్దైవత్యముగా, ధను, రుచి, విశ్వేదేవతలను అర్చించవలెను. శ్రాద్ధమునకు ముందుగానే తిల తర్పణ చేయవలెను.

యుగాదులు-4

1. కార్తిక శుద్ధ నవమీ - కృతయుగాది
2. వైశాఖ శుద్ధ తదియ - త్రేతా యుగాది
3. మాఘబహుళ అమావాస్యా - ద్వాపర యుగాది
4. భాద్రపద బహుళ త్రయోదశీ - కలి యుగాది

యుగాదులలో మన్వాదుల వలెనే శ్రాద్ధనియమములు ఆచరించవలెను.

సంక్రాంతులు

సంక్రాంతి అనగా సూర్యుడు రాశిలో ప్రవేశించుట అని అర్థము. ఉదా:- సూర్యుడు మేషరాశి ప్రవేశము. మేష సంక్రాంతి అందురు. సంవత్సరమునకు 12 సంక్రాంతులు వచ్చును. సంక్రమణములలోని పుణ్యకాలముల మార్పును ఈ క్రింద గమనించగలరు. ఘడియ అనగా 24 నిమిషములు.

1. మేష సంక్రమణమున - (15) పూర్వము, తరువాత కూడా 10 ఘడియలు పుణ్యకాలము.
2. వృషభ సంక్రమణమున(పరము)- పూర్వము 16 ఘడియలు పుణ్యకాలము.
3. మిధున సంక్రమణమున - ప్రవేశము తర్వాత 16 ఘడియలు పుణ్యకాలము

4. కర్కాటక సంక్రమణమున - ప్రవేశాత్పూర్వం 30 ఘడియలు పుణ్యకాలము

5. సింహ సంక్రమణమున (పూర్వ) - ప్రవేశము తర్వాత 16 ఘడియలు పుణ్యకాలము

6. కన్యా సంక్రమణమున - ప్రవేశముతర్వాత 16 ఘడియలు పుణ్యకాలము

7. తులా సంక్రమణమున - పూర్వము, తరువాత కూడా 10 ఘడియలు పుణ్యకాలము

8. వృశ్చిక సంక్రమణమున - పూర్వము, తరువాత కూడా 10 ఘడియలు పుణ్యకాలము

9. ధనుః సంక్రమణమున - ప్రవేశానంతరం 16 ఘడియలు పుణ్యకాలము

10. మకర సంక్రమణమున - ప్రవేశానంతరం 40 ఘడియలు పుణ్యకాలము.

11. కుంభ సంక్రమణమున - పూర్వము 16 ఘడియలు పుణ్యకాలము

12. మీన సంక్రమణమున - ప్రవేశానంతరం 16 ఘడియలు పుణ్యకాలము.

సహజముగా ప్రతి సంక్రాంతికి 16 ఘడియలు ముందు, వెనుకలు పుణ్యసమయమే - పైన పేర్కొనిన పుణ్యకాలములు. హేమాద్రి పండితునిచే చెప్పబడినవి. విశేష ఫలదాయకములు. వీటిలో

1. వృషభ-సింహ-వృశ్చిక-కుంభ సంక్రమణములను విష్ణుపద పుణ్య కాలమందురు.

2. మిధున- కన్యా, ధనుర్మీన సంక్రమణములు షడశీతియనియూ

3. మేష, తులా సంక్రమణములు విషువపుణ్య కాలమనియూ,

4. కర్కాటక, మకర సంక్రమణములు అయన పుణ్యకాలమనియూ అందురు-ఇవి ఒకదానికంటే రెండవది అత్యన్త పుణ్యప్రదము - అనగా

1కంటే 2వది 2వ వాటికంటే 3వది, 3వ వాటికంటే 4వది- పుణ్యాధిక్యములైయున్నవి.

సంక్రమణములకు పూర్వోత్తరము 16 ఘడియలకాలము శుభ కర్మార్హము కాదు- సంక్రమణ శ్రాద్ధమును పిండ రహితముగా షడ్దైవత్యముగా ఆచరించవచ్చును. తిలతర్పణ ముందే చేయవలెను. అన్ని సంక్రమణశ్రాద్ధములు ఆచరించలేకపోయినా కనీసము, కర్కాటక, మకర సంక్రమణ శ్రాద్ధములైనా అవశ్య మాచరణీయములు.

పైన పేర్కొనిన పుణ్య కాలములలో మతభేదములు గూడా కలవు.

వైధృతి, వ్యతీపాత్‌లు.

నక్షత్రములవలెనే 27 యోగములు కలవు- అందు 17వది వ్యతీపాద్యోగము- 27 వది వైధృతియోగము. పంచాగముననుసరించి ఈ యోగములు వచ్చిన రోజు ఆశ్రాద్ధమునాచరించవలెను- 1 సంవత్సరమునకు 13 వైధృతులు 13 వ్యతీపాత్‌లు వచ్చును- మొత్తం 26. ఈ 26 శ్రాద్ధములు, పూర్వమువలే, పిండరహితముగా, షడ్దైవత్యముగా, ముందే తిలతర్పణతో చేయవలెను.

మహాలయము

మహాలయశ్రాద్ధములు 16 - అనగా భాద్రపద కృష్ణపాద్యమినుండి అమావాస్యా పర్యంతం 15 రోజులు పక్షశ్రాద్ధము చేయవలెను.

శ్లో॥ మహాలయే గయాశ్రాద్ధే వృద్ధౌచాన్వష్టకాసుచ ।
నవదైవత మత్రేష్టం శేషం షాట్పూరుషం విదుః ॥

అనగా పక్షమహాలయ శ్రాద్ధములో నవదైవత్యము నర్చించవలెను-

పిత్రాదిత్రయము 1 పార్వణ. మాత్రాదిత్రయము 1 పార్వణ సపత్నీక మాతామహులు 1 పార్వణ. ధురి, విలోచన సంజ్ఞకులు విశ్వేదేవతలు- శ్రాద్ధాంతమందు అంగతిలతర్పణము చేయవలెను- ఇది చేయుటకు అశక్తులైనచో ఒక్క దినమున సర్వదైవత్యముగా, అనగా మాతృత్రయ సహిత పితృత్రయము- 1.సపత్నీక మాతామహత్రయం- 2.ఆత్మ పత్న్యాది కారుణ్య వర్గము 3.విశ్వేదేవులు- 4.నలుగురు భోక్తలతో అన్నశ్రాద్ధము చేయుట దీనికి పరేహని తిలతర్పణము చేయవలెను.

శ్లో॥ మహాలయే, గయాశ్రాద్ధే, మాతా పిత్రోర్మృతేహని ।
కృతో&ద్వాహోపి కుర్వీత పిండదానం యథావిధి ॥

అని యున్నందున ఈమహాలయములు శుభకర్మలనాచరించిననూ అన్న శ్రాద్ధము చేయవలయును- మరియునూ ఈ మహాలయము, ఆమ, హిరణ్యాదులతో చేయకూడదు అన్న శ్రాద్ధమే చేయవలెను. ఇవి 15 పక్షమహాలయశ్రాద్ధములు 1.సకృన్మహాలయము - ఇక ఆశ్వయుజ శుద్ధ ప్రతిపత్తిథి నాడు కేవల మాతామహుల నుద్దేశించి ఒక మహాలయము పెట్టవలెను - ధురి, విలోచన విశ్వేదేవతలు, శ్రాద్ధాంతమందు తర్పణము. ఇది - జీవత్పితృకుడైనూ, అవశ్యము చేయవలెనని నిబంధన గ్రంథములందు కన్పించుచున్నది.

త్రిసోష్టకలు 4 × 3 = 12

మార్గశిర, పౌష, మాఘ, ఫాల్గుణ మాసములలో బహుళ సప్తమి, అష్టమీ, నవమీ తిథులందు చేయు శ్రాద్ధములు. ఈ శ్రాద్ధములు నవదైవత్యముగా మాసి శ్రాద్ధ ప్రకృతికముగా చేయవలెను- శ్రాద్ధానంతర తర్పణము. పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకులు విశ్వేదేవులు.

ఈ యష్టకా శ్రాద్ధమునందు గోవపాయాగము విహితమైననూ కలియుగ నిషేధ కారణముగా దధ్యంజలి హోమము చేయవలెను.

శ్లో ॥ అశ్వాలంభం, గవాలంభం సన్యాసం పలపైతృకమ్ ।
దేవరాచ్చ సుతో త్పత్తిః కలౌపంచ విసర్జయేత్ ॥
అథైతదపరం, దధ్నఏవాంజలినా జుహోతి యయాఽపూపమ్

– ఆ.గృ.సూ. 22.40.10 సూ–

సప్తమినాడు రాత్రి అపూపహోమముచేసి, అష్టమినాడు దధ్యంజలి హోమము, నవమినాడు మాసిశ్రాద్ధవత్ అన్వష్టకా శ్రాద్ధము జరుపుట యుక్తము. ఇవి షణ్ణవతి శ్రాద్ధములు. ఇంకనూ యమాగజచ్ఛాయా శ్రాద్ధము. అనగా హస్తా నక్షత్రములో సూర్యుడుండగా అమావాస్యాహస్తా నక్షత్రమైన రోజున చేయదగిన శ్రాద్ధము పేరు యమాగజచ్ఛాయా శ్రాద్ధము. ఆ రోజున చేయు దానధర్మములనంత ఫలమౌను.

యమతర్పణము

ఆశ్వయుజ కృష్ణ చతుర్దశి, అనగానరక చతుర్దశి రోజున జీవత్పితృకుడైన సవ్యముగా యవలతోగానీ అక్షతలతోగానీ దేవతీర్థముగా యమధర్మరాజునుద్దేశించి చేయుతర్పణము యమతర్పణమనబడును–

అజీవపితృకులైనచో ప్రాచీనా వీతముగా, తిలలతో పితృతీర్థముగా చేయవలెను– యమాయనమః–యమంతర్పయామి– అను విధముగా ముమ్మారు తర్పణచేయవలెను–

1. యమాయ నమః 2. ధర్మరాజాయనమః 3. మృత్యవేనమః 4. అంతకాయ

నమః 5. వైవ స్వతాయ నమః 6.కాలాయనమః 7.సర్వభూత క్షయాయనమః 8.ఔదుంబరాయనమః 9.దధ్నాయ నమః 10.నీలాయనమః 11.పరమేష్ఠినే నమః 12.వృకోదరాయనమః 13.చిత్రాయనమః 14.చిత్రగుప్తాయనమః అని ఒక్కొక్క మంత్రమును ముమ్మారు ఉచ్చరించుచూ తర్పణ చేసిన సమస్త పాపక్షయమగును.

అర్ధోదయ, మహోదయములు

శ్లో॥ అమార్కపాత శ్రవణైర్యుక్తా చేత్పౌషమాఘయోః ।
అర్ధోదయస్స విజ్ఞేయః కోటి సూర్యగ్రహైస్సమః ॥

పౌష, మాఘమాసములలోని అమావాస్యనాడు, ఆదివారము, శ్రవణానక్షత్రము, వ్యతీపాద్యోగము కలిసినచో అది అర్ధోదయ పర్వము అనబడును- ఇది కోటిసూర్యగ్రహణ సమాన ఫలమని చెప్పబడుచున్నది- ఈ యోగము మధ్యాహ్నము ఉన్న రోజున పర్వమని యెరుంగ వలెను- ఆరోజున చేయు దాన, శ్రాద్ధ, అనుష్ఠానములు అనంత ఫలదాయకములగును-"కించిన్న్యూనం మహోదయః " అని యుండుటచే ఏదైన ఒకటి తగ్గినచో అది మహోదయ పర్వమందురు. దానియందునూ పైవలెనే కర్మలు ఆచరణీయములు.

త్రైపక్షిక, ఊనషాణ్మాసిక కాలవిచారః.

ఊనమాసికమనగా నెలకు ముందుగా పెట్టునది అని అర్థము. ప్రస్తుతము లోకములో 12వ రోజున ఊన మాసికము ఆచరించుచున్నారు. కానీ ఇది మృతాహస్సునుండి 28 దినముల లోపుగూడా ఆచరించవచ్చును- ద్వితీయమాసికమనగా మృతాహస్సుకు తర్వాత నెలలోని ఆ తిథియందు ద్వితీయమాసికము నిర్వహించవలెను- అనగా మృతినొందిన నెలరోజులకే

ద్వితీయమాసికము పెట్టవలెను. అనగా రెండవనెలలోని మొదటి రోజునే ద్వితీయ మాసికము. అటులనే అన్ని నెలమాసికములకూ చేయవలెను. ఇక రెండవ మాసికము పెట్టిన 5 రోజుల లోపుగా భాను, భౌమ, భృగు, ద్వి,త్రిపాద నక్షత్రములు లేకుండానూ ధనిష్ఠా పంచకములేకుండా త్రైపక్షిక మాచరించునది. ఆ 5 రోజులలో మంచిరోజు దొరకనిచో చివరిదగు 5వరోజునే త్రైపక్షిక శ్రాద్ధము ఆచరించవలెను. అటులనే 6వ మాసము మొదటి రోజున షాణ్మాసికము ఆచరించి తదుపరి 20 రోజుల నుండి 25 రోజులలోపుగా ఊన షాణ్మాసికము చేయవలెను. త్రైపక్షికమునకున్న వారాది నియమములతోనే జరుపవలెను. ఇక్కడ కూడా మంచిరోజు దొరకని యడల 25వ రోజునే జరుపుట యుక్తము. ఇక ఏడవనెల మొదటలో సప్తమమాసికము. చేయదగును. ఇటులనే ఊనాబ్దికము కూడా ప్రథమాబ్దికమునకు ముందు 5 రోజులనుండి మంచిరోజులో చేయవచ్చును – ప్రస్తుతము సౌకర్యార్థము సంవత్సర విమోకమునకు ముందు రోజే ఆచరించుచున్నారు.

అధికమాస విచారః : అధిక మాసమందు మరణించినవార్కి అధిక మాసములోనే సపిండీకరణ మొనరించవలెను. శుద్ధమాసమున మృతతిథియందు అన్వాద్యమాసిక మాచరించి, తదుపరి రోజులలో ఊనమాసికము జరుపవలెను. తదుపరినెలలోని మృతతిథి యందు ద్వితీయమాసికముపెట్టి ఆపైన 5 రోజులలోపు త్రైపక్షిక మాసికము పెట్టవలెను. అంతేగానీ మృత తిథినుండి మూడవ పక్షములో త్రైపక్షికము పెట్టరాదు. అధికమాసమృతి యందు మాత్రమే పై విశేషము అని తెలియవలెను. ఇతరత్రా మృతిజరిగినచో మూడవ పక్షమందే త్రైపక్షికమగును – ఇక సంవత్సర విమోకములు పెట్టవలసి వచ్చినప్పుడు అధికమాసము వచ్చినచో అధికకమాసములోనే సాంవత్సర విమోకములు, ప్రథమాబ్దికము జరుపవలెను– నిజమాసమందు ఏమియు

చేయనక్కరలేదు.

శ్లో॥ మలిమ్లుచే మాసి మృతస్య పుంసః త్రయోదశేతు ప్రథమాబ్దికం స్యాత్ ।
మధ్యేధి మాసేతు పునస్తథైవ అంత్యేఽధికే ద్వాదశ మాస ఏవ ॥

అటులనే సంవత్సరము మధ్యలో అధిక మాసము వచ్చినచో అధిక మాసములో ఉదా:- మలమాస ప్రయుక్త సప్తమ మాసికాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం, అనీ, నిజమాసమందు నిజమాసప్రయుక్త సప్తమ మాసికశ్రాద్ధం అనీ చెప్పి యధావిధిగా రెండు మాసికములు పెట్టవలెను- అధిక మాసమందు మరణించినా, సంవత్సరమధ్యలో అధికమాసం వచ్చినా/మాసికము అధికముగా పెట్టవలసి యుండును. చివరలో అధిక మాసమైతే ఆ అధికమాసమందే సాంవత్సర విమోకములు జరుపవలెనని తాత్పర్యము. అధికముగా మాసికములుండవు.

వివిధకర్తృక శ్రాద్ధములందు సంకల్పవిశేషములు

స్వకర్తృకమైన ఆత్మపత్నీ శ్రాద్ధము ఆచరించునప్పుడు అస్మత్ ఆత్మపత్ని, తద్భర్తృ మాతృ, పితా మహీనాం, అనియూ, స్వకర్తృకమైన భ్రాతృ శ్రాద్ధములందు అస్మత్ జ్యేష్ఠభ్రాతృ, (కనిష్ఠభ్రాతృ) (సన్నిహిత జ్యేష్ఠభ్రాతృ) (వ్యవహిత కనిష్ఠభ్రాతృ) తత్పితృ, పితామహానాం, అనియూ, మేనత్తలు, పినతల్లి, పెత్తల్లులకు స్వకర్తృకముగా చేయునప్పుడు, అస్మత్ పితృభగినీ, (మాతృభగినీ) తద్భర్తృ మాతృ, పితామహీనాం అనియూ, తన కుమారునకు స్వకర్తృకముగా శ్రాద్ధము చేయునెడ, అస్మత్ సుత, తత్పితామహ, ప్రపితామహానాం, అనియూ, సంకల్పము చెప్పవలెను. అన్య కర్తృకములప్పుడు గూడా వారి వారి సంబంధమును ఉచ్చరించి (యజమానాయాః భర్తృ, తత్పితృ, పితామహానాం అని, విధవా కర్తృక భర్తృ శ్రాద్ధమందు) చెప్పవలెను. అనగా వర్గత్రయము సూటిగా లేనిచో తచ్ఛబ్దమును ఉపయోగించి చెప్పవలెనుట.

అగ్నౌకరణ విషయః

శ్లో ॥ పితుర్మాతుశ్చ భార్యాయాః, జ్యేష్ఠభ్రాతృ పితృవ్యయోః ।
ఔపాసనాగ్నౌ కుర్వీత కుర్యాదన్యత్ర లౌకికే ॥

తల్లిదండ్రులకు, పునర్వివాహము చేసుకొనినచో జ్యేష్ఠభార్య ప్రత్యాబ్దికమందునూ, అన్నగార్ల, పినతండ్రి, పెత్తండ్రుల ఆబ్దికములందునూ, స్వకర్తృకమైనచో ఔపాసనాగ్నియందే అగ్నౌకరణము చేయవలెను-మాతామహ, మాతామహిలకున్నూ ఔపాసనాగ్ని యందే అగ్నౌకరణము.

ఇందులో చెప్పని, సుత, కనిష్ఠభ్రాతృ, మాతుల, పితృభగినీ, ఆత్మభగిన్యాదులందరకూ స్వకర్తృకమైననూ లౌకికాగ్నియందే అగ్నౌకరణము చేయవలెను.

బ్రహ్మచారి కర్తయగుచో లౌకికాగ్ని యందే అగ్నౌకరణము గృహస్థు అయినచో ఔపాసనాగ్నియందు మొదట తెల్పిన వార్కి మాత్రమే అగ్నౌకరణ చేయవలెను.

విధురుడు (భార్యగతించినవాడు) అయినచో విధురౌపాసనాగ్ని యందుగానీ, లౌకికాగ్నియందు గానీ- హోమము చేయవలెను.

కాశ్యాంస్నానసంకల్పః

భారతవర్షే, భరత ఖండే, వింధ్యస్యోత్తర దిగ్భాగే, ఆర్యావర్తైకదేశే, అవిముక్త వారాణసీ క్షేత్రే, అసీ వరుణయోర్మధ్యే, ఆనందవనే, మహా శ్మశానే, గౌరీముఖే, త్రిఖండిత విరాజితే, ఉత్తరవాహిన్యాః భాగీరథ్యాః, పశ్చిమేతీరే, బ్రహ్మనాళే, శ్రీవిశ్వేశ్వరాది త్రయస్త్రిం శత్కోటి దేవతా సన్నిధౌ, విక్రమశకే, బౌద్ధావతారే, అస్మిన్

వర్తమాన వ్యావహారిక బార్హస్పత్య మానేన...... వత్సరే.......... అయనే ....
ఋతౌ,........ మాసే........... పక్షే............ తిథౌ.......... వాసరే, అస్మిన్
వర్తమాన వ్యావహారిక చాంద్రమానేన.........నామసంవత్సరే .... అయనే ....
ఋతౌ .... మాసే ...., పక్షే......... తిథౌ, ... వాసరే, శుభ
నక్షత్రే శుభయోగే శుభకరణ ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం, శుభతిథౌ శ్రీమాన్గోత్రః
.... నామధేయః, ధర్మపత్నీ సమేతోహం మమ ఇహ జన్మని జన్మాంతరకృత,
మహాపాతక ఉపపాతక, సమస్త పాప క్షయార్థం, అఖండ భాగీరథీ నదీ స్నాన
మహం కరిష్యే ॥

శ్రాద్ధే

పూర్వోక్త సంకల్పం పఠిత్వా, ప్రాచీనావీతీ, అస్మత్ పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోకఫలావాప్త్యర్థం, శ్రీవారాణసీక్షేత్రే, భాగీరథీ తీర్థాఖ్య హిరణ్య శ్రాద్ధం కరిష్యే॥

ప్రయాగే సంకల్పః

ఏవం ప్రీత్యర్థం, శుభే శోభనేముహూర్తే .... మేరోర్దక్షిణ దిగ్భాగే, వింధ్య స్యోత్తరే ప్రదేశే, ఆర్యావర్తదేశే, విష్ణు ప్రజాపతిక్షేత్రే, వటస్యపూర్వదేశే షట్కూల మధ్యే, అంత ర్వేద్యాం, భాగీరథ్యాః పశ్చిమేతీరే, త్రివేణీ సంగమే, మాధవక్షేత్రే, విక్రమశకే, బౌద్ధావతారే, బార్హస్పత్య మానేన....... సంవత్సరే, అయనే మాసే, తిథౌ – అస్మిన్ వర్తమాన వ్యావహారిక చాంద్రమానేన...........

గయాయాం సంకల్పః

భారతవర్షే, మేరోర్దక్షిణ దిగ్భాగే, ఆర్యావర్త అంతర్గత మగధదేశే, చంపకారణ్యే, మధువనే కోలాహలపర్వతే, గయా గదాధర క్షేత్రే, విష్ణుపాదే, వటక్షేత్రే,

ఫల్గుణీనదీతీరే బార్హస్పత్యమానేన....... అస్మిన్వర్తమాన వ్యావహారిక చంద్రమానేన.......... శుభతిథౌ, సమస్త పాపక్షయద్వారా పితృప్రీత్యర్థం, ఫల్గుణీ నదీస్నానమహం కరిష్యే

శ్రాద్ధే

అస్మత్ పితౄణాం శాశ్వత బ్రహ్మలోకా వాప్త్యర్థం,
గయాశ్రాద్ధ మహం కరిష్యే ।

పవిత్రమునకు దర్భలెన్ని?

దైవే కర్మణి ద్వౌ దర్భౌ, పిత్ర్యే తత్ త్రిభిరీరితమ్ । అనగా, దేవ పవిత్రమునకు రెండు దర్భలు, పితృపవిత్రమునకు మూడు దర్భలు, ప్రేతకార్యములో ధరించు పవిత్రమునకు ఒక దర్భ ఉండవలెను.

కూర్చకు దర్భలెన్ని?

శ్లో॥ ప్రథమాబ్దే పంచదర్భైః ప్రత్యబ్దే సప్త భిస్తథా ।
తీర్థే మహాలయేచైవ నవదర్భైస్తుకూర్చకః ।
దర్శేపంచాబ్దికేసప్త నవతీర్థే మహాలయే ।

అను వచనములవలన దర్శశ్రాద్ధ, మాసిక, ప్రథమాబ్దికములందు 5 దర్భలతోనూ, ప్రత్యాబ్దికమునందు 7 దర్భలతోనూ, తీర్థ, మహాలయాదులయందు 9 దర్భలతోనూ కూర్చ నిర్మించవలెను.

కలౌనిషిద్ధాని

సముద్రయాత్రా, స్వీకారః, కమండలు విధారణమ్ ।

ద్విజానాం అసవర్ణాసు కన్యాసు గమనం తథా ॥

దేవరాచ్చ సుతోత్పత్తిం మధుపర్కే పశోర్వధః ।
మాంసదానం తథాశ్రాద్ధే వానప్రస్థా శ్రమస్తథా ॥

దత్తాక్షతాయాః కన్యాయాః పునర్దానం పరస్యచ ।
దీర్ఘకాలం బ్రహ్మచర్యం నరమేధాశ్వమేధకౌ ॥

మహాప్రస్థాన గమనం గోమేధః శతధామఖాః ।
ఇమాన్ ధర్మాన్ కలియుగే వర్జ్యాన్యాహు ర్మనీషిణః ॥

కలి యుగ మందు నిషేధించిన కర్మలు - (1) సముద్రముమీద ప్రయాణము, కుటీచక సన్యాసము, బహూదక సన్యాసము, బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యులు ఇతర వర్ణస్థుల కన్యలనుగూడుట, మరుదులు, బావగార్లవలన గర్భము ధరించుట, వివాహ, యజ్ఞాదులయందు మధుపర్కములో గోమాంసమిచ్చుట, అటులనే శ్రాద్ధములందు మాంసభోజనమిడుట, వనములలో నివసించు వానప్రస్థాశ్రమము స్వీకరించుట, కన్యను దానము చేసిన పిమ్మట మరల ఆకన్యను ఇంకొకరికి దానమిచ్చుట, ఎక్కువకాలము బ్రహ్మచర్యమును ధరించుట, నరమేధ, అశ్వమేధయాగములు సలుపుట, మరణకాంక్షియై తీర్థయాత్రాక్షేత్రములకరుగుట, గోమేధ యాగము, అతిగా యజ్ఞములు చేయుట, మొదలగునవి, యుగాంతరములందు చేసినవి అయిననూ ఈకలి యుగమందు నిషేధమని పెద్దలవచనము.

పితృవర్గ నిర్ణయశ్లోకః

శ్లో॥ ఆదౌపితా తథామాతా సాపత్నీ జననీ తథా ।
మాతామహో స్సపత్నీకా ఆత్మపత్నీ త్వనంతరం ॥

సుత భ్రాతృ పితృ వ్యాశ్చ మాతులాస్సహ భార్యకాః ।
దుహితా భగినీ చైవ దౌహిత్రో భాగినేయకః ॥

పితృష్వసా మాతృష్వసా జామాతా భావుక స్నుషా ।
శ్వశుర స్యాలక శ్వశ్రూః స్వామినో గురురిక్థినః ॥

రథసప్తమీ, కృత్యమ్

రథసప్తమీ సూర్య ప్రీతికరమైన రోజు. ఆరోజున తెల్లజిల్లేడు ఆకులను **శిరస్సుపై** భుజములపై ఉంచుకొని స్నానము చేయుట సర్వపాప హరము. సకలరోగహరము కూడా అగును. స్నానకాలమందు ఈ క్రింది శ్లోకములు పఠింపవలెను.

శ్లో॥1 యదా జన్మకృతం పాపం, మయా జన్మసు జన్మసు ।
తన్మే రోగంచ శోకంచ మాకరీ హంతు సప్తమీ ॥

2 ఏతజ్జన్మ కృతం పాపం యచ్చ జన్మాంత రార్జితమ్ ।
మనో వాక్కాయజం యచ్చ జ్ఞాతాజ్ఞాతేచ యే పునః ॥

3 ఇతి సప్తవిధం పాపం స్నానాన్మే సప్త సప్తికే ।
సప్తవ్యాధి సమాయుక్తం హర మాకరి సప్తమీ ॥

4 సప్త సప్త మహాసప్త సప్త ద్వీపా వసుంధరా ।
శ్వేతార్క పర్ణ మాదాయ సప్తమీ రథ సప్తమీ ॥

అనగా ఈ మకర సప్తమి, నేను చేసిన ఈ జన్మలోని పాపములనేగాక జన్మాంతరములందు ఆర్జించిన మహాపాపములను హరించుగాక, మనోవాక్కాయ రూపములుగానూ, తెలిసి తెలియక చేసిన పాపములను ఈ రకముగా 7 రకములైన పాపములనేగాక సప్తవ్యాధి దోషములను ఈ రథ సప్తమి పోగొట్టి నన్ను పరిశుద్ధుని చేయుగాక అని భావము – పై శ్లోకములతో స్నానమాచరించి ఈ క్రింది శ్లోకముతో శ్రీసూర్యనారాయణమూర్తికి అర్ఘ్యమీయవలెను.

శ్లో॥ సప్త సప్తి వహప్రీత, సప్తలోక ప్రదీపన ।
సప్తమీ సహితో దేవ! గృహాణార్ఘ్యం దివాకర ॥

సప్త నామక అశ్వములు గల రథారూఢా! సప్తలోకములను ప్రకాశింపచేయు సప్తమీ సహితుడవైన ఓ దివాకరా ఈ యర్ఘ్యమును స్వీకరింపుము – అని అర్ఘ్యమీయవలెను.

భీష్మాష్టమీ

మాఘశుద్ధ అష్టమీ భీష్మాష్టమి యందురు. ఈ రోజు సంతార్థులగువారు భీష్మోద్దేశ్యముగా శ్రాద్ధము ఆచరించవలెను. భీష్మతర్పణము మాత్రము అందరూ చేయవలసినదియే. జీవత్పితృకులు ఐనచో సవ్యముగానూ, అజీవ పితృకులైనచో ప్రాచీనవీతముగా తిలలతోనూ తర్పణ చేయవలెను. ఈ తర్పణ చేయనిచో పుణ్యము హరించును – కావున ఇది అవశ్యకర్తవ్యము

వైయాఘ్ర పద్య గోత్రాయ సాంకృత్య ప్రవరాయచ ।
గంగా పుత్రాయ భీష్మాయ ఆజన్మ బ్రహ్మాచారిణే ॥

అపుత్రాయ జలం దద్మి నమో భీష్మాయ వర్మణే ।
భీష్మ శ్శాంతనవో వీరః సత్యవాదీ జితేంద్రియః ।
ఆభిరద్భి రవాప్నోతు పుత్ర పౌత్రోచితాం క్రియామ్ ॥

అనగా వ్యాఘ్రపాద్గోత్రోద్భవుడు, సాంకృత్య ప్రవరుడు, గంగా పుత్రుడు, ఆజన్మ బ్రహ్మచారి గనుక అపుత్రకుడైన భీష్మునకు తర్పణ మిచ్చుచున్నాను. దీనిచే శంతన పుత్రుడు, వీరుడు, సత్యసంధుడు, జితేంద్రియుడగు భీష్ముడు పుత్రపౌత్రాదులచే ఇవ్వబడు తిలోదక పిండ ప్రదానముతో పితరులు సంతోషమొందునట్లు సంతసించుగాక – అని భావము –

తర్పణ క్రమః

1. వైయ్యాఘ్ర పద్యగోత్రం, సాంకృత్య ప్రవరం, గంగా పుత్రం, భీష్మవర్మాణం తర్పయామి (3 సార్లు)
2. ఆజన్మ బ్రహ్మచారిణం, అపుత్రం, భీష్మ వర్మాణం, తర్పయామి (3 సార్లు)
3. శంతను తనూ భావం, వీరం, సత్యవాదినం, జితేంద్రియం, భీష్మ వర్మాణం తర్పయామి (3 సార్లు)

ఈ రీతిగా తర్పణ మిచ్చి సవ్యముగా అర్ఘ్యమీయవలేను.

శ్లో॥ వసూనా మవతారాయ శంతనో రాత్మ జాయచ ।
అర్ఘ్యం దదామి భీష్మాయ ఆబాల్య బ్రహ్మచారిణే ॥

ఇతి భీష్మ తర్పణవిధిః

ఇతి శమ్

సర్వేషాం సమస్త సన్మంగళాని భవంతు ॥

నిత్య పితృతర్పణమ్

పితరులనుద్దేశించి ప్రతిరోజు ఒక బ్రాహ్మణుని అర్చించి అర్ఘ్యా-ఽవాహనా, పిండప్రదాన వర్జ్యముగా భోజనము పెట్టుట నిత్యశ్రాద్ధమందురు - దీనిలో కర్తకుగానీ, భోక్తకుగానీ, పునర్భోజన, బ్రహ్మచర్యాది, నియమములులేవు.

ఇది చేయుటకు అవకాశము లేకున్నచో పంచయజ్ఞ ప్రకరణములోని ఈ మంత్రములో చెప్పినట్లుగా-

యత్పితృ భ్యస్స్వధా కరోత్యప్యపః తత్పితృ యజ్ఞస్సంతిష్ఠతే ।

ప్రతిరోజూ పితృదేవతలనుద్దేశించి జల తర్పణమైననూ చేసినచో అది పితృయజ్ఞమగును-

కావున మనకు జన్మ నిచ్చిన జననీ జనకులకు ప్రతిరోజూ కొంచెం నీటినైనా సమర్పించ కుండుట అమానుషమగును. కావున ఇచ్చట నిత్య పితృతర్పణవిధిని పొందుపరచుచున్నాను. అర్హులగు వారు ఈ విధిని అనుష్ఠించి కృతార్థులు కాగోరుచున్నాను. మరియు అమావాస్యాదులయందుగానీ, గ్రహణ, సంక్రమణాదులయందుగానీ పితృదేవతలకు తిలతర్పణమైనా చేయుట కర్తవ్యము. నిత్యపితృతర్పణకూ తిలతర్పణకూ భేదమేమనిన తిలతర్పణమందు పవిత్రము ధరించవలెను-లేదా మూడు దర్భలు ఉంగరపు వ్రేలికి ఉంచుకొనిచేయవచ్చును-లేదా బంగారు, వెండితోగానీ దర్భలముడి ఉంగరము చేయించుకొని అది ధరించి అయినా చేయవచ్చును.

మరియొక విశేషమేమనగా తిలతర్పణమునందు రూపము చెప్పవలెను- అనగా, వసురూపం, రుద్రరూపం, ఆదిత్యరూపం అని చెప్పవలసి యుండును-

మిగతా ప్రకరణము అంతా సమానమే- ఇప్పుడు, అమావాస్యా. సంక్రమణ, గ్రహణ సమయములప్పుడు చెప్పవలసిన సంకల్పము వ్రాయుచున్నాను-

అమావాస్యా

ఓం ఓం ఓం- తిథౌ ప్రాచీనావీతీ-అస్మత్ పితౄణాం అక్షయ్యపుణ్యలోకావాప్త్యర్థం దర్శ శ్రాద్ధ ప్రతినిధి సద్యః తిలతర్పణంక రిష్యే

గ్రహణములకు

రాహుగ్రస్త సో మోపరాగసమయే/ కేతుగ్రస్త సూర్యోపరాగ సమయే పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోకా వాప్త్యర్థం గ్రహణశ్రాద్ధ ప్రతినిధి సద్యః తిలతర్పణంకరిష్యే ।

సంక్రమణములకు

మకర సంక్రమణ ప్రయుక్త ఉత్తరాయణ మహా పర్వపుణ్యకాలే / కర్కాటక సంక్రమణ ప్రయుక్త దక్షిణాయన మహాపర్వ పుణ్యకాలే పితౄణాం శాశ్వత స్వర్గాదిపుణ్యలోక ఫలావాప్త్యర్థం సంక్రమణ శ్రాద్ధప్రతినిధి సద్యః తిలతర్పణం కరిష్యే-

నిత్య పితృతర్పణకు సంకల్పము

అస్మత్ పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోకావాప్త్యర్థం నిత్య శ్రాద్ధ ప్రతినిధి సద్యః నిత్య పితృతర్పణం కరిష్యే । నిత్యపితృతర్పణ మినహామిగిలిన దర్శ, సంక్రమణాది నిమిత్త తిలతర్పణలకు ఈ క్రింది మంత్రముతో పవిత్రముగానీ దర్భలుగానీ; దర్భముడి ఉంగరమునుగానీ ధరించవలెను.

ఓం పవిత్రవన్తః పరివాజమాసతే । పితైషాంప్రత్నో అభిరక్షతి వ్రతం ।

మహస్సముద్రం వరుణస్తిరో దధే । ధీరా ఇచ్ఛే కుర్ధరుణే ష్వారభం । పవిత్రంతే వితతం బ్రహ్మణస్పతే । ప్రభుర్గాత్రాణి పర్యేషి విశ్వతః । అతప్తతనూర్నత దామో అశ్నుతే । శృతాస ఇద్వహంత స్తత్సమాసత । ఇతి మంత్రేణ పవిత్రం ధృత్వా । త్రిరాచామేత్......శ్రోత్రే. శ్రీగోవింద శ్రీమహావిష్ణో రాజ్ఞయా...విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ అస్మత్ పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్యలోక ఫలావాప్త్యర్థం...శ్రాద్ధ ప్రతినిధి సద్యః తిలతర్పణం కరిష్యే-/నిత్య శ్రాద్ధ ప్రతినిధి నిత్య పితృతర్పణం కరిష్యే- సవ్యం-నీరువదలి, ప్రాచీనా వీతి చేసుకొని, అవకాశముంటే ఎడమమోకాలు భూమికి ఆనించి, దక్షిణముఖముగా తర్పణ చేయవలెను- పితృతీర్థముగా జలము నీయవలెను-పితృతీర్థమనగా అరచేతినుండి బొటనవ్రేలికి, చూపుడు వ్రేలికి మధ్య భాగమునుండి నీరు, తిలలు వదలిపెట్టుట- (నిత్య పితృ తర్పణమందు రూపము చెప్పనక్కరలేదు- తిలతర్పణమునందు చెప్పవలెను)

పితరం-(తండ్రి).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

పితామహం-(తాత).....గోత్రం...శర్మాణం రుద్రరూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

ప్రపితామహం-(ముత్తాత).....గోత్రం...శర్మాణం ఆదిత్యరూపం స్వధానమస్తర్పయామి (అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

మాతరం-(తల్లి).....గోత్రాం...పదాం వసురూపాం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

పితామహీం-(నాయనమ్మ).....గోత్రాం...పదాం రుద్రరూపాం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

ప్రపితామహీం-(తండ్రికి నాయనమ్మ).....గోత్రాం...పదాం ఆదిత్యరూపాం స్వధానమస్తర్పయామి (అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

మాతామహం (తల్లితండ్రి).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

మాతుః పితామహం (తల్లితాత).....గోత్రం...శర్మాణ రుద్రరూపం స్వధానమస్తర్పయామి (అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

మాతుఃప్రపితామహం-(తల్లికి ముత్తాత).....గోత్రం...శర్మాణం రుద్రరూపం స్వధానమస్తర్పయామి (అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

మాతామహీం-(అమ్మమ్మ).....గోత్రాం...పదాం వసురూపాం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

మాతుఃపితామహీం-(తల్లికి నాయనమ్మ).....గోత్రాం...పదాం రుద్రరూపాం స్వధానమస్తర్పయామి (అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

మాతుఃప్రపితామహీం-(తల్లినాయనమ్మకు అత్తగారు).....గోత్రాం...పదాం ఆదిత్యరూపాం స్వధానమస్తర్పయామి (అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

ఆత్మపత్నీం-(తనభార్య).....గోత్రాం...పదాం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

సుతం-(కుమారుడు).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

జ్యేష్ఠ/ కనిష్ఠ-భ్రాతరం-(సోదరులు).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి (అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

జ్యేష్ఠ/ కనిష్ఠ-పితృవ్యం-(తండ్రి సోదరులు).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం

స్వధానమస్తర్పయామి (అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

మాతులం-(మేనమామ).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

దుహితరం-(కుమార్తె).....గోత్రాం...పదాం వసురూపాం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

భగినీం-(తోబుట్టువు).....గోత్రాం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

దౌహిత్రం-(కూతురి కొడుకు)...గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

భాగినేయకం-(మేనల్లుడు).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

పితృభగినీం - (మేనత్త) ...గోత్రాం...పదాం (సభర్తృకాం) వసురూపాం స్వధానమస్తర్పయామి (అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

మాతృభగినీం-(తల్లితోబుట్టువులు) .....గోత్రాం...పదాం (సభర్తృకాం) వసురూపాం స్వధానమస్తర్పయామి (అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

జామాతరం- (అల్లుడు).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

భావుకం-(బావగారు).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

స్నుషాం-(కోడలు).....గోత్రాం...పదాం వసురూపాం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

శ్వశురం-(పిల్లనిచ్చినమామ).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

శ్వశ్రూం-(పిల్లనిచ్చిన అత్త).....గోత్రాం...పదాం వసురూపాం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

శ్యాలకం-(భార్య సోదరుడు).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

స్వామినం-(ప్రభువు).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

గురుం-(బ్రహ్మోపదేశము చేసిన వారు/ తండ్రి).....గోత్రం...శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి (అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

రిక్థినం ....గోత్రం........శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి

(అని ముమ్మారు నీరు తిలలువదలవలెను)

నివీతీ భూత్వా (జంధ్యము దండవలే వ్రేలాడునట్లు ధరించి)

శ్లో॥ యేకే చాస్మత్కులేజాతాః అపుత్రా గోత్రిణో మృతాః ।

తే గృహ్ణన్తు మయాదత్తం సూత్రనిష్పీడనోదకం ॥

శ్రీ రామ రామ రామ యనుచూ యజ్ఞోపవీత గ్రంథులపై నీరు పోసిపిండి, ఆ ముళ్లను కళ్లకద్దుకొనవలెను-సవ్యముగా పవిత్రమును ఊడదీసి త్రొక్కని చోట, ఆ దర్భలనూ, తర్పణజలమును పారపోయవలెను. ఇది పితృతర్పణవిధి.

ఇత్థం
సుహృజ్జన విధేయః
మార్తి వేంకట్రామశర్మా

విద్యార్థులకు శబ్ద పరిచయం నిమిత్తం వర్గత్రయము, కారుణ్య వర్గములో వచ్చు శబ్దరూపముల నిచ్చుచున్నాను.

అకారాంతః పుంలింగో రామశబ్దః = రాముడు

ఏకవచనం	- ద్వివచనం		బహువచనం	
రామః	- రామౌ	-	రామాః	(ప్రథమావిభక్తిః)
హేరామ	- హేరామౌ	-	హేరామాః	(సంబోధన ప్రథమా విభక్తిః)
రామం	- రామౌ	-	రామాన్	(ద్వితీయా విభక్తిః)
రామేణ	- రామాభ్యాం	-	రామైః	(తృతీయా విభక్తిః)
రామాయ	- రామాభ్యాం	-	రామేభ్యః	(చతుర్థీ విభక్తిః)
రామాత్	- రామాభ్యాం	-	రామేభ్యః	(పంచమీ విభక్తిః)
రామస్య	- రామయోః	-	రామాణాం	(షష్ఠీ విభక్తిః)
రామే	- రామయోః	-	రామేషు	(సప్తమీ విభక్తిః)

ఏవం, పితామహ, ప్రపితామహ, మాతామహ, మాతుః పితామహ, మాతుః ప్రపితామహ, సుత, పితృవ్య, మాతుల, దౌహిత్ర, భాగినేయక, భావుక, శ్వశుర, శ్యాలక, ఇత్యాదయః । (అనగా పైన పేర్కొనిన శబ్దములన్నియూ రామ శబ్దము వలెనే చెప్పవలెను)

ఋకారాంతః పుం లింగః పితృశబ్దః - తండ్రి -

పితా	– పితరౌ	–	పితరః	(ప్రథమా విభక్తిః)
హేపితః	– హేపితరౌ	–	హేపితరః	(సంబోధన ప్రథమా విభక్తిః)
పితరం	– పితరౌ	–	పితౄన్	(ద్వితీయావిభక్తిః)
పిత్రా	– పితృభ్యాం	–	పితృభిః	(తృతీయా విభక్తిః)
పిత్రే	– పితృభ్యాం	–	పితృభ్యః	(చతుర్థీ విభక్తిః)
పితుః	– పితృభ్యాం	–	పితృభ్యః	(పంచమీ విభక్తిః)
పితుః	– పిత్రోః	–	పితౄణామ్	(షష్ఠీ విభక్తిః)
పితరి	– పిత్రోః	–	పితృషు	(సప్తమీ విభక్తిః)

ఏవం, భ్రాతా, జామాతా, ఇత్యాదయః

ఋకారాంతః స్త్రీలింగో మాతృశబ్దః = తల్లి.

మాతా	– మాతరౌ	–	మాతరః	(ప్రథమావిభక్తిః)
హేమాతః	– హేమాతరౌ	–	హేమాతరః	(సంబోధన ప్రథమా విభక్తిః)
మాతరం	– మాతరౌ	–	మాతౄః	(ద్వితీయా విభక్తిః)
మాత్రా	– మాతృభ్యాం	–	మాతృభిః	(తృతీయా విభక్తిః)
మాత్రే	– మాతృభ్యాం	–	మాతృభ్యః	(చతుర్థీ విభక్తిః)
మాతుః	– మాతృభ్యాం	–	మాతృభ్యః	(పంచమీ విభక్తిః)
మాతుః	– మాత్రోః	–	మాతౄణామ్	(షష్ఠీ విభక్తిః)
మాతరి	– మాత్రోః	–	మాతృషు	(సప్తమీ విభక్తిః)

ఏవం, సాపత్నీమాతా, దుహితా, ఇత్యాదయః

ఈకారాంతః స్త్రీలింగో గౌరీశబ్దః = పార్వతి.

గౌరీ	- గౌర్యౌ	- గౌర్యః	(ప్రథమా విభక్తిః)
హేగౌరి	- హేగౌర్యౌ	- హేగౌర్యః	(సంబోధన ప్రథమా విభక్తిః)
గౌరీం	- గౌర్యౌ	- గౌరీః	(ద్వితీయా విభక్తిః)
గౌర్యా	- గౌరీభ్యాం	- గౌరీభిః	(తృతీయా విభక్తిః)
గౌర్యై	- గౌరీభ్యాం	- గౌరీభ్యః	(చతుర్థీ విభక్తిః)
గౌర్యాః	- గౌరీభ్యాం	- గౌరీభ్యః	(పంచమీ విభక్తిః)
గౌర్యాః	- గౌర్యోః	- గౌరీణాం	(షష్ఠీ విభక్తిః)
గౌర్యాం	- గౌర్యోః	- గౌరీషు	(సప్తమీ విభక్తిః)

ఏవం, పితామహీ, ప్రపితామహీ, మాతామహీ, మాతుః పితామహీ, ఆత్మపత్నీ, భగినీ, పితృ భగినీ, మాతృభగినీ, ఇత్యాదయః

ఆకారాన్తః స్త్రీలింగో రమా శబ్దః = లక్ష్మి

రమా	- రమే	- రమాః	(ప్రథమా విభక్తిః)
హేరమే	- హేరమే	- హేరమాః	(సంబోధన ప్రథమావిభక్తిః)
రమాం	- రమే	- రమాః	(ద్వితీయా విభక్తిః)
రమయా	- రమాభ్యాం	- రమాభిః	(తృతీయా విభక్తిః)
రమాయై	- రమాభ్యాం	- రమాభ్యః	(చతుర్థీ విభక్తిః)
రమాయాః	- రమాభ్యాం	- రమాభ్యః	(పంచమీ విభక్తిః)

రమాయాః –	రమయోః –	రమాణాం	(షష్ఠీ విభక్తిః)
రమాయాం –	రమయోః –	రమాసు	(సప్తమీ విభక్తిః)

ఏవం, స్నుషా, ఇత్యాదయః

నకారాంతః పులింగో గుణిన్ శబ్దః = గుణవంతుడు

గుణీ –	గుణినౌ –	గుణినః	(ప్రథమా విభక్తిః)
హేగుణిన్ –	హేగుణినౌ –	హేగుణినః	(సంబోధన ప్రథమా విభక్తిః)
గుణినం –	గుణినౌ –	గుణినః	(ద్వితీయా విభక్తిః)
గుణినా –	గుణిభ్యాం –	గుణిభిః	(తృతీయా విభక్తిః)
గుణినే –	గుణిభ్యాం –	గుణిభ్యః	(చతుర్థీ విభక్తిః)
గుణినః –	గుణిభ్యాం –	గుణిభ్యః	(పంచమీ విభక్తిః)
గుణినః –	గుణినోః –	గుణినాం	(షష్ఠీ విభక్తిః)
గుణిని –	గుణినోః –	గుణిషు	(సప్తమీ విభక్తిః)

ఏవం, స్వామిన్, రిక్థిన్, ఇత్యాదయః –

ఉకారాంతః పుంలింగః శంభుశబ్దః = శివుడు

శంభుః –	శంభూ –	శంభవః	(ప్రథమా విభక్తిః)
హేశంభో –	హేశంభూ –	హేశంభవః	(సంబోధన ప్రథమా విభక్తిః)
శంభుం –	శంభూ –	శంభూన్	(ద్వితీయా విభక్తిః)
శంభునా –	శంభుభ్యాం –	శంభుభిః	(తృతీయా విభక్తిః)
శంభవే –	శంభుభ్యాం –	శంభుభ్యః	(చతుర్థీ విభక్తిః

శంభోః –	శంభుభ్యాం –	శంభుభ్యః	(పంచమీ విభక్తిః)
శంభోః –	శంభ్వోః –	శంభూనామ్	(షష్ఠీ విభక్తిః)
శంభౌ –	శంభ్వోః –	శంభుషు	(సప్తమీ విభక్తిః)

ఏవం, గురుః, ఇత్యాదయః

ఊకారాన్తః స్త్రీలింగః, శ్వశ్రూ శబ్దః = అత్త

శ్వశ్రూః –	శ్వశ్వౌ –	శ్వశ్వః	(ప్రథమా విభక్తిః)
హేశ్వశ్రు –	హేశ్వశ్వౌ –	హేశ్వశ్వః	(సంబోధన ప్రథమా విభక్తిః)
శ్వశ్రూం –	శ్వశ్వౌ –	శ్వశ్రూః	(ద్వితీయా విభక్తిః)
శ్వశ్వా –	శ్వశ్రూభ్యాం –	శ్వశ్రూభిః	(తృతీయా విభక్తిః)
శ్వశ్వై –	శ్వశ్రూభ్యాం –	శ్వశ్రూభ్యః	(చతుర్థీ విభక్తిః)
శ్వశ్వాః –	శ్వశ్రూభ్యాం –	శ్వశ్రూభ్యః	(పంచమీ విభక్తిః)
శ్వశ్వాః –	శ్వశ్వోః –	శ్వశ్రూణామ్	(షష్ఠీ విభక్తిః)
శ్వశ్వాం –	శ్వశ్వోః –	శ్వశ్రూషు	(సప్తమీ విభక్తిః)

